

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

AUGUST STRINDBERG

AÇIK DENİZ KIYISINDA

roman

VARSA ARANILAN

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://fantasy.org> kitaplarim.com

AUGUST STRINDBERG

AÇIK DENİZ KIYISINDA

Çeviren :
BEHÇET NECATİGİL

VARLIK YAYINEVİ
Ankara Caddesi, İstanbul

BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI : 215

Varlık Yayınları, Sayı : 1685
İstanbul'da Murat Matbaasında basılmıştır.
Eylül 1972

Ö N S Ö Z

22 ocak 1849'da Stockholm'de doğup 14 mayıs 1912'de yine orada ölmüş İsveç yazarı August Strindberg'i bize ilkin Muhsin Ertuğrul tanıttı. Strindberg'in **Baba** isimli üç perdelik dramı, 1936-1937 tiyatro mevsiminde, İstanbul Şehir Tiyatrosunda ikinci defa temsil edilmiş, ayrıca kitap halinde de çıkmıştı(1). Çevirisinin başına bir önsöz, sonuna Strindberg'in hayatı ve Strindberg'in dramları başlıklı iki tanıtma ekliyerek, bu milletlerarası yazar üzerine geniş bilgi vermiş olan Muhsin Ertuğrul, adı geçen önsözde Strindberg'in dünyasıyla temasa gelişini şöyle anlatıyor:

«1916'da ilk Almanyaya gittiğim senelerdeydi, bütün Alman sahnelerine hâkim, eserleri o aralık en çok oynanan tek bir muharrir vardı: İsveçli August Strindberg. Başka başka tiyatrolarda her gece muhtelif eserleri temsil ediyor ve halkın gösterdiği sonsuz alâkayla bütün bu eserler, büyük muvaffakiyet kazanıyordu. Ben de onun birçok eserlerini işte bu aralık seyrettim. Strindberg'in eserleriyle ilk tanışıklığım böyle oldu... Strindberg kadar, ilk satı-

(1) A. Strindberg, *Baba*, çeviren: Ertuğrul Muhsin, İstanbul 1937, Remzi kitabevi. Bu oyunun yeni çevirisi Varlık yayınlarındadır (Çev. Turan Oflozoğlu, 1972).

ryıla okuyucularına marîz ruhunu aşılıyan kuvvetli muharrire çok az raslanır. Ben de onun bu hastalığına yakalandım. O kadar ki 1922 senesinde onun hemen hemen bütün eserlerini okumuştum. Hem yalnız okumakla da kalmadım, **Baba** ismindeki piyesini **Cehennem** adıyla Türkçemize adapte ettim...»

Muhsin Ertuğrul, Strindberg'in doğumunun 75'inci yıldönümü dolayısıyla 1924'te Stockholm'e gittiği zaman, ona ait daha birçok yeni bilgi topladı; doğduğu evi, çalıştığı kütüphaneyi ziyaret etti; millî kütüphanenin içinde, bugün Strindberg'e ayrılmış dairede, bütün eserlerinin asıllarını el yazılarıyla görmek, yaptığı elli altmışa yakın tablonun teşhir edildiği resim sergisini gezmek fırsatını buldu. İsveç Millî Tiyatrosunun en önde simalarından biri olan, karısı Harriet Bosse ile tanıştı. Bütün bunlar Strindberg'in eserlerini daha iyi kavramaya vesile oldu.

Muhsin Ertuğrul'un üçüncü şahıs anlatımıyla yukarıya aldığımız bu açıklamaları, **Baba** çevirisinin sonundaki tetkiklerin değerini belirtmek içindir. Biz burada Strindberg üzerine ayrıntılı bilgi edinmek isteyenlere bu çeviriyi sağlık vermek; yazarın hayatı ve eserleri konusunda ansiklopedilerin yazdıklarını birkaç paragrafta toplamak istiyoruz:

Strindberg; kentsoylu ve gururlu bir aileden gelen müflis bir baba ile terzi kızı bir annenin oğludur. Yoksulluk, ihmal, kargaşalık ve taassupla dolu bir çevrede yetişti. On üç yaşındayken annesini kaybetti, babası hizmetçileriyle evlendi. Evdeki dinî atmosferin etkisinde, Strindberg vaiz olmaya hazırlanıyordu, fakat bu heves ilk aşk macerasıyla söndü. Yoksul bir çocukluk geçirdikten sonra, birik-

tirebildiği para ile Upsala üniversitesine gitti (1867). Ama ayrıca bir para yardımı görmediği için, bir sene sonra öğrenimini yarıda bırakıp Stockholm'e dönmek, bitirdiği ilk okulda öğretmenlik etmek zorunda kaldı. Huzursuz bir hayat sürüyordu. Tekrar Upsala'ya gidip de sınavlarda başarı gösteremeyince aktör olmak istedi. Tiyatro, ondan bu arzusunu gerçekleştirme imkânını esirgemedi. Yazdığı bir piyesin berbat bir şekilde oynanması üzerine, bu işten de vazgeçerek, kıraldan gördüğü yardımla öğrenimini tamamladı. 1874'te Stockholm'de Millî Kütüphaneye asistan oldu. Bu sıralarda kendisinden daha yaşlı ve evlilik hayatında mutsuz bir kadın olan Siri von Essen'le tanıştı. Kadın, kocasından boşanıp Strindberg'le evlendi. Evli kaldıkları on dört sene bu kadın, Strindberg'in eziyetlerine uysal, sessiz boyun eğdi.

Eserlerinden biri, 1870'te İsveç akademisinin bir armağanını kazanmıştı. 1872'de yazdığı **Maester Olof** isimli ilginç dramı halk beğenmedi. Uğradığı hayal kırıklığının acılarını, Stockholm sanat hayatından alınmış tablolarla ördüğü **Roda rummet** (Kızıl Oda, 1879) romanına serpiştirdi. İsveç edebiyatına ilk kez realist ve natüralist anlayışı sokan bu kitap da bir öfke sağanağı ile karşılandı. Fakat artık Strindberg, bu iki eseriyle şöhret basamaklarını çıkmaya başlamıştır. Yapılan hücumlara acı bir yergiyle karşılık verdi: **Yeni Ülke** (1882). 1883'te peşpeşe iki piyes (**Frau Margrit**, **Bahtiyar**) ile kışkırtıcı, iğneleyici iki şiir kitabı (**Yara sırtması**, **Uyurgezen**) yayımladı. Hayatının bu birinci bölümünde kadını ve aşkı, insan için verimli kuvvetler olarak tasvir eder.

1882'de Millî Kütüphanedeki işinden ayrıldı. Ertesi se-

ne birkaç aylığına Fransa'ya gitti, oradan İsviçre'ye geçti. Çoğalan anlaşmazlıklar, ruhunda derin sarsıntılar yarattığı için, 1885'ten beri ayrı yaşadığı karısından 1891'de bütün bütün ayrıldı. Dört çocuğunu annelerine bıraktı. İçkiye dadanmıştı, fakir düştü, dışından tırnağından artırabildiği para ile kıt kanaat geçiniyordu.

Hayatının ikinci bölümünü oluşturan bu dönemde, aldanışlarının etkisiyle, kadını, erkeğin başbelâsı olarak gösterir; aristokrat kültürün beyhudeliği üzerinde durur; faydacılığı savunur. **Evlilik Hikâyeleri** (1884-1885, iki kısım), **Adalılar** (1887), **Fransız Köylüleri Arasında** (1889) bu dönemde yazdığı eserlerdendir. **Arkadaşlar** (1888), **Matmazel Julie** (1888), **Baba** (1889) piyesleri ile, ruhunun olanca içtenliğini yansıtan biyografik tahlil romanı: **Hizmetçinin Öğü** gene bu dönemde yazıldı. Sonuncu eserin üç cildi 1886-1887'de, dördüncü cildi ise 1909'da çıktı.

1893'te Berlinde kısa bir tanışmadan sonra, Avusturyalı yazar Frida Uhl ile evlendi. Frida ile ailesinin bütün kollarışlarına rağmen, Strindberg'in huysuzlukları, evlilik hayatını bu kez de zehirlemeye başladı. Cinnet nöbetlerinin de artması üzerine 1895'te ayrıldılar.

Bu sıralarda Niëtzsche'nin etkisinde üstün insan anlayışına saplanmıştı. **Tschandala** (1889) isimli eseriyle, **Açık Deniz Kıyısında** (1890) bu eğilimin izlerini taşır.

1894'te Parise gitti. Tabiî ilimlerle meşgul oldu, Kimya ve alşimi üzerine bir iki eser çıkardı. Bunları çapraşık, şaşırtıcı psikolojik pasajlarla dolu romanları izledi: **Bir Delinin İtirafı** (1895), **Cehennem** (1897) v.b.

Strindberg'in insafsız eleştirisi, şimdi büyülteç imkânlarıyla kendine çevrilmiş, neşter yazarın kendi hayatını

deşmeye başlamıştı. Çekingen ve aç bir yaradılışın muztarip çocukluğunu; yoksulluk anlaşılmazlık içinde geçen dalgali gençlik yıllarını; kavgacı olgunluk çağlarının ümitsiz ruhunu; yaşlılığın dermansızlığını; ruh değişmelerinin esiri bir insanın trajedisini oluşturan konuları işliyordu. Ne birinci dönemin duygulu insanı, ne de ikincinin zekâya bel bağlamış aristokrati iken, hayatını aydınlığa çıkaracak bir çözüm bulamamıştı. Şimdi üçüncü bir izah prensipinden yardım umarak, mistisizme başvurur. Tarihî piyesleri olan **Gustav Wasa** (1899), **Erik XIV.** (1899), **Gustav Adolf** (1900), **Kıraliçe Christine** (1903), **Karl XIII.** (1902) v.b. isimli eserleri; dünyanın insan duyuları üstünde yüce kuvvetler tarafından yönetildiği düşüncesine tercüman olurlar. Son eserlerinde başlangıçtaki natüralistin romantikleştiği görülür: **Advent** (1899), **Paskalya** (1901), **Yaz Ortası** (1901), **Yapayalnız** (1903), **Tarihî Minyatürler** (1905), **Gotik Odalar** (1904), **Siyah Bayraklar** (1907) v.b.

Fransa, Almanya ve Avusturya'da dolaştıktan ve 1896'dan itibaren kuzey İsveç'in üniversite şehri Lund'da ve Paris'te yaşadıktan sonra 1899'da bir daha ayrılmamak üzere Stockholm'e yerleşen Strindberg, 1901'de üçüncü kez evlenmişti. Genç bir aktris olan üçüncü karısı Harriet Bos-seden de bir çocuğu oldu. Ama bu evlilik de hüsrarla bitti. 1904'de ayrıldılar. 1907'de kendi piyeslerini oynatmak üzere August Falk ile birleşerek bir tiyatro kurdu, fakat bu teşebbüs de üç sene dolmadan başarısızlığa uğradı. Geçimini sağlamak için tekrar gazeteciliğe döndü. Zamanının çoğunu, kendisini ölümüne kadar izleyen garip düşüncelerle dolu «**Mavi Kitaplar**» ını yazmaya harcıyordu. Altmış yaşında iken, on sekiz yaşında Fanny Falkner'i sevdi, fakat kız, hazır vakit varken, akıllı davranıp nişanı bozdu.

Strindberg, 1911'de tedavisi imkânsız kansere tutulduğunu anladı. Ironisiyle iğnelediği, kışkırttığı insanlar ona şimdi bir müze yadigârı gözüyle bakıyor, üstüne titiriyorlardı. 63 üncü doğum gününü kutlamak için, aylarca önceden başlayan hazırlıklar millî bir bayram görünümünü veriyor, Nobel edebiyat armağanını alacağından bahsoleniyordu. Strindberg: «Anti-Nobel armağanı; işte benim kabul edeceğim armağan!» dedi.

Nisan 1912'de ilk karısı Siri von Essen'in öldüğünü haber aldı. Yirmi yıldan beri görmediği; bununla beraber bir zamanlar sevmiş, yanısıra dünyanın birçok yerlerini dolaşmış olduğu bu kadın için yas tuttu. Siri'den üç hafta sonra da kendisi öldü (14 Mayıs 1912). Cenaze törenine otuz bin kişi katıldı.

Çağındaki isterinin tipik bir temsilcisi kabul edilen, en aşırı dünya görüşleri arasında bir bocalayış sembolü olan Strindberg; natüralizm ve sosyalizmden hareket ederek, Nietzsche'nin etkisiyle 1890 yıllarında ferdiyetçi - aristokrat bir dünya görüşüne geçmiş, daha sonra mistik renkler taşıyan Katolik dindarlığında karar kılmıştı (1895). Son eserlerinde hayatı ve insanı küçümseyen acı bir yerginin izleri de görülür. Edebî tür ve üslupların hepsini denemiş, natüralist ve expressionist edebiyatı teşvik etmiş; hayatın perişanlıklarını, kadınla erkek arasındaki çekişmeyi, insanoğlunun imkânsızlıklarını aşıp da sağlam, kuvvetli bir imana erişemeksizin, yeni çağların ahlâk ve iman konularını işlemiştir.

Hakkında «dünyanın en gamlı, en neşesiz sanatçısı»,

«ufacık bir kıvılcımla patlamaya hazır bir barut fıçısı» gibi hükümler verilen Strindberg'in, kendi hayatından görüntüler, kesitler taşıyan eserleri içinde **Cehennem** (1897), ruhunun perişanlığını en keskin çizgileriyle belirtmesi bakımından kayda değer ki, bu eserde Strindberg, her olayda bir uğursuzluk arayan, her şeyden alınan; ama bunu bir şair duyarlığıyla değil de, manie d'interprétation'a yakalanmış bir ruh hastası gibi, aşırı mübalâğalandıran biridir.

Haşin, zalim, sorumsuz buluşlarıyla roman ve dram türlerinde Avrupa ve Amerika'da büyük etkileri görülen yazar, hele kadın düşmanlığı ile yüklü dramlarında sanatının zirvesine erişir. Hayatına yön veren, karakterine damga vuran macerayı kadın mücadelesinde görebiliriz. Portrelerde çokluk ressamın kendi yüz çizgilerini bulduğumuz gibi bu eserlerde de Strindberg'in acıklı alını yazısını görürüz. Bu bakımdan Strindberg, en çok isterik kadın tahlillerinde başarı gösterir. Bir edebiyat tarihçisinin onun en güzel eserleri olarak gösterdiği **Matmazel Julie** (1888)'de, **Baba** (1887)'da ve **Ölüm Dansı** (1901)'nda Strindberg, realizmin sınırlarını aşarak, kadını romantik bir canavar, esrarlı bir varlık halinde sivriltilir.

Eserlerinin 55 ciltlik toplu ilk baskısı 1911-1920 seneleri içinde Landquist tarafından Stockholm'de yapılmış olan Strindberg'in Türkçeye iki piyesi çevrilmişti: 1) Yazımızın başında belirttiğimiz **Baba, Suçlu mu?** (1)

Strindberg'in 1899'da yazdığı bu ikinci piyes, **Baba** çevirisindeki bir nota göre, evvelce **Zafer Sarhoşları** adıyla

1 **Suçlu mu?** (Brott och brott), çeviren: Süleyman Tamer. Milli Eğitim Bakanlığı, dünya edebiyatından tercümeler, İskandinav klâsikleri: 5, İstanbul 1945.

sahnemizde de temsil edilmişti. Baba piyesi, İstanbul Şehir Tiyatrosunda, biri nisan 1924'te, öteki 1936-1937 tiyatro mevsiminde olmak üzere iki kere oynandı. Strindberg'in Darülbedayi'de oynanmış bir üçüncü eseri, **Matmazel Julie**'dir ki ilk temsil 11 mart 1930'a raslar.

Strindberg hakkında basınımızda görülen yazılar içinde, eserlerinin temsili dolayısıyla **Darülbedayi** ve **Türk Tiyatrosu**'nda çıkmış bazı tetkikler (1) özellikle kayda değer.

Behçet NECATIGİL

(1) *Darülbedayi*'deki yazılar: Selim Kudret, Strindberg (sayı 2, 1.3.1930); Strindberg'ten bir çeviri: Aktörlük sanatı (sayı 7-8, 1.11.1930). *Türk Tiyatrosu*'ndaki yazılar: Seniha Bedri Göknıl: Strindberg (sayı 67, 1.2.1936), Muhsin Ertuğrul: Strindberg'in hayat (sayı 78, 1.2.1937), Muhsin Ertuğrul: Strindberg'in yüzüncü yıldönümü (sayı 223, 16.2.1949).

BİRİNCİ BÖLÜM

Mayıs ayında bir akşam vakti, bir balıkçı kayığı, Stockholm adalar denizinin güney kesiminde, açık bir deniz parçası üzerinde apazlama gidiyordu. Üç piramidiyle kaya adacıklar morarmaya, bulutsuz gökyüzünde yer yer bulutlar toplanmaya başlamıştı: Güneş batıyordu. Burunlarda şimdi sular oynuyor; seren yelkenindeki sıkıntılı yapraklanış; kara rüzgârının, yukardan, açıklardan, geriden yeni başlamış olan hava akımına karşı, neredeyse kopacağını gösteriyordu.

Dümen başında doğu adalarının gümrük âmiri oturuyordu: Siyah, uzun top sakallı dev gibi bir adam. Zaman zaman, önünde oturan iki küçük memurla göz göze geliyorlar, bu memurlardan biri seren yelkenini rüzgâra karşı tutan bumbayı yönetiyordu.

Dümen başındaki adam, direğin dibine büzülmüş oturan, ürkek ve üşüyor görünen, karnını ve bacaklarını ikide bir battaniye ile sıkı sıkı saran bücür beye arasına yoklayıcı bir göz atıyordu.

Gümrük âmiri gülünç buluyordu anlaşılan; çünkü sık sık rüzgârsız tarafa dönüyor, denize tütünlü bir tükrüklerle beraber, açığa vurmak istemediği bir kahkaha tükürüyordu.

Bücür bey, kunduz tüyü rengine bir pardesü giymişti; pardesünün altında dokuma kumaştan, yosun yeşili bol bir pantolon görünüyor, pantolonun paçaları, çuha parça-

lar üzerinde dizi dizi siyah düğmeleri bulunan timsah derisi potinlere kadar iniyordu. Elbisesinin altında ne gibi çamaşırlar olduğu hemen hiç görülmüyordu; yalnız boyuna mat sarı, ipek bir eşarp bağlamıştı. Ellerini üçer kopçalı ve som balığı pembeliğinde glâse eldivenlerle güzelce koruyordu; sağ elinin eldiveni kalın, altın bir bilezikle sarılmıştı: Kuyruğunu ısırarak bir yılan biçimindeydi bilezik. Eldivenlerin altında parmaklarda, yüzüklerden herhalde, çıkıntılar olduğu görölüyordu. Göründüğü kadarınca, zayıf ve solgundu yüz. Ucları yukarı kıvrılmış küçük, siyah, ince bir bıyık bu solgunluğu çoğaltıyor ve çehreye ekzotik bir ifade veriyordu şapka geriye itilmişti, alında saçlar görölüyor, düzgün kesilmiş ve siyah bu saçlar bir takke kenarını andırıyordu.

Dümendeki adamın yorulmak bilmez dikkatini özellikle çeken şeyler bilezik, bıyık ve alındaki saçlardı herhalde; öyleye benziyordu.

Plâjiyla ünlü Dalarö'den başlayan uzun yolculuk süresince muzip dümenci, doğu adalarındaki istasyona götürme görevini yüklendiği balıkçılık uzmanıyla şakalaşmak istemiş, ama genç doktor sırnaşık takılmalara karşı öyle kırıncı bir umursamazlık göstermişti ki gümrük âmirinin görüşü, yani «uzman»ın gururlu olduğu kanaati yeneden güçlenmişti.

Sonuncu ada olan Hansten'i rüzgârüstünde bırakmışlardı ki hava sertleşti, tehlikeli pupa yelken başladı. Elinde bir deniz haritası tutmakta olan ve arasıra sorular sorup notlar almış bulunan balıkçılık uzmanı, haritayı cebine soktu ve dümendeki adama, erkekten çok bir kadın sesiyle:

«Lütfen biraz ihtiyatlı olunuz» dedi.

Dümendeki adam, alay ederek cevap verdi:

«Korkuyor musunuz, bay uzman?»

«Evet, korkuyorum, canım kıymetlidir çünkü!» diye karşıladi balıkçılık uzmanı.

Dümendeki adam, ayıpladı: «Başkalarının canı kıymetsiz mi?

«Hiç değilse benimki kadar değil. Hem sonra yelken kullanmak tehlikeli bir iştir, hele seren yelkeni olursa.»

«Ya, demek siz bir hayli seren yelkeni kullandınız, öyle mi?»

«Kullanmadım ömrümde! Ama canım, rüzgârın ne-reye bindirdiğini görmüyor değilim yal Kayığın ağırlığının ne büyük bir direnç yarattığını hesaplayabilir, yelkenin ne zaman alabora olacağını pekâlâ kestirebilirim.»

Gümrük âmiri, uzmanı payladı âdeta: «Şu halde dümene siz geçin!»

«Yok, ora sizin yeriniz! Kırılın işleri için seyahat ederken, arabacı kerevetinde oturmam ben.»

«Yelikenden anlamazsınız da ondan!»

«Anlamasam bile, iki çocuktan muhakkak biri ve her gümrük memuru bu işi başardıktan sonra öğrenmesi kolaydır. Yani bunu bilmemek benim için ayıp değil. Siz şimdi şu yelkeni ihtiyatlı kullanın hele, çünkü ıslanmak ve eldivenlerimin canına okumak istemiyorum.»

Kesin bir cevaptı bu: Doğu adalarının en sözü geçen adamı olan gümrük kolcusu, tahtından indirildiğini hissetti.

Dümenin çevrilmesi üzerine yelken tekrar doldu, kayık bir ok gibi düzgün ileri atılmış, ada yolunu tutmuştu: Batan güneşin kırılmamış ışıkları içinde, orada, adada beyaz gümrük kulübesi keskin bir renkle parılıyordu.

İç adalar gözden kayboluyor; insan her dayanağı, her desteği geride bıraktığını hissediyordu. Ucsuz bucaksız açılan ve doğuda kara kara tehditler yağdıran büyük dalgalara çıkıyorlardı. Tepecikler yahut adacıklar gerisinde, rüzgâr altında volta vurmak ümidi yok; bir fırtına koparsa

arya etmek, yelkeni kasmak imkânsız. Her şeyi göze alıp karanlık boğazdan geçerek, denize bırakılmış bir şamandıradan pek farklı olmayan o küçük adayı tutmak gerekiyordu.

Söylenildiği gibi canı pek kıymetli olan ve yıkıcı bir tabiatın ölçüsüz kuvvetlerine karşı kendi küçük direnme gücünü ölçecek kadar akıllı bulunan balıkçılık uzmanı, bir huzursuzluk duyuyordu. Otuz altı yaşında oluşu, dümendeki adamın basiret ve cesaretini gözünde büyütmekten onu alıkoyuyor, nitekim onun top sakallı esmer yüzüne güvenle bakamıyordu. Sallanan bir yelken yüzeyine binlerce kiloluk bir basınçla abanan bir rüzgâra karşı, etten, kastan bir kolun bir şey yapabileceğine inanmıyor, sadece eksik hükümlere dayanan bu tür cesaretin hiçliğini anlıyordu. «Kapalı taşıtlar, vapurlar dururken insanın, dört yanı açık bir ufak kayıkta hayatını tehlikeye sokması, olur aptallık mıdır?» diye düşünüyordu. «Rüzgâr bir kavradı mı yay gibi bükülüveren bir çam direğine koskoca bir yelkeni isa etmek, olur gaflet midir?» Rüzgâr altındaki patrisa sarkıyordu, ıstralya keza; rüzgâr olanca şiddetiyle rüzgârüstü patrisasına yükleniyor, üstelik o da çürüğe benziyordu. Kendisini bir iki kendir halatın yarı buçuk sağlamlığından ibaret şüpheli bir tesadüfe bırakmak istemiyordu. Bunun içindir ki yeni bir rüzgâr saldırışı karşısında, yaka ipi başında oturan adamdan yana döndü ve kısa, fakat etkili bir sesle emretti:

«Mayna yelken!»

Adam, dümendekinin komutasını beklemek üzere arkaya baktı, ama balıkçılık uzmanı aynı anda ve öylesine bir kesinlikle emri tekrarlardı ki yelken aşağı düştü.

Şimdi de gümrük âmiri, haykırmıştı:

«Hay kör şeytan, bu benim kayığımda manevraya kumanda eden de kim?»

«Ben!» cevabını verdi balıkçılık uzmanı, sonra da yeni bir emirle her iki adamdan yana döndü:

— Kürekler dışarı!

Kürekler denize indi, kayık birkaç kere su yuttu; çünkü gümrükçü kızmış: «Madem öyle, dümene sen geç!» diye emrederek dümeni bırakıvermişti.

Balıkçılık uzmanı hemen gerideki yere geçti, kolcu küfürlerini bitiredursun beriki yekeyi kolunun altına almıştı bile.

Glase eldiven başparmağın dikişlerinden çıtırdadı, fakat kayık düzgün bir seyirle yoluna devam ediyordu. Sinsi sinsi gülümseyen gümrük âmiri, gerektiğinde kayığa rota verebilmek için küreklerden birine yapıştı. Balıkçılık uzmanı, bu kuşkulu denizciye dikkat edemedi; o yalnız merak içinde gözlerini dikmiş, rüzgârdan yana bakıyordu. Yavınlığı metrelerce süren ölü dalgalarla kısa serpintili rüzgâr dalgalarını birbirinden ayırdetmeyi, çok geçmeden öğrenmişti. Arkaya fırlattığı acele bir bakışla rüzgâr altına düşüş miktarını hesapladıktan ve dümen suyunda akıntı payına baktıktan sonra, Doğu adalarını tutmak için hangi rotayı izlemesi gerektiğini iyice anladı.

Gülümsediğini görsünler diye uzun zaman o kara ve kor gibi gözlerle karşılaşmaya can atmış olan kolcu şimdi yorulmuştu; çünkü bu gözler ondan hiçbir şey kabul etmemek, huzursuzluk verecek veya kirletecek bir şeyle temastan kendilerini korumak istiyor gibiydiler. Bir süre dinlendikten sonra ümidini yitirdi, gümrükçü, dalgınlaştı. Sonra da manevrayı seyre koyuldu.

Şimdi güneş ufka kadar inmişti; dalgalar tekneye çar-

pıp kırılıyor, aşağıda dipte erguvan siyahı, akıntılarda koyu yeşil oluyorlardı. Dalgalar çok yükseldikleri vakit sırtlarında ot yeşili parlıyor; fışkıran, hışırdayan köpükler güneşte kızıla, şampanya rengine boyanıyorlardı. Kayık, içindekilerle birlikte altta alacakaranlıkta kalırken, dalgaların sırtında, yukarda dört çehre bir an ışıldıyor, ama parlamalarıyla sönmeleri bir oluyordu.

Fakat dalgaların hepsi kayığa toslamıyor; bazıları da tekneyi hafif sallamakla, kaldırıp indirmekle kalarak yükseltip iterekten ileriye iletiyorlardı.

Dümendeki bücür adam, kayığın üzerinden hangi dalgağın aşacağını daha uzaktan anlıyordu âdeta. O zaman yekeyi hafifçe bastırıp dayanıyor, karşı koyuyor, ya da tehditli saldıran ve teknenin üzerinde bir kubbe kurmak isteyen o korkunç yeşil duvarın yanından kıvrılıp geçiyordu.

Şuydu mesele: Yelkenin indirilmesiyle tehlike sahiden artmış bulunuyordu; çünkü sürükleyici kuvvet azalmış, yelkenin kaldırma gücünden yoksun kalınmıştı.

İnanılmaz derecede ustalıklı manevralar karşısında hayretler içinde kalan gümrük âmirini gitgide bir hayranlıktır aldı. Solgun yüzün değişen ifadesiyle siyah gözlerin oynayışlarına bakarak, uzmanın zihninde en çetin türden bazı hesapların yapıldığını okuyordu. Lüzumsuz görünmemek için bir süre elindeki küreği çektikten sonra takdirini, zorla alınmadan kendi isteğiyle vermeyi yerinde buldu:

— Bey, dedi, denizlere alışık!

Hem çok meşgul bulunan, hem de beklenmedik bir zayıf ânında dev adamın görünürdeki üstünlüğüne yenilmemek için, her türlü temastan kaçınan balıkçılık uzmanı hiç cevap vermedi.

Sağ elinin eldiveni başparmağın başladığı yerden boylu boyunca açılmış, bilezik aşağı kaymıştı. Dalgaların köpüklü sırtlarındaki yangının sönmesi ve alacakaranlığın çökmesi üzerine sol eliyle bir monokl çıkarıp sağ gözüne taktı; başını, hiçbir toprak parçası görünmediği halde kara işaretleri arıyormuş gibi, çabuk çabuk, türlü yönlere çevirdi, sonra şu soruyu sordu:

— Doğu adalarında deniz feneri yok mu?

«Hayır, maalesef!» cevabını verdi gümrükçü.

— Sığlık yerler var mıdır?

— Yok, tertemiz su!

— Landsort ve Sandhamn fenerleri görülür mü?

— Sandhamn pek az, Landsort daha çok görülür.

Kayığın seyrini, bu üç adamın başıyla, uzakta gördüğü birkaç meçhul sabit noktaya göre saptamış bulunan balıkçılık uzmanı: «Siz yerlerinizden ayrılmazsanız dosdoğru gideriz!» diyerek, sözü bir sonuca bağladı.

Bulutlar kümelenmiş, mayıs güneşinin kızardığı yer yarı kararmıştı. İnce, ama su geçirmez bir madde üzerinde bir beşik salıntısıyla ve ışısız gidiliyordu sanki. Şimdi dalgalar sadece, havanın yarı gölgelerine karşı çıkan koyu gölgeler gibi yükseliyor, başlarını teknenin altına sokuyor, tekneyi sırtlayıp tekrar öbür ucundan çıkarak dümdüz açılıyorlardı. Fakat dostu düşmandan ayırdetmek gitgide zorlaşmış, yapılan hesaplarda duraksama başlamıştı. Kayığın rüzgârlı tarafında iki kürek çalışıyordu, rüzgâra karşı olan tarafta ise bir kürek. Tam zamanında kullanılacak az veya çok bir kuvvetle, kayığı yürütmek gerekiyordu.

Artık güneydeki iki deniz fenerinden başka bir şey görmez olan balıkçılık uzmanı, şimdi gözleri yerine kulaklarını kullanmak zorunda kalmıştı. Fakat suların inleyişine, gürleyişine, hışırdayışına bakarak bir rüzgâr dalgasını, tekneyi aşan şiddetli bir dalgadan ayırdetmeye alışıncıya kadar, kayık su almış; uzmanın, ayaklarını babalardan biri-

nin üzerine kaldırıp o cânım fotinlerini kurtarması gerekmişti.

Ama az sonra dalgalardaki armoni ilmini öğrenmiş bulunuyor, büyük dalgaların temposundan tehlikenin yaklaştığını bile işitiyordu. Rüzgâr basıncının arttığını, suyun derinlerini eşeliyeceğe benzediğini sağ kulak zarında hissediyordu. Keskinleşmiş duyularını gemicilik ve meteoroloji aletleri haline getirivermişti sanki: O küçük ve gülünç şapka ile bir köpek alnında gibi duran o siyah saçların gizlediği bu cihazlar, beynin büyük bataryasına bağlıydılar.

Teknenin su alması üzerine bir an isyankâr sözler mırıldanmış adamlar, kayığın yol aldığını görünce tekrar susmuşlardı. Verilen her «rüzgâraltı, rüzgârüstü» komutasında hangi tarafta işe girişeceklerini biliyorlardı.

Balıkçılık uzmanı, her iki deniz fenerine göre mesafeyi hesaplamış ve monoklunun dört köşe camını bir telemetre gibi kullanmıştı. Ama ada evlerinin pencerelerinden ışık sızmadığı için rotayı korumak zor oluyor, evler dik ve çıplak kayalıkların gerisine, kuytuya düşüyorlardı.

Tehlikeli yolculuk bir saat veya daha fazla sürdükten sonra ufukta siyah bir yükseklik belirdi. Ne idüğü belirsiz tavsiyeleri tutarak, bu tavsiyelerden daha çok güvendiği sezgilerini bozmak istemeyen dümenci; gözlerini sessizce, ada yahut adanın tepelerinden biri kabul ettiği karaltıya dikmişti. Kendini, sabit olsun da ne olursa olsun bir noktaya erişmek, hava ile su arasında böyle asılı kalmaktan daha iyidir, diye teselli ediyor; fakat karanlık duvar, kayığınınkinden daha büyük bir hızla yaklaşıyordu. Balıkçılık uzmanında, yönün yine de yanlış olabileceği şüphesi uyanırdı.

Ne olduğunu tam kestirmek, hem de eğer bu karaltı fenerlerini takmakta gecikmiş bir taşıt ise işaret vermiş

olmak amacıyla cebinden fırtınalı havalar için bir kutu kibrit çıkardı. Bütün demeti çaktığı gibi yukarı kaldırıp ileriye fırlattı: Kayığın birkaç metre ötesini aydınlattı kibritler. Işık, karanlığı yalnız bir saniyeliğine delmişti; ama sanki sihirli bir lâmbanın yarattığı o tablo, balıkçılık uzmanının gözü önünde daha birkaç saniye devam etti. Yanlamasına bir sığığa saplanmış bir buz kitlesi görüyordu: Buzun çevresinde dalgalar çatlıyor ve buz, kalkerspattan ibaret kristal kabarcıklı koskoca bir kaya oyuğu üzerinde bir dikit tavanı gibi duruyordu. Bir bahri ve martı sürüsü havalanıyor ve kuşlar, içinden sadece çok sesli bir çığırış duyulan karanlıkta kayboluyorlardı. Aşan dalgaların görünüşü, balıkçılık uzmanında, içine bir idam mahkûmunun bölünmüş vücudu girecek bir tabut etkisi yarattı. Bu tasavvur anında, donarak ve suda boğularak ölmenin çifte tehlikesini hissetti. Ama vücudunun bütün kaslarını felce uğratan korku, beri yanda ruhunun tek mil gizli kuvvetlerini uyandırmıştı: Bir saniyeden daha az bir zaman içinde, tehlikenin büyüklüğünü kesinlikle gördü, tehlikeyi savuşturmanın tek çaresini düşündü ve stop komutasını verdi.

Aşan dalgalara sırtları dönük, onları görmeyen adamlar kürekleri bıraktılar. Tekne, aşağı yukarı üç dört metre yüksekliğindeki dalgaya uydu: Koca dalga camgöbeği bir kubbe gibi teknenin ta üzerinde parçalandı, olanca su kitlesiyle birlikte aşıp öte tarafa düştü, kayığı da bir tükürük gibi öbür tarafa fırlattı. Şu var ki kayık yarı yarıya su yutmuş, yolcular da korkunç hava basıncı altında âdeta boğulur gibi olmuşlardı. Aynı anda uykuda kâbuslarla bunalan insanlarınkine benzer üç feryat koptu; fakat dördüncü şahıs, dümendeki adam, hiç sesini çıkarmamıştı. Dümendeki adam, eliyle adayı işaret eden bir hareket yaptı: Rüzgârsız taraftan birkaç gomina uzaklıkta bir ışık parıldıyor-

du. Dümendeki adam, daha sonra kayığın kış kasarasına büzüldü, uzanıp kaldı.

Kayığın sallantısı kesilmişti, sakın sulara girmişlerdi çünkü. Kürek çekenler hâlâ sarhoş gibiydiler; kayık doğrudan doğruya rüzgârla, limana doğru süzüldüğü için, artık gereği kalmayan kürekleri suda kendi hallerine bırakmışlardı.

İKİNCİ BÖLÜM

İhtiyar bir balıkçı, rüzgârın alıp götürdüğü bir «Hayırlı akşamlar!» peşisıra selâm verdi: «Kayığınızda ne getiriniz, ahbablar?»

Kayığı bir baraka gerisine karaya çekerken: «Al sana bir balıkçılık uzmanı!» diye fısıldadı gümrük âmiri.

Halinden, adanın fakir ve ayaktakımı halkının reisi olduğu anlaşılan balıkçı Öman: «Bak hele, işte ağlara burnunu sokacak bir adam! Üstelik de hasta, başına gelecek var!» dedi.

Gümrükçü, balıkçılık uzmanının karaya çıkma hazırlığı yapmasını bekliyordu. Kıç kasarada yatan küçük yığında hiçbir kıpırdama olmadığını görünce sıkıntılı tedirgin, kayığa girdi, yığılakalmış vücudu kavrayıp karaya taşıdı.

Sesinde hafif bir ümit: «İş bitik mi?» diye sordu Öman.

«Hani neredeyse öyle!» cevabını verdi gümrükçü ve kollarındaki ıslak yükü ileriye, kulübeye götürdü.

Ağabeysinin mutfağına girerken, boylu boslu gümrükçünün çizdiği tabloda devle parmak çocuktan parçalar vardı sanki; yengesi ocak başında duruyordu. Küçük vücudu bir kerevet üzerine bırakırken, basık alnın altında-

ki o koskoca sakal ve bıyığın ortasında, bu kendinden zayıfa karşı bir acıma ifadesi parlamıştı.

— İşte sana balıkçılık uzmanı, Marie! diyerek yengesini selâmlayıp kucakladı. «Bize yardım et de dışına kuru, içine de sulu bir şeyler koyalım şunun; sonra odasına gider kendisi!»

Sert, tahta sedir üzerinde yatışıyla zavallı ve gülünçtü uzman. Gömleğinin kalkık, beyaz yakası, boynunu kirli bir paçavra gibi kuşatmıştı; sağ elinin bütün parmakları, patlamış eldivenden dışarıya çıkmıştı; sırsıklam olmuş kol kapağı eldivenin üzerine sarkmış, kolanın erimesi yüzünden, eldivene iyice yapışmıştı. Timsah derisi küçük fotinler, teknil parlaklık ve şekillerini kaybetmişti: Gümrükçüyle yengesi, onları güçlkle çıkarabildiler.

Ev sahipleri, deniz yorgunu uzmanın giysilerinden çoğunu soyduktan, üzerini battaniyelerle örttükten sonra kaynamış süt ve konyak da getirdiler. Hastanın, biri bir, öteki öbür kolunu sarstı; gümrük âmiri küçük vücudu yukarı kaldırdı; kapalı bir çift gözün altında geniş açılmış ağıza yavaş yavaş süt dökmeye başladı. Daha sonra yengesi konyağı da içirmek isteyince koku, uzmanda âdeta keskin bir zehir etkisi gösterdi: Bir el hareketiyle bardağı geriye itti, sonra gözlerini açtı; kuvvetlendirici bir uykuyu henüz bitirmiş gibi iyice uyanık, odasını sordu uzman.

«Tabî henüz düzeltilmiş değil, ama bir saate varmaz, hazır olur; o vakte kadar, burada yatıp bekleyin!» dediler.

Uzman, olduğu yerde kaldı; gözlerini odanın döşenişi ve sıkıntılı kulübenin insanları üzerinde gezdirerek katlanması zor bir saat geçirdi. Doğu adaları gümrük âmirinin resmî barınağıydı burası: Herşeyde hasis davranılmış, baş sokacak bir çatı altı olsun yeter, diye düşünülmüş-

tü. Beyaz ve kâğıtsız duvarlar devlet kavramı gibi soyuttular: Bir beyaz dikdörtgenle örtülen bir boşluğu, dört beyaz dikdörtgen kuşatıyordu. Devamlı oturmak için değil de sadece geceleme için, öylesine bir otel odası gibi soğuk. Halefi veya hazne hesabına duvar kâğıtları yapıştırmaktan yana ne bu âmir, ne de ondan öncekiler; içlerinde bir istek duymamışlardı.

Fakat bu ölü beyazlık içinde külüstür fabrika işi de olsa, yarı modern, koyu renk mobilyalar vardı. Budaklı çamdan yapılmış, ceviz boyasıyla boyalı, üzeri beyaz altlıklarla dolu yuvarlak bir yemek masası; aynı ağaçtan, aynı stilde, yüksek arkalı ve birkaçı üç ayak üzerinde sallanan sandalyeler; hazır erkek elbiseleri gibi en kötü kumaşlardan çok ucuza yapılmış, açılıp uzatılabilir bir sedir. Elverişsizdi her şey; hiçbiri görevini yapabileceğe, beklenen rahatı sağlayabileceğe benzemiyordu; bu yüzden tutkallı hamur kâğıdından birtakım süslemelere rağmen çirkinliği hepsi.

Gümrükçü, yaygın kıcıyla sandalyenin hasırına oturacak ve heybetli sırtını arkasına dayıyacak oldu mu bu manevra, mobilyanın sinir bozan bir çatırdısına ve yenge hanımın, başkasının malına karşı ihtiyatlı olmayı emreden öfkeli çıkışmalarına sebep oluyordu. Gümrük âmiri, aralarındaki ilişkinin ne türden olduğunda hiç şüphe bırakmayan sırnaşık bir okşayış ve bakışla cevap veriyordu.

Bütün odanın balıkçılık uzmanında yarattığı sıkıntı, bu ahenksizliğin keşfinden sonra çoğalmıştı. Bir tabiat bilgini olarak o, yakışık alır veya almaz gibi alışılmış kavramlara boş verir, fakat bazı tabiat kanunlarında derin hikmetler bulunduğu hususunda çok bellirgin bir içgüdü duyardı. Tabiat kanunlarının çiğnendiğini görmek, onu derinden ya-

ralardı. Lâboratuvarında bir asit bulmuş gibiydi: Dünya kuruldu kurulalı yalnız bir baz ile birleşen, şimdiyse tabiatı hilâfına bir ikinci ile temasa gelen bir asit.

Genel, cinsel ilişkilerden başlayarak tek eşliliğe kadar giden gelişimle ilgili tasavvurları bulanıyordu. Kendini en eski zamanlara geçmiş, bir yığın içinde bir mercan hayatı süren ilkel insan sürüleri arasına karışmış hissediyor, sanki ayıklanma ve çeşitli oluşun, henüz kişisel varlığı ve soy geleneğini kurmadığı devirlerde görüyordu.

Balık gözlü ve koca kafalı, iki yaşında bir kız çocuğunun odada, görülmekten korkuyormuşçasına, kedi gibi dolaştığını görünce bu şüpheli doğumun araya bir gerginlik tohumu ektiğini; bozucu, tedirgin edici bir hava yarattığını derhal sezdi. Kolayca düşünebiliyordu: Bir an gelecek, canlı bir şahit, tehlikeli bir döllemenin istemiyerek işlediği bütün bir suçun cezasını bizzat çekmek zorunda kalacaktır.

Bunları düşündüğü sırada kapı açıldı, evin erkeği içeri girdi.

Gümrük âmirinin alt basamakta kalmış, şimdiki halde kolculuktan yukarı çıkamamış ağabeysiydi bu. Vücutça âmirden daha heybetli olmakla beraber sarışın, açık, sempatik ve güven telkin eden bir hali vardı.

Neşeli bir sesle hayırlı akşamlar diledikten sonra masasına, kardeşinin yanına oturdu, çocuğu kucağına alarak öptü.

«Misafirimiz var!» dedi gümrük âmiri ve uzmanın yatmakta olduğu sediri gösterdi. «Burada kalacak olan balıkçılık uzmanı!»

«Ya, bu o mu?» cevabını verdi Vestman, sonra da misafiri selâmlamak için ayağa kalktı.

Kolunda çocuk, sedire yaklaştı. Ev sahibi kendisi olduğu için — bekâr kardeşi, onun yanında pansiyon kalıyordu çünkü — misafire hoş geldiniz demek lâzım, diye düşünmüştü.

Bu yolda bir iki söz söyledikten sonra şunları ekledi: «İssiz yerlerdir bizim buraları. Ama bizim kocakarı yemek pişirmesini bilir az çok. Üç yıl önce, benimle evlenmeden kibar evlerde çalışmış çünkü. Fakat şu çocuk olalı düşünce başka şeyleri var... Eh, ne yapalım, elbirliğiyle çocuk tez gelir... Hoş, yardım da beklemiyordum ya ben...»

Uzman, cümlelerin çizdiği âni dönemece hayret etti: «Bu işte bir bit yeniği olduğunu adam acaba biliyor mu, yoksa sadece sezinliyor mu?» diye sordu içinden. Kendisi olanca durumu on dakika içinde gördükten sonra bu işle asıl ilgili şahsın iki senedir hiçbir şey görmemiş olması kabil miydi?

Bir tiksinti duydu, gözlerini kapamak ve kalan yarım saati kendi hoşça hayalleriyle geçirmek için duvardan yana döndü.

Kulaklarını sağır edememişti fakat; daha demin canlı olan bir konuşmanın, şimdi dillendirilmeden önce bir endaze ile ölçülüymuş hissini veren sözlerle nasıl devam ettiğini, istemediği halde işitiyordu. Beliren her fâsıla; sessizlikten nefret ediyor, duymak istemediği bir şeyi duymaktan korkuyor görünen, kendi sözlerinin kalabalığı ile sarhoş olmadıkça sakinleşemeyen ev sahibi tarafından dolduruluyordu.

Sonunda saat dolmuş, ama ona oda konusunda hâlâ bir haber verilmemişti. Yerinde doğruldu, odanın daha hazırlanıp hazırlanmadığını sordu.

«Yok, yok» dedi kadın, «hazır aşağı yukarı, fakat...»

Uzman, kollayışlı bir ifadeyle, buraya şöyle bir görmek için değil, kıralla ilgili bazı işler dolayısıyla geldiğini hatırlatıp, emreden bir sesle, hemen kendi odasına götürülmesini rica etti. Sadece hakkı olan bir şey istiyor, bu hakkı da kendisinde İçişleri Bakanlığı yoluyla Gümrükler Genel Müdürlüğüne, oradan Dalarö gümrük idaresine gönderilen bir emre dayanarak buluyordu.

Mesele böylece aydınlanmış oldu. Elinde bir mumla Vestman, yol gösterip bu sert tavırlı zatı yukarı kata çıkardı ve onu, hazırlanmasında nıçin bir saatlik mühlet istendiğini açıklamaya yarıyacak hiçbir şey bulunmıyan bir çatı altı odasına götürdü.

Tıpkı aşağıdaki gibi, duvarları beyaz, pek büyük bir odaydı burası. Boyu daha uzun duvarın ortasında, siyah bir oyuk gibi açılmış kocaman bir pencereden odaya, önleyecek perdelerden yoksun bir karanlık doluyordu.

Bir yatak yapılmıştı: Sanki uyuyan kimse yerde hava akımında kalmasın diye bir tümsekten ibaret, basit bir kar-yola. Bir masa, iki sandalye, bir lâvabo. Gözlerini algılarla doyurmaya alışmış balıkçılık uzmanı; mum alevinin karanlıkla çarpıştığı, büyük penceresi yanan ispermeçetin ışınlarını yutuyor görünen bu çıplak odaya yalnız bu en lüzumlu eşyanın serpiştirilmiş olduğunu görünce, ümitsiz, etrafına bakındı.

Kendisini yenik, yitik hissediyordu: Sanki kibarlığa, mevkie, lükse erişmek uğruna giriştiği, o yarı ömür boyu bir savaştan sonra, yine eski sefaletine gömülmüş, daha aşağı bir sınıfa nakledilmişti; sanki güzelliği ve hikmeti seven duyarlığı hapislere tıkılmış, gıdasından yoksun bırakılmıştı.

Bu çıplak duvarlar; manzaradan feragatin, çevredeki

boşluğun; acıkan hayali, kendi kendini kemirmeye, sırf hiçlikten sıyrılmak için daha aydınlık veya daha karanlık hayaller çağırmaya zorladığı bir ortaçağ manastırı hücre-siydiler. Duvarların kireçli badanasındaki o beyaz, o şekilsiz, o renksiz hiçlik; ister istemez, vahşet mağara veya dehlizlerinin aslâ yaratamadığı; daima değişen renkleri ve oynak konturlarıyla ormanın lüzumsuzlaştırdığı bir resim içgüdüğü doğuruyordu; ovanın, ufkundaki zengin renk cümbüşüyle fundalığın, sonra yorulmak nedir hiç bilmeyen denizin uyandırmadığı bir içgüdü.

Ansızın ruhunda kaynayıp köpüren bir istek duydu: Duvarlara, bir anda, palmyeler ve papağanlarla dolu güneşli kır manzaraları çizmek; odanın tavanına bir İran halısı germek; bir muhasebe defteri gibi çizgi çizgi taban tahtalarına hayvan postları sermek; köşelere önlerinde ufak sehpa bulunan sedirler yerleştirmek; dergi ve kitaplarla örtülü yuvarlak bir masanın üzerine bir lamba sarkıtmak; kısa duvarlardan birinin kenarına bir piyano koymak; uzun duvarı kitap raflarıyla kapamak isteğini duydu.

Sonra da sedirin köşesine minyon bir kadın oturtmak, herhangi bir kadın!

Masa üstündeki ışık karanlıkla çarpışırken onun hayali, odanın dayanıp döşenmesi üzerinde işliyordu.

Ama sonunda hayal zayıfladı, her şey kayboldu ve o, korkunç çevreden ürküp yatağa sokuldu. Işığı söndürerek battaniyeyi başına çekti.

Rüzgâr çatıyı sarsıyordu; bardak sürahiye çarpıyor, titretilen bir ses çıkarıyordu; hava akımı pencereden kapıya doğru odayı geçip gidiyor, bazan deniz rüzgârının kuruttuğu perçemlerini kımıldatıyordu: Birisi, elini başında gez-

diriyordu sanki. Rüzgârın kamçıladığı kudurmuş dalgalar, tıpkı bir orkestranın davul gümbürtüleri gibi, adanın güney ucundaki oyuk kayalıklara tosluyorlardı.

Rüzgârların, dalgaların monoton seslerine alıştıktan sonra, nihayet, uykuya dalacağı sırada, aşağı kulübede bir erkek sesinin bir çocuğa akşam duasını öğretmekte olduğunu duydu.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Balıkçılık uzmanı, ertesi sabah, geçen günün yorgunluğuklarıyla sert deniz havasının verdiği derin, ölü uykusundan uyanıp da battaniyenin üzerinden bakınca, önce anlaşılmaz bir sessizlik hissetti ve kulağının, ewelce hiç duymadığı hafif sadalar kapmakta olduğunun farkına vardı. Soludukça yukarı kalkan karyola örtüsünün küçük kırmıdayışlarını işitiyordu; saçlarının yastık kılıfına sürtündüğünü, boynundaki damarda nabzının attığını, esniyen karyolanın çok hafif gam'larla kalbinin vuruşlarını tekrarladığını işitiyordu. Sessizliği işitiyordu. Rüzgâr kesilmişti tamamen; sadece ölü dalgaların kıyı oyuklarında sıkışık havaya çarpışı, her yarım dakikada bir tekrarlanıyordu.

Pencereye karşı olan karyolasından doğru, alttaki camda mavi renkte, havadan biraz daha mavi renkte, bir yarı pancuru andıran bir şey gördü: Sanki pencereden içeri gelmek, odayı kaplamak istiyormuş gibi, hafiften, ona doğru kırmıdıyordu. Bunun deniz olduğunu anladı; ama pek küçük görünüyordu, uzunlamasına bir düzlük gibi yayılacağına, diklemesine bir duvar gibi yükseliyordu; çünkü güneşten ısı ısı uzun dalgalar, gözün perspektif bir tablo oluşturmaya yarayacak gölgelerden yoksundular.

Yataktan kalktı, elbiselerinin bir kısmını giyindi, pencereyi açtı. Odanın çiy ve nemli havası dışarıya boşaldı;

denizden doğru, parlak mayıs güneşinin saatlerden beri ısıtmış olduğu sıcak bir limonluk havası geliyordu.

Pencerenin aşağısında sadece, yarıklarında küçük, tozlu kar yığınları bulunan, yosun tarhlarında hırpalanmamış ufak beyaz papatyaların açtığı kopuk kayalıklar görölüyordu. Zavallı hercai menekşeler, sanki açlıktan solgun sarı, sanki soğuktan mor, baharın ilk güneşlerinde fakir yurdunun kendi halinde bayrağını isa etmişlerdi. Daha aşağılarda süpürge otları ve karasıtma fidanları yerlerde sürünüyor, altlarında beyaz bir kum tabakasının yayıldığı yamaçlara bakıyorlardı; bu kumları toz haline deniz getirmişti, üstlerinde elimotlarının yer yer sapları görölüyordu.

Daha sonra beyaz kum üzerinde siyah bir eşarp yahut bir çerçeve gibi, deniz yosunlarının kuşağı başlıyordu: Ta ilerde, âdeta simsiyah, geçen yılın yosunları; aralarında salyangozlar, lâdin ağaçlarının iğne yaprakları, çalı çırpı demetleri, balık kılçıkları olan yosunlar; deniz tarafında süslerin, saçakların kenar şeridi halinde tane tane, kıvrım kıvrım, sabun esmerliğinde ve taze, sonuncu yosun yığınları.

Kumsalda bir çam ağacının yalnız doruğu duruyordu: Kabukları sıyrılmış, kumlarla oğulmuş, sularla yıkanmış, rüzgârlarla cilâlanmış, güneşlerle sararmış bir halde: Bir mamut iskeletin göğüs boşluğunu andırıyordu. Dört bir taraf buna benzer iskelet veya parçaların meydana getirdiği tam bir osteoloji müzesidir. Seneler senesi gemilere seyir yolunu göstermiş ve şişman alt kısmıyla bir zürafanın oyuk kemiğini andıran bir deniz işareti, dalgalar tarafından atılmış, kenarda duruyor; daha ötede bir ardıç fidanı boğulmuş bir kedi iskeletine benziyor, beyaz ve ince kök, bir kuyruk gibi uzanıyordu.

İlerde suların içinde irili ufaklı döküntü kayalar vardı; güneş ışığında bir an ıslak ıslak parılıyor, az sonra üzerlerinden gürleyerek aşip giden dalgalara gömülüyorlardı. Dalgalar kuvvetsiz olunca parçalanıyor, havaya köpüklü bir su fıskırtıyorlardı.

Onların da ilerisinde deniz ayna gibi uzanıyor, orada insan, balıkçıların deyişiyle engine alarga ediyordu. Şimdi bu sabah saatinde deniz mavi bir çarşaf gibi serilmişti; kıvrımsız, fakat bir bayrak gibi dalga dalga. Kırmızı bir şamandıra sığ kayaların önünde demirlemiş durmasaydı da sülüğenli kısmıyla o monoton düzlüğü, bir mektup üzerindeki mühür mumu gibi ışılatmasaydı o büyük, çepeçevre yüzey, gözü yorardı.

İşte deniz, dünyanın dört bir tarafını görmüş olan balıkçılık uzmanı için yeni bir tarafı olmasa bile, başbaşa kalınabilen münzevi deniz! Kuytu ve gizli yerleriyle orman gibi insanı ürkütmüyor; ruha açık, iri, mavi, sadık bir göz gibi sükûnet aşılıyordu. Her şey bir anda görülebilirdi: Ne bir pusu, ne bir köşe! Bu çevreyi, nerede durursa dursun daima merkez noktası kalarak seyreden bir kimse için bir okşayış oluyordu. Büyük su yüzeyi, onu seyredeninin etrafı somut ışınlar salmasıydı sanki: Yalnız seyredende ve seyredenle var oluyor; böyle bir insan karada durduğu sürece kendisini, artık tehlikesizleşmiş bu kuvvetle dost hissediyor; kendisini, artık erişilemez oldukları için, onun o dev kuvvetlerine üstün buluyordu. Uzman, dün gece atlatığı ölüm tehlikesini, sonunda hilesine boyun eğdirdiği vahşi bir düşmanla boğuşurken duyduğu korku ve öfkeyi hatırlayınca, geceleyin rüzgârın emrinde sadece kör bir

alet olmuş, şimdiyse gün ışığında rahatına bakmak için tekrar serilip uzanmış o mağlûba, o altedilmişe şefkatle gülümsedi.

İşte Doğu adası; eski bir tarihçesi olduğu, uzun bir ömür sürdüğü, yeşerip solduğu için klasikleşmiş ada! Ortaçağda büyük bir balıkçı köyü olmuş, o önemli Baltık ringasının tutulduğu asırlık Doğu adası! Bu balıkçı köyü için o zamanlar, bugün de yürürlükte, özel bir tüzük yapılmıştı.

İsveçin batı kıyılarıyla Norveçteki ringanın yerini, dağlık İsveçle Norrland'da bu Baltık ringası tutmuştu; aslında Baltık denizinin daha mütevazı şartlarına uymuş bir ringaydı zaten.

Ringanın nadir ve pahalı olduğu zamanlarda çok, bol olduğu zamanlarda ise az aranan bu balık, uzun süre orta İsveçin kışlık yiyeceği oldu. Kırallı Christine'nin kandirmalarına uyup gelmiş Fransızlar, bir türküde boyuna peksimet ve Baltık ringası yemekten yakındılar. Daha bir nesil önceye kadar büyük arazi sahipleri, tuttukları yavaşmaların ücretini ringa olarak verirdi; ringa avı azalınca Baltık ringası üzerinden hesap gördüler. Fiyatlar yükseldi, o vakte kadar sadece evlerin ihtiyacına göre az miktarda yapılan Baltık ringası avı, şimdi çetinleşen spekülasyonlara dönüşmüştü. Doğu adalarının sığıllıkları, hele Stockholm denizindekiler büyük ölçüde sömürüldü. Balık, yumurtlama zamanında tedirgin edildi, ağların gözleri gitgide daha çok daraltıldı. Bunun doğal sonucu şu oldu: Av gittikçe eksiliyordu. Balığın kökü kazınmıştı da ondan mı, hayır, daha çok, balıklar eski yumurtlama yerlerini değiştirip derinlere çekilmişlerdi de onun için. Kaçan düşmanı

böyle derinlerde aramayı ise henüz hiçbir balıkçı akıl edememişti.

Uzmanlar uzun zaman Baltık ringası avının azalmasındaki hikmeti bulmaya çalıştılar. Nihayet yüksek iktisat ve ticaret okulu, gerek bu sakıncalı durumun sebeplerini bulmak, gerekse buna karşı çareler araştırmak üzere, tecrübeli balıkçılık uzmanlarını bu işle görevlendirdi.

Borg'un, yaklaşan yaz mevsiminde Doğu adalarında yapacağı ilk işti bu.

Uğrak bir yer değildi bu köy, çünkü ada Stockholm yolundaki bellibaşlı liman ağızlarından hiçbirisi üzerinde değildi. Güneyden gelen büyük deniz taşıtları genellikle Landsort'a uğrarak Dalarö ve Vaxholm üzerinden geçerlerdi; doğudan, belirli havalarda keza güneyden yapılan deniz yolculuğu, Sandhamn ve Vaxholm üzerinden olurdu; Norrland ile Finlandiya'dan gelen ticaret gemileri ise Fursund ve Vaxholm yoluyla gelirlerdi.

Doğu adasından geçen yol sıkışık hallerde kullanılır. En çok, genellikle, güneydoğudan gelen Estonya'lılar uğrar bu adaya; fakat rüzgâr, akıntı veya fırtına yüzünden Landsort'un yukarısında veya Sandhamn'ın aşağısında kalmış olanlar da gelir. Bu yüzden adada, bir gümrük âmirinin yönetiminde üçüncü dereceden bir gümrük istasyonu ile Dalarö'deki başkılavuzluk dairesine bağlı ufak bir kılavuzluk şubesi açılmıştır, o kadar.

Kuş uçmaz, kervan geçmez bir yerdir burası! Sakin, sessiz, ıssız bir yer; ama sonbaharla ilkbaharda balık zamanlarında iş değişir. Yazın en sıcak dönemlerinde bir gün bir yat gelecek oldu mu daha aydınlık, daha neşeli bir dünyaya ait bir vahiy gibi selâmlanır.

Ama başka işler için, halkın dediği gibi «burnunu sokmaya» gelmiş olan balıkçılık uzmanı Borg, gözden kaçmayan bir soğuklukla selâmlandı. Bu soğukluk önce, dün geceki karşılaşmada gördüğü kayıtsızlıkta açığa vurulmuştu; şimdi odasına getirilen berbat ve soğumuş bir kahvede dile geliyordu.

Çok incelmış bir zevkle donatılmış olarak, aynı zamanda sert alıştırmalar sonucu Axel Borg, tatsız izlenimleri kendinden uzaklaştırma yeteneğini kazanmıştı. Bunun için gözünü bile kırpmaksızın kahveyi midesine indirdi; sonra köyü görmek, halkını selâmlamak üzere evden çıktı.

Gümrük âmirinin mutfağı önünden geçerken içerde birden ses sada kesildi; içerdekiler görünmek istemiyor gibiydiler, kapıyı kapadılar ve varlıklarını gizlemek için konuşmayı kestiler.

Dostça karşılanmayışın verdiği tatsızlık içinde uzman, adadaki gezintisine devam etti ve aşağıya, limana indi. Orada derme çatma, bir sıra küçük kulübeler vardı; sanki oradan buradan toplanıp üstüste konmuş taşlara, yer yer biraz harç sıvanarak yapılmışlardı. Yalnız ocak duvarlarının üzerinde baca, tuğlalarla örülmüştü. Köşenin birine tahta bir baraka yerleştirilmiş, öbürüne balık mevsiminde semizletilmek üzere getirilmiş domuzları barındırmak için sırkalar ve çalı çırpıdan ibaret bir sundurma yapılmıştı, o kadar. Pencereleler gemi enkazlarından alınmışa benziyorlardı; damlar geniş, enli ve yağmuru emmeye yahut akıtmaya elverişli şeylerle örtülmüştü: Deniz ve kara yosunları, elim otları, turba ve toprak.

Barınaklar bunlardı işte, şimdi bomboştular; ama büyük balık avları süresince her biri aşağı yukarı yirmi kişi barındırır, o zaman her kulübe bir küçük meyhane olurdu.

Bu barakaların en gösterişlisinin önünde adanın reisi balıkçı Öman duruyor; elinde bir çubuk, dilbalığı ağını temizliyordu. Kendisini asla balıkçılık uzmanının emrindeki kilerden saymamakla beraber, varlığından bir sıkıntı duyduğu için huysuzlandı ve sert cevaplar vermeye hazırlandı.

«Balık avı bol mu?» diye selâm verdi Borg.

Oldukça kaba: «Henüz değil, madem devlet işe el attı, durum düzelir elbet!» cevabını verdi Öman.

Devleti kendi kaderine terk ederek Borg yeniden sordu: «Sizin Baltık ringası sığılıkları nerede?»

«Uzman beyimizin şüphesiz bunu bizden daha iyi bilmesi gerekir, ona bize bunu öğretmesi için para veriyorlar madem!» dedi Öman.

«Bak hele, sizler sadece sığılıkların yerini bilirsiniz, bense ringaların nerede olduklarını. Sizden bir üstünlüğüm var benim.»

«Yok canım!» diye alay etti Öman. «Balığı yakalamak için denize el atalım, kâfi, öyle mi? Doğrudur doğru, öğrenmenin yaşı, çağı olmazmış!»

Balıkçının karısı kulübeden dışarı çıktı, kocasıyla haretli bir konuşma kapısı açtı. Bu yüzden, düşman balıkçı ile yeniden konuşmaya başlamayı Borg beyhude buldu; adımlarını limandan tarafa, aşağıya çevirdi.

Orada iskelede birkaç kılavuz oturuyordu, daha demin sönük sönük devam eden konuşmalarında birden canlanıverdiler ve balıkçılık uzmanını selâmlamaktan yana ufak bir arzu bile göstermediler.

O ise geri dönmek istemedi, aksine sahil boyunca uzanan yoluna devam etti. Adanın meskûn kısmı çok geçmeden bitti, önünde çıplak bir arazi uzanıyordu; ağaçsız,

çalısız bir arazi; çünkü ateşin yutabileceği her şey yanmış, yakılmıştı.

Su boyunca ilerledi; kâh ince, yumuşak kumlar, kâh taşlar üzerinde. Hep sağı izleyerek bir saat yürüdükten sonra tekrar başladığı noktaya dönmüş bulunuyordu. Kendini bir yere kapatılmış hissetti. Küçük adanın tepeleri onu sıkıyor, denizin kubbemsi ufku ruhunu daraltıyordu. O eski darlık sıkıntısının baskınına uğradı, kayalara yukarı tırmanmaya başladı, deniz seviyesinden belki elli ayak yükseklikte en üstteki düzlüğe kadar çıktı.

Orada sırtüstü yere uzandı, yukardaki gök boşluğuna baktı. Şimdi gözleri ne kara, ne deniz, hiçbir şey yakalayamadığı, başının üzerinde mavi bir fanustan başka bir şey göremediği için ferahladığını hissetti; esîr içinde yüzen, sadece ağırlık kanununa uyan kozmik bir levha gibi tecridedilmişti sanki. Ona öyle geliyordu ki yeryuvarlağı üstünde tek ve تنها kalmıştır; dünya onun için binip yerkürenin eksenine gittiği bir taşıttır sade. Rüzgârın hafif hışırtıları içinde yalnız, gezegenin esir içindeki seyrinin esintisini duyuyordu; dalgaların uğultusunda, büyük su hazinesinin eksenî çevresinde döndüğü vakit sıvının varlığını belli eden şırıltıyı işitiyordu. Artık, bağlı olduğu dünyanın mücessem tek bir parçasını bile görmediği için hemcinslerine, topluma, kanuna, âdetlere bağlı her hâtıra uçup gitmişti. Düşüncelerini başıboş buzağılar gibi salıvermiş, her engeli aşmalarına, her şeye boş vermelerine müsaade etmişti. Böylece, sarhoşluğu, gitgide, dış varlıklarının rasgele bir parçasına bakarak dünyayı ve öbür dünyayı unutan, göbeklerine dalıp gitmiş o Hint fakirlerindeki uyuşukluk derecesini buldu.

Balıkçılık uzmanı Borg, tabiata tapan bir insan de-

ğildi, nitekim Hintli de kendi göbeğine tapmıyordu. Aksine o, kendi değerini müdrik olduğu ve dünya canlıları zincirinde en soylu yaratık olduğunu bildiği için varlığın daha aşağı değerinde belirtilerine karşı ruhunda bir nevi küçümseme besliyordu. Pek iyi anlıyordu ki kendini bilen zekânın ürünleri kısmen, kendini müdrik olmayan tabiatın-kilerden çok daha gelişmiştir; her şeyden önce, yarattıklarını, bizzat sahibolabilecekleri belli bir fayda ve güzellik payı gözeterek yaratan insanlar için daha yararlıdır. Fakat insan, eserleri için gerekli ham maddeyi tabiatın alıyordu; her ne kadar ışık ve hava makinelerle elde edilebilirse de o böyle yapmıyor, güneşin o üstüne yok esîr titreşimlerini ve atmosferin bitip tükenmek bilmeyen oksijen kaynaklarını tercih ediyordu. Buna karşılık, tabiatı, kendisine hizmete mecbur bir yardımcı, bir tâbi gibi seviyordu. Bu kudretli düşmanı kandırarak, kuvvetlerini kendi emrinde tutabilmek onu keyiflendiriyordu.

Kim bilir ne kadar zaman öylece yattıktan ve tam bir yalnızlığın büyük huzurunu, onun etki ve baskılardan uzaklığını tattıktan sonra ayağa kalktı ve odasına gitmek üzere aşağı indi.

Adımlarının sesini yankılandıran yarı boş odaya girince kuşatıldığını hissetti. İçinde yaşıyacak olduğu odayı saran beyaz kare ve dik dörtgenler, insan ellerini hatırlatıyorlardı, fakat cansız tabiatın basit şekilleriyle uğraşan aşağı seviyedeki insanların ellerini. Bir kristal içine hapsedilmişti, bir küp veya öylesi bir şey içine. Doğrular, eş yüzeyler, düşüncelerini karelere ayırıyor, ruhunu çizgi çizgi bölüyor, organik hayatın serazatlığından alıp şekille-

rin basitliğine götürüyor; değişik etkilerle dolu beyninin zengin bâkir orman ikelliğini, tabiatın ilk ve çocukça dü-zen denemelerine çekiyorlardı.

Hizmetçiyi çağırıp sandıklarını yukarı çıkarttı, hemen odaya başka bir biçim vermeye girişti.

Birinci kaygısı ten renginde, İran işi bir çift ağır perde takarak ışığın gelişine bir düzen vermek oldu. Perdeler odaya derhal daha yumuşak bir hava sağladılar. Sonra büyük yemek masasının iki kanadını da açtı, büyük beyaz döşemenin üstündeki boşluk hemen doluvermişti, fakat masanın çıplak yüzeyi henüz rahatsızlık veriyordu; yekpare, sıcak, yosun yeşili bir muşamba örterek bu çıplaklığı gizledi; rengin tonu perdelerle uyuyor, ruhu yatıştırıyordu. Daha sonra duvarların en berbadına kitap etajerlerini yerleştirdi, şu var ki duvar henüz güzelleşmemişti, çünkü hesap tahtaları gibi sadece sütunlara ayrılmakla kaldı; ceviz rengi tahtanın yanında beyaz sıva daha da çiy düşüyordu. Fakat ayrıntılara geçmeden, taslak halinde bütününü çizmek istiyordu Borg.

Tavandaki bir çiviye karyola perdelerini taktı. Böylece âdeta oda içinde oda meydana gelmiş ve yatak, sanki bir çadırla, geri kalan çalışma odasından ayrılmıştı.

Ayakkabı kirlerinin, mobilya ve elbise tozlarının, cigara küllerinin, kirli suların, süpürge artıklarının küfler için bir üreme yatağı, tahtakuruları için bir barınak olduğu o birbirine paralel, siyah yarıklarıyla uzun, beyaz taban tahtalarını yer yer serdiği çeşitli renk ve desenlerde ufak halılar kapadı; beyaz enginde yeşerip çiçeklenen adalar gibi yüzüyordu halılar.

Boş odaya renk ve sıcaklık geldikten sonra ince işlere geçti. Önce bir ocak kurması gerekiyordu; yani her şe-

yin çevresinde gruplanması, her şeyin etrafa oradan ışık salması için merkez görevinde bir çalışma mihrabı! Bunun için büyük lambasını yazı masasına yerleştirmekle işe başladı. İki ayak boyundaydı lamba ve yeşil masa örtüsünün üstünde bir kule gibi yükseldi. Bildiklerimize benzemeyen çiçek ve hayvan arabeskleriyle süslenmiş porselen taban canlı bir renk cümbüşü yaratıyor, süsleme hürerleriyle insan zekâsının, tabiatın sabit, monoton şekillerini keyfince değiştirmekteki kudretini hatırlatıyordu. Sert bir dikenî ressam bir sarmaşık haline sokmuş, bir tavşanı bir timsah gibi uzamaya mecbur etmişti; tavşan, ön ayaklarının kaplan pençeleri arasında tuttuğu bir filinta ile, tilki kafalı bir avcıya nişan alıyordu.

Lambanın çevresine mikroskopu, diopteri, terazi ve kerteriz pusulasını koydu; aletlerin cilâlı pirinçleri sıcak, altın sarısı bir ışık saçıyorlardı.

Elmas gibi tıraşlı büyük bir zar şeklinde mürekkep hokkası, su veya buzun donuk mavi rengini veriyordu. Oklu kirpinin sert kıllarından kalemi sapları, o belli belirsiz yağlı tonlarıyla hayvanî bir hayatın görünüşünü yansıtıyorlardı. Çubuk halindeki mühür mumunun çiy kırmızısı, mürekkep ucu kutularının renkli vinyetleri, makasın soğuk çelik parıltısı, sigara tablasının cilâ ve yaldızı, kâğıt bıçağının bronz... bütün bu faydaya ve güzelliğe hizmet eden öteberi, masanın üstünü hemen bir sürü şeye örtüverdiler. Bu bolluk içinde, göz, bir bir oyalanıyor; bir izlenim, bir anı, bir ilham yakalamaya çalışıyor, sıkılmıyordu.

Şimdi iş kitap etajerlerindeki gözleri doldurmaya, siyah tahtalar arasındaki boş bölmelere canlı bir soluk üflemeye bakıyordu. Çok geçmeden renk renk takımlar halinde el kitapları, müracaat kitapları dizi dizi sıralandı: Sa-

hiplerinin geçmişte ve bugün olmuş, olmakta her şeyi öğrenebileceği kitaplar. Tıpkı bir telsiz telgraf gibi doğru harfine basınca cevap veren ansiklopediler; tarih, felsefe, arkeoloji, tabii ilimler üzerine yazılmış kitaplar; haritalarıyla birlikte dünyanın bütün memleketlerine yapılmış gezilere ait eserler, hattâ bütün Baedeker koleksiyonu oradaydılar. Bunların sahibi, oturduğu yerde şu veya bu şehre en kısa yoldan, en ucuz nasıl gidebileceğini tasarlayıp isterse ineceği oteli tâyin eder, ne bahşış vereceğini bilirdi.

Fakat bütün bu eserler, içlerinde eskimenin o önüne geçilemez tohumunu taşıdıkları için, etajerlerden birisini sırf meslek dergilerinden oluşan bir gözetleme koluyla donatmıştı: Bunlar ona isterse en küçüğünden her ilerleme, isterse en önemsizinden her keşif hakkında derhal rapor veriyorlardı. En sonra yüzyılın bütün ilmine maymuncuk niteliğinde bibliyografik notlar, yayımevleri kataloğları, kitap dergileri de oradaydılar.

Böylece o, kapandığı odanın içinde, ilgilendiği ilimler barometresinin yükseliş ya da düşüş durumunu noktası noktasına biliyordu.

Kitap etajerleriyle dolu duvarı gözden geçirince içinde, odanın ancak şimdi canlı bir varlıkla meskûn olduğu kanaati uyandı. Bu kitaplar, her biri ayrı bir kişiydi sanki; aynı dış görünüşte iki eser yoktu çünkü. Biri, bir pazartesi sabahı, kaygıları ardında bırakarak gezilere çıkan bir kimse gibi, bir Baedeker kılığında ve erguvan kızılıyla yaldızlara bürünmüştü; öbürü resmî, bir törende gibi siyah bir kıyafet içinde: İşte Encyclopaedia Britannica. Ciltsizler açık renk, iç açan, hafif yazlık kostümleriyle görünüyorlardı: Som balığı pembeliğinde Revue des mondes, limon sarısı Contemporaine, koyu yeşil Forthnighthly, ot yeşili

Morgenlaendische. Cilt sırtlarında iri iri isimler, odada yanında duran ahbaplar gibi âşinalık etmekteydiler. Ziyaretlerine gelip de tam kahvaltı ettikleri veya öğlen uykusunu uyudukları sırada kendilerini rahatsız eden bir gezgine verebileceklerinin çok fazlasını bu dostlar burada ona veriyorlardı.

Kitap etajerleriyle yazı masasının düzene girmesinden sonra, kendini yolculuğun rahatsız edici etkilerinden kurtulmuş, eski haline dönmüş hissetti; aletlerine kavuşması üzerine ruhu da eski kuvvetini kazanmıştı; yeni duyarlar gibi varlığına yerleşmiş olan bu cihazlar, bu kitaplar, tabiatın ona miras bıraktıklarından daha kuvvetli, daha ince başka organlardı âdeta.

Yalnızlığın, düşmanlarla — ada halkını, haklı olarak, kendine düşman sayıyordu çünkü — çevrilmiş bulunmanın yarattığı âni baskın halindeki korku; odaya verilen düzenin getirdiği huzur karşısında geriledi. Genel karargâhı kurduktan sonra şimdi her şeyi tamam bir general gibi harb plânının ana hatlarını hazırlamak üzere geçip yerine oturdu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Balıkçılık uzmanı Borg; deniz dibinin özellikleri, suyun derinliği, denizin bitki ve hayvan durumu üzerine hazırlık niteliğinde araştırmalara başlamak için kayığa bindiği sırada rüzgâr geceden poyraza çevirmiş; Oland adalarından doğru parça parça buzlar gelmiş bulunuyordu.

Kürekçi olarak yanına aldığı kılavuz; uzmanın deniz haritası, iskandil ve daha bir sürü aletle, hiç aklından geçirmediği şeyleri araştırıp öğrendiğini görünce çok sürmemişti, açıklamalar yapmaktan usandı. Sığılıkların yerini biliyordu kılavuz; Baltık ringası ağlarının hangi sığılıklara serpilmesi gerekir, onu da biliyordu. Fakat uzman bunlarla yetinmiyor, aksine sürütmeyi muhtelif derinliklere indirerek yukarıya, Baltık ringası bunlarla beslenir dediği bitki özüleri ve böcekler çıkarıyordu. Iskandili ta dibe kadar salıveriyor; oradan çamur, kum, balçık, toprak ve çakıl alıyordu; bunları ayırıyor, sayıyor, üzerleri yazılı küçük şişelere koyuyordu.

Derken bir megafona benzeyen büyük bir dürbün çıkarıp bununla denizin içine baktı. Aşağıya, denizin dibine bakılabileceğini, kılavuz, hatır ve hayalinden geçirmemişti, o kadar şaşırdı ki gözünü dürbüne yerleştirip gizli varlığın derinlerine bakmak için müsaade rica etti.

Bir yandan sihirbaz rolüne çıkmak istemeyen, öte yan-

dan saptanması gereken şeyin çok çabuk anlaşılmasıyla sonuç hakkında pek parlak ümitler uyandırmaya hevesli olmayan uzman, kılavuzun ricasını kabul etmekle ve aşağıda derinlerde boy gösteren canlı şekiller için birkaç popüler açıklamada bulunmakla yetindi.

«Sığılığın üstündeki şu varek yosununu görüyor musunuz?» sözleriyle konferansa başladı. «Onun ilkönce sabun sarılığında, daha aşağıda karaciğer renginde, nihayet ta dipte kırmızı olduğunu görüyor musunuz? Buna sebep ışığın azalmasıdır.»

Birkaç kürek darbesiyle sığılıktan uzaklaştı, fakat buzların arasına girmemek için adayı hep rüzgârltında tutuyordu.

Yüzükoyun yatmakta olan adama sordu: «Şimdi ne görüyorsunuz?»

«Vay canına! Bak hele, Baltık ringası, hem öyle sık istif ki, iskambil kâğıtları gibi!»

«İşte şimdi bu balığın yalnız sığılıklara gitmediğini gördünüz ya! Onun derinlerde de avlanabileceğini şimdi anladınız, değil mi? Bu balığı sığılıklarda avlamak aslâ doğru değil dersem artık bana inanır mısınız? Hayvan oraya sırf yumurtalarını bırakmak için gider; yumurta güneşin, derinlerde bulamayacağı sıcaklığını burada bulur.»

Uzman, kürek çekmeye devam etti, dibin balçıklı oluşu yüzünden suların cam göbeği rengini aldığını görünce durdu.

Kürekleri başıboş bıraktığı sırada tekrar: «Şimdi ne görüyorsunuz?» diye söze başladı.

«Olur şey değil, deniz dibinde yılanlar var! Çamurlardan dışarı çıkan şeyler, yılanların kuyruğu besbelli! Kafaları da işte orada!»

«Bunlar yılan balığı, delikanlı!» diye açıkladı balık uzmanı.

Kılavuz inanmak istemiyordu, çünkü denizdeki yılan balıkları hakkında henüz bir şey duymuşluğu yoktu; fakat Borg, en iyi kozlarını vakitsiz oynamak istemediği gibi, kuvvetlerini de çapraşık sorunlarda geniş izahlara harcamaktan sakındı. Bunun için kürekleri tekrar kılavuza verip dürbünün başına kendisi geçti. Gözlemine daha iyi yapabilmek için kayığın kenarına abanmıştı şimdi.

Belirli sıklıklarda bulunması gereken, fakat daha suyu incelemeyi için tabii henüz göremeyi bir şeyi apayrı bir gayretle araştırıyor gibiydi.

Böylece, uzmanın direktifine göre, civarda iki saat kadar dolaştılar. Borg, sürütmesini yahut iskandil aletini ikide bir aşağı sarkıtıyor, her denemeden sonra dürbüniyle kayığın kenarından aşağı abanıyordu. Solgun yüzü yorgunluktan küçülüyor, gözleri yuvalarına çekiliyordu. Dürbünü tutan el titriyor, kol bir çubuk gibi sertleşip tutuluyordu. Kılavuzun sağlam yeleğinden içeri süzülen soğuk, nemli rüzgâr; sadece yarı yarıya ilikli mevsimlik bir cekete bürünmüş o zayıf nahif vücuda hiç dokunmuyordu sanki. Deniz rüzgârıyla, o âdeta nüfuz edilemez unsurun derinliklerine dikkatle bakmak için harcadığı çabadan gözleri yaşıyordu. Yeryüzünün dörtte üçüydü bu unsur; geri kalan dörtte bir, onun hayatı hakkında genellikle pek az şey biliyor, çok şey tahmin ediyordu.

İlhamını kendi kafasından değil, sualtı infilâklerinde çalışan köprü usta ve işçilerinin verdikleri bilgilerden aldığı, bu deniz dürbünü aracılığıyla, büyük suüstü dünyanın gelişmesine sebeb olan derinlerdeki âlemi seyrediyordu.

İnorganik hayatla organik hayat arasındaki sınırı aşan ve bir orman halinde deniz yosunları, deniz dibinin soğuk akıntılarında kımıldıyor ve henüz akıtılmış bir yumurta akını andırıyorlardı. Bu orman, şeklini dalgaların darbelelerinden almıştı; suyun pencere camlarında donduğu zaman girdiği bitki şekillerini hatırlatıyor, orada altta ağaçları altın yapraklı büyük parklar halinde uzanıyordu. Deniz dibi sakinleri karınları üstünde boydan boya sürünüyor, güneş ve havaya yapılan uzun yolculukta yaya kaldıkları için duydukları utancı gizlemek üzere karanlığı ve soğuğu arıyorlardı.

Ta derinde balığının içinde dil balığı dinleniyor, yarı yarıya çamura gömülmüş bir halde, tembel, uyuşuk, yükselmek için bir yüzme kesesini nasıl geliştireceğini akıl etmekten âciz, avını burnunun ucuna getirecek mutlu bir tesadüf bekleyerek, çıkarını gözetip şansını denemek üzere etrafını yoklamak güdüsünden yoksun, tam bir mısırlılık içinde uzanmış, yayılmıştır; gözleri bozuk düzen kafasının sağ tarafına, rahatına düşkünlükten ötürü, konmuş gibidir.

Sümük balığı önüne bir çift kürek takmış, fakat arkası yüklüdür, bir kayık yapmak üzere girilen ilk deneyleri hatırlatır. Armaları andıran yapraklar arasından bir Hırvatinkine benzeyen bıyığıyla o arkitektonik taş kafasını gösterir, çamurların içinden bir an başkaldırıp yine hemen eski yerine gömülür.

Yedi sırtıyla deniz tavşanı yahut topuz balığı, karınayı yukarıya çevirmiştir; bütün balık koskoca bir burundan ibarettir, yalnız yiyecek ve dişi kokusu alan bir burun. Cam göbeği suları, karanlıklar içinde çevresine hafif bir şafak kızılığı yayarak pembe karnıyla bir an aydınlatır; fakat

çok geçmeden yine milyonlarca senenin sonunu, evrimin sonsuz yolunda geri kalmışları selâmete çıkaracak olan sonu beklemek üzere, vantuzuyla bir taşın sırtına sımsıkı yerleşir.

Yüzündeki saçaklarda dehşetin ifadesi okunan, yüzgeçleri saldırma veya savunmadan çok, işkence için sanki, bir pençe haline gelmiş olan o korkunç iskorpit balığı, o mücessem kuduruş, zevkinde safasında yan gelir ve çamurlu kuyruğuyla kendi vücudunu okşar.

Daha ilerde daha aydınlık, daha ılık suların içinde Baltık'ın belki en iyi balığı, o güzel, fakat melânkolik hani balığı yüzüyor. Yakışıklı, etli bir balıktır bu; ama bir sal gibi hantaldır biraz, Baltık'a özgü camgöbeği bir renk ve bir kuzey tabiatı vardır onda: Biraz filozof, biraz kor-san. Babacan bir keşiş, derinleri aramaktan zevk duyan, çok zaman da oralara kadar inen bir satırlar livası. Bir garip âvare, saatler boyu durur durur, gözlerini kıyı taşlarına diker diker de birden uyanıp ok gibi yerinden fırlar; soyuna karşı zalim mi zalim, derken gene uysallaşır, eski yerine dönerek barsaklarına yedi solucan misafir eder.

Sonra denizin kartalı, Baltık balıklarının kiralı, zarif yapılı, bir kotra gibi donatılmış turna balığı; güneşi seven, bütün balıkların en acarı olduğu için açık renklerden ürkmeyen, burnunu suyun üstüne çıkarıp gözlerinde gün ışığıyla uyuyan balık. Aslâ gidemeyeceği çayırların, huş ağacı korularının rüyasını görür; ıslak dünyasını örten ve kuşların, tüylü göğüs yüzgeçleriyle içinde kolayca yüzebilmelerine karşılık, kendisinin boğulup gitmesi mukadder o ince ve mavi kubbenin rüyasını görür.

Kayık buz parçalarının içine girmişti; suyun dibindeki deniz yosunları parkının üzerine, bir bulut gibi, buzların

gölgesi düşüyordu. Saatlerdir uğraştığı halde aradığını bulamamış olan Borg, deniz dürbününü sudan çıkardı, kurularayıp yerine koydu.

Sonra kık kasarasına dayanarak elini gözlerine götürdü, onları aldıkları izlenimlerden kurtarmak, dinlendirmek istiyordu sanki; uyuyor gibiydi. Birkaç dakika sonra kılavuza, kürek çekmeye devam etmesini bildiren bir işaret yaptı.

Uzman, öğleye kadar ki zaman boyunca dikkatini derinlere yöneltmişti; denizin üstünde genişleyen muazzam tablonun âdeta ancak şimdi farkına varıyordu.

Kayığın ilerisinde buz parçalarının başladığı ve tam bir kuzey kutpu görünümünde yere kadar, su kitlesi açık deniz mavisi renginde genişliyordu. Adalar, koylar, berzahlar bir harita üzerinde gibiydiler. Buzların döküntü kayalar üstüne çıktığı yerlerde, bir yığın öbürüne basmak, sonrakı öncekinin üstüne binmek suretiyle tepeler vücuda gelmişti. Buz, kaya adalarının üzerine de yığılmış, kubbeleşmiş, mağaralar açmış; kuleler, kilise harabeleri, korunaklar, burçlar yapmıştı. Bu şekillerdeki büyüleyicilik âdeta devcileyin bir insan eli tarafından yapılmış olmalarında görülüyordu. Şuursuz tabiatın o tesadüfi şekilleri değildi bunlar; aksine tarihin geçmiş devirlerindeki insan icatlarına ait hâtıralar uyandırıyorlardı. Ötede bloklar, kyklop duvarları gibi üstüste yığılmış, bir Asuri-Yunan tapınağı gibi taraça şeklinde sıralanmışlardı. Beride dalga, tekerrarlanmış çarpışlar sonucu romanesk üslûpta bir tonoz oymuş, kavisli bir kemer kazmıştı; bu kemer, güneş ışınlarının ve dalga köpüklerinin üzerine stalaktitler, arı pe-

tekleri işlediği at nalı biçiminde bir Arap kemerinin yanında yer almıştı. Şurada dalga dizileri, kat kat bir duvarı aşındırıp Roma üslûbu bir su yoluna benzeyen kemerli bir çizgi haline sokmuştu. Orada çökmüş sivri kemerlerin, gotik çatıların, köşe kulelerinin izlerini taşıyan bir ortaçağ şatosunun temel duvarları duruyordu.

Kuzey manzaralarının zihinde tarihî mimari çağırışımı, seyre dalmış adamda garip, dalgalı bir ruh hali yaratmıştı. Onu bu halden, yüzen buz adaları etrafında ve temiz mavi sular üstünde süzülen kuş sürülerinin gürültüsü çekip kurtardı.

Yüzlerce ve yüzlerce kuştan oluşan sürüler halinde eyderler suda yüzüyor, Norrland denizinin açılmasını bekleyerek burada oyalanıyorlardı; gösterişli erkekler, pas renginde gösterişsiz dişileri ortalarına almışlardı; zaman zaman kar beyaz sırtlarıyla havalanıp kısa bir uçuş yapıyor, bu uçuş sırasında kömür karası karınlarını meydana çıkarıyorlardı. Ufak kümeler halinde dalgıç kuşları, sincap kürkü karınlarıyla sürungen boyunlarını, suya daldıkça da satranç tahtası gibi nakışlı kanadlarını gösteriyorlardı. Canlı emircik kuşu sürüleri akıllı karalı yüzüyor, dalıyor, süzülüyorlardı. Deniz papağanlarının ve kuzey karabataklarının bodur milleti. Cins cins dalgıç kuşlarının parlak kalabalığından, enselerindeki sorguçlarla ayrılan kömür karası kadife - ördeklerinin kasvetli akıncı kolları. Ve dalıp kanad çırpıp bu iki yaşayışlı kuş sürülerinin üzerinde, hayat çevresi olarak havayı seçmiş ve suyu sadece avlanma ve yıkanma yeri olarak kullanan martılar uçuşuyorlardı.

Bu cıvıl cıvıl faaliyet dünyasına kimsesiz bir de karga sokulmuştu. Yarı gizlenmiş bir halde kayalıklarda oturuyor; kuşku uyandıran rengiyle, basık alnı, hırsız tavrı,

cani tipi ve sudan ürken, kirli görünüşüyle bu yuva yağmalayıcı, yumurta emici varlığı tanıyan hamaratlar için, bir nefret konusu oluyordu.

Gırtlakları su dibindeki dilsizlerin başları üzerinde, atmosferde çınlayışlar yaratan bütün bu kanadlar âlemin-den, öfkelerini tıslayışlarla dışa vuran sürüngenlerin o ilk zayıf denemelerinden tutun da, insanların armonik sada aletlerinden çıkan müziğe kadar, çeşitli bir sesler senfonisidir yükseliyordu. Orada eyder kuşu ensesinden ısırp suya batırmak isteyince eyder kazı, bir engerek gibi tıslıyordu, orada dalgıç kuşu bir kurbağa gibi vak vak ediyordu; deniz kırlangıçları çığırıyor, martılar bir çocuk yaygarası koparıyor, eyderler çiftleşme mevsiminde erkek kediler gibi homurdanıyorlardı. Hepsinin üstünde ise, en yüksek ve bu yüzden en güzel, emircik kuşlarının o nefis musikisi çınılıyordu; bu bir şarkı değildi çünkü, üç sesli akortsuz bir majördü bu, ahenge karışan bir çoban boynuzu gibi yankılanıyordu; ötekilerin üçüzlü sesleriyle tam bir ahenk, av boruları için başı sonu olmayan bir kanon yaratıyor; insanlığın çocukluk yıllarından bir hâtıra, çobanların, avcılarının ilk çağlarından bir yankı oluyordu.

Seyirci, bu büyük oyunu şairin uykulu hayaliyle, bu hayalin karanlık ve bu yüzden huzursuz duyguları, dağınık algılarıyla tatmıyor; aksine bu dış perişanlıktaki insicamı bir araştırmacıdaki, uyanık bir düşünürdeki sakin bakışlarla seyrediyordu. Gördüğü bütün bu şeyleri ancak, hâfızasında birikmiş muazzam malzeme sayesinde birbirine bağlayabiliyordu. Özellikle bu tabiatın yaptığı bu üstün, zorlu etkinin nedenlerini araştırıp cevaplar alınca, yaratıklar zincirinde evrimin son basamağında olan yaratığın, sırlar üzerindeki perdeler aralanırsa duyacağı o nihayetsiz

memnunluğu duyuyordu: Kendilerini aydınlığa çıkaran sonsuz yolda bütün yaratıklara yoldaşlık etmiş, hulyaların ilim olması hususunda ihtimal muharrik kuvvet olmuş bahtiyarlığın kendisiydi bu; tıpkı yarattığı şeyin ne olduğunu bilen şuurlu bir yaratıcınıninkine benzer bir mutluluk!

Bu manzara onu, dünyanın su altında bulunduğu, en yüksek zirvelerin su yüzüne yeni yeni çıkmaya başladığı o en eski zamanlara götürüyordu. Bu adalar henüz ilk şekillenişin karakterlerini taşıyor, temel dağ dosdoğru, yukarıya, ışığa uzanıyordu. Fakat altta, suyun içinde soğuma döneminden kalma su yosunlarının bulundukları yerde birinci zaman balıkları yüzmekteydiler. En eski halef ringa balığı da onların arasında bulunuyor, bu sırada kaya adacıkların üzerinde taşkömürü zamanının eğrelti otları, kibrit otları büyüyordu. İçerilere anakaraya gidildikçe, ancak daha büyük adalarda ikinci zamanın iğne yapraklılarına ve sürüngenlerine; daha derinlerde, daha ilerde ise üçüncü zamanın yapraklı ağaçlarına ve memelilerine rastlanıyordu. Fakat burada, beride tabiatın kaprisi ilk şekillenişiyile tabakalaşma devirlerini atlayıp geçmiş görünüyordu: Ayı balıkları ve su samurları ilk zamanlara atılmış, bu sabahki buz devri dördüncü zamana fırlatılmıştı: Bahçe toprağının ilk dağlara atılışı gibi! Ve o, orada tarih çağlarının temsilcisi olarak oturuyor; görünürdeki keşmekeşten hiç rahatsız olmaksızın yaratılışın sahnelerini gözünün önüne getiriyor, bu zincirde en son halka olmak duygusuyla haz duyuyordu.

Çevrenin büyüündeki sırdı bu: Atlayıp geçmelerle, kısaltmalarla, bir tarih olmuş yaratılışı bu çevre, yalnız bu çevre tekrarlıyordu. Burada insanın, birkaç saat içinde, dünyanın oluşum saflarında bir geziye çıkması, ama yine

de olduğu yerde kalması kabil oluyordu. Düşünceyi başlangıç noktasına götüren izlenimleri tekrarlayarak insan canlanabiliyor, geçmiş devirlerde dinleniyor, kültür derecelerinde üst çizgilere çıkmanın verdiği yorucu gerginliği gevşetebiliyor, âdeta şifalı bir uyuklayışa gömülüp tabiatla kaynaştığını hissediyordu.

Böyle anlar onda kayıp dinî hazların yerini tutuyor, ahret düşüncesi sadece ilerleme arzularının değişik bir şekli oluyor, ölümsüzlük duygusunda yalnız maddenin bölünmezliği tecelli ediyordu.

Çocukluğunda, bilinmeze giden yolda sadece geçilmesi gerekli bir mihnet köprüsü olarak tasvir ettikleri bu dünya üzerinde insanın, kendisini yerinde yurdunda hissetmesi ne büyük şifa! Önceden bilinmiyeni ilim yoluyla bilmek, Allahın şimdiye kadar gizli kalmış o «hikmetinden sual olunmaz» dedikleri iradesine bir göz atmış olmak; nüfuz edilemedikleri için kühne erilemez kabul edilmiş bu tecellilerin içyüzünü anlamış olmak duygusu, insanı öylesine teselli ediyordu ki! Artık insanın asıl ve gayesinin ne olduğu açığa çıkmıştı. Fakat yaşayan nesil, çıkmazlığını anlayınca, yorulup peşpeşe düşünmekten vazgeçen uygar milletler gibi bitkin, çekileceği yerde, şimdi en gelişmiş hayvan olmak kararını vermiş, bunu kâfi görmüş, cennet hülyalarını akla uygun şekilde, burada, bu yeryüzünde gerçekleştirilmeye koyulmuştu.

Bunun içindir ki bu devir, bütün çağların en iyisi, en yücesi olmuş, insanları yüzyılların getirebildiği çizgilerden çok daha ilerlere götürmüştü.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Balıkçılık uzmanı, aslı ve gayesi düşünceleriyle haşır olarak iç âleminin derinliklerine daldıktan sonra, hâfızasını kendi gelişim tarihinde gezdirdi: Sanki kendi varlığına erişmek, geçmiş devirlerden gelecekteki muhtemel kaderini keşfetmek üzere, kavrayabildiği kadar öncelere dönüyordu.

Bir istihkâm binbaşısı olan, ölmüş babasını görüyordu; yüzyıl başlarının belirsiz tipiydi o: Bir konglomera gibi karışık, geçmiş devirlerin kalıntılarıyla yapışık, geçen yüzyılın bitimindeki büyük püskürmenin peşinden, gelişigüzel oluşmuş bir konglomera. Her şeyin zeval bulduğunu, her şeye yeniden dönüldüğünü gördüğü içindir ki, hiçbir şeye inanmıyordu; bütün devlet şekillerinin tecrübeden geçtiğini, kabul edilen her şeklin alkışlarla karşılanıp birkaç yıl içinde tekrar değiştirildiğini, kaldırılmış olanların yeniden uygulanıp dünya tarihini etkileyecek keşifler gibi kutlandığını gördüğü için inanmıyordu. Nihayet işbaşına ister hâkim bir iradeyle geçmiş olsun (pek olacak şey değildi bu), ister bir tesadüfler zinciri sonucu (buna muhakkak göziyle bakılabilir, ama bunu söylemek tehlikeli olurdu) gerçekliği dolayısıyla olanda karar kıldı.

Üniversite öğrenimi, babasını, Genç Hegel'cilerin panteizmine götürmüştü; o zamanlar ifrata vardırılan meseleyi

kurnazca bir tersyüz edişti bu: Tek gerçek fertlerdir; Tanrı, insanlıktaki kişiseliliğin cisimlenişidir. Dünya processusu zincirinde bizzat en yüksek halka olan insanın, tabiatla içten bağılılığı hakkındaki bu canlı tasavvur, bir sürü seçkin şahsiyetler yaratmıştı. Bunlar, siyaset düşkünlerinin, kendilerini hâkim tabiat kanunlarından muafmış gibi göstermek ve felsefi sistemlerle, parlâmento kararlarıyla, sunî bir şekilde yeni dünya düzenleri bulmak peşinde koşup tekrarlanmış tecrübelerle girişmelerini çocukça buluyorlardı. Kimsenin gözüne batmıyor, fakat ne üst ne de alt tabakanın işine yarıyorlardı. Üstte doğal ayıklanma yoluyla meziyetsiz hükümdarlar çevresinde meziyetsizler toplanıyor; altta cahilliğe, safdillliğe, taassuba raslanıyordu. İkisinin arasında burjuva sınıfında ise öyle kesin ticarî menfaatlerle karşılaşılıyordu ki, ticaretle uğraşmayan berikiler onlarla birlik çalışmıyorlardı. Yetenekli, zeki ve namuslu oldukları için fırsat düştükçe ilerliyor; fakat hiçbir partiye bağlanamadıkları ve boşuna şahsî muhalefet yapmayı da canları çekmediği için; bir sürü teşkil edecek sayıda olmadıkları ve koyu bir ferdiyetçi olarak da hiçbir kösemen peşinde gitmek istemedikleri için bir hayli sessiz kalıyor, hoşnutsuzluklarını büyüklü küçüklü haç nişanları altında gizliyor, belediye yahut senato meclisinde buluştukları vakit mânalı gülümsüyor ve dünyayı kendi haline bırakıyorlardı.

Babası pek eski olmamakla beraber soylu bir aileden geliyordu. Tesadüflere yahut düşmanın hatalarına borçlu olduğumuz şüpheli harb yararlıklarıyla değil, madenciliğin gelişmesine yardımda gösterdiği burjuva meziyetleri dolaşısıyla soyları zadedân sınıfına yükselmiş, birtakım şöyle böyle haklar elde etmişti: Asalet üniforması taşıyabilir,

zorlu hükümet işlerine ücretsiz katılabilirdi. Böylece, binbaşı Borg, kendini gösterdikleri yararlıklarla soylu olmuşlardan sayıyordu. Kabiliyetli ataların sulbünden gelmenin şuuru, o zamanlar hayatta olan hâlefte bir mahmuz yerine geçmişti. Atalarının istidat ve gayretleri sayesinde kazanılmış meşru mallar mülkler, ona mesleğinde derinleşmek imkânını veriyordu. Mükemmel bir topoğraf olmuş, Göta kanalının yapılmasında, ilk demiryolunun döşenmesinde o da çalışmıştı.

Haritasını bir yazı masasına yaymayı âdet edindiği kıralığa kuşbakışı bakıp onu bir anda gözden geçirme alışkanlığı; binbaşıya zamanla olayları toptan görme yeteneği kazandırmıştı. Oturuyor, bir cetvelle koskoca bir arazi parçasının fizyonomisini değiştiren, eski kasabaları bozdurup yenilerini kurdurtan, mal fiyatlarını değiştirtip yeni kazanç kaynakları bulduran bir anayol açıyordu. Haritanın işlenip yeni bir şekle sokulması, eski deniz yollarının unutulması, her şeye yeni demir yollarını gösteren siyah düz çizgilerin hâkim olması gerekiyordu. Tepeler de vâdiler gibi verimli olmalı, ırmaklar uğruna savaş sona ermeli; devletler, iller arasındaki sınırlar görölmez olmalıydı artık.

Şehirlerin ve insanların kaderi üzerinde bu uğraşma, neticede kuvvetli bir kendine güven duygusu yarattı. Babası ister istemez, gitgide, kendini, kudretin yanısıra gelen eğilime, şahsına üstün değer vermek eğilimine kaptırdı. Her şeye tepeden bakmaya başlamıştı; ülkeler birer harita, insanlar birer kurşun asker olmuşlardı. Topograf, kendiliğinden düzlenmesi binlerce yıla bakan bir tepeyi bir iki hafta içinde toprakla bir ettikçe, ruhunda bir tanrılık hissediyordu. Tüneller açtıkça, kumlu tepeleri göllere aktardıkça, bataklıkları akıttıkça; kanunlaşmış jeolojik oluşları

birbirine kattığı için yeryuvarlağının yeni biçimini bizzat tâyin edeceği hissinden kendini alamıyor, bu arada kişilik duygusu alabildiğine büyüyordu.

Üstelik subay olduğu için, alt rütbeli bir sürü insan vardı emrinde; düşüncelerini onlara sadece emir vermekle tebliğ ediyor, bu yüzden hepsine, hâkim iradesine hizmet eden kollar, ayaklar gözüyle bakıyordu.

Askerliğinin fizik cesaret ve azmiyle, âlimliğinin derinliğiyle, düşünürlüğüne basiretiyle, paraca bağımsız olmanın huzuruyla, namuskârlığının vakar ve emniyetiyle; birinci sınıf bir tip olmuş, bu tipteki güzellik ve zekâ birleşmesi, neticede ortaya ahengi ölçülü bir şahsiyet çıkarılmıştı.

Babası oğluna, annesi erken öldüğü için hem bir örnek, hem de bir öğretmen oldu. Oğlunun acı hayal kırıklıklarıyla karşılaşmasını önlemek için ve oğlanları, erkek olmalarını değil de çocuk kalmalarını istercesine, masal kitapları ve hortlak hikâyeleriyle yetiştiren beylik eğitim metotlarının hiçbirini beğenmediğinden, hayat tapınağının perdesini derhal ardına kadar açtı ve oğluna yaşamanın zahmetli sanatındaki sırları gösterdi. Ona insanla tabiatın geri kalan kısmı arasındaki içten bağlılığı öğretti: «Bulunduğu gezeğende en üstün yaratık olduğu halde insan hâlâ onun dışına çıkamaz» dedi. «Tabiat kuvvetlerinin etkisini bir dereceye kadar azaltabilmesine rağmen yine de onların hükmü altındadır.»

Yani rasyonel bir tabiat dini: Tabiat deyince bütün var olanlar anlaşılacak, din deyince de insanın hâkim tabiat kanunlarına tâbi olduğu teslim edilecektir. Böylece Hıristiyanlığın megalomanisini; meçhulden, ölümden, Tanrıdan korkuyu uzaklaştırıyor ve hareketlerini kontrol etme-

sini bilen, bu davranışların bütün sonuçlarından sorumlu olmayı kabul eden uyanık bir adam yaratıyordu.

Insandaki âdi içgüdülerin regülâtörünü, gelişmesinin daha mükemmel oluşu dolayısıyla insanı hayvandan ayıran organda yani beyinde buluyordu. Etraflı bir ilme dayanan muhakeme, bu âdi içgüdüleri yönetmeli, türü değerlendirmek gerekince onları bastırmalıdır. En âdi içgüdüler, beslenme ve üremedir; bunlar insanlarla bitkilerde ortaktır çünkü. Hayvanların alçaklarda kalmış düşünce ilkellikleri olan hisler; damarlarda, murdar ilikte ve aşağı derecede başka organlarda yerleşmiş oldukları için, yüksek bir insanda mutlaka beyne bağlı bulunmalıydılar. Âdi içgüdülerini sevk ve idare edemiyen insanlar, aşağı tipleri temsil ediyorlardı.

Bu yüzden ihtiyar adam, gençlik heyecanlarına güvenmekten sakınmayı ihtar ediyordu; bunlar insanı fazilete olduğu kadar kötülüğe de götürebilirlerdi. Bununla herkesin hayrına yönelen büyük tutkuları inkâr etmiş olmuyordu; çünkü bunlar birer his değil, hayır, iyilik iradesinin kuvvetli tecellisiydiler.

«Gençliğin yapabileceği her şey tamamen değersizdir; çünkü bu başarılar, genellikle orijinaliteden yoksun oldukları gibi, sadece en yakın nesli kendilerinden sayıp bohçacı kadınlar örneği yanlarında dolaştıran seleflerin düşüncelerinden meydana gelir. Yani orijinalite, ancak beyin olgunlaştığı takdirde doğar; tıpkı çocuğun eğitimini de şart koşan gerçek üremenin, ancak erkek olgunlaşmış da çocuğun yetişmesi için gerekli geçimi sağlayacak güce erişmişse gerçekleşmesi gibi. Ham bir beynin muhakeme güçsüzlüğüne sağlam bir delil, gençlerle kadınlardaki devamlı megalomanidir. Gençlerin önünde istikbal var de-

nir, ama yanlıştır bu iddia: Erginlik çağındaki ölümlerin sayısı, gençlerinkine oranla daha azdır da onun için. Genç olmak şayet bir kusursa seneler bu kusuru giderir şeklindeki beylik söz; gençliğin şimdiki halde bir noksanlık, bir yetersizlik, yani bir kusur olduğu kuralını değiştiremiyecektir. Şayet bu kusurun zamanla yok olacağı kabul ediliyorsa, varlığını tasdik ediyoruz demektir, var olmayan şey yok olur mu?

Gençliğin kurulu düzene karşı yaptığı bütün hücumlar, zayıf bir adamdaki, baskıya tahammül kudretsizliğinin histerik boşalmalarıdır; bunlar eşek arısının insana saldırışındaki akılsızlığın tıpkısını ispat ederler: Arının bu davranışı onu yüzde yüz ölüme götürür. Gençlikteki usa vurma ve sonuç çıkarma kabiliyetinin eksikliğine güzel bir delili o, Robinson hikâyesinde buluyordu. Bu kitap, ona göre, vahşeti ve münzevi hayatı değersizleştirmek için yazılmış olduğu halde, bir asırdan beri gençlik tarafından yanlış anlaşılmış, vahşet hayatının bir övgüsü sanılmıştır. Bir vahşi gibi, uygarlığın nimetlerinden faydalanmasını bilmemiş olan çılgın delikanlı için bu yeni hayat, kitapta, bir ceza şeklinde gösterilir oysa. Bu ufacık nokta, delikanlının ne kadar aşağı bir gelişme çizgisinde olduğunu gösterdiği gibi, onun kızıl derililere ve evrim zincirinde geri kalmış başka varlıklara karşı olan muhabbeti de bunu belli eder. Duygular da böyledir işte: Tıpkı insanda artık bir işe yaramaz olmuş, ama yine de eski yerinde duran tiroit bezi gibi, bir gün gelecek, duygular da terk edilecektir.»

Oğlu bu acı hakikatleri aklın delilleriyle çürütemeyince hislerinin, evet, hattâ en kutsal hislerinin bu kuru doktrine karşı isyan ettiğini söyledi. Bunun üzerine babası ona: «Sen henüz ganglionlarıyla düşünen bir eşek arısı-

sin!» cevabını verdi ve ona hayalin ifratlarından yahut elde yeterince delil, bol materyel olmadıkça sonuç çıkarmalara girişmekten sakınmasını hatırlattı. Bunu görünüşte az öncüllerden (az görünürler, orta terimler unutulmuştur çünkü) yeni yargılar çıkarabileceğimiz, bilimsel çabuk vargılarla karıştırmamalıdır; bu takdirde iki eski tasavvur âdeta kimyasal bir sentezde olduğu gibi, birbiriyle birleşerek yeni bir düşünce oluştururlar. Varlıkbilim, insan dölünün amiplerden kurbağaya ve insan kılığına kadar geçirdiği bütün o eski evreleri gösterdikten sonra gençlik; artık, vücudun büyüdüğü sürece, çocuktaki insanlık cevherinin, hayvanla irade arasındaki beşer tarihini yaşaması gerektiğinde ve buna göre yaşlı adamın gençten daha üstün olduğundan şüphe edebilir miydi?

Babası oğluna hükümlerini özellikle en âdi içgüdüyle, cinsellik içgüdüsüyle bulandırmaktan sakınmasını söylüyordu. Bu içgüdünün kuvveti, sağduyunun gözünü öylesine boyamıştır ki aydın erkekler hâlâ yanlış bir inanca; erkekle çocuk arasında bir geçit olmasına rağmen (insan dölü tarihinden çıkan sonuca göre erkek, kadın evresinden geçmiştir; kadın, erkek evresinden değil!) kadının erkek gibi üstün seviyede bir tür olduğu, hattâ bazılarının fikrinde daha da üstün bulunduğu inancına saplanıp kalmışlardır.

Oğlunu cinsellik içgüdüsünün etkilerine karşı uyanık bulundurmak, kadını kötölemek demekti âdeta, ikisi aynı kapıya çıkıyordu. Ve oğlu, çok geçmeden babasının deyişiyle «ganglion muhakemeleri» yapmaya başladı; bu usavurmalar, sonunda, yarbayın bir kadın düşmanı olduğu neticesini verdiler. Axel boyuna, kadın milleti yüzünden şu veya bu erkeğin istikbalini nasıl mahvettiğine; üreme ça-

baları yüzünden büyük istidatların nasıl kısırlaştığına; erkeklerin sadakatsiz kadınlar, olgunlaşmadan ölüveren çocuklar için saadet ve rahatlarını nasıl feda ettiklerine dair hikâyeler işittikten sonra başka türlü olabilir miydi zaten? Üreme yalnız küçük ruhlar içindir, diyordu babası, büyük ruhlar eserlerinde yaşar, eserlerinde devam ederler.

Oğlu böyle bir eğitimle büyümüştü. Doğuşta çok narin bir çocuğu o, fakat düzgün, uyumlu bir vücudu vardı, ince duygularla doğmuştu; çabuk ve emin bir kavrayış, keskin bir zekâ ve insana karşı mültefit, cana yakın bir karakter asaleti, Hayatını bir disipline sokmayı, bitkisel ve hayvansal içgüdülerini baskı altına almayı erken öğrendi.

Dağarcığını bol gözlem ve bilgiyle doldurduktan sonra bunları işlemeye koyuldu. Beyninin verimli olmaktan yana büyük bir kabiliyet taşıdığı çabuk anlaşıldı: İki bilinenen bilinmeyen üçüncüyü buluyor, eski düşüncelerden faydalanarak yenilerini çıkarabiliyordu; hâsılı orijinalite dedikleri kabiliyet. Oluş halinde bir reformcuymdu o: İkinci dereceden şeylerdeki bağlantıyı görme, belirtilerin ardındaki görünmez kuvveti keşfetme, insanların davranışlarını yöneten gizli olduğu ölçüde karmaşık sebepleri bulup çıkarma yeteneği vardı onda. Bu yüzden okul arkadaşları ona kuşkuyla bakıyor; öğretmenler onun, sağlam hakikatler diye gösterdikleri şeyleri gizli gizli eleştirdiğini seziyorlardı.

Üniversiteye geçtiği sırada parlamento reformu dolaısıyla halk heyecan içinde bulunuyordu. Borg çıkarları birbirinden farklı en az yirmi sınıftan oluştuğu için, milletin sadece dört sınıfla temsil edilmesindeki eksikliği; aynı zamanda halk yönetimi gibi çapraşık bir sorun üzerinde hüküm verme yetkisinin orantısız paylaştırıldığını görüyor,

öte taraftansa herkesin aynı derecede söz sahibi olduğu yığın yahut aşiret örgütlenmesine de dönmek istemiyordu. Devlet şeklindeki, çoğunluğu öne süren bu basitleşmenin zamanın isterlerine uygun bir reform olmadığını hemen anlamıştı. Genel oy verme hakkının Fransada iş başına bir imparatorla avukatlar, tüccarlar ve askerlerden oluşan bir de sözde temsilciler kurulu getirdiğini görmüştü işte: içine işçileri, çiftçileri, bilginleri almamış bir temsil kuruluydu bu; yani imparatorun keyfine göre üç sınıf temsil ediliyordu. Buna karşılık o, eşit bir temsil hakkına sahip, gelişmiş bir sınıf temsilciliğinin daha doğru olacağını hesaplamıştı. Bu hak tamamen sınıf çıkarlarına göre ayarlanmalı, en üstün menfaatler ön plana alınmalı, yani ilerlemeyi budalalardan daha iyi destekleyecekleri için, akıllıların yüce hakkına bir üstünlük sağlamalıydı. Nitekim meclisler sisteminin yasasını kaleme alanlar, bazı sorunların uzmanlardan oluşan özel encümen ve komisyonlarca açıklanması gerektiğini görmekle bunu anlamış bulunuyorlardı.

Bütün menfaatlerin gözetilmesini, bütün görüşlerin ortaya konmasını, devletin durumu hakkında her türlü açıklamaların yapılabilmesini sağlamak amacıyla meclise tam bir şekil vermek için, en üsttekenden en alttakine kadar her sınıf; bir yandan kendi sayısı, öte yandan memleketin düzelmesinde alacağı önem ölçüsünde kendi milletvekillerini seçmeliydi. Hükümdar, milleti sadece yabancı devletlere karşı temsil edebileceği için, başındaki hükümdarıyla birlikte dışişleri bakanlığına bağlı olması gereken sarayı kaldırıyor, meslek erbabından müşavir durumunda fakat kanun koyucu olmayan meclisini şöyle kuruyordu:

Birinci sınıf: Mültezimleri, köylüleri, kâhyaları, yaşamları vesairesiyle toprak sahipleri.

İkinci sınıf: Madencileri ve işçileriyle birlikte maden ocağı sahipleri ve fabrikatörler.

Üçüncü sınıf: Tüccarlar, denizciler, otel işletenler, hammallar, arabacılar; bankada, gümrükte, demiryolunda, posta ve telgrafta çalışanlar.

Dördüncü sınıf: Sivil ve askerî memurlar, yardımcılarıyla birlikte rahipler.

Beşinci sınıf: Bilginler, öğretmenler, yazarlar, sanatçılar.

Altıncı sınıf: Doktorlar, eczacılar, hastabakıcılar.

Yedinci sınıf: Ev sahipleri, kapitalistler, geliriyle geçinenler.

Her sınıftan ne oranda seçim yapılacağını önceden çözülmesi güç bir sorun olarak kabul ediyordu, bu hususta yetkili ve siyaset işlerinde pişmiş adamlar çalışmaktaydılar. Temsil düzeni, her zaman için geçici bir düzen olarak kalacaktı bu yüzden.

Bu danışma kurulu; bütün sanatların en zorunun, şimdiye kadar olduğu gibi, şarlatanların ve girişken amatörlerin elinde kalmaması için özellikle bu ağır vazifeye göre yetiştirilmiş, siyasal bilgilerde uzman kimselerden oluşan bir devlet şûrasına bağlı olmalıydı. Bu siyaset adamları bu göreve ancak önceki hayatlarının, ekonomik ve sosyal durumlarının iyice araştırılmasından sonra alınmalıydılar.

Bu sonucu nokta; kendini yetiştirmek, hareket ve faaliyetlerini kollamakta gençliği teşvik edecekti. Öte yandan şimdiye kadar olduğu gibi, sadece lekesiz dedikleri bir hayatın yahut övülür tarafı olmayan olumsuz erdemlerin kestirmeden rütbelere, payelere erişmesi önlenemez ve her bakımdan mükemmel erkeklerden oluşan bir topluluk vücud getirilecekti. O eski liyakat, askerlik ve saray asıl-

zadeliğinin yerine geçen yeni asılzadeli bu olacaktı. Sırf en iyiler arasından tabîî bir ayıklama ile oluşması sonucu bu sınıf; devletin ancak en mükemmel şekilde yönetimini garantileyecekti. Bu suretle, bir karar hakkında değil de, sadece bir görüş hakkında oya müracaat edebileceği için parlamento, bir yüce divan haline gelecek, rüşvet verilip kandırılabilen yahut oylara müdahaleyi vazife edinen bir lejyoner ordusu olmaktan çıkacaktı.

Fakat genç adam, bu düşünceleri açığa vurmuyacak kadar akıllıydı artık. Asılzade kelimesinin yozlaşmış geri, yıpranmış kelimeleriyle aynı anlama geldiği; yığınların kö-rükörüne ileriye atıldığı; endüstri işçilerinin gelecekte sınıf düşmanları olacak köylülere bunca yardım ettikleri zamanlarda akli başında bir adam sadece güler ve beklerdi.

Nitekim bekledi ve sonunda meclisteki dört sınıfın yerine bir tek sınıfın geçtiğini gördü, çünkü devlet bundan böyle sadece eski köylü sınıfı tarafından temsil ediliyordu.

Bu tarihî olay, genç adamın düşünce yönü ve olanca gelişmesi üzerinde pek büyük bir etki yapmıştı. Çoğunda düşünce cihazının ne korkunç bir kargaşalık içinde bulunduğunu görüyordu. Parlamento haber ve notlarını okuyup en nüfuzlu, en kalburüstü hatiplerin sözlerini tarttıkça «ganglion muhakemesi» dediği şeyin, damarların kısılmasıyla kalbe kan yürümesinin kamuoyu üzerine en büyük etkiyi yaptığını görüyordu. Zaman zaman ona öyle geliyordu ki, aslâ vatan veya ilerleme değil de, kafasına koyduğu şeyi ille gerçekleştirmek isteyen önerge sahibinin zaferi söz konusudur; hem de paralojizmler, en berbat mantık hataları, vâkıaların en hoyratça tahrifi sonunda kazanılacak bir zafer! Yaptığı gözlemler onda şu korkunç şüpheyi uyandırıyor: Herkes savaş, iktidar peşindedir;

herkes kendi beyni kuvvetiyle başkalarının beynini bağdaştırmak keyfi için çalışır, kendi düşüncelerinin tohumunu başka beyinlerin kabuklarına ekmeyi düşünür, bu tohumun orada ökse otları gibi asalak büyümesini ister; beri yanda asıl kök, asalakların orada, yukarda, tepede sadece asalak kaldıkları düşüncesiyle mağrur, övünür.

Bu hal onda ikbal arzusu uyandırıyordu. Bu arzuyu tatmin için okuyup gezerek, bilgili, tanınmış adamlarla temas ederek ilmini, görgüsünü artırdı. Düşman kuvvet ve menfaatlerin durulmak bilmiyen kaosu içinde varlığının demirliyebileceği yeri; realitenin, çevresine çizdiği dairenin merkezini — şu var ki yine kendi ruhunda — arıyordu. Zayıf Hristiyanlar gibi kendi dışında bir dayanak noktası olarak Allahı alacağına, kendi benliğinde elle tutulabilir bir şeye sarılıyor ve şahsını, hayat ve hareketleri kimsenin hakkını incitmeyecek, mükemmel bir insan tipi haline getirmeye çalışıyor; bunu yaparken de bakımlı bir ağaçtaki yemişlerin keza başkalarına olsa-olsa fayda ve haz sağlayacağından emin bulunuyordu.

Başkaları için yaşadıklarını söyledikleri halde aslında başkalarının minnet, fikir ve tasdikleriyle başkalarından yaşayanların çabalayışlarında gördüğü bunca karışıklıktan, terslikten kaçınıyor ve büyük, kuvvetli bir şahsiyetin, otomatik olarak, faydaları sayılarıyla ters orantılı bu düşüncesizler yığınının, çok daha hayırlı olacağına güvenli, kendi yolunda yürüyordu.

Her şeyin başı olarak kendini görmek suretiyle hayata bir prensip çizmişti: Amellerinin ceza ve hesabını bilinmeyen bir geleceğe bırakacağına, hayatına verdiği dü-

zen sayesinde onları önceden temizleyerek, günahı suçsuz yere ıstırap çeken İsa'ya yüklemekten çekindiği ve daha çok şuurlu bir sorumluluk duygusuyla bir «vur abalıya» ihtiyaç gösterecek işler yapmaktan sakındığı için, bu prensip onu yüksek bir ahlâk düzeyine ulaştırmıştı.

Bu sayede sadece kendi kendine güvenmeyi, hiçbir zaman başkalarından akıl almamayı, bir hareketin muhtemel sonuçlarını ölçüp biçmeyi öğrendi.

Ama bu, buhar ve elektrik devrinde doğup büyüyen nesli gibi, onun da sinirlilikten muztarip olmasını önleyemedi. Milyonlarca ihtiyar beyin hücrelerini, depo edilmiş eski püskü izlenimleri kırıp parçalamak; bir hüküm çıkarmak isteyince önermeler halinde ileri fırlayan ölü aksiyomları bir bir ayıklamak zorunda kimse, başka türlü olabilir miydi?

Sinir sistemindeki, sadece ataların sefahet ve ayyaşlıklarına yükletilmek istenen bu bozukluklara sebep; yeni bir düzen kurma işiydi tamamen. Hastalık belirtisi, aşırı bir duyarlılığın yoldaşlığında üstün bir hayatiyetin ifadesiydi; tıpkı yengecin kabuk yahut kuşun tüy değiştirmesindeki duyarlılık gibi. Bir soyun yahut hiç değilse bir insan türünün yeniden yaradılışıydı bu; ihtiyarlara hasta yahut hastalıklı görünüyor, çünkü henüz oluşum evresinde bulunuyordu. Ama nedir, yaşlılar bizzat kural olmak istedikleri ve çürüyüp dağılma durumunda oldukları halde, kendilerini sağlam sandıkları için, bunu kabule yanaşmıyorlardı.

Sinirlerin bu duyarlılığı, büyümekte olan delikanlıda yemeklerde, içkilerde perhizkâr olmak ve seks hayatını çok sıkı bir disiplin altında tutmak sayesinde geliyordu. Mayalanmış içkilerle delidolu, yabani bir adamın pervasız durumuna düşmek alçalmaktı ona göre; bir orospu ile bir

anlık bir birleşmeyi özlemeyecek kadar da yüksekti ruhu. Ama bunun sonu şuna vardı: Duyguları öylesine keskinleşti, nahoş etkilere karşı öylesine inceldi ki, başkalarının kaba duyularla haz aldıkları şeyler, onda çokluk rahatsızlık yaratmaya başladı.

Nitekim sabah kahvesi biraz hafif olsa saatlerce neşesi kaçıyor, kötü boyanmış bir bılardo topu, kirli bir bılardo sopası, tersyüzü dönüp bir başka eğlence yeri aramasına sebeb olabiliyordu; iyi kurulanmamış bir bardak onda tiksinti uyandırıyor, bir başkasının okuduğu bir gazeteye sinmiş insan kokusunu duyuyordu; yabancı bir mobilyanın cilâsı üzerindeki insan terini görebiliyordu; ne zaman bir hizmetçi odayı düzeltse gider, pencereyi açardı.

Yolda bir zorunluk karşısında duyu organlarını idrake bağlayan bütün şebekeyi kapatır ve can sıkıcı algıların hepsine karşı hissizleşirdi.

Bu aralık üniversitedeki tabiî ilimler öğrenimini bitirmesi üzerine ilim akademisine asistan oldu. Materiyel toplamaya kıyasla, düşünce ve görüşler daha az rol oynadıkları için tabiî ilimler, öğrenim dallarının, insanı en az utanırdı henüz.

O bu görevi, tabiatın burada bir tek yerde toplanıp düzenlenmiş olan bütün zenginliklerine kuşbakışı bakabilmek ve belki bunlardaki — şayet varsa — büyük bağlantıyı, ya da — mümkündü — genel dağınlığı okumak gayesiyle istemişti. Fakat meramının tez farkına vardılar; üstelik tehlikeyi fazla önliyememiş, kuşları yürürlükte olanlardan çok farklı prensiplere göre yeniden tasnif etmek teklifini ağızından kaçırıvermişti. Tabiî genç bir ada-

mın gözünde materyel toplamakla kalmış kimseler olmak ve eserleriyle eskimiş olduklarını elbette görmek istemeyen âmirler, keskin görüşlü delikanlıya karşı elde olmiyan bir antipati duydular.

Bu ukalâya karşı ilk savunma şu şekilde yapıldı: Ona önemli ikinci derecede ve ruhundaki güzellik duygusuna aykırı; ufak, fakat yorucu işler verdiler. Tam altı ay balık koleksiyonundaki ispirotyu o tazeledi. İkkin pis kokudan midesi bulanıyordu, ama nahoş duyumları yendikten sonra kendini tam bir tutkuyla balıkları incelemeye verdi; çabuk çalıştığı için de altı ay sonra o koskoca materyeli esaslı etüt etmiş oldu. Fakat kış boyu soğuk, kirli, loş mutfakta hep ayaküstü durmuş, burnu pis ispiro kokusuyla dolmuş, elleri üşümüş ve tedavisi güç bir mesane nezlesi kapmıştı.

Bunun peşinden bir masaya oturması, su yosunlarının etiketlerini yazması gerekti. Üniversitede güzel yazı dersi görmediği ve doğuştan eli hafif, kararsız olduğu için yazdığı etiketleri beğenmediler. Bu yüzden işe yaramaz hükmünü yedi: İşte yazı yazmasını bile beceremiyordu. Bir yazı enstitüsüne gittiği ve geceleri evde yazı defter ve örnekleri üzerine kapandığı iki ay içinde güzel, okunaklı bir yazı elde etti. Ayrıca su yosunlarını eskisinden daha etraflı tanımış, öğrenmiş oldu.

Onun böyle ikinci planda işleri küçümseyeceğini sanmış olan âmirler, çok geçmeden alt edilemeyeceğini; aksine bilgisini çoğaltmak darbelerden ustalıkla sıyrılıp sağanaklardan silkinmek yoluyla, bütün sıkıntıları kendi çıkarına kullanmayı becerdiğini gördüler.

Fakat gittikçe gelişen yazma ustalığının zilletlere yeni bir kaynak olması mukaddermiş: Çünkü şimdi de resmî

evrak ve mektupları temize çekmesi gerekiyordu. Onun böyle böyle zavallı bir kâtip rolüne ineceğini sanmışlardı. Ama o, bu işi sızlanmadan kabul etti. Aynı zamanda yabancı diller öğrenerek, berikiler varsın onun elinde bu sırların değersizleşeceğini sansınlar, bütün büyük adamların sırlarına bir göz atmak fırsatını bulmuştu. Böylelikle devrin ilim tartışmalarının mektuplarda ele alındığını görüyor, ilim derneklerinin gizli buluşmalarına giden yolları keşfediyor, takdirlere ve araştırmalarını verimli kılacak fırsatlara açılan yeraltı dehlizlerini öğreniyordu. Ona dış geçirilemezdi şu halde, çiğnedik sandıkları anda bütün bütün başkaldırıyordu.

Asılzade ve filozof yanıyla taşıdığı çifte özellik sonucu inzivaya daldı. İsmi, bir bilgin ismine benzemiyordu; kibar ve modern giyinişi, Berzelius'un yırtık pantolonlarını hatırlayanların gözünde bilginlikten uzak olmanın bir delili sayılıyordu. Görünüşündeki sabırlı teslimiyetine aşağılık anlamı veriyorlar, tabii ilimler hakkındaki düşüncelerine şairane boşalmalar gözüyle bakıyorlardı.

Perde gerisine bıraktıklarına pişman olduktan sonra, onu şimdi tekrar sindirmek üzere, hatırlarına, ona, her yeni gelenin reddettiği, bu yüzden tökez diye adlandırılan yeni bir görev vermek geldi: Tavan arasında bir kısmı bağış ve vasiyetlerden, bir kısmı ise dünya turlarıyla keşif gezilerinden gelme bir sürü, çeşitli külte ve maden parçaları artığı birikmişti. Bunların çoğu jeolojinin henüz kundakta olduğu bir zamanda çift diye ayrılıp buraya atıldığı için, ilmin ilerlemiş olması dolayısıyla yeniden incelenip tasnif edilmeliydiler. Kiremitlerin altında, tavan arasında bir odada toz ve örümcek ağlarıyla örtülü koskoca bir yığın halinde duruyorlardı.

Borg, kızgın kiremitlerin altına girip de tozları tenefüs edince az kaldı bezginlik getiriyordu; ama ikinci gün o vakte kadar meçhul bildiği bir madene raslayınca hemen çalışmaya koyuldu ve yığını tasnife başladı.

Fakat bu arada ilim yapısına karşı zaten zayıf olan inancını bütün bütün sarsan bazı olaylarla karşılaştı. Yaptığı hazırlıklar esnasında taşların tabiat tarafından tasnif edilmemiş bulunduğunu, aksine fenomenleri düzenleyen şeyin beyin olduğunu gördü. Bir tasnif prensipi bulmak, her şeyin bir tertibe konmasına yetiyordu zaten! En mantıklı tasnif esasının henüz bulunmamış olduğunu o, çarçabuk kavradı. Maden türlerinin şüphesiz sudan ayrılmak suretiyle tabakalaşmaları hilâfına ilk kültenin; tıpkı daha sonrakî tarihî oluşlar tarzında bir tabakalaşma olduğu halde ateşte eriyerek meydana gelmiş gösterilmesi gibi, bizzat delil sadece şüpheli bir varsayımdan ileri geçmediğine göre o, bütün bu prensipi sahte buluyordu; bu sistem tahminlere dayanıyordu.

Bu süre içinde bulduğu madeni analiz etmiş, onun henüz bilinmeyen bir maden olduğunu meydana çıkarmıştı. Madeni, profesöre verdi, o da tuttu, Berlin Akademisine yolladı ve bu yeni madene kendi adını koydurmayı başardı. Borg'a teşekkür edilmedi, Borg'un adı anılmadı; nerede, yalnız âmirlerinden içneli sözler işitti, o kadar.

İçerlemişti, bilinmeyen bir türden, bulduğu ikinci bir madeni alıp bizzat Lyell'e gönderdi. Raporu İngiliz Jeolojî Cemiyetinde okundu, kendisi cemiyete üye kabul edildi.

Arkadaş ve âmirleri; bu zaferi, bilinmeyen madeni bilinen bir madenin bir eşi sanan profesörün şöhretini az çok lekelediği için, duymazlıktan geldiler. Şimdi antipati büyüyüp bir nefret oluyor ve delikanlıya rahat, huzur verme-

meye doğru gidiyordu. Ama o, ellerinden kurtulup gözlerine görünmeyerek çalışmasına devam etti.

Bütün bu madenler, Avrupanın çeşitli memleketlerinden toplanmış oldukları, Borg ise her keşfe çeşitli memleketlerin madenciliğine doğrudan doğruya bir fayda sağlayacak bir biçim vermesini becerdiği için birkaç senede işi o kadar ilerletti ki Avrupa ilim cemiyetlerinin birçoğuna kabul edildi; İtalyanların taç nişanına, Fransızların Instruction publique'ine, Avusturyalıların Leopold ve Rusların ikinci dereceden St. Anna nişanlarına sahiboldu.

Ama bütün bunlar çevresinde hiçbir şeye yaramıyor, liyakate dayandığı halde aldığı her nişan sadece çevrenin gülümsemelerini çoğaltıyordu. Hakikati inkâr edemediler mi değerini küçültüyor yahut farkında değillermiş gibi davranıyorlardı. Ama bu, Borg'un bulduğu izlerde avlanmalarına bir engel teşkil etmiyordu.

Azaplı bir memurluk hayatında geçen yedi seneden sonra, o sıralarda ölen babasının mirasına konduğu için kendi parasıyla yabancı memleketlere geziler yapmak üzere istifa edince; kâh mesleğini başaramadığı, ne yazık ki adam olamadığı; kâh da işinden atıldığı lafları kulağına kadar geldi.

İnsanlardan buz gibi soğuyarak, etütlerine yabancı diyarlarda devam etmek üzere, yurdundan ayrıldı.

Avrupanın otel ve pansiyonlarında çeşitli insanlar tanıdı; onlarla, çok geçmeden ayrılmak zorunluğundan tekrar kesilen ilişkiler kurdu. Ama her tarafta aynı devir insanların aynı sorunlar üzerinde aynı fikirler yürüttüklerini; çoğunluğun görüşlerini kendi görüşleri gibi gösterdiklerini; düşüncelerine bir ifade verecekleri yerde beylik laflar yumurtladıklarını gördü. Bu arada yığınlar tara-

findan sakız gibi çiğnenen fikirlerin, aslında sayıları belli birkaç zekânın düşüncesi olduğunu anladı. Nitekim bütün jeologlar Agassiz ile Lyell'in 1830 ve 1840 yıllarından kalma görüşlerini tekrarlıyor; din alanında bütün hür fikir temsilcileri Renan ile Strauss ağzından konuşuyor; tekmil faal politikacılar Mill yahut Buckle'den geçiniyor; yeni edebiyattan söz açanların hepsi Taine kusuyorlardı. Buna göre olup olacağı birkaç ana batarya vardı ortada: Jeneratörler istidatların tellerine cereyan veriyor, bütün ziller bu sayede çalıyordu.

Az sonra buradan ruhbilim alanına geçti; ispartizmacılara, hipnotizmacılara, düşünce okuyuculara gitti; bu göz boyamalar gerisinde bir sürü yeni keşifler gördü. Düşüncesiz yaşayıp giden insanlıktaki hayvanca tarafı şüphesiz değiştirebilecek, belki düşünme cihazını ayarlayıp bütün hayatın bir mücadele olduğunu anlamaya yarayacak keşifler.

Görüşler uğruna yapılan bu mücadele, başka beyinleri harekete geçirmek kuvvetini kazanmak savaşıydı sadece, yığınları kendi benliği gibi düşünmeye zorlamak mücadelesi. Yanlış görüşün zaferiyle biten bilimsel tartışmalar görmüştü, zafer için galip tarafın itibar ve çoğunluk sahibi olması yetiyordu. Hemen hemen tekmil mantık ve hakaniyet kurallarına aykırı mevzuatla; gelecek neslin pek tabii hakikatler olarak miras alacağı temelli, malûm ve meşhur yanlışlarla kapanan siyasi, dinî çatışmalar görmüştü.

Hayır, sadece iradenin sözünü geçirmektir amaç. Görüş çatışmalarının gerisindeki bütün muharrik kuvvet, menfaat ve ihtiraştır. Menfaatse ihtiyaçtan başka bir şey değil, yemek yemek ve sevişmek ihtiyacı; bunları elde etmek

için belli bir kuvvet, şarttır. Kuvvet, iktidar peşinde koşmayan kimse zayıftır, hayat iradesi incelmıştır. Bunun içindir ki zayıf daima haktan, haklarından söz eder. Sadece bir matematik hakkaniyet, bir aritmetik hakikat vardır oysa; bunların hesaplanması içinse kendini menfaat ve ihtirasların optik yanılmalarından kurtarabilecek kuvvetli bir düşünme cihazına muhtacız.

Borg, ruhunu araştırıp kendini çok sayıda başkalarıyla karşılaştırdıkça sıkı bir nefis terbiyesi sayesinde muhakemesini yüksek ölçüde bir özgürlüğe kavuşmuş görüyor; soyut hakkaniyeti aramaktan ve hakiki şartlarda, meselenin özünde mevcut gerçeği bulmaktan yana özellikle gelişmiş bir içgüdüye sahibolduğunu anlıyordu. Bunun için de kendini en yüksek anlamda hakikat dostu kabul ediyor, ama bu böyle diye de şuna buna gidip düşündüğü şeyleri bir bir sayıp dökmeye lüzum görmüyor, çok sıkışırsa sırnaşık bir soruyu bir yalanla cevaplandırmaktan geri durmuyordu.

İnsan denen hayvanın organlaşmasını anlıyabilmek için aşağı çizgilerdeki hayvanların çeşitli ruhsal kuvvetleri üzerinde ayrı incelemeler yaptı ve onlardan insana gelmeye çalıştı.

Sonra yürüdüğü yolda raslamış olduğu her çeşit insan için bir kütük açtı; akrabalarından, hastabakıcılardan, hizmetçilerden okul ve üniversite arkadaşlarına, çevresindeki ahabplara, âmirlere kadar, kısaca gözlem alanına girmiş bulunan herkese burada bir yer ayırdı. Biyografiler, nüfus cüzdanları sağlayarak, her biri için tanıyanlara başvurup bilgi toplayarak bu kötüğü genişletti. Onların denklemlerini kurup hayat problemlerini çözmeye çalıştı.

İnanılmaz derecede geniş bir çalışma malzemesiydi

bu. Çıfıt çarşısını bir düzene sokunca insanları da hayvanlar ve bitkiler gibi, tesbit edilen tasnif esaslarına göre büyük gruplara bölmenin mümkün olduğunu gördü. Çeşitli tasnif esasları kabul etmesi sayesinde gerçeğe hayli yaklaşıyor, gözlem konusunda tam bir aydınlığa ulaşıyordu.

Böylece bu arada insanlar için üç alt sınıftan oluşan bir şema meydana getirdi: Bilinçliler, kendi kendilerini aldatanlar, bilinçsizler.

Bilinçliler yahut işin künhüne ermiş olanlar en yüksek mertebedeydiler, hilenin içyüzünü anlamışlardı; hiçbir şeye, hiçbir kimseye inanmıyor, genellikle şüpheli diye adlandırılıyor ve kendi kendilerini aldatanlar tarafından nefret ve korku ile karşılanıyorlardı; birbirlerini derhal tanıyor, birbirlerine kötülükler yakıştırıp «Sefil, alçak!» payeleri bağışlayarak ayrılıyorlardı.

Bütün dindarları, hipnotizma medyumlarını, peygamberleri, parti başkanlarını, siyaset adamlarını, hayır dernekleri şeflerini ve sözümona başkaları için yaşadıklarını öne sürüp ikbal peşinde koşan o biçare sürüyü; kendi kendilerini aldatanlar grupuna sokuyordu.

Bilinçsizlere çocuklar, çoğu kaatiller, çoğu kadınlar ve bazı deliler giriyor; bunların hepsi subjeyi objeden ayırmak yeteneğinden yoksun, henüz yarı yarıya memeli hayvan düzeyinde yaşıyorlardı.

Bir başka tasnif esasına, Ontogénie'ye göre, yani tohumun en yüksek çizgide bulunan erkek haline gelene kadar geçirdiği evrimi göz önünde tutarak, çocuklar, gençler, kadınlar, erkekler diye gruplandırıyor.

Bundan başka yurttaşlarında daima atalara, geçmiş zamanlara bağlı ırk belirtileri arıyor, dağlık İsveçle güney İsveçi birbirinden ayırıyordu; İsveçin sınır eyaletleri olan

Vermland ve Bohuslan halkında Norveçliyi, birçok Norrland'lılarda Finliyi görüyordu; göçmen Almanları, Wallon'ları, Sami ırkı, çingeneleri tanıyordu. Çapraşık bir karakterdeki bazı özellikleri açan anahtarı çokluk bu yoldan buluyordu.

Ayrıca karakterleri hâkim özelliğe, kendi deyişiiyle dominant'lara göre bir başka türlü de tasnif ediyordu. En alt gruba yiyiciler yahut oburlar, ayyaşlar ve cimriler giriyor; sonra seks düşkünleri, duygulular geliyor; nihayet hepsinin üstünde anlayışlılar ya da düşünenler bulunuyordu.

Bu ilmi geliştirep yüksek bir duruma ulaştırdı. Aradan epey bir zaman geçince bir insan hakkında hüküm vermek yahut onun denklemini kurmak yeteneğini kazanmış oldu. Gözlemlerinin doğruluğunu tasdik için bizzat kendini psikolojik bir inceleme maddesi olarak kullanıyor, kendini diri diri kesiyor; fistüller, yakılar açıyor; kendini anormal ve çokluk iğrenç ruh perhizlerine sokuyor; ama bu sırada kendine ve kendi davranışlarına bakıp bunlardan başkaları için birer kural çıkarmaktan sakınarak, kişisel gözlemlerindeki yanlış oranını iyiden iyiye kolluyordu.

Sonunda yabancı memleketlerde dolaşmaktan yorulup da vücudu kendi çevresini özleyince, bir faaliyet sahası aramak üzere, yurduna döndü. Hangi iş olursa olsun fark gözetmediğinden, bir balık uzmanlığı görevinin kendisine verilmesini istedi. Onu yakınlarında görmeye can atmadıkları için şef olarak Stockholm adalar denizine tâyin ettiler.

Axel Borg, gelişmesinin tekrarı kursundan uyandı, yeniden doğup hayatını çabucak bir kere daha yaşamaya âdet edinmişti. Bulunduğu noktaya giden yolu bu sayede

bulur ve imkânlarını hesapladıktan sonra tutacağı rotayı, görünürdeki hedefini, girişeceği işlerde başarı ümitlerini tâyin ederdi.

Bu süre içinde kayığı buz topaklarından kurtarıp döküntü kayalıklar arasına çeken ve bir heykel gibi oturup anlamsız gözlerini kendi içine çevirmiş doktorun biraz kafadan sakat olduğuna kanaat getirmiş bulunan kılavuz, o anda fırsatı kaçırmayarak limana dönüp dönmeyeceklerini sordu.

Uzman, evet anlamında başını salladı.

Ötede, ta ilerde cereyan eden nefis sahneye bir ke-re daha baktı Borg: Buzlar sürükleniyor, çatlıyor, yığılıyor, sıkışıyor, üstüste biniyor, kılıcına dikiliyor, düz duruşlarını bozup eğriliyor, tersine çevriliyor; dağlar, vâdiler, tepeler teşkil ediyorlardı.

Yer kabuğunun meydana gelişini görüyorum sanıyordu: İşte kızgın bir deniz üzerinde ilk blokun parçalanışı, sürüklenişi, kılıcına dikilişi; yığılıp, sudan gayri maddelerden bile olsalar üstüste binmiş muazzam isberglerden başka bir şey olmayan ilk dağları, adaları, kayalıkları, yarımadaları yaratışı! Ve tekrarlanan bu yaratılış tarihi üzerinde, havanın ve suyun ilk mavisini yanı sıra buzun aslı, yekpare, beyaz parıltısı titreşiyordu: İşte karanlığın ilk dağılışı! Işığı karanlıktan ayıran yaratılış tarihinin tanrısı, burada, Borg'un mütecessis ruhuna karşı, hissedilir bir açıklama prensipi gibi dalgalanıyordu. Ve su sahasının üzerinde, nerede bulunursa bulunsun her zaman merkez olarak kalacak benliğinin sınırları üstünde, birer kuş olmuş sürüngenlerin, seslerine bir müzik düzeni vermek için giriştikleri ilk denemelerdeki yankı duyuluyordu...

Kayık limana giriyor, bacalardan öğle yemeğine hazırlık dumanlar yükseliyordu.

ALTINCI BÖLÜM

Bir pazar günü öğleye doğru Axel Borg, açık pence-resinin önünde oturuyordu. Su üzerinde açık mavisiyle, dağ geçitlerindeki parça parça yosun ve liken artıkları üstünde hafif yeşiliyle yaz, artık başlamıştı. Kuş sürüleri kuzeye çekilmişlerdi, koylarda tek tük eyder çiftleri yüzüyordu, o kadar. Bugün, büyük ıssızlık dediği Baltık deniziyle sarılıyor; yabancı bayrakların belki tesadüfen, belki de bir sebebe bağlı olarak; hepsi de İsveç bayrağından, o hemen kirleniveren biçare mavi ile mat sarıdan daha keskin olan renkleri altında, bazı taşıtların güneye dümen kırdıklarını görmek, bugün onu heyecanlandırıyordu.

Kısa bir zaman önce şarap ve portakal getirip Norrland'dan kalas alan, şimdiyse açık sarı, kalabalık kıyılara doğru giden bir brikteki o kışkırtıcı Fransız bayrağını görüyordu. Kenarları siyah ve kırmızı üzerinde bir karama-ça beyi gibi taç işareti taşıyan beyaz bayraklı muaz-za bir Alman posta vapurunun gerisindeki köpüklü su- da, tereyağı yüklü bir uskunanın kendini koyuvermiş Danimarka bayrağı bulunuyordu. İngilizlerin kırmızı sancak-lıların pamuk yatak çarşaflarına benziyen bayrakları: aynı şekilde, yabancı milletlerin birer selâmiydi bunlar. Bayramlığında, yalnız kendi memleketinin renkleri hariç, bütün bu renkleri taşımak hakkına sahibolduğu için, Borg;

kendini bu milletlere, ister istemez yurttaşlarım dediği yabancılarından daha yakın hissediyordu.

Sürgün olduğu yerde birkaç günden beri açıktan açığa patlak veren bir düşmanlıkla çevrili olması; onda, komezopolitliğine ait bu hâtıraların, kendisine her zamankinden çok kuvvet verdiği duygusunu yaratıyordu. Ağ gözlerinin belli bir ölçüde olması hususunda senelerdir sözde yürürlükte tüzüğü gerçekten uygulamak için tedbir almış, ama karşılaştığı mukavemet nihayet uluorta bir kafatutma şekline döküldüğünden, polisi çağırıp balıkçıların ağılarına el koymuştu.

Ama ilkin devlet müdahalesinin sadece kendi selâmetleri için yapıldığını bir güzel ispat etmiş ve hatalı balıkçıklarının, bu düşüncesizlikte giderlerse, ailenin refahını devam ettirmek için çiftliklerini oğullarına bölüştürmek istemediklerine göre, çocuklarını sadakaya muhtaç edeceğini hatırlatmıştı.

Hepsi boşuna! Bütün tedbirlere, sırf halkı azaba soksunlar diye halkın parasıyla beslenen işsiz gücsüz memurlar yığınının aklına esmiş şeytanlıklar göziyle bakılıyordu. Mecliste bu kanunu kabul edenlerin çiftçi sınıfı olduğunu söyleyerek boş yere itiraz etti; balıkçılar kinlerini çiftçilere ve devlete boşaltmakla kaldılar.

Borg, bu balıkçı milletin gerçekten toplumun ilkel halinden kalma bir döküntü olduğunu anlamıştı: Gafil, tasasız ve yarını, gelecek yılı düşünen çiftçi basiretinden mahrumdular. İki gün av avlayıp sekiz gün uyuyan vahşi örneği, bu adamlar da mahrum kalmak, sabretmek gibi olumsuz kabiliyetlere sahip bulunuyor, durumlarını yeni buluşlarla düzeltmenin verimli gücünden yoksun olarak, yeniliklere karşı kuvvetli bir içgüdü şeklinde bir nefret du-

yuyorlardı. Bu onların, daha yüksek bir kültür düzeyine uyabilmekteki acizlerini açığa vuruyordu. Bütün bu balıkçılar, milletin tortularıydılar; iç göllerin kıyılarını, verimli ırmak vâdilerini ele geçirmek savaşı başlayınca tutunamışlar, o çıplak kayalıklara çekilmiş veya humus toprağının sona erdiği ve ancak kalles sularla oynanacak kumar kazancının bulunduğu yerlere atılmışlardı. Kumar olmak bakımındansa bu balıkçılar mutluluk gibi güvenilmez diler, ellerindeki vasitalara aldırıyorlardı; denk düşmüş bir gemi kazasının getireceği, o her zaman beklenen büyük balık akınına bel bağlayarak küçük avanslar alıyorlardı.

Gelen yabancıya karşı içlerinde hemen bir merhamet tutuşmuş; çünkü körlükleri, onun sırf durumlarını düzeltmek, kendilerini gaileden kurtarmak için çırpındığını görmelerine engel olmuştu. Meselâ hava raporu verecek başkılavuz için eski bir burgu ile sardalya kutuları parçalarından kendi kendini kontrol eden bir rüzgârölçer yapmış, ama başkılavuz bunu kullanmayıp tavan arasına bırakıvermişti.

Borg, hastalıklara derman olmak istemiş, fakat terslenmişti. Kadınlara ocaktaki dumanın odaya vurmasını, dışarı bacanın üstüne boş bir ringa fıçısı koyarak önleyebileceklerini öğretmeye kalkmış, kadınlarsa ona alaylı sırtıp baş edilmez dumandan şikâyeteye devam etmişlerdi. Patates yetiştirme çabaları boşa giden bir balıkçıya kıyı kumunu, deniz yosunu ve balık artıklarıyla gübrelemesini söylemiş, İngiltere kıyılarındaki halkın bundan çok faydalandığını gördüm demiş, fakat balıkçı ona kulak asmamıştı. Bahar mevsimindeki büyük avdan kalan Baltık ringalarının tuzsuzluktan çürüyüp gittiklerini görünce, onlara

Feröer'lilerin peynir yapmakta daima başvurdukları çareyi, yani ev ihtiyacı için sıkışınca tuz yerine deniz yosunu küllü kullanmayı öğretmek istemişti.

Faydalı şeyler öğretmekten yana çırpınmalarının sonucu şu oldu: Ona akıl küpü doktor lakabını taktılar, onu bir bunak yerine koydular, kahve dedikodularıyla içki sofralarında sürekli yarenlik konusu oldu; yanlarından geçtikçe hattâ çocukları bile kendine güldürüyordu.

Gerçek değeriyle kabul edilen değeri arasındaki tutarsızlık ona önce gülünç göründü. Soğukluğu düşmanlığın izlemesi üzerine, gitgide ruhi durumunda zararlı bir kuvvetin varlığını hissetti. Üzerinde zıt bir elektrik kuvvetine sahip bir fırtına bulutu vardı da sinirlerinin elektrikliğini bozuyor, onları etkisiz bırakıp yok etmek istiyordu sanki. Ona öyle geliyordu ki, üzerine çevrilmiş bunca düşünceler, kendisini gitgide aşağıya çekecek gücdedirler; bu düşünceler kişisel değeri hakkındaki kendi görüşünü bastıra bastıra bir an gelecek, artık şahsına ve fikir üstünlüğüne olan inancını kaybedecek; aksine ötekilerin kanaati, yani onun bir aptal, kendilerininse akli başında kimse oldukları kanısı beynine sirayet edecek, o da ötekilere hak vermek zorunda kalacaktır.

Zihninde bu düşüncelerin bir görünüp bir kaybolduğu sırada, pencereden doğru, bakışlarını gezdirdiği kırk beş derecelik ufkunda yeni bir şey belirdi: İsveç donanmasının bir gambotu, yarı isimle rüzgâraltından adayı dolanıyor, yelkenlerini indirip demir atıyordu. Borg dürbünüyle baktı: Tayfaların bir dış kargaşalık içinde, ama itişip kakışmaksızın hareket ettiklerini gördü. İkinci subayın silistiresi çalınca her biri kurdağzının, halatının, yaka ipinin başına koşuyordu. Geminin dasdaracık bordaları, gergin talimar

levhaları içten gelen bir kuvvetle birbirlerinden ayrılmak istiyor, fakat cıvadıraya doğru boşalırcasına kuvvetlerini bir yönde birleştiriyorlardı. Buhar borusuyla bacadaki enerjik silindir şekli; direklerin istiralya ve patrisalara karşı dayanışı, topların daire biçimi yuvarlak ağızları: her şey, disiplinli, birbirine bağlı; etkileri hem aksi, hem beraber kuvvetlerin toplanışını gösteriyordu. Bu manzarayı seyretmek onun ruhunda bir armoni yarattı. Faydanın, sınırlandırışın ve ölçünün birleşip güzel bir bütün meydana getirdiği bu kama şeklindeki demir gövdeden kuvvet ve düzen fışkırıyordu sanki. Bu güzel bütün; üzerinde düşünülünce, güzel bir sanat eserinin üstünkörü bir seyirciye duygu yoluyla verdiğinden daha derin bir haz veriyordu.

Fakat düşünmek; sularla çevrili, yüzen, küçük o kamu kuruluşundan ona bir başka şey daha getiriyordu. Bu kudret sembolünde bir dayanak bulmuşçasına kuvvetlendiğini hissetti: Meclisin ve devletin yetkilerine sahip; kültürün, ilmin bütün vasıtalarından faydalanarak yüksek gelişme düzeyinde bulunanları alttan alta kakışlayan barbarlığa karşı çıkmış bir kudretti bu. Bir imtihan vermekle bu en kültürlülerden bazılarının, anlamadıkları şeyi kavrayamayacaklarını sanan bu yüzlerce yarı vahşiyi bir silistire ile nasıl yönettiklerini büyük bir memnunlukla görüyordu.

Borg şimdiye kadar boş bulunup da devrinin gözlem yanlılığını hiç işlememiş; yani aşağı tabakaların, o tâbi durumlarından ve kaba hayat şartlarından müteessir olduklarına inanmamıştı. O daha ziyade, çok iyi biliyordu ki bu aşağı tabakalar bulunabilecekleri noktada bulunmaktadır-

lar, oldukları durum onlara balıkların iki yaşayışlı olmadıklarından dolayı aşağıda deniz altında duydukları ıstırap kadar az bir acı verir. Derme çatma beslenmeye gelince! Bir gün yemeğe çağırdığı balıkçıların karın doldurmayan yiyeceklere burun kıvırdıklarını yaptığı denemeyle öğrenmiş bulunuyordu; hattâ onların, ekmek torbasından francalay değil, berbat çavdar ekmeğini seçtiklerini görmüştü. Ancak bir felâket olduğu zaman açlık olabileceğine inanıyor, sosyal yardım dolayısıyla da bunun yaygın bir hal alamıyacağına emin bulunuyordu; sosyal yardım ise ikide bir nafaka peylemek için hastalıklar icat eden dalgacılar, açık gözler tarafından sömürülen bir şeydi, ne çare!

Küçük adamlara aslâ hayran olmamıştı. Kendisi, genel bir çöküntü devrinde çalınmış itibarlarla ha gayret yücelmiş olduğu halde, şimdi sivrilmek isteyen tepesine binen yüksek sınıftan koğulmuş olmasına rağmen, aşağı insanların önünde eğilmek ihtiyacını aslâ duymamıştı. Şimdi de toplumun yüksek tabakalarının bu ortalama sembolünü gözünde fazla büyültmek düşüncesine kapılmıyordu: Bir harb gemisi kılığında onu bir taraftan hayranlığa zorlarken, öte taraftan sıkışık gazlar ve Bessemer silindirleriyle başkaları üzerine kuvvet uygulayan devlet sisteminin de bir devamı oluyordu bu sembol.

Birdenbire, aşağıda ev sahipleri katında bir kapı şiddetle kapandı, gelenler ağızların açılmasına sebeb oldular. Ağından mahrum kalan Öman konuşuyordu. Konyak kadehleri çın çın ediyor, dünkü sarhoşluk tekrar depreştiği için gürültü çoğalıyordu.

«Aptallar, halkı aldatanlar, işte tecrübeli balıkçılardan daha kavrayışlı olduklarını sananlar. Sedire yan gelip iki bin kronluk kitaplar okuyanlar! Babalarına akıl öğretme-

ye yeltenen sümüklü çocuklar! Burun direklerinin altında bir domuz kuyruğu taşıyan çapulcular sürüsü, sigara kahramanları...»

Sonra bir büyük dalga; Vestman'ın, Jakob Bagge'nin teknesinde öğrenip getirdiği haberlerde çatlayıp kırıldı: Balıkçılık uzmanının kimin nesi olduğu, babasının zamparalıkları, annesinin soysuzluğu, uzmanın eski memuriyetinden sepetlenmişliği üzerine ve bunlara benzer dokundurmalar.

Kulak misafiri, başka zamanlar yaptığı gibi duymazdan gelmeye, oralı olmaya çabılıyor, ama kelimelerin acısı içine çöküyor, kelimeler iradesine inat onu kirletiyor, yaralıyordu. Babasının mertliğinden yana o eski şüphe yeniden uyanıyordu. Kendi değerinden şüphe ediyor; bu çamur yağmurunda kuru kalıp kalamayacağını, başvuracağı çareleri kullanırken göstereceği nezaket dolayısıyla belki mahvolup gideceği bir savaştan yakasını kurtarıp kurtaramayacağını düşünerek endişeye düşüyordu.

Harb gemisinin kampanası çalıyor, trampet sesleri işitiliyor, yaz rüzgârı yüz şu kadar gırtlaktan çıkan bir kilise ilâhisinin vakur, ritmik, mütevekkil seslerini suların üzerinden alıp getiriyordu. Alt kattan ise hayvan kafeslerinden gelir gibi boğuk ve homurtulu sesler, tehditler yükseliyordu. İlâhinin duraklarında bu homurtu artıp bir uluyuş oluyor, çünkü ağın zorla geri alınıp alınamayacağı konusunda taraflar çatışıyorlardı.

Kiliselere, geçmiş devirlerden kalma arkeoloji koleksiyonları yahut enteresan pagodalar gözüyle bakan Axel Borg, nedense bir gece Hıristiyan ibadetinden konuşulduğu sırada genç bir rahibin açığa vurduğu bir fikri hatırlı-

ladı: «Benim İsa'nın tanrılığına falan inandığım yok; ama inanın bana, ayaktakımını sindirmek lâzım!»

Borg, zihninden tekrarladı: «Ayaktakımını sindirmek lâzım!» Fakat alt katta döğüşün başladığını işitince düşüncenin gerisini getirmekten hemen vazgeçti. Sandalyeler devriliyor, ökçeler mobilyalara vuruyor, sürüngen ısıklıklarını andıran sesler sığır böğürüşlerine benzeyen homurtulara karışıyor, bu seslerin içinde hepsini bastırırcasına yüzlerce kelimeyi bir dakikaya sığdıran bir kadın sesi çınılıyordu.

Birden vapur düdüğü öttürdü, demir aldı, yelkenlerini İsa etti ve baca, yaz başlangıcının mavi göğüne zifir karası bir bulut koyuverdi. Bir boşluk ve huzursuzluk duygusu içinde Borg, o güzel toplara sahip geminin güneyde gözden kaybolduğunu gördü. Bir destekten yoksun kalmış, nefret bir kuşak gibi belini sarmıştı sanki. Neresi olursa olsun bir yere kaçıp gitmek istedi.

Şimdi bir çocuk haykırıyordu; korkudan mı, yoksa acıdan mı, orasını duyamadı; çünkü patırdı sırasında merdivenlerden sessiz aşağı kaymış, limana inip kayığını çözerek olanca hızıyla karadan uzaklaşmıştı.

Ayrıldığı adacık, o ana kadar farkına varmadığı, şimdiyse yalnız kalmak ihtiyacıyla gözden geçirmeyi düşündüğü ufak bir adalar denizinin en doğusunda bulunuyordu.

Şiddetli vücut hareketlerinden nefret ettiği için kürek çekmeyi aslâ öğrenmemişti. Bu işi kısmen taşıtlar, makineler dolayısıyla görüyor; kısmen de, tıpkı nazik astronomi aletlerini barındıran yapılar gibi, beyin kılıfını kuşatan ince organlarında sarsıntılarda çabuk müteessir olduğu için, sinir ve fikir hayatına zararlı buluyordu. Ama

ahenk duygusu ve hassas hareket merkezleri, onu çarçabuk usta bir kürekçi yapıverdiler; kürekçi yerini yükselterek kol kuvvetinden tasarrufu öğretmekle de fizik bilgisi, ona bu çok eski icatta bir düzeltme yapmak imkânını gösterdi.

Adanın, kayığın ardında kaybolduğunu görünce ferah nefes almaya başladı. Sonraki kayalıklardan birincisine çıktığı zaman tarifsiz bir mutluluk hissetti. Çıplak, düz, uzayıp giden bir adacıktı bu; kıyının boz gnays kayaları, içine sanda'ın girdiği ufak bir liman meydana getiriyordu. Kıyıya yakın sular yoğunlaştırılmış sıvı hava gibi saydamlaşmıştı; deniz yosunları suyun altında, dipte, bir cam hamuru içinde eritilmiş gibi, yumuşak renklerle ışıldıyorlardı. Kıyı taşları yıkanmış, cilâlanmıştı; hepsi birbirinden farklı o'duğu için hiç bıktırmayan bir renk değişikliği yaratıyorlardı. Taşların arasında karaca darı ve saparnalar, tümseklerine birer dayanak aramaktaydı. Kayalar tatlı bir meyille yükseliyordu. Çukurlarda yosunların içinde martı yumurtaları, siyah benekli ve kahve renginde, üçer üçer duruyor; yumurtaların sahipleri Borg'un başı üstünde çırpışıp bağıríşıyorlardı.

Borg yukarılara çıktı; deniz yüzölçümü mühendislerinin diktikleri, martılarla kırlangıçların kirletip ağarttıkları bir taş yığınınna vardı. Orada birkaç ardıc büyümüş, birer halı gibi yayılmışlardı; altlarında sürüyle beyaz ve ince yıldız çiçeği akıllarına esmiş, orayı vatan edinmişlerdi: Orta Avrupanın dağlık bölgeleriyle kuzey ormanlarının gölgeleri arasında bir köprü! Küçük taşkuşu delişmen ve atak, düşmanı yuvasından uzaklaştırmak için, sağa sola telâşlı kanad çırpıyordu.

Yarı çıplak kayaların üstünde ne bir çalılık, ne bir

ağaç görülüyordu. Bu gölge, bu pusu yokluğu, ziyaretçinin ruhunda bir sevinç, bir mutluluk yarattı. Bu kayanın üzerinde her şey apaçık duruyor, bir bir görülebiliyor, güneşte parlıyordu! Onu vahşilerin az önce bıraktığı aile hayatından ayıran sular, onu berrak bir saydamlığın aşılamaz sınırıyla çevirmişe benziyor, kuzey kutbundan ve Alplerden yarı yarıya izler taşıyan bu arazi, ilk zamanlardaki haliyle onu canlandırıyor, ruhuna sükûnet veriyordu.

Bir iyi dinlendikten sonra Borg, sandala atlayıp yine küreklere sarıldı. Bir el gibi çıplak oluşu ve organik hayata ait hiçbir işaret taşımayışı yüzünden, taş kesilmiş üç dalgayı andıran, parıl parıl cilâlı, üç kaya adacığının önünden geçti. Bunlar onun sadece bilgi merakını harekete getirdiler, jeolojik oluşum şekillerini düşündü.

Kırmızımsı gnaysten düz bir adacık önünden geçti, adanın rüzgârsız tarafında asırlık bir üvez ağacı, yosunlar ve budaklarla örtülü, yapayalnız duruyordu. Bir kuyruk sallayan kuşu, kiremitli bir çatı yahut bir taş duvar bulamayınca tutmuş, ağacın yarık yarık gövdesinde kuluçkaya yatmıştı. Küçük, cilveli kuş, kıyıdaki taşların üzerinde uçuyor ve burada hiçbir yuva, hiçbir kırbeyaz yumurta bulunmadığını söyliyerek düşmanı inandırmaya çalışıyordu.

Münzevi üvez, birkaç metre karelik bir ot düzlüğü üstünde duruyor, fakat o gerçekten münzevi haline rağmen, rakipsizlikten dolayı, müthiş kuvvetli görünüyor; fırtınaya, tuza ve soğuğa, kıskanç dostların bir toprak parçası için girdikleri kavgadan daha kolay, karşı koyuyordu. Borg, bu münzevi kocamış tarafından çekildiğini hissetti ve geçip giden bir an içinde, onun gövdesinde bir kulübecik kurmayı arzuladı. Sonra yoluna devam etti, hayal dağıldı.

Şimdi sonuncu kaya adacığının burnu gerisinde koyu

renkte bir blok görünmüştü. Diorit kültesi olduğundan, kapkaraydı bu. Kayaya yaklaşırken içinde bir sıkıntı duydu. Kristalleşmiş siyah yığın, denizin dibinden püskürtölmüş benzıyor, biraz donduktan sonra da su veya bir fırtına bulutuyla korkunç bir savaş geçirmiş görünüyordu: Çatlamış, sekiz parçaya ayrılmıştı çünkü. Yarılıp ayrılan kırsımlar, daha sonra deniz ve buzlar tarafından başka taraflara taşınmış, ya da suların altına çekilmişti. Küçük koy boyunca siyah ve ışıllı ışıllı külte duvarları, sarp ve dimdiktiler. Sandal altlarına yanaşırken Borg, bir kömür ocağı yahut kurumlara bulanmış bir demirhanedeymiş gibi oldu; bir bunalma, bir ağırlık hissetti.

Külte sütunlarının üstüne çıkarken orada beyaz boyalı bir ufak fıçıyla birlikte bir çubuk gördü. İnsandan eser bulunmayan bir yerde, açıklarda insan elinden kalma bu iz; bu darağacıyla, gemi kazasıyla taşkömürüyle ilgili üzümlü hatıra; siyah ve beyazın katıksız ve renksiz renkleriyle bütün kaya yığını üzerinde ne bir saz, ne bir yosun bulunmadığı için, organik hayattan mahrum kısır ve zorba tabiat arasındaki; bâkir tabiatla insan elinin çalışmalarını bağlayan vegetation kademelerine bigâne bir marangoz işi arasındaki çiy tezat; insanda sarsıcı, tedirgin edici, kaba bir etki yaratıyordu. Pazar gününün büyük sessizliğinde, ayaklarının altında, o çökmüş blokların bir yarık üstünde bir çatı yaptıkları yerde, uzayan ölü dalgaların adanın altına çekişini işitiyor; önlerindeki havayı sıkıştırıp uğıldattıklarını ve cızırtılı, oyuk bir inleyişle geri döndüklerini duyuyordu.

Borg bir an durdu, kendi sıkıntısıyla eğleniyordu, kendini her zaman için canını sıkmış, o eski duygularına bıraktı: Taşkömürünün buharlarını kokluyor; fabrikalar, asık

suratlı, kapkara insanlar görüyor; buhar makinelerinin uğultusunu, sokak gürültülerini, insan seslerini işitiyordu. İnsanlar konuşuyor, kelimeler kulaklarından beyne doğru, kendilerine, kemire kemire bir yol açıyor, orada yumurtalarından çıkıp yabani bir ot halinde onun öz tohumunu boğuyor, onun bunca güçlkle sürüp ektiği tarlasını bozarak, başkalarının gibi yabani bir çayır yapmak istiyorlardı.

Sandala binip de gamlı sahneye arkasını dönünce suların sonsuz duruluğunu; hiçbir hâtıra uyandırmadığı, hiçbir ilham yaratmadığı, ruhundan hiçbir şiddetli izlenim çıkarmadığı için, önünde yazısız bir tahta gibi sükûn aşılıyarak uzayan bomboş maviliği görmek, ona yeni bir haz verdi. Şimdi yaklaşmakta olduğu, az daha büyükçe bir adacığı, biraz da başka şeyler anlatacak ve demin duyduğu ruh hallerini unutturacak yeni bir dost gibi selâmladı.

Yeni yeni adacıklar, kayalıklar önünden geçiyordu; her birinin ayrı sürprizleri, farklı fizyonomileri vardı. Ama çokluk farklar öyle inceydi ki, bu farkları görmeye keskin, alışık bir göz isterdi. Yelken açmış geçip giden bir kayıktan bakınca çırpçıplak, birbirlerine benzeyişleriyle gayet yeknesak görünen bu ufak sivrilikler; yakından bakıldı mı aynı sikkenin, sırlarını ancak bir eski paralar uzmanına ifşa eden çeşitlerinde olduğu gibi, çok değişik bir manzara arz ediyorlardı.

Şimdi büyükçe bir adacığa yanaşıyordu; dağınık, parça parça görünüşüyle bu ada, onu kendine çekmiş, üstelik kayaların üzerinde, yapraklı ağaçların taçlarını görmüştü. Kuzeydeki, siyah kaidesi dalgalarla yıkanmış tepeye tırmandığı vakit, adamın en az dört parçadan meydana gelmiş olduğunu gördü. Bu dört parça, ayrı ayrı rüzgârlar ta-

rafından toparlanıp getirilmiş ve muhtelif jeolojik oluşumların yığılmasıyla çeşitli bölgelere ait panoramalardan bir konglomera yapmışa benziyordu.

Altta, kıyıda görülmedik bloklar halinde yarıntılar meydana getirmiş hornblentten bir konik, adanın kuzey kısmını teşkil ediyordu. Bloklar asıl sütundan kopup düşmüş, henüz sular tarafından aşındırılmamıştı.

Bu siyah küblerin arasında, oraya gizli bir sempatiyle çekilmişçesine garip; siyah siyah ışıldayan kayaların rengine, tonuna uygun bir gamlılıkta, inanılmaz derecede çok, siyah frenk üzümü fidanları büyümüşü. Açıklarda, vahşi tabiatın ortasında bu süslü püslü bahçe kaçaklarına raslamak, öylesine bir sürprizdi ki, insana tabiatın bir şakası gibi geliyordu. Gagasında taneler olduğu halde vurulmuş bir dağ tavuğu, ölmek için buraya uçarken beraberinde yeni bir tarımın tohumunu da getirmişti ihtimal.

Daha yukarda, kaya yığınları içinde açık yeşil yapraklı ağaçlardan bir ufak koru vardı; ağaçların tepeleri kesik, gövdeleri meraklı bir insan eli tarafından badana edilmiş gibi beyazdı. Uzaktan bunların ne ağacı olduğunu çıkarmaya çalıştıysa da bu enlemde gördüğü bütün öteki ağaçlardan öyle farklıydılar ki, düşünceleri, Güney Avrupalının demirbaşı akasya ve kayın ağaçlarıyla Japonyanın somak ağacı arasında gidip geliyordu. Derken kavakların âşına hıştırtısını iştince kulaklarına inanamadı. Kendini, bir su çizgisi gibi iki taşın arasında kayıp giden bir kara yilandan koruyarak ilerledi ve yanılmadığını anladı. Koruların, otlakların şahane ve zarif kavağıydı bu: Poyraz, taşlı toprak, buz ve tuz, onu tanınmaz bir hale sokmuş, değiştirip yeni bir çeşit meydana getirmişti. Fırtınalarla, soğukla savaş sonucu, tepesi ağarmış, tacını kaybetmiş, bu yüzden sade-

ce donmuş sürgünleriyle kalakalmıştı; keçilerin koruyucu kabukları sıyırılmalarına, özsuğu dışarı akıtmalarına rağmen, sürgünler habire filizlenmiş, durup dinlenmeksizin yenilenmişlerdi. Erkeklik çağı görmeden ihtiyarlık dönemine girmiş bu kır sakallı, dalsız gövdenin narin, açık yeşil filizlerinde ebedi bir gençlik yaşıyordu: Yeni olduğu, harcâlem olmaktan kaçındığı için ruha ferahlık veren bir sakat varlıktı bu.

Sarp kayaların arasından tırmanıp yukarıya vardığı zaman, on dakika içinde, kuzey İsveç dağlarından birine çıkmış gibi oldu. Yapraklı ağaçlar bölgesi aşağıda kalmıştı, bu dağ yaylasında Alp bitkileri yayılıyor; burada nemli boğazlardaki beyaz yosunların arasında büyüyen kuzey böğürtlenleri yanısıra, yüksek dağ ardıçları ve bunların arasında belki lseveçe ve İsveç adalar denizine özgü biricik bitki olan ufak, uygarlaşmış kurtbağırlları görölüyordu.

Kırmızı yaban mersinleri, ayı üzümleri, karaca darıllar, sığırkuyrukları, saparnalar ve kabarık yosunlar arasında yavaş yavaş güney yamacına indi; birdenbire oyuk bir yol önünde durdu. Ada, yarıllp siyah kaya sütunları arasında bir kanal meydana getirmişti.

Sığ kanalın üzerine tabiatın yerleştirdiğı bir taş köprüden geçtiğı, daha açık renk bir kaya sütununa tırmandığı ve hârika adanın yeni bir parçasına ayak bastığı sırada, yaygaracı alkler vahşi bir çığlıkla havalandılar.

Mikanın kendini, mikroskopik bir kırağı tanesi gibi sadece bir parıltı ile göstermesine rağmen, içinde hafif pembe feldispatla camgöbeğı kuvarsın tabakalaştığı berak ve hoş eurit; bu küçük tabiat manzarasına iç açıcı bir ton veriyor, inanılmaz yarıklar peyda ederek adım ba-

şına sekiler, âdeta koltuklar sunuyordu. Taneli, beyaz kal-kerden kalın bir tabaka, külte yığınının çevresini bir kuşak gibi sarmıştı; kalkerin yağmurlar, donlar altında pul pul olmuş, ufalanmış verimli kumları aşağıda, oldukça yüksek külte sütunları arasında birikmiştiler. Orada oyuk bir vâdi uzanıyor ve öylesine sihirli bir manzara arz ediyordu ki Borg afallamış gibi durdu, sonra bu beklenmedik ve şirin tabloyu doya doya seyretmek için bir taş tabureye oturdu.

Önünde, kaybolup giden dimdik külte sütunlarının arasında bir otlak yayılıyordu; anakaradakilerden çok daha seçme, çok daha bol çiçeklerle nakış nakıştı otlak. Kan kıızılı sardunya tepeden inmiş, burada aşağıda kendisine nem ve sıcaklık aramıştı. Sulak saparna çayırlarının bal beyazı parnassia'sı, ormanların mavi sarı melampyrum'u ile burada buluşmuştu; ihtimal şarap diyarı Gotland'dan rüzgârlara uyup gelmiş o güney orkideleri burada vatan tutmuşlular; sümbül benzeri salep otları, şahane tepeli orkideler, inci çiçeklerinin daha güzel bir cinsi olan ormankuşları, koruyucu duvarlar arasındaki nemli deniz havasıyla besleyici kireçte, bu gür yeşil otların arasında kendilerine bir ser bulmuşlardı.

Ta arka planda külte sütunları huşlarla, kızılağaçlarla örtülüydüler; fakat bu ağaçlar havaya ürkerek yükselmiş, başlarını rüzgârın içine doğru uzatmayı göze alamamışlardı. Otlığın üzerinde dağınık bir halde kartopu fidanları bulunuyor, beyaz toparlak çiçekler asma yapraklarına benzeyen yapraklar üzerine sarkıyordu. Kayalara dayanmış sıralar halinde parlak koyu yeşil akdikenler büyüyor, gıcır gıcır yapraklar hafiften, bunca şiirlerde övülmüş portakal yapraklarını hatırlatıyor; ama bu yapraklarda daha çok

özsü, daha zengin renkler, daha ince çizgiler ve daha nazik bir yapı göze çarpıyordu.

Bir parktı bu; denizle bağlantısı olmayan bir memleketeye ait bir tabiat parçası burada açıklarda yüzüyordu! Ancak bir aralıktan yahut dağdaki bir çöküntüden doğru, mavi ve yatay su çizgisini gördükten sonradır ki, tezat yoluyla bu manzaradaki harikulâdeliği fark etti.

Bir süre oturmuş, bir ispinozun, martı ve karabatak çığırışı ve feryatlarıyla kesilen bahar şakımasını dinlemiş, yalnızlığı bir uyku gibi üzerine çekmişti ki, kuşların sustukları, deniz melteminin aşağılara yetişemeyerek huş ağaçlarının tepelerinde hafiften hışırdadığı bir anda, hiç beklemediği bir öksürük sesi işitti. Ürktü, etrafına bakındı, ama insandan eser göremedi.

Sessiz tabiatın ortasında bir insan göğsünden çıkan acılı ve oyuk ses, onu pek biçimsiz, birden uyandırmış, kaldırıp bir sıkıntı bulutuna bırakıvermişti. Kendi gibi sü-kûnet arayan bir münzevi, yoksa kuş yuvalarından yumurta toplayan birisi miydi bu? Ne olursa olsun huzursuzluğunu gidermek, kendisini rahatsız edenin kim olduğunu öğrenmek istedi.

Kalker yarıklarında tabiatın açtığı basamaklardan çıkarak tepeye tırmandı ve bir polipe benzeyen adanın üçüncü parçasını o anda görmüş oldu.

Anlaşılan çiçek çayırını otlayan sürüden korumakla görevli alçak bir taş duvarın üzerinde, zemini gnays, bir iğneyapraklılar bölgesiyle karşılaştı; lâdin ağaçlarının altından geçti, birer arşın boyundaki eğrelti otlarının arasından yürüdü. Eğrelti otları iğne yapraklı ağaçların altında bir bodur orman meydana getirmiş, bücür palmyelere

benzemişlerdi; ama daha taze bir yeşile, daha zarif yapraklara sahiptiler, diplerinde kocayemişleri kızarıyordu.

Boğazdan dışarı çıktığı zaman sazlıklı bir koy gördü; bırakılmış birkaç olta, sapları çamura sokulu orada duruyordu. Borg etrafı dinlemek için durdu; kayaların öte başından gelen bir ses işitti. Bir çocuk sesi gibi tiz ve yumuşak çınlamış, sonra biraz alçalmış ve Borg, bu sesin denize açılan bir gence ait olduğunu sanmıştı. Ama kelimeler öyle yumuşak, öyle çekici, cana yakın ve davetkârdılar ki bir gencin bu kadar güzel konuşma kabiliyetine sahiboluşu, Borg'u hayretler içinde bıraktı. Kelime hazinesi zengin değildi; somut, renkli mecazlardan uzak ve okumuşların beylik deyimleriyle kalıyordu. Belli bir şeyin ifadesinde yanlışlar oluyordu. Bu ses, isimlerini vermek sizin ağaçların yeşilinden bahsediyor; karabatağa martı, ispingoza kuş, gnaysa granit, saz otlarına kamış diyordu.

Bu muhakkak bir delikanlı olmalıydı; işitilmek için bu kadar emin ve iddialı, bunca zamandır konuşuyor, yaşlıca birisinin hafiften paylayıcı bir sesle arada bir, bir itiraz veya bir izah homurdanmasına aldırış etmeksizin boyuna söylüyordu. Birden o deminki genç ses güldü! Konuşmaya göre sebepsiz bir kahkaha, o güzel sesi duymak yahut beyaz dişleri göstermek için koyuverilmiş bir kahkaha, neşelendirici bir vesileden yoksun bir kahkaha; dikkati, araya sıkışmak niyetinde bir realiteden kıskançça çevirmek arzusundan gayri bir anlama yabancı, çınlayan bir ses zinciri; bir ihtar sinyali, bir çağrı! Hiç şüphe yok, bir genç kadındı bu!

Borg, bu çağrıya karşı koyamaksızın, boyunbağıyla şapkasını yokladıktan sonra, sonuncu yüksekliğe tırmandı. Karşısında, o gün bu gün ayrıntılarıyla hâfızasına ya-

pışıp kalmış bir tablo gördü. Ufak bir çayırılık üzerinde, bir küme yaşlı alıç ağacı altında, önlerinde beyaz dirilden bir yaygı, kendisine çok yakışan kibar bir elbise giymiş, güzel, kır saçlı, yaşlıca bir kadınla, onun yanında kollara birer kolluk geçirmiş, elinde tereyağlı bir ekmek dilimi, adalı bir adam oturuyor; yaygının üzerine serilmiş bir yiyecek torbasının ortasında, kutusu İsveç mermerinden, bir kutu tereyağ bulunuyordu. Adamın önünde ayakta genç bir kadın duruyor, elinde bir bardak bira tutuyor, dudaklarında deminki kahkaha dalgasının artık silinmekte olan serpintileri, neşeli bir diz kırıyla birayı şaşırmış balıkçıya uzatıyordu.

Borg, genç kadının güzelliği karşısında vurulmuşsa döndü. Düşüncesinin, ona hemen bir ihtarda bulunup kadının uşakla âşıktaslık ettiğini fıslamasına rağmen, önüne geçilemez bir meyille koyu zeytuni cilde, siyah gözlere ve o yaman boya bosa doğru çekildiğini hissetti. Bir anda hoşuna giden ilk kadın olmamakla beraber, onu her zaman ilgilendirmiş kadınlar grupundan biriydi bu. Bu âni beğeniş, yalnızlığa ve ortada başka kadın bulunmayışına yorulamazdı. O bazan bir boyunbağı arar, aradığının ruhunda uyandıracağı sevinçten yoksun, isteksiz isteksiz dükkân dükkân dolaştıktan sonra, nihayet birdenbire tam gönlüne göre olan boyunbağının bulunduğu bir vitrin önünde çivilenir, kalır; aynı anda düşüncelerinin kendisine hafiften: «Ta kendisi!» diye fısıldaması üzerine rahat bir nefes alırdı. Şimdi de aynı ferahlığı duyuyordu.

«Yanlarına gidip kendimi tanıtsam mı, yoksa geri mi dönsem?» diye bir an düşündükten sonra varlığını belli eden bir hareket yaptı. Onu ilk gören genç kız, hemen kolunu aşağı indirdi, ürkmüş bir çocuk bakışıyla gözlerini

bu beklenmedik misafire dikti. Bu bakışlar rahatlarını kaçırana, hemen ilerlemek ve durumu anlatarak, küçük topluluğu yatıştırmak cesaretini sağladı.

Şapkası havada, ilerleyip selâm verdi Borg.

YEDİNCİ BÖLÜM

Yarım saat sonra balıkçılık uzmanı, onların, peşisıra kendi sandalını da çeken yelkenlisinde oturuyor; genç kızla kadına, her ikisine karşı yol arkadaşlığı görevini çoktan yerine getirmeye başlamış bulunuyordu. Bayanlar sağ-lık nedenleriyle balıkçı köyünde bir yazlık kiralamışlardı, oraya gidiyorlardı, yani kendisine komşu olacaklardı.

Üç yeni ahbap arasındaki konuşma keyifli keyifli devam ediyor, yeni tanışanlarda kendi hünerlerini ve güzel taraflarını göstermek rekabetinin yarattığı hayli telâşlı bir çabadır gidiyordu.

Bu işte en az yorulan, kendini genç dilberin annesi olarak tanıtmış yaşlı hanım oluyordu. O, tam bir armoni ve feragate varmış, bütün duraklardan geçmiş de şimdi artık hâtıralarda yaşamaya başlamış görünüyor; nitekim çevresinde olup bitenlere yarı kayıtsız seyirci kalıyor; dışardan artık hiçbir şey beklemeyerek, hayatın sunacağı hoş nâhoş her şeye karşı hazırlıklı, dengeli sessizliğiyle kendisini sevdirdiyordu.

Genç adamla genç kız işte uyuşmuşlardı: Kız almak-tan haz duyuyor, verebilmek için bunca zamandır beklemiş olan erkeğe gelince o, hayli vakittir toplanıp birikmiş fazlalıklara, bir mecra bulmakla kuvvetlerinin çoğaldığını hissediyordu. Yarım saat içinde her iki kadını ilgilendirebile-

cek konular çevresin   evveiden toplamış olduğu bilgiler namına ne varsa hepsini tam bir cömertlikle ortaya döktü, onlar bir süre yaşıyacakları bu yeni hayatın özelliklerine yabancıydılar       . Adanın meziyetlerini, kusurlarını bir bir anlattı; oradaki hayatı, artık yalnızlığından kurtulalı beri adanın aldığı değişik hale uygun olarak çok çekici bir şekilde tasvir etti.

Orasını henüz hiç görmemiş olan ge  n   kadın, ada üzerine ilk aydınlık izlenimleri onun tasvirleriyle edindi. Annesiyle birlikte oturacağı kırmızı kulübeyi görüyor ve Borg'un istediği gibi, orada yerleşip kalmasını sağlayacak bir gözle baktığı için, bu küçük evi çok şirin ve cazip buluyordu.

Borg, konuşması boyunca iyi ve kuvvetli bir şey kazandığı hissine kapılıyordu; bu yarı açık ağızdan sanki yeni düşünceler, yeni görüşler işitiyor, kendisinin sunduğu şeyleri bu ağız yutmuyormuş da bizzat konuşuyormuş sanıyordu. Bu iki iri, s  f göz hayranlık ve hayretle ona baktıkça, söylediği her şeyin doğru olduğuna kendi de inanıyor, şahsına karşı duyduğu o gittikçe büyüyen takdir hissi yanısıra, ruhunda yeni yeni kuvvetlerin uyandığını, eskilerinse daha çok şiddet ve mukavemet kazandıklarını duyuyordu.

Yelkenli karaya yanaştığı sırada, sıkıntılı zamanında bir iyilik g  rm  ş  esine katıksız bir minnettarlık duydu Borg. Bayanların kayıktan çıkmalarına yardım edip ağır valizlerini karaya taşırken duramadı, duyduğu candan minneti kelimelerle ifade etti.

Ge  n   kız, sahiden elindeki zengin imk  nlerden birazı-

nı ikram etmiş de bu verdiği, sahip oldukları yanında pek önemsiz kalırmış gibilerden, bu nezaketi: «Aman, rica ederim!» sözleriyle karşıladı.

Axel Borg, bayanları, sonunda Öman'ın evi olduğu anlaşılan yeni evlerine kadar götürünce genç kız, hâlâ Borg'un cazip tasvirlerinin etkisi altında, hayranlıktan kabına sığamaz oldu. Harap kulübenin dış görünüşünde alışılmışlardan apayrı pitoresk bir eda göze çarpıyor, üzerinde tek doğru çizgi bulunmuyordu. Fırtına, tuzlu su, don ve yağmur, konturların doğrusunu eğip bükmüş, harçların kopup düşmesiyle baca iri bir tûf haline gelmişti.

Evin sahiden rahat, eski tertip konforlu içi, çok daha güzel bir sürpriz oldu. Taşlığın sağlı sollu iki yanında birer oda, arada mutfak bulunuyordu.

Büyük odanın duvarlarını örten koyu kahve rengi kâğıtlar; islerin, senelerin etkisiyle her renge uyan ve insana ferahlık veren yekpare, esmer bir tona bürünmüşlerdi. Hayallere barınak olabilecek fazla bir boşluk bırakmayan basık tavan, çatının direklerini gösteriyor; dörtgen şeklinde, on beş yirmi santim büyüklüğünde, camları donuk iki ufak pencere denizi ve limanı görüyordu. Dışarının gür ışığı beyaz tül perdelerle hoş bir şekilde buğulanıyor, gün ışığına engel olmaksızın bu perdeler, içerisini yabancı gözlerden saklıyor; kraliçe Viktoria ile lord Nelson'un sarı, yeşil renkli resimlerini taşıyan çini İngiliz saksılarında boy atmış kına çiçekleri ve sardunyalar üzerine, berrak yaz bulutları gibi, sarkıyorlardı.

Büyük, beyaz, açılıp kapanır bir masa; kat kat kabarık kuştüyü yastıklarıyla Gustav tarzı bir karyola, beyaz boyalı tahta bir sedir, hakiki İsveç işi bir duvar saati; kıızılağaç kökünden yapılmış, üzeri bir gelin duvağıyla örtü-

lü ve porselenlerle dolu, tuvaletiyle birlikte huş ağacından bir konsol; odanın mobilyasını teşkil ediyordu. Konsolun üstündeki cam bir fanus altında doldurulmuş bir papağan duruyordu; duvarlara Tevrat kıssalarına ait taşbasması renkli resimler asılmıştı. Karyolanın üzerinde bulunan iki tanesi için dürüst davranılmış denemezdi pek: Bunlardan biri enikonu çıplak durumda Samson ile Dalila'yı, öbürü Yusuf'la Potiphar'ın karısını gösteriyordu. Köşenin birinde geniş bir yer kaplayan açık bir şömine, siyah ağız bir kordona bağlı beyaz bir perdeyle örtülü olmasaydı insanı ürkütürdü.

Huzur, idil ve temizlik yuvasıydı burası.

Öteki oda da birinciye benziyor, ama orada iki karyola ile bir lavabo ve yol keçeleri bulunuyordu. Keçeler alacabulaca renkleriyle bir hâtıralar albümü gibiydiler: Dedenin cepkeni, ninenin hırkası, annenin pamuklusu, babanın kılavuzluktan kalma üniforması, kızların kırmızı çorap bağları, oğulların askerliklerinden kalma sarı rütbe şeritleri, yazlığa gelenlerin mavi mayoları keçelerde yaşıyorlardı; zengin, fakir her çeşit moda ve gardroplara ait çuha ve corduroy, pamuk ve pazen parçaları, yün ve kenevirler, keçelerin içindeydiler.

Beyaz tahtadan bir büyük büfenin kanadlarında tablolar göze çarpıyor, bu kakma bronz ve sarmaşıklarla çerçeveli küçük ve nefis peyzajlarda sazlıklar, yelkenliler, peygamber çiçeği maviliğinde koylar; cennete veya taşkömürü zamanına ait cinsleri meçhul ağaçlar; dalgaları bir patates tarlasındaki evlekler gibi düz, coşkun bir deniz; merdiven merdiven bir ok gibi saplanmış bir deniz feneri görülüyor; hepsi bir çocuğun, zengin tabiatla, ancak yüksek kültürlü bir gözün görebileceği sonsuz şekil ve renk

çeşitliliğini basitleştirerek kavraması gibi, sâfça bir tesir bırakıyordu.

Sükûnu geçmişte araması gereken yorgun dimağların dinlenmesi için en esaslı unsuru; işte asıl bütün bu modası geçmişlikler, basitlikler oluşturunuyordu. Hurda saat bir zaman için kurulmadan kalmalı, zemberek tükenmiş kuvvetini tekrar kazanabilmek için bir süre gevşemiş olmalıydı. Kuvvet mücadelesinde insanları yarışmaya tahrik tarafı olmayan; aksine, yüksek tabakadakilere, ister istemez her gün, her saat, bulundukları seviyenin pahalıya kazanıldığını hatırlatan bu aşağı tabakadakilerle temas; tahriki azaltmalı, kuvvet düşkünlerini geride bırakılmış kademeler bulunduğu düşüncesiyle oyalamalıydı.

Bütün bunları görüp hissedebilmeye gelince: Axel Borg, misafirlerini önceden buna hazırlamış bulunuyor, bayanlar da nitekim yeni yerlerinden memnurluklarını ifade ede ede bitiremiyorlardı. Evi gezip görmeye kendilerini öylesine vermişlerdi ki yol arkadaşlarının, onları rahatsız etmemek düşüncesiyle çekip gittiğinin farkında bile olmadılar.

Axel Borg o pazar gününün ikindisinde penceresinin önüne oturmuş, bayanların ilerdeki evciklerine çekidüzen verişlerini seyrediyor; onların yumuşak, ama gelişigüzel hareketlerini bakışlarıyla işledikçe bir müzik parçası dinliyormuş gibi oluyordu. Kulak zarında aynı yankıları uyardıran bir ses dizisi yapıp sinir sistemine yayılan aynı modülasyonlar, aynı vibrationlar şimdi göz yoluyla oluşuyor ve kemana benzeyen vücutta bir kafatası şeklindeki keman başıyla göğüs kovuğu denen rezonans bölgesi arasında

gerili ve titreşimleri daha derinlere yayan o beyaz tellerde çınıyorlardı. Bu kadın ellerinin dalgalı hareketlerini, onların valizlerden öteberi çıkarıp masa ve sandalyeler üzerine yaydığını gördükçe; kalçaların ve omuzların kaba gözlerden kaçan, ama aslında esnek kalkıp inişini fark ettikçe tekmil komplekslerinden tam bir huzur hissidir geçiyordu. Genç kız odada yürüyecek olsa doğru çizgi, geriye dönecek olsa köşe ve kenar, eğilecek olsa açı meydana gelmiyordu, hayır!

Bu temaşa onu öylesine adamakıllı bağlamıştı ki, yukarıya çatı altına vuran gürültü, merdivenlerin gıcırdayışı, kapı kilitlerinin açılışı bile, bir an dikkatine çarpmaz oldu.

Genç kadının seyrine dalıp gitmişti; genç kadın, bir nokta hariç, ona baştanbaşa güzel görünüyor, gözlerini alıştırarak bu kusuru da görmemeye çalışıyordu. Kızın çenesinin kalınlığı; normali birkaç çizgi aşılıyor, lüzumundan fazla gelişmiş bir çene kemiğine delâlet ediyordu; çiğ eti kavrayıp dişleriyle parçalamaktan artık vazgeçmiş bir insan için gereksiz bir çıkıntı peyda etmişti. Profilden bakınca gözlerinin önünde ihtiyarlıktan dişleri dökülmüş, ağzı içeri göçerek bir geniş açı yapmış, burnu çıkık çeneye doğru sarkmış müstakbel bir acuze fizyonomisi canlanıyor; fakat Borg bu yırtıcı hayvan çağrışımına galebe çalıyordu. Çehreyi bakışlarıyla uzaklaştırıyor, çizgilerini hayalinde değiştiriyor, üzerine yapışıp kaldıkça gözlerini, onu bir bütün olarak görmeye zorluyordu.

Birden aşağıda, evin önünde ayak ve insan sesleri işitti. Hoyrat bir neşe içinde, yanında bir sürü kadınla birlikte Öman'ın karısı görüldü; izinsiz geri aldıkları ağı, bir zafer kazanmış gibi aşağıya, direklere asıp kurutmaya götürüyorlardı.

Birdenbire itibarının iki paralık olduğunu hissetti Borg; şapkasını giydiği gibi, aşağıya gümrük âmirinin yanına indi. Devlet hizmetinde ve böyle bir yardımda bulunmakla yükümlü bir memur olması nedeniyle onun müdahalesini istedi.

Gümrükçü odada kahve masası başında oturuyor, Vestman balıkta olduğu için tabii bir zamanki gibi kolunu yengesinin beline dolamış bulunuyordu. Balıkçılık uzmanının içeri girmesi üzerine adam, kolunun halkasını çözdü ve kabahatinin anlaşılması korkusuyla başka zaman göstermeyeceği hatırşinaslığı gösterdi. Kenarları şeritli kasketini başına geçirdikten sonra dışarı çıktı. Hak ve adalet âşığı kesilmeye âni bir ihtiyaç duyup kadınların yanına koştu ve ağı ellerinden aldı:

«Sizi cadılar sizi, bilmiyor musunuz hükümetin kili-dini, mührünü koparan cezaya çarpılır!»

Kadınlar buna, koro halinde, uzmana ve gümrükçüye bir yığın hakaret boşaltmakla cevap verdiler. «Kilidin de, mührün de Allah belâsını versin!» dediler. «Hapse gelince, asıl sizin, ikinizin yeri orası!»

Gümrük âmiri fitili aldı, kolcusuna seslenip polisi çağırmasını söyledi.

Polis sözünü işitir işitmez erkekler koşuştular, yuvaları bozulan karıncalar gibi köşe bucaktan çıkıp gelivermişlerdi.

Hepsi hemen kadınlardan yana olmaya hazır gibiydiler. Homurtular yükseliyordu. Axel Borg, kendi buyruğunda birinin yardımına sığınmış olmamak için işe bizzat müdahale etmeyi sıralı buldu. Dışarı çıkıp kalabalığa doğru ilerliyerek ne istediklerini sordu.

Bir cevap alamayınca kadınlara dönüp nazik, ama kesin bir sesle şunları söyledi:

«Size daha önce de bildirdiğim gibi meclis, yani biz-zat sizin seçtiğiniz milletvekilleri; size hiçbir fayda sağ-lamaksızın balık avını mahveden aletler kullanmayı yasak ederek, çocuklarınızın ve onların evlâtlarının lehine, ba-lıkçılığı korumaya karar vermiştir. Ellerinizdeki sürütmele-rinizi kullanıp eskitmeniz için, size üç yıl mühlet verdiler. Ama siz yine de kanuna karşı gelip yenilerini yaptığınız için ben kiral namına bu kanuna aykırı alete el koymaya mecbur kaldım. Buna rağmen ve konmuş olan yasak hi-lâfına, siz devletin kilidiyle mührünü söktünüz; bunun ce-zası kürektir! Şu var ki rıza gösterdiğiniz itaat ettiğiniz takdirde çalışır, kanun önünde size yardımcı olurum. İş-te size son defa soruyorum: Sürütmeyi gönül hoşluğuyla verecek misiniz, vermeyecek misiniz?»

Kadın bunu yeni bir feryat, yeni bir hakaret sağna-ğıyla cevaplandırdı.

«Peki!» dedi uzman. «Ben polis olmadığımı, siz de çokluk olduğunuza göre kolcuyu polisten yardım isteme-ye ve Öman'ın karısı için hemen bir tutuklama kararı kes-tirmeye gönderiyorum.»

Son kelimeleri söylemişti ki sağ elinin sıcak ve yumu-şak iki el tarafından kavrandığını hissetti; iki iri çocuk gö-zünün, gözlerinin içine baktığını gördü ve bir ses işitti: yavrusunun hayatının bağışlanmasını isteyen bir anne ya-karışı vardı bu seste.

Olayın başlaması üzerine evinden dışarı çıkmış genç kız: «Yoksul, zavallı bir kadına acıyın Allah aşkına!» diye yalvarıyordu. «Ona bir şey yapmayın!»

Axel Borg kendini kurtarmak istedi, gözlerini bakışla-

rına karşı koyamadığı o iri gözlerden ayırdı; fakat elinin hâlâ sımsıkı tutulduğunu, derken yumuşak bir göğüse bastırıldığını duydu. Yumuşatıcı kelimeler işitiyordu. Tamamen yenilmiş, güzel kıza fısıldadı: «Bırakın beni de vazgeçeyim bu işten!»

Genç kız, onun elini bıraktı. Plânını yarım saniye içinde tasarlamış olan Axel Borg, kolcuyu kolundan tutup bazı emirler verecekmiş gibi davranarak ileriye, gümrük odasına doğru götürdü. Kapıya vardıkları zaman yeni bir karar vermişçesine kısa ve kesin: «Hâdiseyi hükümete ben kendim yazıyla bildireceğim. Yardımaıza teşekkür ederim!» dedi ve yukarıya, kendi odasına çıktı.

Yalnız kalıp da düşüncelerini toparlayınca son hareketinin, âdi içgüdülerin eseri olduğunu itiraf etti. Cinsel dürtüleri onu öylesine bağlamıştı ki, boş bulunmuş, kanuna aykırı bir iş görmüştü. Merhamet yoktu işin içinde! Çünkü bu adamlar; ellerinde yüzlerce kron değerinde evleri, balık yatakları, kayıkları, takım taklavatları; önlerinde fok tepeleri, kuş kayalıkları olduğuna göre, bir hayli varlıklıydılar; sermayeleri olduğu gibi, kiraladıkları birkaç parça toprağın vergisini de veriyorlardı. Borg, bir kadının kendisini mağlûbetmiş olması tasavvurunu, bu yanlış kanaati kabul etmiyordu. Her şeyde olduğu gibi bunda da şuurlu, çok iyi biliyordu ki, o bu kadından bir şeyler koparmak işinde kendi kişisel ilgi veya içgüdülerine yenilmiştir. Ama ne çare, halkın gözünde itibarı iki paralık olmuş; resmî otoritesi sarsılmıştı; bundan böyle her ihtiyar kadın, her delikanlı kendisini ondan üstün görecekti besbelli, ama buna aldırımıyordu; çünkü bu biçarelere söz geçirmiş, geçirememiş, neticede ikisi de aynı kapıya çıkardı. Onu asıl üzen şey; mutlu olmak uğruna, şu anda da hissettiği gibi,

ister istemez bağlanacağı bu kadında, vaktiyle kendisini mağlûp ettiği inancının ilk andan itibaren beslenip büyüyeceği düşüncesi idi; gelecekteki bir bağlılıkta bu, den-
genin bozulmasına yol açardı.

Şimdiye kadar kadınlara karşı pek çok meyil duymuş, onlarla kendi arasında bazı ilişkiler kurmuş; ama erkeğin, çocukla erkek arasında bir geçit olan kadına üstünlüğü hakkındaki kesin şuuru; onun bu kanaati uzun zaman gizlemesine daima engel olmuştu: Bu yüzden ilişkileri pek kısa sürerdi, o, kendisini kuvvetçe üstün görecektir bir kadın tarafından sevilme istiyordu; hayran olmak değil, hayran olunmak istiyordu; üzerine cılız bir fidan aşılacak gövde olmak istiyordu. Ne çare ki bir megalomani salgınının, kadın cinsini kırıp geçirdiği bir ruhsal taunlar devrinde dünyaya gelmiş, bu hali de dejenere ve hasta erkeklerle, oy toplayabilmek için yığınların yardımına muhtaç zayıf akıllı siyaset adamları yaratmışlardı. Bu yüzden tek başına kalmıştı. Aşkta erkeğin vermesi, erkeğin dizginlerini teslim etmesi gerektiğini; bir kadına yaklaşmanın ancak dört ayak üstünde mümkün olacağını biliyordu. Nitekim onun da zaman zaman sürüngenleştiği olmuş, böyle olduğu sürece her şey tıkırında gitmiş, ama doğrulup ayağa kalkar kalkmaz her şey sona ermiş; sahtekârlık ettiği, sadakatinde cılk çıktığı, aslâ sevmediği vesaire gibi bir sürü ithama uğramıştı.

Hem sonra en yüksek ruhsal hazlara sahibolan, kendisini müstesna bir insan hisseden o, âdi aşka karşı içinde hiç de canlı bir arzu duymamış, bir paraziti besleyecek bir kabuk olmaya aslâ can atmamış, kendisine rakipler peydahlamayı aslâ özlememişti. Kuvvetli benliği, kadın soyunun üremesi içinde bir kadına araç olmaya karşı ayaklan-

miştı; o, aynı yaşlarda hemen bütün erkekleri bu rolde görüyordu.

Ama işte şimdi yine o dilemma karşısındaydı: Kendi ni kadına benzeterekten kadını kendine benzetmek! Olduğundan başka türlü görünmeyi yahut haline, tavrına hissetmediği şeylerin ifadesini eklemeyi beceremezdi o; ama çevresine uymakta, farklı düşünce ve ıstırapları isterse kendi nefsinde yaşamakta büyük bir kabiliyet sahibiydi. Başkalarında geçirdiği kademelerden başka bir şey bulmadığına, o bunları çoktan aşmış bulunduğuna göre, yalnız hâtıra ve tecrübelerinden faydalanması yetiyor, tuttuğunu bırakarak gerginliği azaltabiliyordu. Kadın meclislerinden daima hoşlanmıştı. Dinçleşir, neşelenirdi. Tadında bırakılması, aşırı gidip yormaması şartıyla, çocuklarla konuşmanın insanı gençleştirmesi, diriltmesi gibi.

İçinde bu kadına sahibolmak kararının geliştiğini hissediyordu. Ama bir araştırmacı olmakla ve insanın bir memeli hayvan olduğunu bilmekle beraber beşerî aşkın da başka şeyler gibi geliştiğinden, şehvet temelini de bırakmayarak, içine daha yüksek değerlerde bazı unsurlar almış olduğundan emin bulunuyordu. Bu kavrama Hristiyanlığın, yok edilmesi istenen hayvaniyete karşı gösterdiği tepkilerle beraber, ne çok müfsit ilâhlaştırma sokulmuş olduğunu çok iyi biliyor; bir taraftan gösterilemeyi gizleyen iffet, namus çıtkırıldımlıklarına kıymet vermemekle beraber, evlilikteki biricik hedefin yatak olduğuna da inanmıyordu. Vücutla ruh arasında tam bir birleşme özlüyor, böyle bir birleşmede etkili bir asit gibi birleştiği passiv baz'ı etkisiz kılmak istiyor; ama bu esnada, kimyadaki gibi, ilgisiz yeni bir cismin oluşmamasını, aksine elinde kalacak bir miktar serbest asidin, birleşime daima kendi karakteri-

ni vererek baz'ın eski haline dönme imkânlarını önlemesini arzuluyordu. Beşerî aşk bir kimya bireşimi değildi çünkü; hayır, ona bazı bakımlardan benzemekle beraber, yine de ondan çok farklı ruhsal ve bir birleşmeydi bu. Şu halde o, benliğine bir ilâve, kuvvetine bir zam değil, sadece yaşamak sevincinin çoğalmasını bekliyordu. O bir destek aramıyor, mukavemetini tanımak ve kuvvetini ölçmenin; bu yüzden zayıf düşmeksizin, yada kendinden fazla bir şey eksilmeksizin, ruhunu avuç avuç serpmenin hazzını tatmak için kendini bir destek diye öne sürüyordu.

Bunları düşündüğü sırada, bakışlarını yine pencereden dışarı çevirdi. Gözleri hemen aradığını bulmuştu. Genç kız evinin önünde duruyor, elini sıkmak isteyen kadın ve erkeklere elini uzatıyor, çocukların başını okşuyor ve kendini bu kadar büyük, bu kadar yaygın bir sempati yaratmış olmaktan doğan duygulara bırakmış görünüyordu.

«Suçlulara karşı ne biçim merhamet bu?» diye düşündü Borg. «Ruh yoksullarına duyduğu şu muhabbete bak! Karşılıklı içgüdülerini ne de güzel anlıyorlar hani; övünbilmek için bunları duygu diye öne sürerler; onların gözünde bu içgüdüler aydınlık, olgun düşüncelerden de üstündür!»

İçinden çıkılmaz anlamsızlıklarla örülüydü bu olay. O ilk ve zayıf düşünme denemelerinin bu dimağ ve murdar iliklerde meydana getirdiği kaosu gösteriyordu.

Kendisini ayartıp kanunu çiğnemesine sebebolan o, işte orada duruyor ve bir melek gibi, hayranlıkları kabul ediyordu. Şayet kanunu çiğnemesi, kızın görüşüyle sahidan güzel ve soylu davranışsa, bir cezayı bağışladığı için, asıl kendisine teşekkür edilmeliydi. Ama hiç teşekkür eder-

ler miydi; herhalde onlar bu hareketin kendilerine iyilik etmek düşüncesinden değil, ihtimal bir genç kıza karşı duyulan ince hislerden ileri geldiğini biliyor, bunu ya bir nezaket ya da kızı elde etmek ümidi diye yorumluyorlardı. Öyle ama bu durumda kızın müdahalesinin sebebi; evin sempatisini kazanmak, kendini halka sevdirmek, elini sık-tırmaktı olsa olsa! Halk burada bir balodaki kalabalık, so-kakta veya pazar yerinde dolaşan insanlar rolünü oynuyor-du. Genç kız; elinin, ihtimal mâsum, belki içten pazarlık-lı, galiba yarı öyle, yarı böyle bir temasıyla onu bu suçu işlemeye teşvik etmiş olduğu halde, şimdi saygı, minnet topluyordu.

Fakat şimdi Borg'un, kızı elde etmesi, bunun için de bu sorun üzerine görüşlerini bir tarafa bırakması gerekir-di. Bir an, bu medyum aracılığıyla düşünce ve planlarını ta halka kadar yayabileceğini anladı; yığını bu kanaldan etkileyebilir, iyiliklerini o sayede kabul ettirebilir, onları kendisine birer vasal yapabilirdi. Ondan sonra da sadece kendi düşünceleri, kendi planlarıyla gebe kaldıkları hal-de, mutluluklarını bizzat yarattıklarını zannederlerse, on-ların bu sâflıklarına bir tanrı gibi güler, geçerdi. Onlar onun yaptığı içkiden artma posaları yiyebilir, ama onun o sert malt içkisini aslâ dudaklarına götüremezlerdi. Bu ısı-sız adalar yarı aç, gereksiz bir halk topluluğunu beslemiş, beslememiş, ona ne! Hayatına boğarcasına yüklenmiş, gelişmesine set çekmiş hareketsiz yığını temsil eden bu tabii düşmanlarına o nasıl merhamet ederdi? Birbirlerine bile acıdıkları yoktu onların; onlar kendilerine iyilik eden-lere vahşi hayvanların kiniyle saldırıyor, velinimetler ise intikamlarını sadece yeni iyilikler yaparak alıyorlardı.

Büyük ve kuvvetli hazzı; sessiz sadasız oturmakta, bir

budala bilinmekte, ama onların kendisini alt ettiklerini, eli ni kolunu bağladıklarını, bağlantılarını kestiklerini sanmalarına karşılık, yine de kaderlerini bizzat yönetmekte bulacaktı o! Onları kör etmek, gözlerini bağlamak yoluyla bu aptallarda, kendilerinin efendi, onunsa uşak olduğu kuruntusunu yaratmak istiyordu.

Bu düşüncelerin biriktiği ve kuvvetli bir karar halini almaya doğru gittiği sırada kapı vuruldu. Borg'un buyurun demesi üzerine içeri giren gümrük âmiri, bayanların kendisini çay içmeye çağırdıklarını bildirdi.

Borg teşekkür etti, gelirim dedi.

Tuvaletini yaptıktan ve ne söyleyip ne söylemeyeceğini kararlaştırdıktan sonra aşağıya indi.

Avluda karşılaştığı matmazel Maria, taşkın bir hararetle onun ellerini yakaladı, sıktı ve içli bir sesle: «Zavallı kadına yaptığınız iyilik için çok teşekkür ederim. Ah, ne asil, ne âlicenap bir hareketti bu!» dedi.

Borg hemen cevap verdi: «Hayır, hayır, matmazel, ikisi de değil! Ben yanlış bir iş yaptım, pişmanım, bana bunu ancak size karşı göstermem gerekli nezaket yaptırdı.»

«Nezakatinizden dolayı kendinize iftira ediyorsunuz; temiz kalbli olmaya ben daha çok kıymet veriyorum.»

Genç kız bu sözleri söylerken annesi yanlarına gelmişti. Sarsılmaz bir kanaati ifadelendirerek, kadın: «Ah, siz ne iyi insansınız!» diye kızının sözünü kesti ve Borg'tan, çayın hazır olduğu misafir odasına buyurmasını rica etti.

Sonu gelmez sorunlara hiç kalkışmadan, Borg odadan içeri girdi. Balıkçı kulübesindeki basit eşyanın, bir şehir evinin lüksüne işaret bölük börçük şeylerle nasıl çatıştığını bir bakışta görüvermişti. Konsolun üzerine sararmış albatr vazolar, pencerelere çiçeklerin arasına fotoğraf-

lar konmuş; şömine yanında bir köşeye çivileri pirinçten, kumaş çiçekli bir koltuk yerleştirilmiş, komodindeki lambanın çevresine birkaç kitap sıralanmıştı.

Zevkli bir tertip, fakat huzursuzluk verircesine matematik bir düzen içinde her şeyde bir simetri göze çarpıyordu; ama çizgiler yine de düz olacaklarına biraz eğri ve çarpıktılar. Kenarları altın yaldızlı, vişne çürüğü markalı eski Saksonya porseleninden çaytakımı yer yer çatlamış, çaydanlığın kapağına bir kenet yapılmıştı.

Borg, ölmüş aile reisinin portresini, adamın bir memur olduğunu gördüğü için sağlığında ne iş yaptığını sormayarak inceledikten sonra, onların, yoksulluklarını gizleyen fakirler olduklarını anladı.

Konuşma, ilkin gözleri kendine çeken şekiller etrafında dönüp dolaştıktan sonra, günün hâdisesine geçti ve halkta karar kıldı. Axel Borg, çok geçmeden bayanların, başkalarının dertleriyle ilgilendiklerini ve aşağı tabakaların refahı konusunda marazî bir huzursuzluk içinde yaşadıklarını sezdi. Açık kalbliliğinin bayanları kırdığını; ama görevinin, fikirleriyle onları üzmek olmadığını gördüğü içindir ki, yelkenleri suya indirerek kendini akıntıya bıraktı. Arada bir içinden bir isyan yükseliyor, ufak bir itiraz veya izaha girişmek istiyor, ama derhal sanki yumuşak eller ağzını kapıyor, sanki tombul kollar boynuna sarılıyor, neticede kelimeler boğazına takılıp kalıyordu. Zaten kanaatler öylesine sağlam, her şey öylesine olup bitmiş, bütün sorunlar öylesine çözümlenmişti ki, bayanlar onun yüzünde prensiplerine karşı bir tereddüt okudukça, yalnız dostça, sakın ve müsamahalı, gülümseyiveriyorlardı.

Derken konuşma rotası, halkın ahlâk ve fikir durumuna yöneldi. Axel Borg bunu fırsat bildi. Sarhoşluk, gü-

rültü patırdı halinde patlak veren sabahki çiğlikleri canla başla tasvir etti; ilim irfan yoksulluğundan dert yandı; tam bir putperestlik devrini işaret eden olaylar nakletti. Balıkların taşlar üzerinde kurban kestiklerini, filintalarını kilise pencerelerinin kurşunlarıyla doldurduklarını, gök gürlediği zaman Tor'un koçlarından dem vurduklarını, baharda kazların gelmesi üzerine Odin'in av seferinden söz açtıklarını, içerlek adalarda meçhul intikamcıların korkusundan yuvalarını dışarı çıkarmaya cesaret edemedikleri için saksanları civciv kümeslerinde bıraktıklarını anlattı.

Henüz bir masa altında duran bir valizin üstündeki etiketten anlaşıldığına göre, kocası maliye müşaviri olan yaşlı kadın, söze karıştı: «Öyle ama bu onların suçu değil ki! Kiliseleri olsaydı başka türlü olurlardı» dedi.

Borg'un düşünceleri bu noktaya kadar uzanmamıştı; ama ne büyük bir kuvvetin kendisine destek olabileceğini Borg o anda anladı. Sabahleyin ruhuna, geminin güvertesindeki ibadeti seyrederken düşmüş düşünce tohumunu geliştirerek tam bir vecit içinde âdetâ haykırdı:

«Fakat canım az bir masrafla burada bir mâbet yapılabilir! Hükümete yazsam olur bu!»

Bayanlar bu işi büyük bir ilgiyle karşıladılar. Misyoner örgütüne ve birkaç derneğe yazmayı üzerlerine aldılar; bir yardım çayı yapmayı teklif ettilerse de bu köyde dans bilen kimse olmadığını hatırladılar.

Gereken parayı ödünç vermeyi ve bir marangoz atelyesinden hazır almak suretiyle binanın sağlanması Borg üzerine alıyor, bütün güçlükleri böylece ortadan kaldırıyordu; bayanlar bir vaiz bulsunlar yeter ki! «Fakat» diye ekledi. «Bu maksat için ve başlangıçta halkı önüne oturtup

da adamakıllı yola getirebilecek bıçak gibi keskin birisini seçmeliyiz, burada tam tedbir almak lâzım çünkü!»

Bayanlar hafif itirazlar öne sürdüler ve daha yumuşak çareler tavsiye ettiler. Ama Axel Borg, ciddi bir eğitimin oluşmasında temel unsurun korku olduğunu belirtti: «Şefkatin sırası daha sonra!» diyordu.

Onlar büyük aşkın ateşinde ısınırlarken ruhları büyük ortak bir ilgiyle kaynaşıyordu. Konuşmaları bütün yaratıkları içine alan yaygın bir merhamete kadar genişledi. El sıkıştılar; kaderin, tam bir anlaşma ile insanlığın hayrına çalışacak üç iyi insanı biraraya getirmiş olmasına hamde-derek, birbirlerini kutlayıp ayrıldılar.

Borg dışarı çıktığı vakit, üzerindeki tozlardan kurtulmak istiyormuşçasına silkindi. Bir değirmen ziyaretinde duyduğu hisleri duyuyordu: Her şeyi; demiri, odunu, keteni, camı aynı akorda ayar eden yumuşak, beyazımsı bir un tonuyla kaplı görmenin rahatlığı! Kaypak unlarla pudralı kilitlere, korkuluklara, çuvallara dokunduğu zaman da aynı karanlık şehveti duymuştu; bununla beraber nefes alış da zorlaşmış, öksürüp mendilini çıkarması gerekmişti.

Fakat yine de hoş bir akşamdı bu. Kızın annesinden gizli gizli sızan ve düşüncelerin kuruluşuna bir şebnem gibi düşen bu sıcaklık; genç kadındaki, Borg'u gençleştiren çocukça ve samimî bir atmosfer; Borg'un gençliğinde günün mâsum ideali olmuş şeye; düşmüşü kaldırmaya; sakatları, hastaları, zayıfları korumaya karşı o çocuk inancı!

Şimdiki görüşüne göre, insanlığın ıslah ve bahtiyarlığının hızlandıracağı şeyin aksiydi bu. Kuvvetli olan her şeyin, başveren bir orijinalitenin, istidatsızların takibine uğradığını gördüğü için, içgüdüsiyle ondan nefret ediyor-

du. Oysa şimdi onunla kendi aleyhine bir ittifak imzalamıştı: Kendi mahvına çalışıyor, seviyesini alçaltıp can düşmanına merhamet ikiyezlülüğünü gösteriyor, düşmanlarının harb masraflarını ödüyordu; olacak iş miydi bu? Bu kuvvet denemelerinin kendisine bağışlayacağı hazları düşünerek mest oluyordu. Yalnızlıkta tekrar kendi benliğini bulmak üzere, adımlarını aşağıya, deniz kıyısından yana çevirdi.

Sakin, ılık yaz gecesinde; son günlerdeki kendi ayak izleriyle karşılaştığı, taşlarını tanıdığı, şu veya bu bitkinin yerlerini bildiği kumlar üstünde yürürken, her şeyin bir başka görünüm kazanmış, yeni bir kılığa büzünmüş olduğunu; ruhunda dün buralarda gezinirken aldıklarına kıyasla apayrı izlenimler yarattığını duyuyordu. Bir değişme olmuş, araya bir yenilik girmişti. Gönlünde, ona yalnız tabiatla ve insanlıkla karşı karşıya olduğunu duyuran o büyük yalnızlık hissini artık uyandıramıyordu; yanında, gerisinde biri vardı çünkü. İnziya kalmamış, bu ufak gündelik hayata lehimlenmiş, ruhunun etrafı ağlarla örülmüş, düşünceleri temkinle bağlanmaya başlamış; dostlarından başka türlü düşünmek korku ve cesaretsizliği, pençelerini benliğine uzatmıştı.

Çürük bir temel üzerine bir mutluluk binası kurmayı gözü tutmuyordu; yapıyı ta çatıya kadar yükseltmişken her şeyi birdenbire yıkabilirdi çünkü. O zaman çöküş daha korkunç, acı daha derin olurdu. Madem o kıza sahip olmak istiyordu, olan olsun ne çıkar! O bunu dağların yerini değiştirecek gücde bir erkekliğin olanca kuvvetiyle istiyordu.

Genç kızı kendi seviyesine yükseltmek ha? Nasıl olurdu? Onu bir kadinken bir erkek yapamazdı; cinsinin ruhuna yerleştirdiği dizgin tanımaz içgüdülerden onu kurtaramaz, otuz yılda kazanılmış kendi eğitimi onı veremez; safha safha kaydettiği gelişmeyi, mücadeleler pahasına kazandığı görgü ve öğrenimi ona bağışlayamazdı.

Kendisi genç kızın seviyesine inmeliydi şu halde. Fakat böyle bir alçalış düşüncesi; akla gelebilen en büyük zillet; sanki sukut etmek, düşmek, baştan başlamak gibi imkânsız bir şey halinde ona azap veriyordu. Kala kala elinde, şahsiyetini ikileştirmek, kendini bölerek genç kızın anlayıp yaklaşabileceği bir başka benlik daha yaratmak, haktan gelmiş bir âşık rolü oynamak, kızın altta oluşuna hayranlığı öğrenmek, tam kızın istediği role alışmak kalıyordu. Sonra da sesini çıkarmayarak, benliğinin öteki yarısının hayatını gizli gizli ve sırf kendisi için yaşamalı, gözünün biriyle uyuyup öbürünü açık tutmalıydı.

Farkında olmadan adanın en yüksek yerine çıkmıştı. Şimdi aşağıda balıkçı köyünde yanan ışıkları görüyor, yükselen vahşi çığlıkları işitiyordu: Çocuklarını, torunlarını yoksulluktan kurtarmak, çektikleri eziyeti azaltmak, onlara yeni hazlar sağlamak istemiş olan düşmanı yendiklerinden dolayı sevinç avazeleri! Birdenbire ruhunda tekrar, bu vahşileri ehlileşmiş, bu Tor'a tapanları beyaz İsa önünde diz çökmüş, bu devleri Ase'ler tarafından mahvedilmiş görmek arzusu uyandı. Barbar, temizleyici bir çileden geçer gibi Hıristiyanlıktan geçmeliydi; zayıf kas demetlerindeki aklın kudreti önünde eğilmeyi öğrenmeliydi. Kavimler göçü artıkları, düşünmenin Rönesansına ve aksiyonun ihtilâline varabilmek için, önce ortaçağlarını yaşamalıydılar.

Küçük mâbet, burada, adanın bu en yüksek noktasın-

da yükselmeliydi; ufacık tepesiyle, gözetleme yerinin ve bayrak direğinin üzerinden ufuklara bakmalı ve denizciler, bir hâtıra diye onu enginlerden doğru selâmlamalıydı. Neyin mi hâtırası?

Durdu ve düşündü. Eğilip yerden dört tane gınays dilimi alırken solgun yüzünde bir gülümseyiş belirmişti. Elindeki bu kaya parçalarıyla doğudan batıya uzanan, otuz adım boyunda, yirmi adım eninde bir dik dörtgen vücuda getirdi.

Tepeden aşağı inip de yatağına yatmak üzere, odasına doğru yürürken: «Gemiciler için ne mükemmel bir kara işaretil!» diye düşünüyordu.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Balıkçılık uzmanı iki gün odasına kapanıp çalıştı. Çünkü günün sabahı kıyı boyunda dolaşmak üzere dışarı çıktığı vakit müşavir hanımına rasladı. Tasalı bir hali vardı kadının. Kızının nasıl olduğunu soran Borg, biraz rahatsız cevabını aldı ve bir şey söylemiş olmak için: «Eğlencesizliktendir!» dedi.

Tasalı anne: «Bu ıssız yerde insan ne yapabilir ki?» diye sordu.

Borg, söyleyeceği sözler üzerinde fazla düşünmerek: «Denize açılın, balık tutsun, yelken kullansın, hareket etsin biraz!» tavsiyesinde bulundu.

«Öyle!» diye devam etti kızın annesi. «Ama zavallı Maria'cığım bir başına gidemez ki!»

Bu sözler karşısında Borg, verebileceği tek cevabı verdi: «Eğer arkadaşlığım sizleri sıkmazsa emrinizde olmaktan zevk duyarım.»

Kadın: «Ne kadar kibarsınız!» dedi ve Maria'ya hemen hazırlanmasını söyleyeceğini bildirerek bu teklifi kabul etti.

Axel Borg, sandalı hazırlamak için aşağıya, limana yöneldi. Yolda, ağırlığın onu istediğinden fazla ittiği bir bayırdan aşağı iniyormuş gibi, adımlarını yavaşlatmaya başlamıştı. Dışardan bir kuvvetle, daha aklını başına dev-

şirmeden, bu kadar çabuk harekete getirilmiş olmasına sinirleniyordu. Karşı koymak istiyor, koyamıyordu. Artık olan olmuştu. Dümeni idare, rotayı tâyin edebileceğinden hâlâ emin olmakla beraber, kendini akıntıya bıraktı.

Filok yelkenini isa etmiş, dümeni yerleştirmiş, istediği anda salıverebilmek için ipi çözmüştü ki genç kızla anesi kıyıda göründüler. Kız, üzerine beyaz garnitürlü, açık deniz mavisini bir elbise; başına da mavi yünden bir İskoç beresi giymişti. Bere ona çok yakışmış, yüzüne birkaç gün önceki o melek ifadesinden bambaşka bir anlam, biraz atak bir erkek çocuk ifadesi vermişti.

Selâm verip hatırlarını sorduktan sonra Borg, sandala binmeleri için, bayanlara elini uzattı. Genç kız uzatılan eli tutarak hafif bir sıçrayışla sandala atladı. Borg onu arkaya, dümenin yanına oturttu. Sonra gelip elini kızın annesine uzattığı vakit kadın, öğle yemeğini hazırlayacağı için onlarla beraber gidemeyeceğini söyledi.

Bu sürpriz Borg için pek âni olmuştu; içinden, kendisini, gitmek istemediği bir yere doğru iten, bu hafif kuvvete karşı koymak geçti; ama bir nezaketsizlik etmek korkusu onu bundan alıkoymdu. Müşavir hanımının sevimli arkadaşlığından mahrum kaldığı için kısaca üzüntülerini bildirdi. Sonra ipi çekerek matmazel Maria'ya dümeni çevirmesi emrini verdi. Ana yelken uskutasını kızın eline tutuşturup yelkeni fora etti.

«Ama ben yelken açmasını bilmem ki!» diye haykırdı genç kız. «Ömrümden dümen kullanmadım.»

«Çok kolay! Ben ne söylersem siz onu yapınız, yelken kulanmasını derhal öğrenirsiniz!» diye cevap verdi Borg, kızın önüne oturdu, manevra hareketlerinde ona yardıma başladı.

Hafif bir meltem esiyor, yelkenli limandan dışarı apazlama süzülüyordu.

Borg, filok uskutasını tutuyordu. Dilber dümenciye talimat veriyor, arasıra kızın bileğinden kavrıyarak yekeyi rüzgâra karşı bastırıyordu. Nihayet koydan dışarı çıktılar, tam yolla gidiyorlardı, kayalık adalara varan açıklığa girmişlerdi.

Her ikisinin canlarını emanet ettikleri yelkenliyi yönetmek sorumluluğu, çabası, duygusu; narin kadın kimliğinde uyuyan kuvvetleri uyarmıştı: Genç kızın, yelken durumunu dikkatle izleyen gözleri; sandalın ufak bir el tazyikına itaatini gördükçe cesaret ve güvenle parlıyordu. Bir hata yapacak oldumu Borg bu yanlışı nazik bir sözle düzeltiyor; dikkatini överek ona yola devam cesaretini aşıyor, bu gidişi çok tabii bir şey gibi göstererek, güçlükleri gideriyordu.

Genç kız mutluydu çok. Geçmişinden, otuz dört yıllık hayatından bahsetmeye başlamıştı. Kendisi için yaşamının ve yaşama enerjisinin bittiğine inandığını, şimdiyse kendini tekrar gençleşmiş hissettiğini; hep faal bir hayat hulyası kurduğunu; kuvvetlerini insanlığa, başkalarına adayabilmek için her şeyden önce erkekçe bir çalışma özlemi çektiğini, kendisinin bir kadın olarak bir paryadan farksız olduğunu anlattı.

Borg bu söylenenleri aşikâr sırlar niyetine; insanları zahmetten kurtarmak için tabiatın, kasten, mümkün olduğu kadar eşitsiz yaptığı şeyi eşit kılmaktan yana saçma bir çaba formülü niyetine dinledi.

Ama şimdi bunlara cevap vermeyi nafîle buluyordu. Minnettar bir dinleyici rolünü sürdürüyor, genç kızın taze rüzgârla uçup gidecek kuruntularını açığa vurmasına engel

olmuyordu. Bıçağı alıp da kızın karmakarışık düşüncelerinin arapsaçı yumağını ortadan kesivereceğine, kolaya kaçıyor, görmezlikten geliyordu. Mahsus çağırıldığı izlenimleri toplıyarak eski dolaşıklığı açmak, onu verimli iğinin bükeceği yeni bir iplik, hammadde bir yumak niyetine kullanmak istiyordu.

Hemen, adaların kendisine sağladığı canlı idrak araçlarını kullanarak, genç kızın dışardan geliyor zannettiği izlenimleri bir iki saat içinde sezdirmeden ona ne şekilde yaşatacağını tasarladı. Böylelikle ruhunun ağını gizlice onun ruhu üzerine germek, onun tellerine kendi çalgısının akordunu vermek istiyordu.

Bir baş kımıldatışıyla yelkenlinin engine açılmasını işaret etmişti. Uskutanın biraz gevşemesi üzerine sandal, sahil işaretini gözden kaybetti ve açık denize doğru fışıldırarak ilerlemeye koyuldu. Geniş ufuk, üzerinde hiçbir şey görülmeyen ucsuz bucaksız ışık deryası; o güzel çehreye bir parıltı serpiyordu. Ufak çizgiler âdeta büyüyor, ancak görülebilen kırışıklar düzleşiyor; genç kızın yüzündeki olanca ifade günlük kaygılardan, ufak tefek düşüncelerden kurtulmak karakterini kazanıyordu. Yeryuvarlığının bu kadar büyük bir parçasını bir anda görebilen göz, büyüklüklere açılmış gibiydi: Ufacık şahsiyet büyüyor ve bağıntılı kudretini hissediyordu. Boylu dalgaların yelkenliyi muazzam ritmlerle yavaştan kaldırıp indirdiği sırada Borg; coşkunluğun, bu hayranlığı bastırmak isteyen bir nebze korkuyla karıştığını görüyordu.

Büyük ânın etkisiz kalmıyacağını kavramıştı; şimdi his çalkantılarının hafif musikisine bir güfte eklemeye ve genç kızın ağaran düşüncelerini ana caddeye çekmeye karar verdi. Şişip kabaran tohumların kabuklarını soyarak,

böylece oğulcuğun çimlenip gelişmesini sağlamak istiyordu.

«Gezeğenin ihtişamına bakın!» diye başladı. «Bu her günkü, bu monoton, bu tozlu dünya, bir gökcismi oluyor. İnsan, parça ile bütün gibi birbirinden farksız olan gökle yer arasındaki tezaadın sahteliğini anladıktan sonra kendisini gökyüzünden ayrı görebilir mi? Rüzgârı kandırarak, sola esmek istediği halde sağa yönelmeye mecbur ettiği-niz vakit büzüleceğinize genişlediğinizi fark etmiyor musunuz? Dalgaların sizi bin kiloluk bir basınçla derinlere bastırmak istemesine rağmen üzerlerinde yol almanıza bakıp içinde ne müthiş bir kuvvetin saklı olduğunu hissetmiyor musunuz? Kuşun kanadlarını yarattığı ve bir sürüngenden uçan bir yaratık meydana getirmek için elli bin sene uğraştığı söylenen kudret; bir direğe bir bez gerdikten sonra bir anda denizciliği icadeden varlık kadar zeki değildi muhakkak. İnsanın, kendi zekâsına bakıp bundan, daha üstün zekâda bir kuvvetin var olduğu sonucunu çıkarmak suretiyle, tanrıyı kendi benzeyişine göre yaratması, akıl almaz bir şey değil doğrusu!»

Genç kız, Borg'un boşalışını dikkatle dinlemiş, yüzünü ısıtmak için bir ateşe çevirmişçesine, gözlerini ayırmadan onun çehresini seyretmişti. Şimdiye kadar hiç işitmediği bu sözler, ruhuna nüfuz etmiş, bu ruhu mayalandırmaya başlamışa benziyordu.

Kendini sesin yumuşak, inandırıcı edasına bırakarak genç kız; Borg'un, şimdiye kadar kendisine cansız, monoton görünmüş manzaralar hakkında, hayatın başlangıç ve anlamı üzerine öğrettiği bu yeni görüşleri, olduğu gibi kabul etti. Dinî kanaatlerinin eritilmeden gömüldüğünü fark

etmeksizin, bu yeni görüşleri almış, eskilerinin üstüne yerleştirmişti.

Hülyalı bir sesle: «Bugüne kadar kimseden duymadığım şeyler söylediniz!» dedi. «Devam edin!»

Borg susuyordu, yeni bir işaretle yelkenliye rota değiştirtti.

Dehşet verici bir volkanik külte olan ve Karakayalık adını taşıyan adaya yaklaşıyorlardı. Üzerinde Akkısarak adını taktıkları beyaz deniz işaretiyle siyah siyah ışıldaayan diyorit; siyahla beyaz arasındaki keskin tezdı bağdaştırmaya boşuna savaşıan güneş ışığında büsbütün kasvetli görünüyordu.

Genç kızın yüzünden bir bulut geçti, çizgilerinde bir kasılma oldu. Kaşları içeri çökmek ve yorucu hayali gizlemek istiyorlarmışçasına birer kabartı peyda ettiler. Dümende fark edilir bir hareket; genç kızın, sandalı adanın önünde durdurmak istediğini açığa vuruyordu; ama Borg sandala tekrar eski yönünü verdi ve sandal, rüzgârın sıkışık kuvvetleriyle siyah kayalar arasındaki geçide doğru atıldı; iniltili seslerle dalgalar, sandalı içeri çekiyorlardı.

Yelkenlide bir sessizlik oldu. Borg yol arkadaşının ruhunda uyanmış karanlık anıları anlamaya çalışmadı, sadece siyah kayaların üzerinde bir emircikkuşunun sararmış kemiklerini göstermekle kaldı.

Derken yelkenlere tekrar dolan rüzgâr, sandalı kavradığı gibi yine açık denize sürükledi.

Biricik ağacı ve kuyruksallıyan kuşuyla Üvez adasının önünden geçtiler, Borg'un genç kızı ilk gördüğü Kılıç adasına yaklaşıyorlardı.

Orada durdular; Borg genç kızı, o pazar sabahı yürüdüğü yoldan götürdü; o gün kendisinin aldığı izlenim-

leri ona da aldırıldı; onu aşağıya, çiçekli çayıra indirip alıç ağaçları arasında kendisini ilk defa gördüğü yeri genç kıza gösterdi.

Genç kız afacanlaşmıştı; çünkü bu gibi ayrıntıların hafızasında yer etmesi, Borg'un kendisine âşık olduğu anlamına gelirdi. Borg, ilkin öksürüklerini içtiğini anlatırken genç kız gülüyordu; bir muziplik fırtınası içinde genç kız, Borg'tan aynı yere gitmesini, konuşmasını rica etti: «Bakalım, konuşanın kim olduğunu bilecek miyim?» dedi.

Borg itaat etti, bayırdan aşağı atlayıp alıç ağaçlarının gerisine gizlendi ve bir boğa böğürüşünü taklid eden sesler çıkardı.

Genç kız takıldı: «Aa, ne de güzel şarkı söylüyor bu; Hotantolu bir oyuncu muhakkak!»

Borg senelerdir çocuklarla oynamamış olmasına rağmen bu çocukluklardan hoşlanıyordu, rolüne devam etti. Yeşil düzlüğe çıktı, ceketinin içini dışına çevirdi, monoklünü kulağına taktı, oracıkta uydurduğu bir vahşi raksına başladı; bir taraftan raksediyor, bir taraftan da hayvanat ve nebatat bahçesinde Hotantolulardan duyduğu bir şarkıyı söylüyordu.

Genç kız hayret etmiş, keyiflenmiş görünüyordu. «Biliyor musunuz» dedi. «Bir an insana benzediğinizi, filozofluğunuzdan sıyrıldığınızı gördükçe sizden daha çok hoşlanıyorum.»

«Sizce bir Hotantolu, bir filozoftan daha mı çok insandır?»

Borg, genç kızın şuurunu uyandırdığı için ağzından bu cümleyi kaçırdığına hemen pişman oldu. Alıç ağacından bir dal koparıp bir çelenk yaparak, aptalca bir söz söylediğini, içini dışarı vurduğunu anladığı için kederlen-

miş olan genç kıza uzattı; ona üzüntüsünü unutturmak istedi: «Şimdi kurbanlık hayvanı taçlandırın, matmazel Maria!» dedi. «Sizin için yüz parça olsaydım da bir hekatombe halinde kesilmeye gitseydim!»

Dizleri üstüne çökerek uysallaşmış güzelin, çelengi başına koymasını bekledi. Sonra aşağıya, kıyıya doğru koşmaya başladı; genç kız da peşinden gidiyordu.

Kumlukta durdular.

Genç kız: «Taş kaydıralım mı?» teklifinde bulundu.

Borg: «Hayhay!» cevabını verdi ve yerden düz bir taş aldı.

Kızışincaya kadar, bir süre, su üstünde taş sektirdiler.

«Hadi, denize girelim!» dedi birdenbire genç kız; düşünmüş taşınmıştı da neden sonra söyleyivermişti sanki.

Borg ne yapacağını şaşırdı; genç kızın teklifi şaka mıydı, yoksa ciddî mi; yani meselâ iç çamaşırlarından bazısını çıkarmamak veya ikisinden birinin uzaklaşması şartıyla mı?

Nihayet: «Siz girin denize, ben hemen uzaklaşıyorum!» demeyi uygun buldu.

«Siz girmiyecek misiniz?» diye sordu genç kız, «Hayır, yanımda mayom yok!» cevabını verdi Borg. «Hem sonra, soğuk suya giremem!»

Genç kızın gırtlığından soğuk, alaylı bir kahkaha boşandı: «Soğuk sudan korkuyorsunuz demek!» diye alay ediyordu. «Yüzme bilmiyor musunuz yoksa?»

«Soğuk su, hassas sinirlerime dokunuyor; siz burada girin, ben de adanın kuzey kıyısındaki dilde girerim, oranın suyu sıcaktır.»

Genç kız çizmelerini çıkarmıştı bile; küçümseyiş, kı-

rilmiş gurur dolu bir bakışla: «Beni oradan göremezsiniz, değil mi?» dedi.

«Şayet fazla açılmazsanız!» cevabını verdi, yürüdü gitti Borg.

Adanın kuzey eteklerine varınca bir mağara buldu; en az elli ayak yüksekliğinde bir kaya duvarı, burasını poyraza karşı koruyordu. Siyah hornblent gnayıs, dalgaların etkisiyle akik gibi cilâlanmış, eğreti ve gevşek kabarıklar halinde tepsermişti; bunlar insan vücudundaki kaslara benziyor ve çıplak ayaktaki taban çukuruna bir dolgu gibi uyuyorlardı. Bir rüzgâr esintisi bile gelmiyordu buraya; güneş, altı saat boyunca siyah kayaların üstünü öylesine kavurmuştu ki, burada sıcaklığı vücut sıcaklığından birkaç derece daha yüksek, ısınmış bir hava oluşmuş, ayaklarının altındaki külteler âdeta yanmaya başlamıştı.

Aşağıya, yelkenliye kadar giderek bir balta alıp geldikten sonra fundaların ve elimotlarının en kurularını biçti, temizledi ve orada, yüksekte bir ateş yakarak soyunmaya başladı Borg. Ateş az zamanda yanıp söndükten sonra kayayı bir fırın gibi süpürdü. Bir gerdel ile getirdiği, kristal berraklığında deniz suyunu kızgın taşlar üzerine boşaltıp çıplak vücudunu buharlara tuttu. Sonra denizin yonttuğu taş koltuklardan birine oturdu, battaniyesine sarıldı, dizleri çenesine degecek şekilde toparlanıp büzüldü, gözlerini kapayarak uykuya dalar gibi yaptı.

Ama uyumadı; bu metodu, zihninin bir iki saniye dinlenerek esnekliğini tekrar kazanması uğruna, kendi deyişiyle «bir saat gibi kurulmak» için kullanıyordu. Çünkü kurduğu ilişkide başkalarının karışık düşüncelerine uymak onu yormuştu. Düşünce mekanizması, başka mekanizmalarla temastan müteessir olmuş, demire yaklaştırılan bir

pusula ibresi gibi tedirgin edilmişti. Bir şey üzerinde derinden düşünecek, bir karar verecek oldu mu ruhunu sıcak bir banyo ile uyuşturur, ona armoni sağlar, hiç bir şey düşünmiyerek şuurunu bir an için söndürüp yarı uykuya dalar. İncelenecek madde böylece yumuşar, âdeta erimiş bir hale gelir, sonra ateşi söndürüp kendini şuura uyandırınca alaşım taşıp sızmaya başlardı.

Bir süre oturup güneşte iyice ısındıktan sonra birden ayağa kalktı; iyi uyunmuş bir geceden sabaha canlı, uyanık çıkmıştı âdeta. Düşünceleri yeniden çalışmaya başlamışlardı, bir problem çözmüşçesine mutlu görünüyordu.

«Bu kız otuz dört yaşında!» diye düşündü. «Taze güzelliğinin etkisinde ben bunu unutmuştum. Bu geride bırakılmış kademeler kaosu, hayatta peşpeşe oynadığı bu rol parçaları; elde etmeye çalıştığı, alıştığı adamlardan gelme bu değişik refleksler yığını, hep bu yüzden. Pek yakınlarda bir sevda serüveninde büyük bir sarsıntı geçirmiş olsa gerek. Bu ruhsal parçaların dağılmasını önlemiş olan erkek, kendini geri çekti herhalde. Çuval patladı, ne var, ne yok şimdi hepsi bir eskici dükkânında gibi ortaya serildi. 1850 yılında bir papaz evinde görülen romantizmden kalma şeyler var bu kızda; hâlâ insanlığı kurtarmak bâbında yüzyılımızın başlarında ileri sürülmüş fikirleri çiğniyor; din gayretkeşliğini güvercin dem çekişleriyle ham sofuların konjunktur dalgalanmalarından alıyor; kinizmini ise George Sand ile erkeksi kadınlar devrinden...»

Borg, içinden bunca çorbanın akıp gittiği böyle bir süzgeçte bir dip aramaz, kaybedilecek zamana değmeyen bir bilmeceyi çözmeye kalkışmazdı. Geriye, kemik-

ler yığınınından bir iskelet vücuda getirmeye yarıyacak olanları ayırmak kalıyordu; o zaman bu iskeleti diri etlerle kaplamalı, ona kendi hayat soluğunu üflelemeliydi. Ama genç kızın bunu fark etmemesi gerekiyordu, çünkü fark edecek olursa razı olmazdı buna. Genç kız, kendisinin Borg'ca ne şekilde kabul edildiğini asla bilmemeliydi; bunu bilmesi sadece nefret ve mukavemet yaratırdı. Borg bir kök gibi alttan alta gelişmek, kendi üzerine genç kızı aşlamak, sonra da sürgün vererek dünyaya görünmek ve insanları hayran bırakacak tomurcuklar açmak istiyordu.

Martıların çığlıklarını işitince genç kızın engine açıldığına hükmetti, bu yüzden acele giyindi.

Eşyalarını topladıktan sonra sandaldaki kumanyalarla ufak bir kahvaltı hazırladı; yolsunların üstüne, fıstık çamını andıran bodur bir çamın altına bir sofraya kurdu.

Çeşitli yiyecek yoktu fazla, ama hepsi de enfes ve seçme olduğu gibi, günün birinde ortaya çıkarmayı düşündüğü bir porselen takımı artıklarına konmuşlardı. Burma kapaklı talkşist bir kutudaki buzların üzerinde, II. Heinrich devrinden kalma kırık bir çini kâse içinde yumurta sarısı rengiyle tereyağı ışıldıyordu. Kekler çatlak bir Marienberg tabağına konmuş, sardalyalar ise Nevers işi bir çay tabağına dizilmiştiler.

Bu eşyaların sahibini, bu orijinal şeyleri aramaya sevk eden sebep; her yerde sanata, endüstriye ve hayata saldıran harcıâlemlik karşısında duyduğu korku olmuş; bu korku gerek onu, gerekse daha pek çoklarını, şahsiyetlerini yuvarlanan kayalar selinde yontulmaktan korumak için incelmışliğe kovalamıştı. Kibarlaşmış duyguları, şekil ve rengin kolayca kocayan kıt kanaat güzelliği peşinde

değildir; o, etrafını çeviren şeyde, dünya olaylarına ait hâtıraların içinde tarihi görmek istiyordu. II. Heinrich devrinden gelme; üzerinde sarı, siyah, kırmızı çizgileriyle kaymak beyazı balçıktan bir çini parçası; onda güzelim Loire bölgesiyle bu bölgedeki Rönesans şatolarının hâtırasını uyandırıyor. Çininin bir kitap cildi üslûbundaki süslemeleri, şato sahibesi Helene von Hengst ile kitaplık müdürünü akla getiriyordu; bunlar bir çömlekçi ile birlikte tamamen kişisel olmakla beraber yine de şövalyelik devrinin izlerini taşıyan bir üslûp yaratmıştı: Hayattaki güzelliğin takdir edildiği; fikrin rütbelendirilişindeki faydaları gördüğü için, zenaatın bile ilme ve sanata bağlı olduğu devirlerin üslûbu.

Borg sofrayı hazırlayıp da eserini gözden geçirince bu yarı arttik ıssızlığa bir parça kültür getirdiği hissine kapıldı. Sardalyalar Bretagne'dan, kestaneler Endülüsten, havyar Volga'dan, peynir İsviçre alplerinden, sucuk Thüringen'den, kekler Britanya'dan, portakallar Anadolu'dan gelmişti. Bunların yanında üzeri hasırla sarılı bir şişe Toskana'nın Chianti şarabı bulunuyor, birinci Friederich'in yaldızlı markasını taşıyan ayaklı bir kadehte sunulmayı bekliyordu. Bütün bunlar, bir koleksiyon veya bir müze zevkini vermekten uzak bir kargaşalık teşkil etmekteydiler. Ortaya yer yer ufak, parça parça renkler atılmış; hâtıra olarak, bir çiçek koleksiyonunda değil de bir gezi rehberinin yaprakları arasında kurutulmuş çiçekler sıralanmıştı.

Derken genç kızın, yıkandığı yerden hallo diye seslendiğini duydu. Cevap verdi Borg.

Genç kız az sonra fundaların içinden ortaya çıktı; ter-ü taze, sıhhat ve yaşama sevinciyle dolup taşıyordu.

Hazırlanmış kahvaltayı görünce beresini çıkararak şakacı bir tavırla bir reverans yaptı: Sofranın kibarlığı, onda ister istemez derin bir etki bırakmıştı.

«Siz bir sihirbazsınız!» dedi. «Müsaade buyurun da önünüzde eğileyim!»

«Bu kadarcık bir şey için mi?» cevabını verdi Borg.

Genç kız üstün bir anne edasıyla itiraz etti: «Elimden daha fazlası gelir demek mi istiyorsunuz? Fakat önceki şakalarınızı, tabiata hâkim olmayı bırakın bir tarafa!»

«Azimim! Ben kesin konuşmadım ki! Sadece kısmen bizzat boyun eğdiğimiz tabiat kuvvetlerini, kısmen de kendimize tâbi kılmayı bildiğimizi hatırlattım. Bu küçük, fakat önemli «kısmen» kelimesine dikkat ediniz! Sonra da gerek bir arazi parçasının karakterini, gerekse o parça üzerinde oturanların bütün ruhsal hayatını değiştirmenin, bizim elimizde olduğuna işaret ettim.»

«Ne iyi! Ne sihirdir, ne keramet; bu korkunç boz kayalarla kaplı tabiatı mermer villâlı, çamlıklı bir İtalya köşesi yapıverin o halde!»

«Ben bir hokkabaz değilim! Ama şayet bana meydan okuyorsanız size üç haftada, doğum gününüz için, benzerini Avrupada bulamıyacağınız bu terütaze tabiat parçasını, tam zevkinize göre, ormansız ve kavrulmuş bir karnibahar tarlası haline getirmeyi vadediyorum.»

«Oldu! Bahse girelim! Şu halde tam üç hafta sonra! Peki, ya ben kaybedersem?»

«Ben kazanmış olurum, ama neyi?»

«Bunu o zaman anlarız.»

«Anlarız! Ama bu süre içinde benim görevimi siz yapar mısınız?»

«Sizin göreviniz mi? Neymiş bu? Sedire yan gelip cigara tttrmek mi?»

«Eh, benim gördüğüm ii siz de benim gibi sedirde yatarak greabilirsiniz, kabul. Ama siz bunu yapamazsınız! Size bunu niçin yapamıyacağınızı, benim bu adada bulunmamın da nasıl bir anlam taşıdığını söyleyivereyim bari. Fakat önce sucukla beraber bir kadeh şarap için de yle!»

Kadehin birini, koyu vişne rengi Chianti şarabıyla doldurup genç kızı uzattı, genç kız bir iite boşalttı.

«Biliyorsunuz ki» diye baladı Borg. «Benim bu balıki köyündeki resmî görevim, halka balıkçılığı öğretmektir.»

«Ne güzel! Siz ki ömrümde hiç olta tutmadım diye vnyorsunuz!»

«Szm kesmeyin hele... Ben de zaten onlara ol-tayla avlanmayı öğretecek değilim! Bakın, anlatayım size: Bu geri kalmışlar güruhu, bütün aşağı insanlar gibi muhafazakâr bu sürü...»

«Bu ne biçim konuşma!» diyerek, tekrar Borg'un sözünü kesti genç kız.

«Gayet açık konuşma! Yani: cahillik ve ve muhafazakârlık yüzünden bu yerliler, bulundukları balıkçıl memeliler seviyesini daha aşağılara düşürmek üzeredirler. Bu yüzden, devletin onları vesayet altına alması gerek. Baltık ringası denen ve bu yerli halkın en kibar gıda kaynağını teşkil eden bu mübarek balığın kökü kurumak tehlikesinde. Bu beni zerrece ilgilendirmez şüphesiz; çünkü  aşağı, beş yukarı birkaç yüz balıkılın değersiz bir

sürü ayaktakımını çoğaltması veya azaltması, büyük çoğunluk için bir kayıp değildir hiç. Ama mademki ziraat akademisi böyle istiyor, varsın yaşasınlar. İşte ben de bunun için onların, kendi geçim kaynaklarını kurutmalarına engel olmalıyım. Buradaki mantığı kabul etmiyor musunuz?»

«Hiç de insanca bir şey değil bu. Fakat doğru, siz de cellâtların yontulduğu odundansınız!»

«Bu yüzden bir Wasa nişanı yahut herhangi bir teşekkür beklemeksizin, kendi içimden gelerek, onlara eskisinin yerini tutacak bir geçim kaynağı buldum. Baltık ringası, adalar halkının kalkıp göç etmesinden bir yarı ömür sonra, denizde sürüyle fıkırdamaya başlasa bile, bu gıda kolunun, yüzyıllık bir suskunluk döneminden sonra, her zamankinden daha korkunç ortaya çıkacak olan bir rakibin tehdidi altında kalacağı da muhakkak. Siz öteki ringanın, asıl ringa balığının sonbaharda tekrar batı kıyılarına geleceğini biliyor musunuz?»

«Hayır, çoktandır ondan mektup almadım!»

«Gelecek gelmesine. Şu halde biz Baltık ringasından vazgeçmeli, onun yerine som balığı avlamalıyız!»

«Som balığı mı? Denizin dibinde mi?»

«Evet! Ben de henüz görmemiş olsam bile mutlaka oradadır! Onu bulacaklar!»

«Ya yoksa?»

«Ben size orada olduğunu söylüyorum! Siz ilk partiyi tutun hele, som balığı avı başlamış olur.»

«Gözünüzle görmedikten sonra som balığı olduğunu nereden biliyorsunuz?» dedi genç kız, şen şakrak bir sesle.

«Bunu bir sürü etüt sonunda öğrendim. Bir konuşma

çerçevesinde tekrar edilemeyecek kadar ayrıntılı ve kısmen deniz üzerinde yapılmış...»

«Bir defada!»

«Ben yirmi kişinin işini bir defada yaparım, üstün zekâm sağ olsun... Kısmen de sedire yan gelip düşünül-müş, özellikle kitaplardan çıkarılmış etütler sonucu biliyorum. İşte bu kadar; halkı ilkin som balığı, sonra da unutmuş olduğunuz mâbetle mahvetmekte siz de benimlesiniz, değil mi?»

Genç kız; yarı şaka, yarı ciddî: «Siz bir iblis, bir ifrit-siniz!» diye haykırdı. Borg birden değişmiş, şüpheciliğe geçmişti; ama şimdi asıl bunun etki yarattığını görünce rolünü sürdürmeyi yerinde buldu. Genç kız, evet cevabını verecek olursa ondan ebediyen nefret edecekmiş gibi bir tavırla sordu: «Siz Allaha inanmıyorsunuz, bunda şüphe yok, değil mi?»

«Evet, inanmıyorum.»

«Sonra da bir Ansgarius olmak ve adaya Hristiyan-lığı getirmek mi niyetiniz?

«Bir de som balığını! Evet, ben iblis ruhlu bir Ansgarius olmak istiyorum! Fakat siz de som balığı oltasını atmak ve meclis denetçilerinin hayırduasını almak istemez misiniz?»

«Evet, inandığım bu halk için çalışmak istiyorum, za-yıf kuvvetlerimi bu ezilmişler uğruna feda etmek istiyorum; sizin bir bezgin, bir bıkmış, bir alaycı olduğunuzu onlara göstermek istiyorum. Hayır, olduğunuzdan daha kötü görünseniz bile siz bu değilsiniz; çünkü siz iyi bir çocuksunuz şüphesiz; ben bunu pazar günü anladım.»

Genç kız, iyi çocuk sözünü şu maksatla söylüyordu: Anlaşılan Borg'un, oltadaki yemi ısıracığını ve bir çocuk

gibi kendisine tâbi olacağını kestirmişti; ister iyi, ister fena bir çocuk, ne fark eder! Fakat şimdi Borg; daha üstün, daha ilginç olduğu için ifritliğin tadını almıştı; bu yüzden kârlı rolüne devam etti. Bir kadına en kolay tarafından sokulmanın ona anne rolü oynatmak olduğunu; mahremiyete bu serbestlikten girileceğini tecrübeleriyle biliyordu şüphesiz. Ama bu, hayli bayatlamış bir oyun olduğu gibi genç kızın gururunun yok edilemez bir hale gelmesine kolayca yol açabilirdi; öyle olacağına genç kıza daha cazibeli olan kurtarıcılığı vermeli daha iyi. Bunda ille tahakküm edecek bir taraf da yoktu hani; Meryem Analık görevi, hepsi o kadar: Bir aracı olarak, aynı şiddetle iki kuvvet arasına girmiş bulunuyordu.

Fakat geçidi bulmak kolay olmamıştı. Gayesine erişmek istiyorsa (nitekim istiyordu) oynaması şart olan bu oyundan birdenbire usanç duyarak, rüzgâr çıktığı için yelkenlinin iyi bağlı olup olmadığını gözden geçirmeyi bahane etti.

Kıyıya indiği zaman takatini aşan bir çabadan kurtulmuşcasına rahat bir nefes aldı. Üzerinde demir bir zırh varmışcasına yeleğinin düğmelerini çözdü; başını serinletti ve özlemlili bir bakışla engin sulara baktı. Şimdi yalnız kalabilmeye, aşağı seviyeden bir varlıkla temas neticesi ruhuna dökülmüş tozları silkelemeye neler feda etmezdi! Bu anda ondan nefret ediyor; ondan kurtulmak, tekrar kendi benliğine kavuşmak istiyordu; ama geç kalmıştı artık! Ipek gibi yumuşak, yapışkan ve göze görünmez örümcek ağları, yüzünü sarmış; silinmesi imkânsız bir hal almışlardı.

Borg, geri dönüp de, genç kızın uzun parmakları ve keskin dişleriyle, bir kestanenin kabuğunu soy-

duğunu görünce, vaktiyle bir sirkte rasladığı bir şebek maymununu hatırladı. Birden sonsuz bir acıma duydu, mutlu bir insanın bir düşkünü gördüğü vakit hissettiği bir hüznün bulutuyla sarılmıştı. Hemen, genç kızın, kendisine bir Hotantolu göziyle baktığı zamanki sevincini düşündü; tekrar içerledi, kendine hâkim oldu.

Bir sosyete adamının olanca temkiniyle tekrar genç kıza yaklaştı. Örtbas edici ilk kelimeyi bulmak amacıyla, rüzgâr çoğaldığı için gitmeleri gerektiğini hatırlattı.

Fakat Borg'un yüzünde duran yorgunluk ve zihin perişanlığı çizgisini görmüştü genç kız; Borg'un duygularını o an için tamamen soğutan bir şiddetle cevap verdi:

«Varlığım sizi sıktı! Gidelim!»

Borg'un kibarca bir cevap vermemesi üzerine eğreti olduğu kadar sahici bir duyarlılıkla sözlerine devam etti: «Şirretliğimi bağışlayınız! Ben kötü bir insan oldum, nan-körüm ben! İşte foyam meydana çıktı!»

Genç kız gözlerini sildi ve bir ev hanımının el yatkınlığıyla sofrayı topladı.

Örtüyü önlük niyetine beline bağlamış, kalan yiyecekler ve kirli tabaklar üzerine eğilerek takımları, yıkamaya deniz kenarına götürmeye başlamıştı ki Borg, onu bu yükten kurtarmak için hemen yanına gitti. Önüne geçilemez bir arzu, Borg'u, genç kıza bir hizmetçi yerinde görmeyi önlemeye itiyordu. Eğer kendinden yükseğe çıkarmak istediği kadın, kendisine, kişiliğini aşma gücü verdiği için, hayran kalacağı yerde, hizmet etmeye kalkarsa Borg bir darbe yemiş gibi olurdu.

Kimin kime hizmet edeceğinden çıkan sözde kavga sırasında genç kız sofra takımını elinden düşürdü. Bir feryat kopardı. Ama kırılan şeyleri gözden geçirince yüzü pa-

rıldadı: «İsabet ki hepsi de eski şeyler! Ne kadar korktum!» dedi.

Borg, ucu kıza da dokunduğu için genç kızın tarafını tutarak, zarardan doğan hasis düşüncelerine hemen hâkim oldu ve çatışarak içini harabeden ruh hallerinin gürültülü bir sonuç bulmasından memnun, kırıkları taş sektirir gibi bir bir koya doğru fırlattı ve durumun nazikliğini eğlence-
li bir sözle düzeltiverdi:

«Artık bulaşık yıkamamıza hacet kalmadı, matmazel Maria!»

Sonra genç kızı kabaran dalgaların şıpırtıları arasında ipini zorlayan yelkenliye götürmek üzere, elini ona uzattı.

DOKUZUNCU BÖLÜM

Güneşli bir pazar sabahı balıkçılık uzmanı, yukarda adanın en yüksek sırtında mâbet için yakınlarda atılmış temelin yanında yaptırdığı tahta kameriyede öğrencisiyle oturuyor.

Aşağıda limanda bir uskuna, yapının hazır malzemesini boşaltmakta ve inşaat yerine taşınan bu malzeme, usta ve işçiler tarafından birbirine eklenmektedir. Bu yüzden bir süredir ada, hummalı bir faaliyet halinde. Balıkçılarla şehirli işçiler arasında, ikinciler birincilere karşı küstah davrandıkları için, ufak tefek çatışmalar da olmuştu. Bunlar bir sürü barışma şenlikleriyle sonuçlandı. Bu şenlikler tekrardan sarhoşluklar, yeni yeni dövüşmeler, hattâ mülkiyet hakkına ve ahlâk kurallarına tecavüz hâdiseleri doğurdu.

Balıkçılık uzmanı ile müşavir hanımı, bu halkı medenileştirmeye kalkıştıklarına bir an pişman bile olmuşlardı. Çünkü daha ilk adımlarda böyle esefli neticelerle karşılaştığı gibi, keza gece gürültüleri, şarkılar, feryat ve şikâyetlerle istirahatlerinden olmuşlar, sonra da buraya sözümona başlarını dinlendirmeye gelmişlerdi. İpin ucunu bir kere kaçırdıktan sonra, olanca itibarını kaybetmiş bulunan balıkçılık uzmanı, bozulmuş asayişi tekrar sağlayamıyordu. Matmazel Maria daha şanslıydı bu bakımdan: Canlı

tavırları, arasına ortaya atıverdiği gönül alıcı bir sözle fırınayı hafifletmesini iyi beceriyordu.

Bu başarıyı güzelliğine, sempatisine yormadığı için kendine, sahibolduğundan fazla bir kuvvet ve zekâ payesi vermiş, ruhsal yeteneklerinin üstünlüğü tasavvuruna öylesine ısınmıştı ki, şimdi bir öğrenci olarak hocasının yanında otururken bile, üstadının derslerini bilinen şeylermiş gibi karşılıyor; onları, olduğu gibi benimseyeceğine, zekice olmaktan çok ukalâca itirazlarla bozup düzeltmeye yelteniyordu.

Kızının yanında oturmakta ve yeni mâbet için bir kürsü örtüsü işlemekte olan annesi; zaman zaman basit bir soruyla hocasını haptettikçe kızının keskin zekâ ve geniş bilgisine şaşıp kalyormuş görünüyordu.

Kendisini, hâlâ genç kızı yetiştirebilmek ümidiyle aldatan Borg, dersine devam etti: «Bakın, matmazel Maria, kültürsüz bir göz her şeyi basit tarafından görmeye, kültürsüz kulak her şeyi basit olarak duymaya meyleder. Siz burada çevrenizde boz renkte kayalar görüyorsunuz, o kadar. Şair ve ressam da aynı şeyi yapıyor. Onların her şeyi çok monoton resmetmeleri, tasvir etmeleri bu yüzdendir; adaları onlar bu yüzden pek monoton bulurlar. Fakat çevrenin jeolojik haritasına bir bakın hele, araziye şöyle bir göz gezdirin. Kırmızı gınays bölgesindeyiz. Sizin boz kaya dediğiniz şu parçayı görüyor musunuz? O, zengin değişmelerle siyah mika, beyaz kuvarz, pembe feldispatin birleşip kavrulmalarından meydana gelmiştir.»

Borg eline, temel atıcıların adadan dinamitleyip, bina-
nın eteğine yığılmış oldukları taşlardan bir örnek almıştı.

«Bakın bu da başka. Eurit dedikleri. Üzerinde som balığı pembesinden çakmaktaşı mavisine kadar, ne ince

renk değişimleri olduğunu görüyor musunuz? Bu da beyaz mermer yahut aslı kalker!»

Bu lüks cinsinin hayaliyle ilgilenen genç kız: «Burada mermer bulunur mu?» diye sordu.

«Evet, bulunur, ama rengi kıra çalar, aslında kır değildir ya neyse! Sonra, alıcı gözüyle bakarsanız yosunların, renkten yana, ne sonsuz bir zenginliğe sahib olduklarını görürsünüz. Alaz yosunlarının çini mürekkebi siyahından başlayarak, kaya yosunlarının kültrenginden, kalkan yosunlarının kösele renginden, sarmaşık yosunlarının yeşilinden geçerek; ciğer yosunlarının benekli bakır çalığına, duvar yosunlarının yumurta sarısına kadar en ince renklerden oluşan ne kademeler vardır onlarda. Şu anda güneşin parlattığı adalara doğru dikkatle bakarsanız kayalıkların çeşitli renklerde olduklarını görürsünüz. Tetkik etmeye alışık halk, bilmeden tanıdığı renk derecelerine göre bunlara isim bile takmıştır. Bakın Kara Kaya'ya, öbürlerinden daha siyah, terkibi siyah hornblent'tir çünkü; Kızıl Tepe kırmızıdır, kırmızı gınays'ten de onun için; Beyaz Ada'nın terkinde ise kayganlaşmış eurit var. Bir şeyin niçin böyle olduğunu, onun sadece böyle olduğunu bilmekten daha iyi değil midir? Bütün adaları bir siyah, beyaz karışımıyla çizen ressamılar gibi, yekpare bir boz renkten başka bir şey görmemek ise bundan da fena sayılmaz mı? Şimdi de şairlerin topyekûn bir senfoni diye adlandırdıkları dalgaların şu çağılıtısını dinleyiniz. Bir an gözlerinizi kaparsanız daha iyi duyar, benim bu armoniyi tek seslere ayırmamı daha iyi anlarsınız. Önce bir makine dairesinde veya büyük bir şehirdekine benzer bir uğultu duyacaksınız: Su kitlelerinin birbirlerine çarpmasıdır bu. Peşinden bir fırtına duyacaksınız: Kamçılanarak köpükleşen

daha hafif, daha küçük sulardır bunlar. Şimdi bileği taşına sürülen bir bıçak hışırtısı: Dalgaların kumlara sürünüşüdür bu. Derken bir çakıl arabasının boşalmasına benzer bir şakırtı: Denizin sahile attığı ufak taşlardır bunlar. Sonra elimizi kulağımıza kapayınca duyduğumuz sesi andıran boğuk bir çınlayış: Önündeki havayı bir kovuğa sıkıştıran dalgadır bu. Ve son olarak uzak bir gök gürlemesi gibi bir yuvarlanış: Taş zemin üstünde yuvarlanan, irice kaya parçalarıdır bunlar.»

Genç kız: «Peki ama, tabiatı bozmak olur bu!» dedi.

«Tabiatla kaynaşmak olur! Bilgi beni yatıştırır. Ben şairin meçhul karşısındaki yarı gizli korkusundan bu sayede kurtuldum. Şairin bu korkusu; vahşinin izahlar arayıp da aceleden bulamadığı, bulamayınca da ister istemez deniz kızları, devler masallarına sarıldığı o hayal devrinden kalma hâtıralardır sadece. Fakat şimdi kalkındırmamız gerekli balık avına geçelim de yeni Baltık ringası metotları aramak üzere som balığını bir yana bırakalım hele! ki ay sonra büyük balık akını başlar, ama tahminlerimde yanılmıyorsam bu sonbaharda ondan hayır yok!»

Merakından değil de iğnelemek için sordu kız: «Sedire yan gelerek buna nasıl hükmedebilirsiniz?»

«Ederim. Ilkbaharda buzların, Baltık ringası yatakları olan deniz ve diğer su yosunlarını dipten kazıyıp süpürdüklerini, oturduğum sedirden gördüm çünkü. Bunun böyle olacağını ilmin verilerinden çıkarıyorum, zira Baltık ringalarının gıdasını teşkil eden, isimleri önemli değil, yengeç cinsi ufak hayvanlar, yosunların kazınması üzerine, sığıklardan süprüldüler. Şu halde ne yapmalıyız? Derinlerde avlanmayı denemeliyiz! Balık bizim ayağımıza gelmiyorsa biz balığın ayağına gitmeliyiz. Bunun için de bu

işi, bir kayığın peşine takılı bir sürütme ile denemeliyiz. Gayet basit!»

«Mükemmel!» diye bağırdı matmazel Maria.

Borg itiraz etti: «Eski bir usuldür bu, benim buluşum değil! Fakat akıllı insanlar olarak, dön geri etmeyi de düşünmemiz lâzım. Baltık ringası tutsak bile, batı kıyıları ringa balığı avladıkları için para kazanamazsak, elimiz altında başka bir şey bulundurmaliyiz.»

«Som balığı!»

«Görmedim görmesine ya, o da burada olmalı!»

«Son defa tam bu noktaya gelmiştik. Şimdi benim öğrenmek istediğim, sizin bunu nasıl bildiğinizdir.

«Uzatmayayım da kanaatimin sebeplerini birkaç keli-meyle söyleyivereyim. Som balığı, tıpkı öbür göçmen kuşlar gibi göç eder.»

«Peki ama, som balığı bir kuş mudur?»

«Elbette, ta kendisi, göçmen bir kuş. Norrland ırmakları ağızlarında bulunur, birkaç kere kuzey adalar denizi ağlarına tutulmuştur, Gotland adası önlerinde ve güney yolu üzerinde avlanır. Şu halde buradan muhakkak geçer. Şimdi onu bir ağla arayıp bulmak, sizin göreviniz. Asistanım olarak, bir ücret karşılığı, bu işi yapmak ister misiniz?»

Para lafı hiç beklenmiyordu, ama hesaplanmıştı da söylenmişti, etkisiz kalmadı. Duyduğu sevinci gizlemek isteyen alaylı bir eda ile «Para kazanıyorum, anne!» diye bağırdı matmazel Maria, sonra da ekledi: «Peki ama siz ne yapacaksınız?»

«Ben sedirime yan gelip yatacak, sonra da sizin için tabiatı bozacağım.»

Yanlış duyduğunu sanan anne sordu: «Ne yapacaksınız?»

«Matmazel Maria'ya bir İtalya manzarası yaratacağım!» cevabını verdi Borg. «Sayın bayanlar, bunun ana-hatlarını tesbit etmek üzere de, müsaadenizi rica ediyorum.»

Böyle diyerek ayağa kalktı, kibar bir reverans yaparak aşağıya, kıyıya doğru yürümeye başladı.

Borg uzaklaştıktan sonra: «Çok tuhaf bir adam bu!» dedi kızın annesi.

«Garip bir adam hiç değilse!» cevabını verdi kız. «Fakat onun hakikaten akli başında biri olduğuna ben aslâ inanmıyorum. Şu var ki bazı prensiplere sahip görünüyor, genellikle de iyiliksever bir adam. Sen ne fikirdesin?»

«Yumağımı verir misin, yavrum!» diye cevap verdi annesi.

«Fakat bir şey söyle canım... Ondan hoşlanıyor musun, hoşlanmıyor musun?» diye tekrar etti genç kız.

Annesi, yarı üzgün, yarı boyun eğmiş, ve: «Ben hiç bir şey bilmiyorum!» anlamına gelen bir bakışla karşıladi bu sözü sadece.

Bu ara aşağıya, limana inmiş; adalara açılmak üzere yelkenlisini almıştı Borg.

Adalarda bir aydır, yaz göstermişti kendini; sıcaktı hava. Pek şiddetli bir kışın deniz dibini dondurduğu kuzeyden ise buzlar geliyor, güneye sürükleniyor ve suları öylesine serinletiyordu ki alttaki hava tabakaları, üsttekilere oranla daha kesif kalıyorlardı: Bunun için ışık kırılması, adaların görünüşünü değiştirmiş, bu son günlerde pek şahane seraplar yaratmıştı.

Bu sahneler, balıkçılık uzmanıyla bayanlar arasında uzun anlaşmazlıklara yol açmış, sonunda hakem olarak balıkçıları çağırmışlardı. Bunlar bu tabiat olaylarını çocukluklarından beri görmekte oldukları için, bu işin ustası olmalıydılar. Bir sabah pembe gınays kayalar, ışık kırılmasıyla göğe uzayıp da hava tabakalarının farklı yoğunlukları sonucu Normandiya kayalıkları gibi görününce, matmazel Maria; bunların, ilmin şimdiye kadar açıklayamadığı bir tabiat kanunu dolayısıyla Baltık denizinin buralarına yansımış o kalker kayalar olduğu kanaatinde ısrar etmişti. Gene kıyı taşları arasındaki suların beyaz dalgaları; ışık kırılması sonucu artmış, çoğalmış gördükleri için, Norman gemici kayıklarından bir flotillânın bir yalıyar altında volta vurarak ilerledikleri izlemini veriyorlardı.

Borg bunun tek doğru izahını yapmaya, böylelikle bu fenomeni tabiatüstü olmaktan kurtarmaya boş yere çalışmıştı. Halk bu olayı yakın felâketin habercisi şeklinde yorumlamak istiyor; hattâ bu bâtil inanç yüzünden faaliyetini kötürümleştirecek kadar zayıf bulunuyordu. Şu halde halkın güvenini kazanabilmek için Borg, ortaya önce bir sihirbaz olarak çıkması gerektiğini anlıyor, bununla beraber sihirbazlığının nasıl yaptığını bildirdikten sonra da onları tabiatüstü olaylara inanmaktan vazgeçirmeye karar vermiş bulunuyordu.

Bu yüzdendir ki, bu inanç sahiplerine karşılarında bir İtalya manzarası görürlerse bunu da İtalyadan yansımış bir hayal diye kabul edip etmiyeceklerini sormuştu. Cevabın müspet olması üzerine Borg, faydalıyı güzele bağlamaya ve matmazel Maria'ya doğum günü için vadettiği güney dekorunu, bir iki ufak değiştirme yaparak meydana getirmeye karar verdi. Bu manzara en yakın serap olayın-

da ufukta, farklı yoğunlukta hava tabakalarının oluşturduğu muazzam bir pertavsız gerisinden seyredileceği için, büyütülmüş olarak belirecekti.

Kayığında oturarak, merceğini bir hayli kalınlaştırdığı diopterini Kılıç adasına çevirdi. İlk jeolojik oluşumdaki en karakteristik noktaları yahut tabakalaşmış külteleri meydana çıkarması gerekiyor; zaten tabiat da bu işi kısmen yapmış bulunuyordu; daha sonra bir fıstık çamına, bir serviye, bir mermer saraya ve tahtalara gerili portakal fidanlarıyla bir taraçaya muhtaçtı.

Adanın çevresini gözden geçirip krokisini çizdikten sonra plân hakkında kesin bir fikir edinmişti. İçine bir küskü, bir raspa, bir kangal çinko tel, büyük bir katran fırçasıyla birlikte sarı toprak boyası dolu bir kova, balta, testere, çivi, dinamit kalıpları aldığı sandalını adaya yanaştırdı.

Karaya çıkıp da eşyasını boşalttıktan sonra kendini bir Robinson hissetti: Tabiata saldıran, tabiatla boğuşmayı göze alan; kültürün bütün imkânlarıyla donanmış olduğu için, çok daha kuvvetli, zaferinden çok daha emin bir Robinson'du sanki.

Bir sehpa üzerine bir plânçete kurduktan ve açıcı cetvelini yerleştirdikten sonra çalışmaya koyuldu.

Çökmüş tabakalarının, güneyin tortusal tabakalarına benzer bir durum yarattığı yamacı, sadece kazıyıp yosunlarından kurtarması, renkleri koyuca tabakalardan birkaçını bırakması gerekiyordu. Zor bir iş değildi bu; hayır, raspa düz satıh üzerinde bir dekorasyon ressamının büyük panosu üzerinde bir retüş fırçası gibi kayıyordu.

Arasıra vaktini ve enerjisini çocukça şeylere harcadığı için bir tiksinti duyuyor, ama sarf ettiği beden çabasıyla

kızışarak alelâdelikleri yücelikler şeklinde görüyordu: Yarattılışı altüst eden Titan'larınkine yakın şeyler hissediyor; Tanrının kargacık burgacık yazısını düzeltiyor, arzın ek-senine yer değiştiriyor, böylece güney biraz kuzeye geliyordu.

Hava tabakaları tarafından büyütüleceği için genişliğinin birkaç metreden fazla olmasına hacet kalmıyan yamacı tarayıp temizledikten sonra fıstık çamını yaratmaya girişti. Kayalığın sırtında çamgillerden bir parti ağaç, hep beraber bir orman eteği izlemeni ancak veriyorlardı. En iyilerini, aynı zamanda renkleri havaya vurabilecek olanlarını ötekilerden ayırmak için, şimdi bunların yarım düzinesini kesmesi lâzımdı.

Fazla çamları kesmek yarım saat sürdü. Geriye ince, uzun bir ağaç kalmıştı; ağacın bütün gelişmesi taç şeklindeki doruğunda toplanmış, çünkü öteki çamların pek sıkışık olmaları gövdenin dal budak salmasını önlemişti. O karakteristik şemsiye şeklinin sürgünleriyle birlikte meydana çıkması için, elindeki balta ile doruğu yer yer budamalıydı şimdi. Bu işi de kolayca bitirdi. Diopterini ayarlayıp eserine çevirdiği vakit ağaç biçiminin henüz tam olmadığını gördü; tepedeki dalların çinko telle yukarıya, yanlardaki dalların ise aşağıya ve dışarıya doğru çekilmesi gerekiyordu.

Fıstık çamının hazırlanıp tamamlanmasından sonra bir bardak şarap içti ve etrafta servi olmaya elverişli bir şey aradı. Koni biçimi birkaç ardıç ağacı bu işi kendiliklerinden görebileceklerdi, başları havaya kalkık olanlarını seçmesi yetiyordu; balta ve bıçak gerekli temizliği yaptılar. Fakat ağaçlar çok açık renkte göründükleri için Borg kurum erittiği bir kova su getirdi ve ardıcılara, tam bir ta-

but rengi alıncıya kadar kovadaki eriyikten serpti.

Eserini gözden geçirince içinde bir ürperti duydu. Ekmeğin üzerine basan kızın acıklı hikâyesini hatırladı. Beyaz martıların, başının üstünde korkunç bir çığlık koparmaları üzerine, kızın canını cehenneme götürmek için gökten inen o iki kara kargayı düşündü.

Kanı beynine dönünceye kadar bir süre oturduktan sonra eserini ve çocukça korkusunu düşünüp gülümsedi. Türlerin meydana gelişinde tabiat elini bu kadar yavaş tutuyorsa bu istemediğinden değil, sadece yapamadığından ileri geliyordu.

Şimdi sıra mermer saraya gelmişti. Fakat Borg, bu noktadan hareket ettiği ve evde sedirine yan gelirken her şeyi bir bir düşündüğü için, bu iş ötekilerden çetin olmadı. Kalker tabakası obrulmuş, aşağı kaymıştı; bir bina cephesi olabilirdi pekâlâ. Birkaç metre kareden fazla değildi, ama Borg'a bu kadarı da yeterdi; sadece havanın, ısı değişmelerinin etkisiyle yer yer kopmuş olan eurit dilimlerini kalkerden ayırmak icabediyordu. Başlangıçta küskü kâfi gelmişti, ama aşağılara doğru yarığa birkaç kalıp dinamit yerleştirmek gerekti.

Patlama sesleri ve kaya parçaları yağmuru altında şairin hasretine benzer; onun, daimî orduların barut arabalarını toptan bir volkana boşaltmak ve insanlığı, hayatın acılarıyla gelişmenin mihnetlerinden kurtarmak özlemini andırır bir şeyler hissetti.

Mermer levha soyunmuş, ortaya çıkmıştı şimdi: Kalkerin top top kristalleri, güneş ışığında kelle şekerleri gibi ışıldıyordu. Boya çanaklarıyla, yontulmamış bir kaide vücuda getirdi ve kare biçiminde ufak pencere çizdi. Üstteki taş sahanlığa iki kazık çaktı, üzerlerine bir üçüncüsünü

koyarak sıkıca bağladı; bir çardak kurmuş oldu. Ayı üzüm-
lerinin kulak gibi uzamış sülüklerini toplayıp bu kazıklara
sarması kalıyordu; bu iş de bitince asma, yerini bulmuş
oldu; yaprak zincirleri halinde sarkıyordu.

Son olarak zemini, iyice sulandırılmış bir güğüm tuz-
ruhuyla cilâladı; böylece yeşil otlar üzerinde Bellis veya
Galanthus topraklarıymış, sanısını verecek parıltılı bir göl-
gelenme vücuda geldi; görmüştü, biliyordu; bu gölgeleniş,
bağbozumunun bitiminde ekim ayında pastırma yazı ge-
lince Roma dolaylarına bir özellik verirdi.

Çalışması sona ermiş, fakat bu arada akşam da bas-
tırmıştı.

Şimdi bir de kuvvetle etkilemesi için mucizenin be-
lireceğini önceden bildirmesi, en iyisi görüneceği günü ev-
velden tesbit etmesi kalıyordu. Güney Avrupa'da şiddet-
li sıcakların hüküm sürdüğünü biliyordu madem, yakında
kuzey rüzgârları esecekti şu halde. Rüzgâr bir süredir do-
ğudan esmiş, oysa barometre kuzey denizinde alçak ba-
sınç göstermişti. Verilen haberlere göre buzlar Arholma
önlerinde yüzyorlardı; rüzgârın kuzeye çevrilmesi üze-
rine, Botten körfezinin, Baltık denizine açıldığı Oland ba-
tısından geçen akıntıya karışacaklardı. Bir gün bir akşam-
üstü esiverecek kuzey rüzgârının birkaç gün devam ede-
ceğinden emin olabilir, bu rüzgârla birlikte hava berrakla-
şacağı için, hiç değilse bir gün önceden mucizenin gö-
rüneceğini söyleyebilirdi.

İş bu raddeye geldikten sonra saat ikinci planda ka-
lırdı; çünkü bu gibi bir serap hâdisesi, güneşin batmasın-
dan ancak birkaç saat sonra, çokluk onla on bir arasında
oluyordu.

ONUNCU BÖLÜM

Borg, geceleyin odasına girince kapısını kitledi ve on yıldır tasarlayıp da elli yaşında tamamlamak istediği işinin, o muazzam işinin başına oturdu. Hayatının öz nedeni olan ve bir sır gibi sakındığı amaçtı bu.

Birkaç saat kendi kendisinin olabileceğini düşünerek seviniyordu; çünkü bayanların gelmesinden bugüne geçen haftalar süresince her gece onlara arkadaşlık etmek zorunda kalmış; bir dinlenme, bir eğlenme olması gereken şey; bir mecburiyet, bir görev haline gelmişti.

Genç kızı seiyor, onunla evlenerek her boş saatinin başbaşa dinlenmelere harcanacağı tam bir beraberlik içinde yaşamak istiyordu. Belli saatlerde katıldığı ve keyfi yerinde olsun olmasın genç kızı eğlendirmekle yükümlü olduğu bu yarı durumsa onu bir angarya gibi sıkıyordu. Genç kız ona asılmış, kalmıştı; verdiklerini almaktan bıkip usanmıyor, üstelik Borg da daima yeni ve oyalayıcı olmak kabiliyetine sahip bulunuyor; ama kendisi kızıdan bir şey alamadığı için, zamanla bizzat yenileşmek ihtiyacını duyuyordu. Çekilecek olsa genç kız huysuzlaşıyor, hırçınlaşıyor, «sizi çok mu sıkıyorum?» sorusuyla onun rahatını kaçırıyor, terbiyeli bir insan olarak Borg, buna uluorta «Evet!» cevabını veremiyordu.

Güzelce tasnif edilmiş ve üzerleri notlarla dolu karton-

ların bulunduğu müsvedde dolabını açtı. Ufak kâğıtlara yazılarak bir çiçek koleksiyonu gibi yarım kartonlara yapıştirilmiş bu notlar, araştırmalarının ilham ettiği düşüncelerini yansıtıyordu. Bunları yeni tasnif esaslarına göre hep yeni baştan sıraya, düzene koymaktan hoşlanır; bunu da vâkıaları zihnini istediği tarzlarda ayırmak mümkün müdür; yoksa bu olaylar, tabiat onları nasıl düzene koymuşsa öyle, tek tasnif prensipine göre mi tasnif edilir, yahut da buna göre, tabiat hakikaten değişmez, kesin bir kanuna göre mi kurulmuştur; bunları anlamak için yapardı.

Bu uğraş, onda, kaosun asıl düzenleyicisi kendisi olduğu, karanlıktan aydınlığı ayırdığı; aydınlıkla karanlığın henüz birbirlerinden ayrılmadıkları sırada, ayırıcı şuur organlarının belirmesiyle kaosun yok olduğu tasavvurunu uyandırıyor. Bu düşünceyle sarhoş oluyor; benliğinin büyüdüğünü, beyin hücrelerinin çimlenerek kabuklarını çatlattıklarını, çoğalıp yeni tasavvur türleri oluşturduğunu, bunların günün birinde düşünceler halinde yabancı beyinlere maya gibi düşeceklerini; milyonları — daha önce değilse bile, ölümünden sonra — düşüncelerinin tohumları için fide toprakları haline getireceğini hissediyordu...

Kapı vuruldu. Gizli bir buluşma sırasında rahatsız edilmişçesine heyecanlı: «Kim o?» dedi.

Bayanlar selâm söylüyor, bay Borg'un evlerine gelip gelemeyeceğini sorduruyorlardı.

«Siz de benden selâm söyleyin!» dedi. «Bu gece hiç vaktim yok, çalışmam lâzım, mecburi bir durum benim bitlunmamı gerektiriyorsa o başka!»

Sessizlik bir süre devam etti. Bunu neyin izleyeceğini kesin olarak bildiğini sandığı için, sekteye uğramış çalışmasını orada keserek notlarını topladı. Bu işi tam bitir-

mişti ki, merdivenlerde müşavir hanımının ayak seslerini işitti. Vurulmasını bekleyeceğine, gidip kapıyı açtı ve kadını selâmlayarak sordu: «Matmazel Maria hasta mı?»

Kızın annesi afalladı, ama çabuk toparlandı ve: «Bir doktor bulmak imkânsız, kızıma gelseniz de bir siz bak-sanız!» ricasında bulundu.

Borg tıp doktoru değildi ama pataloji ve tedavi bahisleriyle az çok meşgul olmuş, kendisini ve görüş sahasına giren bütün hastaları incelemiş, hastalıkların nitelik ve tedavileri üzerinde fikir yürütmüş ve sonunda kendi kendisine uyguladığı bir tedavi tarzı bulmuştu.

Bunun için yarım saate kalmız orada olacağını ve genç kızın ihtilâçlar içinde kıvrandığını duyunca da ilâcını beraber getireceğini vadetti.

Hastalığın mahiyetini keşfetmek onun için kolay olmuştu. İlk haberci bir hastalık sözü etmemiş olduğuna göre, rahatsızlık iki çağrı arasında, yani kendisinin daveti kabul etmeyişi üzerine başgöstermiş olmalıydı: Ruhsal bir rahatsızlıktı şu halde. Borg, isteri gibi hâlâ müphem bir isim taşıyan bu hastalığı çok iyi biliyordu. Irade üzerine küçük bir baskı, bir arzunun yerine getirilmeyişi, bir plânın bozuluşu; peşinden hemen genel bir çöküntü sürükler; bu sırada ruh, acılarını bedene devretmeye çalışsa da bir türlü belli bir yere yerleştiremezdi.

Farmakodinamik'te devanın isim ve etkisi yanında çok kere «Ne şekilde verileceği bilinmiyor» yahut «etki derecesi henüz kesinlikle belli değil» gibi ufak ve ihtiyatkâr notlara rasladığı olmuştu. İnceleme ve düşünce yoluyla bulduğunu zannetmişti ki: Ruh ve madde birliği esasına göre ilâçlar; hem ruhsal, hem de kimyasal-dinamik bir etki yapmaktadır. Daha yeni bir devrin tababeti, ilâcı yahut maddi

mesnedi kaldırmış hipnotizma ile sırf ruhsal bir çareye yahut rejimle ve beden hareketleriyle harcıâlem, çok kere zararlı mekanik bir mabetoda başvurmuştu. Sinirli kimse-ler, sıcak bir banyo ile yatıştırmak dururken soğuk su ile daha fazla uyarılıyor, yahut da zayıflar sert havada ağır gezintilerle yoruluyorlarmış; olsun, tecrübeler kurban istemekle beraber o bu ifratlara lüzumlu ve olumlu ara şekiller gözüyle bakıyordu.

Eski devaların ruh hallerini kamçılarak veya değiştirmekte henüz malzeme olarak kullanılabileceğini sanmıştı. Adstringentia grubu midede nasıl büzücü bir etki yapıyorsa aynı ilâçlar da ruhun dağınık kuvvetleri üzerinde bir toplama, bir sıkıştırma vücuda getiriyorlardı. Sabahleyin zembereği boşalmış makinesini acı bir içkiyle işletmeye çalışan hurda ayyaş, bunu kendi tecrübesiyle bilir.

Bu kız kendini bedenen rahatsız hissediyor, ama aslında yok böyle bir şey. Borg bu nedenle bir düzine ilâç sıraladı. Bunlardan birincisi sahiden bir beden rahatsızlığı yaratacak, dolayısıyla hasta, ruhundaki rahatsızlığı bırakıp hastalığı vücuduna yerleştirmek zorunda kalacaktı. Borg bu amaçla ecza dolabından bütün eczaların en iğrencini, genel bir rahatsızlık hissi uyandıracak olanını: şeytan tersini aldı; hem de şiddetli çırpınmalar meydana getirmesi için fazla miktarda. Vücudun koku ve tat alma hisleriyle bu kendisine yabancı maddeye karşı ayaklanması ve ruhun olanca fonksiyonlarının, dikkatlerini onca meri püskürtmeye çevirmeleri gerekiyordu.

Var sanılan acılar, böylece unutulmuş olacaktı. O zaman iş; peşpeşe geçişler yaratmaya, hastayı tiksindirici bir idrakten hep daha hafifine geçirmeye, nihayet en yüksek safhayı bularak son duraktan da aşırıp serin, hoş, yu-

muşatıp yatıştırıcı bir ilâçla tam bir hazza erdirmeye, tıpkı atlatıldıktan sonra hatırlanmasında bir tatlılık bulunan zahmet ve tehlikelerdekine benzer bir hazza ulaştırmaya bakıyordu.

Üzerine beyaz kaşmir bir ceket geçirdikten; boynuna zemini krom, çizgileri hafif ametist renginde bir boyunbağı bağladıktan sonra, bayanların köye gelişlerinden beri ilk defa, koluna bileziğini taktı. Bütün bunları niçin yaptığını bilmiyor; ama ziyaret edeceği hasta yatağından gelen ve benimsediği bir ruh halinin etkisiyle hareket ediyordu. Aynada, yüzünü seyretmeksizin, üstüne başına bakınca hal ve tavrının sakın, sempatik fakat aynı zamanda apayrı bir hava yarattığını gördü ve heyecana getirmeksizin, sinirli bir insanın dikkatini kendi üzerinde toplıyabileceğini anladı.

Bunun üzerine marifetini göstermeye giden bir sihirbaz gibi, takımlarını toplayıp hasta yatağı yönünde yola çıktı.

Kendisini odaya aldıkları zaman, genç kızın sedirde yatmakta olduğunu gördü. İran işi bir sabahlık vardı üzerinde ve çözüktü saçları. Olağandışı irileşmiş gözlerini, küçümseyen bir bakışla, içeri girene dikti.

Borg bir an için ne yapacağını şaşırdı, fakat yalnız bir an, sonra hemen ilerleyip kızın elini tuttu:

Şefkatli bir sesle: «Nasılsınız, matmazel Maria?» diye sordu.

Genç kız onun ruhunu okumak istiyormuşçasına keskin ve sert bakıyordu, ama hiç cevap vermedi.

Borg saatini çıkardı, kızın nabzını saydı ve: «Ateşiniz var!» dedi.

Yalan söylemişti, ama hastanın güvenini kazanması gerekiyordu, tedaviye dahildi bu.

«Ateşim mi var? Ah, kavruluyorum âdeta.»

Genç kız, halinden dert yanıyordu; ziyaretçiye karşı düşmanlığı dağılmıştı, elektrik akımı başlıyabilirdi.

«Tavsiyelerime itaat edeceğinize söz verirsiniz sizi iyileştiririm!» diyerek, sözlerine devam etti Borg, elini kızın alnına koymuştu.

İtaat kelimesini söylediği sırada hastanın hiç de itaat etmek istemiyormuşçasına irkildiğini hissetmiş, ama tam o sırada kol kapağının altından bileziğin aşağı doğru kayması üzerine hastalık hastasının direnmesi sona ermişti.

Genç kız, gözleri, kendisini büyüleyen ve bilinmez bir şeye karşı onda korku uyandıran altın yılanın üzerine mıhlanıp kalmış, uysal cevap verdi: «Yapın istediğinizi!»

«Ben, biliyorsunuz, meslekten bir doktor değilim, ama bu sanatı etüt ettim; şu anda yapılması gerekli şeylerin neler olduğunu, o kadarını bilirim. İşte bir ilâç, alması çok zordur ya, birebir gelir. Bir sır budalası değilim ben, size vereceğim ilâcın ne olduğunu söyleyebilirim. Arabistan'da yetişen, yıllanmış bir otun kökünden yapılan bu ilâcın adı Gummi resina (Asa foetida) dır.»

Genç kız, Arabistan kelimesine kulak kabartmış. bu kelime onda ihtimal Lady Macbeth'in pis kokular yayan cinayetini bastıramamış ıtırlara, güzel kokulara ait düşünceler uyandırmıştı.

Bunun için kaşığı alarak içindekini kokladı, ama aynı anda başını geri çekerek bağırdı: «Ben bunu içemem!»

Borg, kolunu kuvvetli fakat şefkatle, kızın boynuna doladı, kaşığı bir daha uzatarak takıldı: «Söz din'ler bir çocuk olduğunuzu gösterin haydi!»

İlâcı kızın ağzına boşaltıvermiş, genç kız karşı koyamamıştı.

Kız kendini sedirin yastıklarına bıraktı, sarmısak kokulu reçinenin verdiği tiksintinin acısıyla vücudu kıvrılıvermişti. Yüzü, bu dünyanın olanca berbatlıkları, bütün iğrençlikleri üzerine boşalmış gibi bir dehşet ifade ediyordu. Bu azaptan kurtulmak için, yalvaran bir sesle su istedi.

Vermediler, yatması ve mürüvvetlerine sığınarak ilâcın uyandırdığı tiksintilere boyun eğmesi gerekiyordu

İğrenmesinin geçtiğini görünce Borg, ikinci ilâcı çıkardı.

Ferahlatan, mert bir sesle: «Matmazel Maria, Arabistan'daki yolculuğumuz bitti artık!» dedi. «Şimdi Alplere çıkacak, şifalı kızıl kantaronların acı ve güneş sarısı köklerinde birikmiş dağ havasını içeceksiniz!»

Otomatik bir hareketle genç kız, acı ilâcı içti ve vücuduna bir bıçak saplamışlar gibi ürperdi. Çok geçmeden de dağılmış kuvvetleri toplanmış, enerjisi geri gelmişçesine doğruldu. Seru içki, birincinin iğrenç lezzetini gidermiş, beri yanda keskinliği dolayısıyla mide zarını uyarıp nabızı hızlandırmıştı.

«Ateşi battaniyelerle söndüreceğiz şimdi!» diyerek, Borg sözlerine devam etti. «Bunun için de o güzelim su yosunu karragheen'den şifa almak üzere, Bretanya kıyılarına gidiyoruz. Zedelenmiş mide cidarlarına bu tutkalın, koruyarak ne kadar yumuşak yapıştığını duyuyor, deniz tuzunun kokusunu fark ediyor musunuz?»

Hastanın alev alev yüzüne sakın bir ferahlık yayıldı. Doktor; artık genç kıızı, söyleyeceklerini dinliyebilecek kuvvette kabul ettiği için, Bretanya kıyılarına ait anılarını

anlatmaya koyulmuştu. Atlas Okyanusundaki yelken safa-larından, Quimper balıkçılarının hayatından, Sarzeau'da-ki deniz kuşları avcılığından dem vuruyordu.

Genç kız anlatılanları izliyor, ama henüz biraz yorgun görünüyordu. Bu yüzden Borg, hikâyesini yarıda kesti ve genç kıza kendi deyimiyle bir senfoni uzattı. Bu ilâç, or-taçağ nişanlılarının şaraba çeşni vermekte kullandıkları o klâsikleşmiş üzerklikten, adı gibi meleksi melekotundan, aile kokan kıvrıcık naneden, tazeliğini muhafaza için bir nebze cnicus benedictus'tan ve ormandan bahsedebilmek için de bir habbe ardıc yağından oluşuyordu.

Oradan oraya hayalde geziler yaptırarak, eski ve yeni dünyalara götürerek, akla gelebilen her yeri, her milleti, her iklimi seyrettirerek, genç kıza, ruhsal değişmelerle âdeta masaj yapıyor, onu sakat düşüncelerinden koparı-yordu.

Kızın yorulmuş görünmesi üzerine içirdiği bir kaşık limonata, onda serinletici, yatıştırıcı bir etki yarattı. Güç-lükle atlattığı o korkunç yarım saatten sonra kız, uzatılan bu sade içkiyi büyük bir hazla almış, sevinçle gülümse-miştii.

«Şimdi de duvardan tarafa dönün!» diye rica etti Borg. «Ben dışarda annenizle konuşurken siz beş dakika uyuma taklidi yapın!»

Borg enerjisinin tükendiğini hissediyor, kendini top-lamak için dışarıya, temiz havaya çıkmak istiyordu. Gece-nin yarı aydınlık göğüne, çelik mavisi denize bir göz gez-dirsin, gözlerini yumsun, hiçbir şey düşünmemeyi denesin, yeterdi; düzeninden olmuş beyninin âdeta yeniden yerine yerleştiğini ve bir parça geriledikten sonra yönetici ilerle-mesine devam ettiğini duyardı o zaman.

Böylece kollarını göğsü üstünde kavuşturmuş ve uykulu, ayakta durduğu sırada, sağ kulağında yine de bir düşüncenin uğultusunu duydu: Otuz dört yaşında bir çocuk!

Derken uyandı, tekrar eve girdi.

Matmazel Maria sedirde oturuyordu, çözükle saçlarını işveli edâlı, omuzlarına yaymıştı; tamamen canlı, neşeli görünüyordu.

Borg, sepetinden bir şişe Syrakusa şarabı ve bir paket Rus sigarası çıkardı.

«Şimdi sapasağlammışsınız gibi davranacaksınız!» dedi. «Sanki uzun bir yolculuktan sonra buluşmuşuz. Üzerine bir bardak tatlı Sicilya şarabı içmeli, bir sigara teltendirmelisiniz; çünkü bu da tedaviye dahil!»

Genç kız, bilinmeyen ıstırapları gizlemek için bir çaba sarf eder göründü, ama gözlerini bileziğe diktiği sırada şaraptan içti.

«Bileziğime baktınız!» diyerek sessizliği parçaladı Borg. Genç kız inkâr etti: «Hayır, bakmadım!»

«Bana bunu bir kadın verdi, kendisine geri veremediğime göre şimdi ölmüş bir kadın!»

Derin bir şüphe içinde. «Sevdiniz mi yoksa?» diye sordu genç kız.

«Evet, ama gözlerim kapalı olarak değil! Başka zaman aklımızı kullanmayı takdire değer bulurken, hayatta önemli adımların atılacağı sıra onu unutmamız doğru olur mu?»

«Yani aşta hesaplı mı olmak lâzım?»

«Hem de pek çok, inanılmaz derecede. Eğer en vahşi içgüdülerin birini başboş bırakacaksak, büsbütün!»

«İçgüdü mü dediniz?»

«İçgüdü! Tabii!»

«Aşka inanmıyor musunuz?»

«Cevabı olmayan sualler soruyorsunuz! Genel anlamda aşka inanmak! Bundan kastınız ne? Aşkın siyahla beyaz gibi birbirine zıt bir sürü şekli vardır. Ben aynı zamanda hem birine, hem ötekine; aynı zamanda hepsine birden inanmam ki!»

«Ya en yükseğine?»

«En yükseği ruhani olanıdır! Fakat bir İngiliz evi gibi üç katlı olmalı. En üste çalışma odası, ortada yatak odası, zemin katında da mutfak.»

«Ne pratik şey! Ama aşk, büyük aşk ölçü, hesap tanımaz ki! Ben onu hayalimde hep yüce bir varlık olarak tasavvur ederdim: Bir fırtına, bir gök gürlemesi, bir çağlayan gibi!»

«Ham, yabani bir tabiat kuvveti olarak mı? Hayvanlara ve aşağı seviyedeki insanlara o öyle görünür...»

«Aşağı seviye? Bütün insanlar aynı değil mi?»

«Tabii, tabii! İnsanlar iki damla su gibi birbirlerinin aynıdırlar. Gençlerle ihtiyarlar, erkeklerle kadınlar. Hottantolularla Fransızlar! İnsanlar şüphesiz birbirlerinin aynıdırlar, ikimize bakın, kâfi! Tamamen aynıyız, bir sakal bıyıktır farkımız! Affınızı dilerim matmazel, görüyorum ki iyileştiniz artık, ben gidiyorum. Size iyi uykular!»

Ayağa kalkmış, şapkasını almıştı; ama bir an sonra genç kız yanına geldi, ellerini avuçlarına aldı ve onu birinci defa yendiği bakışla bakarak: «Gitmeyin!» diye rica etti.

Bu yakıcı bakışların ve bu el sıkışın etkisinde Borg, bir çapkının ateşli saldırısına uğrarsa, bir genç kız, kendi görüşüne göre, neler duyar, neler duymalıdır; o duygu-

lara benzer bir şeyler hissetti. Altüst olmuş; ruhunda kırılmış bir utanç, çiğnenmiş bir erkeklik gururu şahlanmıştı. Ellerini kurtardı, geri çekildi; sakın, yapmacık bir soğukluktan keskinleşmiş bir sesle: «Kendinize gelin!» dedi.

«Ya kalırsınız, ya da ben sizin odanıza gelirim!»

Kızın, itiraz kabul etmez bir tehdit taşır görünen öfeli cevabıydı bu.

«O halde ben kapımı kilitlerim!»

Katı bir kahkahayla meydan okudu kız: «Siz bir erkek misiniz?»

«Evet, hem öylesine ki, seçen de, harekete geçen de kendim olmalıyım. Baştan çıkarılmayı sevmem ben!»

Böyle dedi, kapıdan çıktı. Ardında, bir insan vücudunun yere yıkılırken mobilyalara çarpmasına benzer bir gürültü işitiyordu.

Sokakta az kaldı geri dönüyordu; çünkü ruh yorgunluğu sonucu, kendisini başkalarının acılarına karşı hassaslaştıran bir kesiklik vardı üzerinde. Ama bir iki dakika yalnız kalıp da kendini toplayınca kuvveti yerine geldi ve bütün ruhsal hayatına el koyacağı benzeyen bu ilişkiyi kesip atmaya kesin karar verdi. Özlediği şeyin sadece vücudu olduğunu apaçık göstermiş, beri yanda etten ibaret cansız bir heykele akıtmaya kalkıştığı ruhunu tükürüp dışarı çıkarmış olan böyle bir kadınla ilişkisini hazır vakitken kesmeliydi. Sesinin yankısını duyuyordu genç kız, fakat düşüncelerini ancak doğrudan doğruya bir fayda sağladıkları takdirde kabul ediyordu. Zaman zaman kızı, yüzündeki, endamındaki hatları süzerken yakalamıştı. Arasına

bazularının yumuşak kumaş altında bir kabartı yaptıkları kolundan, düşüncesizce tuttuğu olmuştur kızın. Şimdi Borg, deniz banyolarındaki, yelken açışlarındaki, önünde emin bir payanda olmadıkça bir tepede durmak sinir sistemini rahatsız ettiği için hiç uğramadığı gözetleme kulesine çıkışlarındaki bunca meydan okuyuşları hatırlıyor ve bu gece bu vahşi cinsel ilişki manisiyle karşılaştıktan sonradır ki, bu kadının, aşkını belli bir adamda fertleştirebilecek gelişmiş bir soydan olmadığını anlamış bulunuyor; onun, kendisini, daha çok, sadece genel anlamda cinsiyetin vazgeçilemez kutbu rolünde görmek istediğini kavıyordu.

Serinlemek için aşağıya, kıyıya inmişti ama ılıktı gece. Deniz durulmuştu; kuzey batıda gökyüzü hafiften kavun rengine bürünmüş, ilerde doğuda gece suların üzerine çökmüştü. Kıyıda kayalar henüz ılıktılar; donlarla parçalanmış dalgalarla yontulmuş bu bir sürü koltuğun birine oturdu.

Gözlerinin önünden daha demin yaşadığı olaylar geçiyor, sakinleştiği şu anda, durumu bir başka ışık altında seyrediyordu. O daima; bir kadının dilenerek, sürünerek kendisine gelip de: «Seni seviyorum! Beni aşkına lââyık gör!» diyeceği bir sevda hayal etmişti. Hem bu, tabiat kanunuydu canım; âciz, kendisinden daha kuvvetliye hakir ve uysal yaklaşır; olmaz bunun aksi! Bâtıl inançlara bağlı bazı döküntüler, kadında mistik ve yüce taraflar bulunduğunu kabul etseler bile böyledir bu! Yapılan araştırmalar, çoktandır bu mistikliğin sadece kargaşalık, bu yüceliğin ancak hayal olduğunu; bunların, erkeklik güdüsünün baskıdaki ihtirasları tarafından uydurulduklarını ortaya koymadı mı?

Peki ama genç kız, tam kendisinin hayal ettiği gibi

gelmişti işte! Yeni bir devrin, peşin hükümlerden uzak kadını, ruhunun alev alev olanca niteliğini göstermişti de o kendini geriye çekmişti. Niçin? Hâlâ örf ve âdetlerin, alışkanlık kanunlarının hükmü altındaydı belki. Genç kızın taşkınlığında bir hayâsızlık, orospunun vücudunu satılığa çıkarışından bir nebze, yakışık almaz bir hareket yahut bir âdilik yoktu çünkü! Genç kız onu kendi tarzında seviyordu! Bundan fazla ne istiyebilirdi? Böyle bir aşk karşısında Borg, bu çeşit bir ateş tutuşturmuş olmakla övünmenin pek az erkeğe nasibolacağını düşünerek, gönlü rahat, kendini ona bağlayabilirdi. Onu elde etmiş olmaktan bir gurur duymuyor, çünkü kendi değerini biliyor; daha çok, kurtulmak istediği sıkıcı bir sorumluluk hissediyor, bunun için de gezilere çıkması gerekiyordu.

Dalgın, düşünceli, eşyalarını toplamaya başlamıştı bile; yazı masasının üstünü temizledi ve boş, yeşil örtüyü gördü. Geceleri ışık, gündüzleri parıltılı renkler serpmiş olan lambayı kaldırdı. Duvarları resimlerinden, kumaşlarından soydu; beyaz, hüznü matemantik şekiller meydana çıktılar. Etajerlerden kitapları indirdi, korkunç bir boşluk yüzüne karşı sırttı: Monotonluk çıplaklık, sefalet!

Derken üzerine beden yorgunluğu çöktü, kötürümleştirici etkileriyle yolculuk korkusu başgösterdi: Bilinmez korkusu; alışkanlıklardan, arkadaşlıklardan olmak! Çocuksu ve şahane güzelliğiyle genç kızı görüyor, sızlanışlarını işitiyor, bir süre sonra bir başkasının tekrar pembeleştirileceği solgun yanaklarını seyrediyordu.

Kendisine saatlerce sürmüş görünen on beş dakikalık bir zaman içinde, ayrılmanın olanca azabını yaşamıştı ki yaz gecesinin alaca karanlığında, yukarda tepede aydınlık gökyüzüne silüeti vurmuş bir kadın gördü. Çok iyi

tanıdığı o nefis konturlar; şimdi bir güneş batışı olduğu kadar bir güneş doğuşu da sayılabilecek solgun sarı bulutlara karşı, daha ince oranlara bürünmüşlerdi. Genç kız gümrük kulübesinden geliyor, bir şey veya birini arıyora benziyordu. Başı açıktı ve hâlâ omuzlarına döküktü saçları.

Görebilmek için sağa sola bakınıyordu ki birden aradığını görüverdi kız. Atılırcasına aşağıya, kıyıya doğru koştu; arayıp da bulduğu insan, kendinde kaçmaya kuvvet bulamıyarak, kendini tanıtmaya karşı isteksiz, hareket-siz, orada oturuyordu.

Genç kız ona erişince yere çöktü, başını dizlerine koydu ve dilinin bağları çözülmüş bir halde, utancından mahvoluyor gibi, vahşi, ürkek, yalvaran bir sesle konuşmaya başladı.

«Beni bırakmayın!» diye hıçkırıyordu. «Beni hor görün, ama acıyın bana! Sevin beni, sevin beni, yoksa bir daha dönmeyeceğim bir yere giderim ben!»

Erkekliğin o güçlü ve olanca aşk özlemi, Borg'un ruhunda o anda uyandı; ama kızı ayaklarına kapanmış görmesi; onda, karısının şahsında bir cariye değil, bir sultan görmek isteyen kocanın, atalardan miras şövalyeliğini de harekete getirmişti. Ayağa kalkıp genç kızı yerden kaldırdı, kolunu vücuduna dolayarak bağrına bastı.

«Yanımda olun, Maria!» dedi. «Ayaklarımda değil! Beni seviyorsun, çünkü biliyorsun seni sevdiğimi; artık hayatım boyunca benimsin sen! Artık sağ oldukça ellerimde-sin, işitiyor musun! Bütün ve uzun bir ömür boyunca! Şimdi seni tahtıma oturtuyor; kendimi ve her şeyimi, ismimi, malımı, mülkümü, şerefimi, eserimi ellerine bırakıyorum! Fakat bunlara hükmetmek yetkisini sana benim

verdiğimi unutma! Bu yetkiyi kötüye kullanacak veya bir başkasına devredecek olursan seni bir despot gibi deviririm; o zaman öyle derinlere düşersin ki güneşin doğuşunu bir daha hiç mi hiç göremezsin! Ama yapmazsın bunu, çünkü beni seviyorsun, öyle değil mi, beni seviyor musun?»

Genç kızı kayaya oturtmuş, diz çökerek başını kızın kucağına koymuştu.

«Başımı dizine koyuyorum» diye devam etti Borg. «Fakat göğsünde uyuduğum sıra saçlarımı kesmeye kalkma! Ben seni yukarılara çıkarayım, ama sen beni aşağılara indirme! Sen benden daha iyi ol! Çünkü seni, içine gireceğin dünyanın kirlileriyle, sefaletleriyle temasa gelmekten koruyacağıma göre, elindedir bu. Bende bulunmayan büyük meziyetlerle kendini yüceltirsen ikimiz tam bir bütün oluruz.»

Duyguları, düşüncenin soğuk rengini almaya başlamıştı; heyecanını söndürecek gibiydiler. Genç kız yanan yüzünü erkeğin yüzüne yaslıyarak konuşmayı durdurdu. Okşayışlarının karşılıksız kaldığını görünce erkeğin dudaklarını alevli bir öpüşle öptü.

«Ama olmaz ki!» dedi. «Gören de yok işte, beni neden öpmüyorsun?»

Borg birden ayağa fırladı, kızı ensesinden kavradığı gibi, kendini kurtarıp bir kahkaha atarak önüne dikilene kadar, gerdanından defalarca öptü.

«Sahiden bir vahşisin sen!» diye çıkıştı kız.

«Vahşi ya! Kolla kendini!» cevabını verdi Borg ve kolunu kızın beline sardı.

Ayakları çevresinde fısıldaşan sıcak kumların üstünde yürümeye başladılar.

Hava serinlemiş, çiy düşmüş, uzaktaki deniz feneri titreyen ışıklar saçmaya başlamıştı. Kayaların gerisinden doğru fok balıklarının haykırıışları duyuluyordu; gemileri batmışların çığlıkları gibiydi sesler.

Bir saat, iki saat, üç saat dolaştılar. İlk karşılaşmalarından, gizli düşüncelerinden, gelecekten, yaklaşan kıştan, yabancı diyarlara yapacakları gezilerden bahsettiler.

Bu esnada bir gemi kazasında boğulmuş insanların hâtırasını yâd için, üzerine taştan bir set yapılmış ve bir haç dikilmiş buruna geldiler.

Birden önlerine iki gölgenin çıktığını, sonra sürüne-rek kaybolduğunu gördüler.

«Vestmann'la yengesil!» dedi Borg. «Rezalet! Kocası olsaydım suda boğardım bu kadını!»

Düşündüğünden daha sert bir sesle genç kız itiraz etti: «Erkeği boğmaz mıydınız?»

«O bekâr!» cevabını verdi Borg, kısaca. «Fark burada!»

Bir sessizlik oldu, sıkıcı bir sessizlik, konuşacak konu aradılar. Bu esnada büyüleniştten çözülmüş,, kopmuş düşünceler fısıldaşıyor; Borg gözleri körleştiren, boz renge tozpembe yapan, her şeyi gözlerde büyüten, çatlak porselenler üzerine yaldız zırhlar çizen o büyülenişi, o sarhoşluğu özlüyordu.

Bir kaya duvarının önüne gelince, geri döndüler, dönüş yolunu yürümeye başladılar. Uyumuş rüzgâr şimdi yüzlerine doğru esiyordu: Uyanmış âşık hissettiği boğuluş içinde rüzgârın serinliğini duydu. Poyrazdı bu, beklediği bu rüzgârı şimdi bir kurtarıcı gibi selâmlıyordu. Çünkü ha-

yati bir mesele üzerinde genç kızın bu itirazı, bir an içinde ruhunda bir şeyler kırmıştı; genç kızın varlığının kendi benliğinde eriyemeyeceğini, iki benliğin birbirlerine ancak lehimlenebileceğini hissediyordu; meğer ki direnmekten vazgeçsin, kendini genç kıza tamamen teslim etsindi Borg. Genç kızı çiğnemeksizin doğrulabilmek için fırsatıtan yararlandı: «Halk benden niçin nefret ediyor?» diye sordu ansızın.

Ne önemli bir itirafta bulunduğu farkında olmıyarak, ağzından şu sözleri kaçırdı genç kız: «Sen onlardan üstünsün çünkü!»

«Buna inanmıyorum!» cevabını verdi Borg. «Onların zekâsı benim üstünlüğümü anlamaya yetmez.»

«Ne güzel cevap! Acaba mucizemi görseler açılır mı gözleri?»

«Belki! Şayet mucizeniz onları korkutursa!»

«Mucizemi onlara göstereceğim! Kerametimin işareti, yarın sabah saat onda görünecektir.»

«Hangisi?»

«Sana vadetmiş olduğum!»

Genç kız, söylediğine inanmamış gibi şaşkın, Borg'un yüzüne bakakaldı. Sonra gülerek itiraz etti: «Peki ama hava puslu olursa?»

«Olmayacak!» cevabını verdi. Borg. «Eh, madem havanın güzelliğine kadar getirdik konuşmayı; şunu da düşünebilir: Hanım annen bizim bu işe ne der acaba?»

«Bu işe karışmaz o!» dedi genç kız, hemen.

«Tuhaf şey; bir anne kızının nasıl bir adamla birleşeceğine, kimin adını taşıyacağına nasıl önem vermez? Hiç aldırılmaz olur mu?»

«İyi geceler!» diyerek Borg'un sözünü kesti matmazel

Maria, ve öpmesi için dudaklarını uzattı. «Ziyaretini yarın sabah erkenden yaparsın, değil mi?»

«Şüphesiz!» cevabını verdi Borg. «Şüphesiz!»

Ve genç kız gitti.

Borg ise olduğu yerde kaldı ve kızın narin endamının, yokuş yukarı çıkarken, artık kükürt sarılığına girmiş bulut içinde kuvvetle belirişini seyretti. Genç kız yukarıya varınca arkasına döndü, ona eliyle bir öpücük yolladı. Sonra tepenin gerisine gömülüverecekmiş gibi göründü, Borg şimdi onun yalnız başını görüyordu, çözükle saçları poyrazda dalgalanan başını.

ON BİRİNCİ BÖLÜM

Ertesi sabah Borg, bir itirazla karşılaşmaksızın damatlığa kabul edildikten sonra, nişanlısının yanında kahve masasında oturuyordu ki, o karışık duyguyu yeniden hissetti: Önce ortak menfaatlerin hudutsuz bir güvene bağlı bulunduğu küçük bir aile çevresine alınmış olmanın büyük huzuru; ama bir yandan da sempati ve akrabalıkların şart koştuğu o bir sürü hatır saymalar, kollayışlar yüzünden, benliğini kaybetmeye mecbur kalmak korkusu.

Dün gece, hayatına saldırmış ve hayatın ihtiva ettiği büyüklü, küçüklü bir sürü şeyi birbirine katmıştı. Kurduğu hulyalar gereğince gözü açık yaşamak istediği aşkının olanca macerası, işte ne çare gözleri kasten bağlı iken cereyan etmişti. Genç kızın o yapmacık yahut sadece kuruntu hastalığı karşısında gözlerini yummuş, hem öyle sıkı yummuştu ki aldanişını, hastalığı ciddiye almaya kadar vardırılmıştı. Böyle yapmamış olsaydı da daha ilk andan: «Ayağa kalkın, sapasağlamsınız, sizinkisi kuruntudan ibaret!» demiş bulunsaydı, genç kız ömrü boyunca ondan nefret ederdi; oysa genç kızın aşkını kazanmaktı Borg'un amacı. Şimdi kazanmıştı bu aşkı; belki de genç kız, onu kandırdığını sanmıştı da gönlünü bu yüzden vermişti. Buna göre Borg'un aşkı ile çabuk kanişi, birbirleriyle doğru orantılıydılar. Şimdi bu sabah vaktinde habire sorduğu:

«Maria'ya inanıyor musun?» Sorusunu, dinlenmiş zekâsı: «Seni yanıltabileceğimden emin miyim?» şeklinde tercüme ediyordu. Hayır, aşk dediğin gözü kapalı olurdu; bir kadını açık kalblilikle elde etmek imkânsızdı, imkânsız! Bir kadına yukarı kalkık bir başla, açık belli kelimelerle yaklaşmak, onu kendinden uzaklaştırmak demekti. İşe bir yalanla başlamıştı, rol yaparak devam etmesi gerekiyordu.

Fakat konuşmanın ordan burdan konularla duygu gösterileri arasında gidip geldiği bir sırada düşüncelere dalmanın vakti miydi? Munis bir aile havası içinde iki kadının ortasında bulunmanın rahatlığı, her şeye öylesine bir haz ve yumuşaklık veriyordu ki Borg kendini korunan, gözetilen bir çocuk, evlât, damat olmanın zevkine bıraktı. Şu var ki bu arada annesini artık pek önemsemeyen kızın, kadına bir çocukmuş gibi davrandığını; küçük bir değiştirme ile kendini, benzeri bir insana kayınvalide diyen erkekinden gitgide üstün hissettiğini görüyordu. Fakat tabiat-taki bu düzenin bozulmasından hoşlanıyordu Borg; gözünün önüne hep, küçük çocuğun, sakalından üç tel, ama yalnız üç tel koparmasına izin veren devin hayali geliyordu.

Kahve fincanlarına karşı oturmuş, böylece sohbet ederlerken kıyıdan doğru anlaşılmayan konuşmalar işittiler.

Pencereden bakınca, halkın dalgakıran üzerinde birikmiş olduğunu gördüler: Kâh hareketsiz kalıp ellerini gözlerine siper ediyor, kâh bastıkları toprak tutuşuyormuş, ya da heyecandan yerlerinde duramıyorlarmış gibi, her iki ayakları üstünde hafif sallanıyorlardı.

«Mucize göründü!» diye bağırdı genç kız ve evden dışarı fırladı; annesiyle nişanlısı onu izlediler.

Tepeye vardıkları vakit iki kadın, korkudan kötürüm olmuşçasına donakaldılar: Sabahın güneşli göğünde, şavkı denizin yüzüne vurmuş siyah servisiyle birlikte bir kilise mezarlığının üzerinde, ölü beyazı muazzam bir ay doğduğunu görmüşlerdi.

Eserinin böyle bir görüş dairesinden seyredeceğini düşünmemiş olan balıkçılık uzmanı, aradaki bağlantıyı o kadar çabuk kavrayamadığı için, sair zaman o kadar plânlı tabiatta böyle beklenmedik ve ürkütücü bir şeyin belirmesi karşısında duyduğu dehşetle sapsarı kesildi. Donmuş kalmış gibi duran, kımıldıyamıyan o iki kadını orada bırakarak aşağıya, halkın birikmiş olduğu deniz kenarına indi. Muammanın çözümünü o anda buldu. Gayesi olan mermer saray, hiç istemediği halde, sağdan ortası kabarık, çıkıntılı bir kaya duvarı, soldan da bir çam ağacının tepesiyle çerçevelenmişti. Kalker düzlem, bunun için toparlak görünüyor, çok hafif çizilmiş pencereleriyle bir manzara kartında değirmi bir ayı andırıyordu.

Balıkçılık uzmanının va'di gereğince mucizenin, tesbit edilen saatte görüneceği köydekilere hatırlatılmıştı. Herkes şimdi korkmuş, fakat saygılı bakışlarla yükselen ayı seyrediyor, erkekler hiç âdetleri değilken başlarından şapka ve kasketlerini çıkarıyorlardı.

«Ee, şimdi bu benim eserim olan seraba ne dersiniz?» diye takıldı Borg.

Hiç kimse cevap vermedi. İçlerinde yine en cesuru olan başkılavuz, asıl ayın solgun bir renkte ve ilk dördünde görüldüğü kuzey batı yönünü gösterdi.

Mucize ezici olmuştu şu halde; her iki ayın yarattığı şiddetli etki, bir açıklamayla giderilemeyecek kadar derine işlemiş bulunuyordu. Balıkçılık uzmanı bunu denemeye

kalkışınca, başlangıcı bile dinleyen olmadı; hepsi bu, yorumu imkânsız şeyin verdiği dehşete vurulmuş gibi, büyülenmiş, öylece duruyorlardı. Bu yüzden Borg, onların inancını sarsmak teşebbüsünden vazgeçti. O, onlara, belirli kanunları ne kendisinin, ne de tabiatın çiğniyemiyeceğini şöyle bir göstermek istemiş, gelgelelim tesadüf onu yine de bir sihirbaz yapıp çıkmıştı.

Geriye dönünce nişanlısını gaşyolmuş bir halde buldu; annesi kızını, kendine getirmeye çalışıyordu. Ama Borg yanlarına yaklaşıncı genç kız annesinin ellerinden fırladı, diz çökerek yarı çılgın hareketlerle bir ispartizma çevresinden alınmışa benzeyen şu sözleri haykırdı:

«Ey kaadir ruh, senden korkuyoruz! Bizden korkuyu gider ki seni sevebilelim!»

Durum, endişe verici bir kılığa girmişti: Borg bu istenmemiş mucizeyi açıklamak için olanca hünerini gösterdi, ama boşuna! Sihirlenmiş olmak hazzı, korkunun yarattığı uyuşukluk, daha geride pusu kurmuş ve birsamaları itiraf etmek istemeyen onur, genç kızı öylesine kavramıştı ki ne izahlar, ne yeminler para ediyordu.

O sarsılmaz ve sakin itidaline rağmen annesi ne yapacağını şaşırmış, kızının insanı telâşa düşüren hali karşısında tabiat olayını tamamen unutmuştu.

Matmazel Maria'nın feryat ve hareketleri, kıyıdaki insan yığının dikkatini denizdeki sahneden ayırdı. Genç tepede beyaz elbiseli erkeğin önünde bakışları karanlık, başı açık diz çökmüş görmeleri; onlarda, Incildeki keramet sahibi genç bir adamın hikâyesine ait hâtırayı canlandırmış olmalıydı. Bir yumak gibi sıkışarak fısıldaştılar. Baş kılavuzun emri üzerine kadınlardan biri bir koşu en yakındaki kulübeye gitti; yanağında açık, cerahatli bir yara

olan üç yaşında bir çocuk getirdi.

Bir serap yaratma gücüyle, hastalıkları tedavi etmenin o tabiatüstü bilgisi, birbirine bağlı olmalıydılar.

Borg'a yüklenen rol, şimdi onu ölçüsüz derecede üzmeğe başlamıştı. Sözlerini kerametler gösterecek kehanetler gibi dinlemek üzere; balıkçıların, kılavuzların, gümrükçülerin işlerini bıraktıklarını; marangozların, dülgerlerin, mâbedin yapımını durdurduklarını görünce, afsunla çağırıp da sonra baş edemediği bir tabiat kuvveti karşısında kalmış gibi ürktü. Ama konuşması gerekli an gelmişti: Onları uyarmak için kesin, açık konuşmalıydı şimdi.

«Dostlarım!» diye başladı, fakat o anda zihninde, hafiften şöyle bir düşünce belirdi: Her söz bir izaha muhtac olduğuna, her izah yeniden, mevcudolmayan bilgileri şart koştuğuna göre, konuya nasıl girecek, hangi kelimeleri kullanacaktı? Onlarla kendi arasında ne büyük bir uçurum bulunduğunu düşündüğü bu saniyeler içinde, yaklaşan adımların sesini duydu, arkasına döndü ve izinli bir gemiciye benzeyen, yaşlıca bir adam gördü.

Adam yuvarlak fötr şapkasını hafif kaldırıp selâm verdi, ilkin ürkekçe görünüyordu, yaklaştıkça dikleşti ve tam bir şeyler söylemeye hazırlanıyordu ki Borg'un sorusu, onu şaşkınlığından kurtarmış oldu:

«Beklediğimiz vâiz sizsiniz her halde?»

«Evet, benim!» cevabını verdi gelen adam.

Bulunduğu müşkül durumdan kurtulmak çabasıyla:

«Açıklanmasını istemedikleri, benim de şu anda yorumlayamayacağım bir tabiat olayı karşısında heyecanlanmış bu kalabalığa birkaç söz söylemez misiniz?» dedi Borg.

Vaiz derhal kabul etti. Uzun sakalını sıvazlayarak cebinden Incilini çıkardı.

Kara kablı kitabı gören yığında bir kıpırdanma oldu, erkeklerin bazıları başlarından kasketlerini çıkardılar.

Bir süre sayfaları karıştırdıktan sonra nihayet durdu, öksürdü ve okumaya başladı vaiz:

«Ve altıncı mührü açtığımda gördüm ki bir büyük zelele olup güneş bir kıl çuval gibi siyah olarak ay dahi kan gibi oldu. Ve semanın yıldızları şiddetli rüzgârdan sallanan incir ağacı kendi ham incirlerini döktüğü gibi yere düştüler. Ve sema bir dürülür tomar gibi çekildi, her dağ ve ada dahi yerlerinden hareket eyledi. Ve dünya melikleri ve büyükler ve zenginler ve binbaşılar ve kudret sahipleri ve her kul ve her hür, mağaralarda ve dağların kayalarında gizlenip dağlara ve kayalara: Üzerimize düşüp bizi tahtta oturanın huzurundan ve Kuzu'nun gazabından gizleyiniz. Zira onun gazabının azım günü geldi ve kim durabilir? derler idi.»

Borg, işin tehlikeli bir yöne saptığını hemen gördüğü için, nişanlısını yarı zor kullanarak bu netameli yakınlıktan uzaklaştırmıştı. Onu aşağıya, deniz kenarına götürdü. Asıl görüş açısına sokarak gökte beliren şeyin ay değil de, doğum günü için vadettiği İtalya manzarası olduğunu göstermek istedi.

Fakat iş işten geçmişti. Genç kızın ruh gözü bir kere hayali ilk şekliyle görmüş, vaizin heyecanlı yorumu ise bu göz yanılmasını daha derinlere perçinlemiş bulunuyordu. Borg tabiat ervahıyla oynamış, yaptığı efsunla yardımına bir düşmanı çağırmıştı; işte şimdi hepsi düşman tarafına geçmiş, onu yalnız bırakmışlardı.

Maria'nın bakışlarının hâlâ tepedeki vaize takılı oldu-

şu sırada Borg, bu işi bir de kızın annesiyle denemek istedi, fısıldadı:

«Bu vartayı atlatmamıza yardım ediniz. Bizimle beraber gelin de bu işin bir oyundan, bir doğum günü eğlencesinden ibaret olduğunu görün!»

«Bu gibi işlerde bir hüküm veremem ben!» cevabını verdi müşavir hanımı. «Vermek de istemem. Ama bana kalırsa sizler çabuk evlenmelisiniz.»

Kuru, basmakalıp bir tavsiye idi bu; fakat kendisi de bir anne olan bu yaşlı kadının ağzından öyle zekice çıkmış, hele izahı biraz basit bulmakla beraber Borg'un keskin zekâsının öyle hoşuna gitmişti ki! Bu uyarmadan sonra Borg, doğruca kızın yanına gitti, kolunu vücuduna doladı ve anlaması gerekli bir gülümseyişle gözlerinin içine baktı, dudaklarının ortasına bir öpücük kondurdu.

Genç kız tepedeki büyücünün etkisinden sanki o anda kurtuluverdi; kolunu öylece dostunun koluna bıraktı; onunla birlikte âdeta dans eder gibi, annesinin evine doğru yürümeye başladı.

«Teşekkür ederim!» diye fısıldayarak, bakışlarını Borg'un bakışlarına gömmüştü. «Şunun için teşekkür ederim ki sen beni... nasıl söylesem?»

«Tepedeki ecinniden kurtardın!» diye tamamladı Borg.

«Evet, ecinniden kurtardın!»

Ve arkasına dönerek, atlattığı tehlikeye bir daha bakmak istedi.

«Bakma arkana!» diye ihtar etti nişanlısı ve rüzgârın, tepedeki vaizin kırık dökük birkaç kelimesini alıp aşağıya, kulağına getirdiği sırada, Maria'yı evden içeri soktu.

ON IKINCI BÖLÜM

Balıkçılık uzmanı, bir hafta sonra bir sabah vakti, deliksiz uyumuş bir uykudan gözlerini açınca zihninde beliren ilk aydınlık düşünce, şu oldu: Yalnız kalıp kendine gelmek, kayıp benliğini bulmak için, neresi olursa olsun çekip gitmeli bu adadan! Vaizin gelişi, diledikleri etkiyi bir bakıma göstermiş, «ayaktakımını sindirmiş», gürültülerin, âdiliklerin önü alınmış olmakla beraber Borg, bu yeni kazançları olan barışın keyfini sürememiş, çünkü yaşadığı heyecanlar dolayısıyla nişanlısını hep gözü önünde bulundurmak zorunda kalmıştı.

Ona arkadaşlık etmiş, sabahtan akşama kadar yanından ayrılamamış, dinî konular üzerinde bitip tükenmez konuşmalarla, genç kızı, vaizin ayartıcı vaizlerinden kurtarmaya çalışmıştı. Gençliğinde savaştığı, yendiği şeyleri tekrarlaması gerekmiş, o gün bugün yeni karşı deliller bulunmuş olduğu için bütün savunmasını yeni baştan işlemesi gerekmişti. Allah, iman, mucize, ebediyet, ibadet kavramları üzerinde psikolojik açıklamalar uydurmuş, genç kızın bunları anladığını vehmetmişti.

Fakat aradan üç gün geçip de kızın hep aynı noktada ve bu his meselesinin, akıl dışında kaldığını görünce hepsini bir tarafa bırakarak erotik unsuru uyarmak su-

retiyile o birinci duygu işini bir yenisiyle yok etmeyi denedi.

Ama çok geçmeden bunun da boşuna olduğunu anladı: Çünkü yaşanacak anlar hakkındaki konuşmalar, sadece genç kızın hissî hayatını daha yükseklerle tahrik etmekle kaldı. Borg'un, dinî vecitlerle sekse bağlı olanlar arasında gizli köprüler bulunduğunu fark etmesi uzun sürmedi. Genç kız İsa aşkından hareket ediyor, özgeciliğin geniş köprüsünden geçerek gayet kolaylıkla erkek tutkunluğuna atlıyordu. İmsaktan hareketle küçük küçük adımlar atarak feragat geçidinden geçiliyor, onun komşusu olan riyazete ulaşılıyordu. Küçük bir şaka o nâhoş suç duygusunu yaratıyor, bu hissin barışma hazzında eritilmesi gerekiyordu.

Borg, çaresizlik içinde, ilkönce köprüleri parçalamak, kızı örtüsüz hazlarla karşı karşıya getirmek: kızın ruhunda, ateşli renklerle tasvir ettiği dünyevîye karşı arzu uyardırmak zorunda kalmış; fakat bu işi başarıp da son saniyede kendini geri çekiverince genç kızda hayal kırılışının soğukluğu başgöstermişti. Duygularını yüceleştirmeye, ona döl ve aile düşünceleri aşılama kalkışınca genç kız ürkmüş, kesin bir dille çocukları olmasını istemediğini söylemişti. Hattâ bazı kadınlar arasında pek rağbette olan bir ağız kullanarak: «Ben sende olmayan döl yatağının yerini tutmak, karnımda zürriyetini taşımak, hele onları hayatımı tehlikeye koyarak doğurmak istemiyorum!» demişti.

Borg o anda tabiatın, genç kızla kendi arasına mahiyetini henüz bilmediği bir şey koyduğunu hissetmiş; kendini teselli için bunu, kelebekteki, yumurta bırakınca ölmek korkusu; çiçekteki, tohum oluşur oluşmaz güzelliğinin solacağı endişesi şeklinde yorumlamıştı.

Bu hafta içinde yorulmuş, yıpranmıştı Borg. Düşüncelerinin nazik çarkları yuvalarında işlemeyen kalmış, makinelerin yayları gevşemişti.

Gündüzleri böyle bir yorgunluktan sonra birkaç saat çalışmak istedi mi kafası boş şeylerle meşgul oluyordu. Kırık dökük kelimeler, kulak tozunda âdeta yüksek sesle tekrarlanıyor; kızın konuşurken yaptığı hareketler, takındığı tavırlar gözünün önüne geliyor; filân soruya falan şekilde cevap vermeliydim diye düşünüyor; tam da yerini bulmuş bir cevabın hatırlanışı ona bir memnunluk ânı yaşıyordu. Hülâsa ıvır zıvırla doluyordu kafası.

Bir kaosu düzene sokmaya yeltendiğini şimdi anlıyordu; olgun bir kadınla fikir alış veriş yapacağına bir okul çocuğuyla oyalanmış; karşılığında hiçbir şey alamaksızın kuvvetinden parçalar vermiş, ruhuna bir kuru sünger yerleştirmiş ve sünger şiştiği halde kendisi kurumuştur.

Her şeyden bezmişti, yorgundu; çekip gitmeye can atıyor, bunu hiç değilse bir süre için özlüyor, çünkü ebediyen kaçmak elinden gelmiyordu.

Şu anda, sabahın beşinde pencereden dışarıya bakınca, sadece, hafif lodosa rağmen hareketsiz, koyu bir sis gördü. Bu berrak ve yumuşak beyaz loşluk onu ürküteceğine cezbediyor; Borg bu boşluğun kendisini gizleyeceğini, artık bağlandığını hissettiği bu küçük dünya parçasından ayıracağını düşünüyordu.

Barometre ile hava fırlıdığı, günün güneşli geçeceğini gösteriyordu. Bu yüzden uzun uzadıya hazırlanmaksızın, yanına yalnız deniz haritasıyla pusulayı alarak kayığına bindi. Deniz tarafında, yarım mil kadar uzakta, karaya çıkmak istediği yönde canlı şamandıranın sesini duydu-

ğu içindir ki sadece pusulaya ve haritaya güvenmiş olmuyordu.

Yelkeni isa etti, az sonra sisin içine dalmıştı. Gözün her türlü renk ve şekil algılarından kurtulduğu o anda, önce karmakarışık dış dünyadan tecrit edilmenin hoşluğunu hissetti. Şimdi âdeta kendi atmosferiyle çevrilmiş, bir başka gökcisminde imiş gibi, havadan değil de su buharından ibaret bir ortamda tek başına süzölmeye başlamıştı: Bu ortamı teneffüs etmek insana; arz kitlesinin, gazların kaosundan çözölüp ayrıldığı sırada anlaşılır bir sebep olmaksızın kalmış o yüzde 79 oranında ve lüzumsuz azotu ile ciğerleri kurutan öteki havadan daha çok ferahlık, canlılık veriyordu.

Koyu duman renginde bir sis değildi bu; açık, yeni erimiş bir gümüşe benziyor, arasından doğru güneş ışınları daha bir zenginleşiyordu. Bu sis bir pamuk kadar sıcak ve şifalı, yorgun benliğini sarıyor; onu darbelerden, basınçlardan koruyordu. Bir an duyuların sestten, renkten, kokudan uzak bu uyanık sükûnunu tattı. Sancılı başının, başkalarıyla temasa gelmiyeceğinden emin olmak düşüncesiyle, ferahladığını duydu. Kendisine bir şey sorulmayacağına; cevap vermek, konuşmak külfetinden kurtulduğuna emindi şimdi. Bütün hatlar kesilmiş olduğu için makine bir an hareketsiz kaldı.

Fakat sonra tekrar, açık seçik ve düzenli, yaşadığı olayları düşünmeye başladı. Ama yeni savuşturdukları, öyle ikinci plânda, öyle ufak tefek şeylerdi ki tazesini gelmeden önce, son günlerde sızmış suları boşaltması gerekiyordu.

Uzaktan uzağa birkaç dakikalık kesintilerle şaman-

dıra çanınını çaldığını işitti; sisin göbeğine, bu sesin geldiği yöne dümen kırdı.

Sonra yine ortalığı bir sessizlik kapladı. İlerlediği izlenimini ona sadece önde kayığın şıptırtıları, arkada dümen suyunun fıştırtıları veriyordu. Ama az sonra sisin içinde bir martının gakladığını işitti, aynı anda bir başka kayığın fıştırtısını duyar gibi oldu. Tehlikeyi önlemek için seslendiyse de bir cevap alamadı, suda bir kayığın dümen kırışına benzer bir gürültü işitti, o kadar.

Daha bir süre gittikten sonra rüzgârüstü tarafından anayelken ve filokla birlikte bir direğin ucunu gördü; kayığın teknesi yahut dümencisi görülmüyor, yüksek dalgalar buna engel oluyordu.

Bu olay başka durumlarda düşüncelerini tedirgin etmezdi; ama şimdi o hemen açıklanamayan bir şeyin verdiği ve takipte olmak düşüncesine pek yakın bir korkuya benzer bir etki yaratıyordu. Uyanmış kuşku daha da kuvvetlendi: Az sonra sislerin içine çizilmiş hissini veren hayalet kayık, rüzgâraltından hızla geçip gitmiş; fakat Borg randa yelkeninin gizlediği gemiciyi görememişti.

Tekrar seslendi. Bir cevap alacağı yerde sadece yelkenlinin, dümende kimse olmadığını fark etmesini sağlayacak kadar hafif, dümen kırdığını gördü. Hayal, her şeyi yutan sisin içinde yitip gitmişti yine.

Gizli bir şey karşısındaki korkudan sıyrılmaya alışık olduğu için hemen bir yorum aramaya koyuldu, fakat sonunda şu soruyla karşı karşıya geldi: «Dümendeki şahıs, kendini niçin gizliyor?» Sulara başıboş bırakılmamış bir yelkenlinin bir dümencisi olması gerektiğinden zerre kadar şüphe etmiyor, peki ama bu adam niçin görünmek istemiyordu. Genellikle, bir kötülük etmek, rahatsız edilme-

mek, yahut birisini korkutmak istedi mi, görünmekten çekinirdi insan. Aynı rotayı izlediğine bakılırsa kayıktaki meçhul şahsın yalnızlık aramadığı kabul edilebilirdi. Şayet bâtil inançlara boş veren bir pervasız korkutmak idiyse maksadı, boşunaydı bu.

Borg, bu aralık rotayı şamandıraya çevirmişti: Hayalet yelkenli onu rüzgâraltında izlemekte ısrar ediyor, fakat hep belli bir uzaklıkta kaldığı için, ancak koyu bir sis halinde fark ediliyordu.

Borg rüzgârın şiddetlendiği yere gelince, sis biraz dağıldı. Sisin sırmaladığı güneş, dalgaların sırtına bir gülmüş çubuk gibi uzanmış, rüzgârın artmasıyla şamandıra çanı daha sık çalmaya başlamıştı.

Borg, dümeni güneş ışınlarının göbeğine, sisin yırtıldığı yere doğru kırdı: tam bir seyirle şamandıraya yaklaşıyordu.

Şamandıra, zincifre kırmızısı rengine ve ıslak parıltıların sırtında sallanıyor; büyük siyah nefes borusu çapraz havaya kalkmış, açıkta bir akciğeri andırıyordu. Havayı sıkıştıran sonraki dalgalar, deniz güneşe karşı kükrüyor-muşçasına bir feryat kopardılar. Şamandırayı bağlayan zincirler, suların çekilişi bitene kadar şakırdadı; dalganın ölmesi, havanın geri emilmesi üzerine derinlerden doğru, boğulan bir mastodonun muazzam hortumundan çıkıyora benzeyen bir homurtu yükseldi.

Borg'un, çocukluklarla, entipüften şeylerle geçmiş bir aydan sonra aldığı ilk heybetli izlenim bu olmuştu.

Deniz denen kalles kurdun boynuna, savunmasız kurbanını uyarması için bu küçük çanı takan insan dehasına hayran oldu. Denizin ortasında bir kaya tabanına zincirlenmiş olan ve fersahlarca öteden kimin sesi duyula-

cak diye rüzgârlarla, dalgalarla yarışıp gece gündüz haykırarak bu münzeviye gıpta ediyor; ona, ülkesine ayak basan yabancıya hoş geldin diyen, ıstırabını inliyebilen, duyurabilen ilk varlık gözüyle bakıyordu.

Sahne çabuk sona ermiş, yelkenlisi yine o alaca karanlıkla sarılmıştı; kayık şimdi başını dinlendirmeyi düşündüğü adaya gidiyordu. Dalgaların kıyılara çarpıp kırılışlarını işitene kadar, bir yarım saat, hep aynı yönü izledi; sonra kıyıyı rüzgârtına almak için dümen kırdı ve liman olarak kullanabileceği bir koya daldı.

Gemilerin seyir yolu gerisinde son adaydı bu. Kırmızı gınaystan ibaret birkaç dönümlük bir saha kaplıyor; üzerinde, kayaların buzlar tarafından tamamen kazınamamış yerlerindeki bazı yosunlardan başka bitki görünmüyordu. Hayvan namına, burayı kendilerine barınak edinmiş muhtelif martı çeşitleri; Borg'un, kayığını bağlayarak adaya çıkması üzerine, bir alârm çılgıdır kopardılar. Borg orada battaniyesine sarınarak, kendisine rahat bir koltuk ikram eden, güzel cilâlı bir oyuğa oturdu.

Bu göreni de, dinleyeni de olmayan yerde düşüncelerini başıboş bıraktı; kendi kendine itiraflarda bulunuyor, ruhunun derinlerini araştırarak, içinin sesini işitiyordu. Öbür insanlara yalnız iki ay temas etmiş, fakat bu süre, enerji kanunu gereğince şahsiyetinin en iyi kısmını kaybetmesine kâfi gelmişti. Anlaşmazlıkları önlemek için kavuk sallamaya alışmış, kırmamak için kaçınmayı öğrenmiş, belli bir karakterden yoksun, uysal bir sosyete adamı olup çıkmıştı. Başının ıvr zıvırla dolu oluşu; kısaltılmış, basitleştirilmiş bir dille konuşmaya mecbur kalışı yü-

zünden, dil ıskalasının yarım sesleri kaybettiğini, düşüncelerinin gerisin geri, çıktığı iskeleye giden o eski ve yürümüş yollara saptığını hissediyordu. İnsanın, başkalarının inançlarına saygı göstermesi, kimsenin itikadına müdahale etmemesi gerektiği hakkındaki o eski ve gevşek safsatalar, tekrar ruhuna sokulmuşlardı. Sırf nezaketinden dolayı bir sihirbaz olarak görünmüş, sonunda ise tehlikeli bir rakibi başına belâ almıştı: Bu rakîp, ruhunu ruhuyla birleştirmek istediği biricik insanı, ondan ayırmaya savaşıyordu.

Kendisini kafese koyduklarını sananlara nasıl oyun oynadığını düşününce, dudaklarında bir gülümseme belirdi. Fakat elinde olmaksızın ve yarı duyulur şekilde ağızından çıkan: «Sizi gidi eşekler sizi!» sözü karşısında irkildi: Birisi işitiverir diye korkmuştu.

Sonra sakın düşünceler, geçişlerine devam ettiler: Onlar, ruhunu esir ettiklerini sanadursunlar o onları esir etmişti. Kendilerinin işini yapmakta olduğunu vehmediyorlar; onun, kendilerini, ruhunu işletmek ve kudretini anlamakta kullandığını bilmiyorlardı.

Fakat şimdiye kadar kendi öz malı kabul etmeye cesaret edemediği bu düşünceler; şimdi kendilerini, ruhunun çocukları olarak tanıtıyorlardı: Bu büyümüş ve gürbüz çocuklar, evet, kendisininindiler. Borg bu adalıların kendisine yapmak isteyip de yapamadıklarını onlara yapmıştı; mesele bundan ibaret! Ve kendine bir lâterna akordettiğini sanan bu genç kadın, Borg'un ruhuna bir rezonans düzeyi olarak seçildiğinden şüphe etmiyordu...

Borg birden ayağa fırladı, tehlikeli düşüncelerinin seyrini durdurdu; çünkü sisin içinden doğru, kayalıklarda yürüyen ayak sesleri duymuştu. Yalnızlığın ve baskına uğ-

ramak korkusunun etkisinde, kulağının yanılmış olabileceğini hemen teslim etmekle beraber, adımlarını aşağıya, kayıktan yana çevirdi. Fakat kayığı bıraktığı gibi bulunca, adayı dolaşıp öbür kayığı aramaya karar verdi; şayet birisi gelmişse bir başka kayık daha olmalıydı çünkü!

Kıyı taşlarına basarak yürüdü, az sonra rüzgâraltı sahilindeki ilk burnu dönünce, randa yelkeni donanımı denizde gördüğünün aynı, altı yassı bir sandal buldu. Kayık sahibinin adada olduğu muhakkaktı şu halde!

Borg, sisin içini taramaya başladı, dönüş hattını kesmek üzere de, kayıkların civarından ayrılmıyordu. Birkaç kere seslendikten sonra, bu esrarengiz şahsı ele geçirmek için, kayıklardan uzaklaşmak gerektiğini anladı. Aşağıya, kayıkların oraya inerek kaçmayı imkânsızlaştırmak için, her ikisinin dümenlerini çıkardı. Sonra yine sisin içine daldı. Önüsüne ayak sesleri duydu, sesin geldiği yönü izlemeye koyuldu, ama çok geçmeden sesin bambaşka bir yönden geldiğini işitti. Takipten yorgun, boşuna çabalayışlardan öfkeli, bu sahneyi derhal sona erdirmeye karar verdi; sisin dağılmasını beklemek istemiyordu çünkü.

Var gücüyle haykırdı:

«Orada kim varsa cevap versin! Yoksa ateş ediyorum!»

Sislerin içinden: «Durun, ateş etmeyin!» diyen bir ses çınladı.

Borg'a bu ses, evvelce, ama hayli zaman önce, belki gençliğinde işittiği bir sesmiş gibi geldi. Meçhul şahsın olduğu, silüetinin boz rengin içinde gene boz renkte belirdiğini gördüğü yere yaklaşıırken, ruhunda, bir insanın tıpkı bu konturlarının eski hâtırası uyandı. Bu çarpık çizlerin, bu çok uzun kolların ve bu eğri sol omuzun ben-

zeri; hâfızanın depolarında unutulup kalmış ilk okul üçüncü sınıftan bir arkadaş hayalinde mevcuttular. Fakat sislerin içinden, gezici vaizin Amerikanvari sakalının belirmesi karşısında, bu dağınık hayaller büsbütün dağıldı ve Borg, serap olayında Johanna vahyine baş vuran, tepedeki adamı gördü, o kadar.

Elinde kasket, yüzünde korku, vaiz, balıkçılık uzmanına doğru yaklaştı; hakikatte tüfeği falan olmadığı için uzman, bu usulca yaklaşan takipçi karşısında kendini emniyette hissetmiyordu. Ürkekliğini gizlemek için sesine sert bir ifade katarak sordu:

«Niçin benden gizleniyorsunuz?»

Yumuşak ve uysal bir sesle: «Gizlendiğim yok, sisin marifeti!» cevabını verdi vaiz.

«Fakat kayıktayken neden dümen başında değildiniz?»

«Muhakkak dümende mi oturmak lâzım? Kayığın daha iyi gitmesi için ben rüzgârüstündeydim. Yekeye bağlı bir ip vardı elimde, bizim oralarda böyle yaparlar.»

Vaizin sözleri doğru kabul edilebilirdi, ama kendisini buralara kadar niçin izlediği sorusuna bir cevap değildi bu. Uzman, ruhların teke tek dövüşeceğini sezinledi; burada tesadüfen buluşmuş olamazlardı çünkü.

Borg, bıraktığı yerden aldı: «Sabah sabah bu uzak yerde işiniz ne?»

«Öyle, hani nasıl söylesem, araya kendimle başbaşa kalmak ihtiyacını duyar gibi olurum da...»

Cevap, soruyu soran üzerinde az çok bir yankı yaratmıştı. Borg'un yüzünde sempatiye delâlet eden bir ifade bulunca ekledi vaiz: «Çünkü murakabelerde, dualarda kendimi arayıp bulduktan sonra Tanrıyı da bulabilirim.»

Bu sözlerde mâsum bir itiraf gizliydi. Ama Borg istemiyerek yapılmış bu inkârdan hareket ederek: «Allah benim benliğimdir yahut benim benliğimdedir» sonucunu çıkarmak istemedi; yani bir fiction ile yalnız olabilen, şu halde âdeta münzevi, bu adama karşı, içinde bir saygı duyuyordu.

Borg; vaizin, ihtimal konuştuğu sözleri aradan akıtmak ve bir havariye benzemek için, denizcilerle gezici vaizlerde âdet olan, o üst dudağa kadar taşmış, kestane rengi bir sakalla örtülü yüzünü incelerken, bu çehrenin gerisinde bir ikinci çehre görür gibi oluyordu. Hâfızasının bilinç dışı başladığı çalışmasından yılgın, düpedüz sordu:

«Birbirimizi daha önce görmüşlüğümüz var mı acaba?»

«Evet, ona ne şüphe!» cevabını verdi vaiz. «Ve siz, sayın uzman, belki de farkında olmaksızın, benim hayatıma öyle bir müdahalede bulundunuz ki insanın, benim mesleğimi tâyin eden siz oldunuz, diyeceği geliyor...»

«Yok canım! Anlatın hele, çünkü hiçbir şey hatırlamıyorum ben!» diye rica etti Borg ve yanına vaizi de çağırıp kayanın üzerine oturdu.

«Yirmi beş yıl kadar oluyor, sizinle ilk okulun üçüncü sınıfındaydık...»

Borg, sözünü kesti: «Adınız neydi o zaman?»

«O zaman adım Olsson idi; babam köylü olduğu, ev dokuması esvaplar giydiğim için Kartöküz derlerdi bana!»

«Olsson mu? Durun hele! Matematikte birinciydiniz, değil mi?»

«Öyleydim! Derken müdürün ellinci doğum yıldönümünü kutladığı gün geldi. Okulu dallarla, çiçeklerle süslemiştik. Son dersten sonra içimizden biri, sınıfça buket-

ler satın alarak müdürün evine, karısıyla kızına götürmemizi teklif etti. Müdürün ailesinin okulla bir alışverişi olmadığını, aksine çok zaman okul işlerine zararları bile dokunduğunu söyleyerek, sizin bunu gereksiz bulduğunuzu hatırlıyorum. Ama yine de çiçek alıp gittik; siz de, ben de beraber. Merdivenlerden yukarı çıkıyordum ki, öyle sanıyorum, gözleriniz o benim ev dokuması esvaplarıma ilişti ve en güzel buketin benim elimde olduğunu, fark ettiniz: «Saul, peygamberlerin arasına nasıl girer?» diye bağırdınız.»

«Ben bunu tamamen unuttum!» dedi Borg kısaca.

Vaiz titrek bir sesle itiraz etti: «Bense hiç unutmadım. Uyuz bir koyun olduğum; saygılara tercümanlık ettiğim takdirde kibar bir kadının ciddiye almayacağı bir sırnaşık telâkki edileceğim, yüzüme vurulmuştu. Tüccar olmak; hemen paraya, şık elbiselere kavuşmak; kibarlığı, güzel konuşmayı öğrenmek üzere tahsili bıraktım. Fakat iyi bir mevki elde edemedim asla. Görünüşüm, konuşmam, görüşüm aleyhime çalışıyorlardı. O zaman kendi başıma kalmaya başladım; yalnızlığımda, varlıklarından haberdar bile olmadığım kuvvetlerin ruhumda geliştiğini hissediyordum. Günün birinde rahip olmayı arzu etmiş, ama geç kalmıştım. Yalnızlık bana insanlardan çekinme aşıyor, insan korkusu beni tam bir münzevi yapıyordu: Tek dostluğunu Tanrıda; ihmal edilmişlerin, uyuzların, damgalıların kurtarıcısında; Hazreti İsa'mızda aramaya mecbur bir münzevi. Ben bunu size borçluyum!»

Son sözler, belli bir acılıkla söylenmişti; öyle ki Borg açık konuşmayı en akıllıca hareket olarak gördü: «Yirmi beş senedir benden nefret ettiniz şu halde!» dedi yüksek sesle.

«Hem de nasıl; hudutsuz! Fakat intikamımı Allaha bıraktım bırakalı nefretim kalmadı.»

«Intikam alan bir Allahınız var demek! Onun alet olarak sizi kullanacağına mı inanıyor, yahut onun, üzerime elektrik şerareleri yağdıracağını mı sanıyorsunuz? Üfleyip kayığı mı devirecek, bana çiçek hastalığı mı gönderecek yoksa?»

«Allahın hikmetine kimse akıl erdiremez, fakat haksızın yaptıklarını herkes bilir.»

«Bir çocuğun saçmasapan lâflar etmesinde Tanrının bir ömür boyu peşinde koşacağı bir haksızlık mı görüyorsunuz? Bu intikam düşkünü Tanrı sizin kalbinize yerleşmiş olmasın sakın; onunla her zaman buluştuğunuza göre? Demin öyle demediniz mi?»

Kendi sözleriyle kısıtılmış vaiz, daha fazla tutamadı kendini.

«Tanrıya dil uzatın bakalım!» dedi. «Kim olduğunuzu biliyorum artık! Armut dibine düşer! Şeytanın bütün hilelerini şimdi anlıyorum. Bir mâbet örtüsü altında siz bir fahişeye tapmak üzere bir genelev kuruyorsunuz. Halk yere kapansın da bir münkire tapınsın diye sihirbaz. büyücü rolü oynuyorsunuz. Fakat Rabbimiz dedi ki: Ne mübarektir onun kaftanlarını yıkayanlar ki hayat ağacına inakları olup kapılardan şehre gireler. Ama köpekler ve sihirbazlar ve zina edenler ve kaatiller ve putperestler ve yalanı sevip söyleyenlerin cümlesi hariçtirler.»

Başka bir yerde aramaya lüzum görmediği. o dudaklarında hazır son kelimeleri hayret verici bir alışkanlık ve heyecanla sıralayıvermişti. Sonra yaptığı etkiyi zayıflatabilecek, yerinde bir cevaptan korkuyormuşçasına geri döndü ve aşağıya, kayığına doğru yürüdü.

Sis bu süre içinde dağılmış, deniz duru mavi rengiyle huzur ve ferahlık saçarak açılıvermişti.

Borg daha bir süre kayadaki koltuğunda oturdu ve ruhun, fizik kuvvetlerin tâbi oldukları kanunlara tâbi bulunduğunu düşündü.

Rüzgâr aşağıda, Estonya kıyılarında bir dalga kaldırıyor, o dalga bir başkasını itiyor; bu hareketi İsveç kıyılarına aktaran sonuncu dalga ise, bir kaya blokuna destek vazifesi gören ufak bir çakıltaşını sarsıyordu. Aradan bir ömürlük bir zaman geçince bunun sonuçları gözükecek, blok çökecek; bu ise dayanaksız kalan çıplak sütunlarda yeni bir oyulmaya yol açacaktı.

Zihninden, yirmi beş yıl önce, kendisine kalırsa alelâde bir söz çıkıvermiş, bu söz bir kulaktan içeri girerek bir beyni öylesine sarsmıştı ki bir insanın tek mil hayatına, gideceği yönü gösterdikten sonra bile gücünü, etkisini yitirmemişti.

Sinir sistemindeki bu akımın sürtünmelerle yeniden enerji toplayarak, bu defa daha çoğalmış kuvvetlerle tekrar boşalıp başka maddeleri harekete getirmeyeceğini, başkalarının hayatında sarsıntılara, çöküntülere yol açmaya-cağını kim bilebilirdi?

Vaizin kayığı burnu dönüp de doğu adasına doğru yol alırken Borg; orada kendisine karşı mevzi kuran bir düşmanın bulunduğunu, öylesine emin hissediyordu ki, kendi kayığına binip evine gitmek ve savunma durumuna geçmek için ayağa kalktı.

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Borg, tekrar kayığına girip de dalgaların hafif sallantısında sinirleri yatışınca, tam bir yalnızlık içinde, daha birkaç saatini denizde geçirerek, şu son tatsız izlenimleri dağıtmaktan yana büyük bir arzu duydu.

Hem bu adamın, nişanlısına etkisi olacağından sanki ne diye korkuyordu; nişanlısı, cahillerin seviyesine inecek olduktan sonra hayatlarını birleştirmeye değmezdi ki! Bu böyle olmakla beraber, böyle bir korkunun varlığı onu üzüyor; bu ona kıskançlık gibi gülünç bir isimle damgalanmış bir şeyi kaybetme korkusu içinde yaşayan erkeklerin halini hatırlatıyordu. Tutamayışı, kendisinde bulunan bir yetersizliğe mi delâlet ediyordu, yoksa daha çok, genç kızda mevcut bir acze mi? Yoksa bu kız böyle bir aciz yüzünden mi balonun yükseleceği, din denen emniyet demirinin çözüleceği, hisler denen safra torbalarının atılacağı sıra, itidalini muhafaza edemiyordu? Kaybedecek bir şeyleri olmayanlar için bu şekil pek olağan değilse de, besbelli sonuncusu!

Rüzgâra karşı volta vurup gitmiş, adanın güney doğusunda rüzgârsız tarafa düşmüştü. Zindanını bu açıdan incelememişti hiç. Yukarda, tepede, önünde iskelesiyle henüz tamamlanmamış mâbedin iskeleti görünüyor, fakat sabahın ilerlemiş saatleri olmasına rağmen işçiler görün-

müyordu. Denizde, balığa çıkmış tek kayık da göremedi. Adada büyük bir sessizlik hüküm sürüyor; keza ne güm-rük kulübesinde, ne de kılavuz gözetleme yerinde bir kim-se görülüyordu.

Yelken açıp adanın etrafını dolaşmak üzere, kayığına yeni bir yön verdi. En dışarlık kısma gelince dalgalar kabardılar. Kıyıda kol gezerek limanı tutması tam bir saat sürdü. Şimdi bayanların oturduğu evi de görüyordu. Limanın burnunu döner dönmez, bütün ada halkının evin etrafına birikmiş olduklarını fark etti; vaiz, başı açık, evin önünde duruyor, konuşuyordu.

Çatışmanın arefesinde bulunduklarından çok emin, karaya çıktı; yelkenleri toplayıp odasına gitti.

Açık pencereden doğru, şimdi bir kilise ilâhisi duyuluyordu.

Borg çalışmaya oturmak istiyor, fakat bunun çok geçmeden yarıda kesileceği düşüncesi onu başlamakta alı-koyuyordu.

Azaplı bir yarım saat geçti; bu süre içinde artık kendi başına buyruk olmadığını, içine kapanabileceği birkaç metre karelik bir odaya artık hükmedemediğini, balinanın derisine yapışıp ağırlıklarıyla gitgide hayvanın hızını kesen istridyeler gibi, sırnaşık bu insanlarla temastan kaçınamayacağını her zamankinden daha açık, hissediyordu.

Kısa bir vuruluştan sonra kapı açıldı, matmazel Maria karşısında duruyordu. Yüzünde yeni bir ifade vardı, acılı bir sitem ve bir merhamet ifadesi.

Borg, bir hareket noktası kazanmak üzere, önce onun konuşmasını bekledi.

Fazla küstah konuşmamaya çalışarak: «Neredeydin?» diye sordu genç kız.

«Yelkenliyle dolaştım.»

«Beni çağırmak yok mu?»

«Bunu çok arzu ettiğini bilmiyordum.»

«Hayır, biliyordun, ama karanlık düşüncelerinle başbaşa kalmak istedin!»

«Belki!»

«Belki değil, şüphesiz! Sanıyor musun ki ben farkına varmadım? Zanneder misin ki benden bıktığını görmüyorum?»

«Her Allahın günü yanından ayrılmayan ben; bir sabah, uykuda olduğun bir sırada, kayıkla birkaç saatçik dolaşmak hürriyetini kullandım diye, senden bıkmış mı sayılırım? Fakat senin balık avlamayı öğrenmekten bıkmış olduğun muhakkak; bir defacık olsun açık denizde görmedim seni!»

Maria, hakikati ifade ettiğinden gayet emin, cevap verdi: «Sen de pekâlâ bilirsin ki balık avlanmaz şimdi!»

Bir patlama tehlikesi olsa bile, mayına bizzat yaklaşmak niyetiyle Borg itiraz etti: «Hayır, gözüm görüyor benim! Vaiz dinlemek için halkın işini gücünü bıraktığını görüyorum!»

Çatışma başlıyordu.

«Burada dinî âyinler yapılmalı diyen sen değil miydin?»

«Öyle ama yalnız pazarları! İnsan altı gün çalışır, yedinci gün kiliseye gider. Buradaysa hiçbir gün çalışma yok, her gün bir vaizdir gidiyor. Kendilerine ve ailelerine bu dünyada rahat bir hayat sağlamayı düşüneceklerine, ahret gibi meçhul bir şey uğruna yarışıyorlar. Mâbette çalışan işçiler bile işlerini bıraktılar, kilisenin yapılıp ortaya çıktığını göremeyeceğiz anlaşılan. Ben her an, milletin

sefalet içinde yüzmeye başladığı haberini bekliyorum; bu gidişle paraca yardım sağlamayı düşünmeliyiz...»

Matmazel Maria, sözünü kesti: «Ben de bundan bahsetmek istiyordum!» dedi. Konuyu açmak zahmetinden kurtulduğuna memnun görünüyor, fakat Borg'un bu sözleriyle bu konunun kapanmış olduğunu görmüyordu.

«Ben buraya yardım dağıtmaya değil, halka kendilerini ianesiz kurtarmayı öğretmeye geldim.»

«Başka türlü görünmek istesen bile, aslında kalbsiz bir adamsın sen!»

«Sen de kalbinin büyüklüğünü, elbisenin saçaklarından bir metresini bile fedaya razı olmaksızın, benim paramla göstereceksin değil mi?»

«Senden nefret ediyorum, nefret!» diye boşandı genç kız; yüzü korkunç bir ifadeye bürünmüştü. «Senin kim olduğunu biliyorum; her şeyi, her şeyi, her şeyi biliyorum!»

Buz gibi bir sesle: «Benden niçin ayrılmıyorsun şu halde?» diye sordu Borg.

«Ayrılacağım senden, ayrılacağım!» diye bağırdı genç kız, kapıya doğru yürüdü, ama çıkıp gitmedi.

Masa başına oturdu Borg, bir mürekkepli kalem alarak bir şeyler yazmaya başladı; söylenecek bir şey kalmamış olduğu için, sona ermiş bir konuşmaya başlamak gafletini böylelikle önlemek istiyordu.

Hıçkırık seslerini, kapının kapanışını, ayak seslerinin sofada uzayışını, merdiven gıcırıtlarını bir rüyada gibi işitti.

Uyanıp da kaleminin uçar gibi gezindiği kâğıdı okuyunca, kâğıtta öyle çok Pandora kelimesi gördü ki, çekişmelerinden bu yana, aradan bir hayli zaman geçmiş olma-

lıydı.

Derken dikkati bu kelimeye takıldı, bunun ne anlama geldiğini merak etti; mitolojiden kalma henüz hafif bir hâtırası olmakla beraber, senelerin geçmesiyle Pandora'nın kim olduğunu unutmuştu çünkü. Masadan ansiklopedik sözlüğü alıp okudu:

«Pandora, antikitenin Havva'sı, yeryüzünün ilk kadını. Prometheus'un ateşi çalmasının intikamını almak üzere, tanrılar onu insanlara yolladılar; bütün kötülükleri beraberinde getirdi, o gün bu gün bu kötülükler insanların başına üşüştüler. Pandora, edebiyatta, aslında yaldızlı bir felâket olan bir saadet şeklinde, ayartmak ve kandırmakla görevli bir varlık olarak tasvir edilir.»

Âdem'in cennetten kovulmasına sebeb olan Havva efsanesinin aynı mitos idi bu. Fakat efsanenin devir devir tasdik edilmesi; şehirlerden uzakta bu deniz kıyısındaki ufak dünya parçasında, kendi ışık saçmak isterken bir kadının alacakaranlıklar yaymaya başladığını bizzat anlamış olması; Helen ve Yahudi sanatçılarının sembolik ifadelerinin temelinde esaslı bir fikir bulunduğunu gösteriyordu.

Genç kızın, kendisinden nefret ettiğini seziyordu. Borg; kızın, aşağıdaki kalabalıkla birlik olduğunu gördüğü için anlıyordu bunu. Ama beri yanda bu aşk, sarı tablasındaki kötü bir taklide ışıklar serpiştirmek maksadıyla, ayçiçeğinin güneşe doğru yükselişinden ibaret bile olsa, kızın kendisini sevdiğinden de şüphe etmek istemiyordu. Gel gelelim âdi insanlardaki âdilikten bir parça vardı burada: Zarar vermek kötülüğü! Kendisi için, akılsızlığa karşı kazanılacak bir zafer olacağından, haksız bir iktidar uğruna mücadeleleydi bu.

Bunu genç kıza söylemek, bağılılığı kesmek olurdu; bu ilişki Borg'un boyun eğmesine yahut hiç değilse kızın üstünlüğünü teslim etmesine bağılıydı çünkü. Bu ise bir hayatı, çimlenip büyüyerek belki de dürrüst bir evlilik imkânlarını toptan boğabilecek mecburi bir yalan üzerine kurmak anlamına gelirdi. Bütün evliliklerde az çok mutsuzluk bulunmasındaki en derin sebebi asıl şu noktada aramalıydılar: Erkek, evlenmeyi bazan kastî bir yalanla imzalıyor, çok kere şahsiyetini, kendisine benzetmek istediği bir varlıkta hayal ettiği için, bir kuruntuya kurban gidiyordu. Mill, bu optik yanılmaya, bu kehanete öyle saplanmıştı ki bütün düşüncelerini, terbiye ettiği o basit kadından kazandığını zannetti.

Ezelden beri aşkın ücretiydi bu: Kadının ne olduğunu erkek meskût geçecektir. Yüzyıllar bu suskunluk üzerine bir yalanlar kaosu kurdu, ilim onu sarsmaya cesaret edemedi, en yürekli devlet adamları ona dokunmayı göze alamadılar, cemaatte kadının yeri söz konusu olunca din adamları bu yüzden Paulus'u inkâr ettiler.

Fakat Borg'un aşkı genç kızin, kendisine yalvaran bakışlarla baktığını görünce başlamış, alevlenmiş ve Borg, onun ve daha birçoklarının mutluluğu için çabalar-ken, dudaklarında aptallığın zafer gülümsemesi, kızın, bütün o çabaları çiğnemesiyle de yitip gitmişti.

«Bitti!» dedi Borg içinden, ayağa kalktı, kapısını kilitledi.

Gençliğinin, aradığı kadını bulmak ümidi tükenmiş, «cinsinin, öbür cinsin altında olduğunu kavrayacak kadar anlayış sahibi bir kadın» aramıştı.

Şu var ki zaman zaman bu hakikati teslim eden bazı kadınlara rasladığı da olmuştu. Fakat ne çare sonunda

bunlar da bunun böyle oluşunun sebeplerine itiraz etmişler; bunu olmayan bir baskıya bağlayarak, kadının, hürriyeti genişlediği takdirde hemen erkeği aşacağını söylemişlerdi. Mücadele kızışmıştı.

Borg, zekâsını, çok küçük ve çok sayıda oldukları için değneğinin boşa gideceği bu sivrisineklerle denklikten yoksun bir savaşa girip harcamak istemiyor; bunun içindir ki olmayan bir şeyi boşuna aradıktan sonra şimdi bu bahsi edebiyen kapamaya karar vermiş bulunuyordu. Bütün enerjisini çalışmaya sarf etmeyi düşünüyor; ev, aile hayatı ve cinsiyet iç güdülerini bir tarafa bırakıp, çoğalmayı başka «üretme hayvanları» na terk etmek istiyordu.

Serbest kalmak duygusu, ruhuna bir rahatlık veriyor, dimağından sanki bir kösteğin kalktığını, beyninin şimdi çekinmesiz çalışmaya başladığını hissediyordu. Kılık kıyafetine artık özenmeye lüzum kalmadığı düşüncesi; onu, kendisine sıkıntı veren, ama nişanlısının şık duruyor dediği bir yakayı boynundan çıkarmaya sevk etti. Saçlarını nasıl kolayına geliyorsa öyle düzeltti ve bunun, sinirlerini yatıştırdığını gördü; çünkü saçlarına, nişanlısının en çok hoşlandığı biçimi verebilmek için az mı didinirdi. Eski bir dost gibi sevdiği, fakat bir kenara koymak zorunda kaldığı piposu, tekrar ortaya çıkarıldı. Uzun zamandır giymeye cesaret edemediği robdöşambr ile sandallar, ona ağırlıktan kurtulmanın sevincini verdiler; bu özgürlük, içinde rahat soluk alıp sereserpe düşünebildiği havadar bir ortamı hatırlatıyordu.

Her türlü uyma külfetinden kurtulduğu şu sırada önce, en küçük şeylere varana kadar, katlandıklarının ne korkunç bir gaddarlık olduğunu anladı. Odasında bir kapı tıklatılmasıyla rahatsız edilmeksizin, korkusuz gezinebi-

liyordu şimdi; içinde ihanet duygusu olmaksızın, kendini, düşüncelerine bırakabiliyordu.

Yeni ele geçirebildiği bu özgürlüğün henüz bol bol tadını çıkaramamıştı ki, kapı vuruldu; hâlâ birtakım halatlarla bağılmışçasına, vücudundan bir ürperti geçti. Müşavir hanımının sesini işitince, henüz kurtulmamış olduğu, tekrar yeni baştan başlamak zorunda bulunduğu düşünceyle, beynine ezici bir topuz yemişe döndü.

Önce kapıyı açmamayı düşündü; bir nezaketsizlikte bulunmak duygusu, kendisini korkak bellemeleri endişesi; onu kapıyı açmaya iletti. İhtiyar kadının dostça ve zeki gözleriyle karşılaştığı, onun hayırhah bir gülümseme ve halden anlar bir başsallayışla içeri girdiğini gördüğü vakit şu son yarım saat içinde geçen hâdiselerin bir rüya olduğu hissine kapıldı; bu rüyayı yenmiş olduğuna memnun, uyanıyordu şimdi.

Hatırlatışındaki kınamayı teklifsiz bir kelimesiyle hafifleterek: «Biz kavga mı ettik yine?» diye söze başladı ihtiyar kadın. «Sizler, büsbütün bozuşmadan evlenmelisiniz, çocuklar! Yaşlı bir kadının sözlerine inanın hele! Kalblerinizi birer nişanlı olarak yoklamayın canım. Nişanlılığınız uzadıkça bu iş sarpa sarar...»

«Fakat evlendik mi bağları koparmak imkânsızlaşır!» cevabını verdi Borg. «Mizaçlarımız, görüşlerimiz arasında bu kadar ayrılık var madem, iyisi mi hemen...»

«Görüşler mi, ne görüşleri? İkinizin de görüşleri birbirinden farklı değil ki! Sen yokken kızın canı sıkıldı da vaizin peşine takıldıysa, buna görüş farkı mı denirmiş? Mizaç meselesine gelince, sinirlerin durumuna bakar; bir şöyle olur, bir böyle! Sen okumuz bir adamsın, Axel, kadınları bilmeliydin!»

Kendi cinsini tanıyan kadına raslamış olmanın ilk heyecanıyla Borg'un, kadının elini öpesi geldi. Fakat sonra, kendisini tavlama istemiş hanımların hepsinin de, kadınları kötöleyen bu ağızları kullandıklarını; bunun bir itiraftan çok, bir yaltaklanış olduğunu hatırladı; çünkü iş ciddiye binince hepsi de ikrarlarını, faiziyle beraber, geri alıyorlardı. Bu yüzden cevabı kısa kesti:

«Bekliyelim hele, anneciğim! Buralarda evlenemem ben, sonbahar gelsin, şehre dönelim hele... Şu şartla ki Maria çalışmalarına daha çok ilgi göstermeli, benim dünya ve hayat görüşüme karşı daha az nefret duymalıdır!»

«Korkunç derecede derin düşünüyorsun Axel, şayet bir kızcağız seni izlemekte güçlük çekiyorsa, buna şaşılmaz doğrusu!»

«Fakat o benim peşimsıra yukarıya doğru gelemiyor diye, ben onun bulunduğu aşağılara inemem ki! Ama o ille de böyle olsun istiyor, buna öylesine karar vermiş ki bugün, bunun gerisinde gizli bir nefret var gibime geldi.»

«Nefret mi? Bu sadece aşk, dostum! Gelip ona, gönül alıcı bir iki söz söyle, hemen barışır.»

«Bugün birbirimize söylediğimiz sözlerden sonra imkânsız bu. Çünkü ya bu sözlerin bir anlamı vardır, bu halde biz birer düşmanızdır; ya da hiç anlamı yoktur, buna göre de hiç değilse iki taraftan biri, ne dediğini bilmiyor demektir.»

«Evet, bilmez ol Fakat sen bilmelisin ki, Axel, bir kadın anne olana kadar bir çocuktur. Gel dostum, oyna şu çocukla, yoksa kendisine tehlikeli olabilecek başka oyuncaklar seçer!»

«Evet ama anneciğim, bütün günümü oyunlarla geçiremem ben, yoruluyorum. Hem sonra sanırım ki, küçük bir çocuk muamelesi görmekten Maria da pek memnun olmayacaktır.»

«Yoo, olur, memnun görünmese bile memnun olur o. Ah, bu gibi işlerde sen de az çocuk değilsin Axel!»

Al sana bir iltifat daha, bunu kayınvalide değil de bir başkası söyleseydi hakaret olurdu. Kendisini alıp götürmek için kadın elinden tutunca Borg, bütün mukavemetlerinin kırıldığını hissetti. Kızın annesi, onun gösterdiği delile cevap vermeyerek, meseleyi müzakere dışı etmişti; ipliklerini düzeltip açacağına üfleyip karıştırmış; şüphelerini giderip huzursuzluğunu dağıtana kadar yüzüne gülmüş, onu okşamıştı. Kadınlık atmosferiyle, anneliğiyle onu kişisel bağımsızlığına kavuşmak azminden vazgeçirmişti.

Robdöşambrını çıkarıp ceketini giydikten sonra, hâlâ konuşmasına devam eden kadının peşinde, uysal ve neredeyse memnun, oyuna devam edip zincirlerini takınmak üzere, merdivenleri inmeye başladı.

Aşağıya taşlığa indiği zaman vaiz karşısına çıktı ve ona İktisat Akademisi başlıklı bir zarf uzattı.

Borg hemen mühür mumunu kopardı. Sonra bir konuşma konusu, bir paratoner ele geçirmiş olmaktan memnun, mektubu cebine soktu ve aldığı haberl bildirmek için koşup müşavir hanımına yetişt.

«Bir misafir geliyor!» dedi. «Ofis, balıkçılık öğrenmesi için bir genç gönderiyor.»

Kadın, samimî bir ilgiyle cevap verdi: «Ne iyi, sana bir erkek arkadaş geliyor, Axel!»

Hafiflemiş adımlarla Borg, aşağıya, bekleyen nişanlısına doğru yürümeye devam etti. Hazırda yeni bir havadis olduktan sonra, en tatsız tartışmayı geçştireceğine emin bulunuyordu.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Birkaç gün sonra, gizlice som balığı ağlarını yerleştirmek için, tek başına denize açılmış olan Axel Borg, öğlen saatini geçirdikten sonra dönmüş, limandan yukarı çıkarken, bayanların avlusundan gülüşüp konuşmalar duydu. Kulak misafiri olmayı düşünmeksizin o tarafa yürüdü.

Evin batı kısmındaki cephe duvarı önüne gelince, köşeye raslayan odaların her iki penceresinden doğru, bayanların öğlen yemeklerini dışarda yemekte olduklarını, masalarında bir de erkek misafir bulunduğunu gördü. Bir adım daha attı: Matmazel Maria gözleri ışıldıyarak bir bardak kaldırmış, bardağı masanın beri tarafında, karşısında oturan erkeğe uzatmıştı. Borg, erkeğin ancak omuzlarını görebiliyordu.

Derhal bu jestleri, genç kızın gözlerindeki bu ifadeyi evvelce de görmüş olduğu hissiyle doldu; kızı, öteki adada kayıkçıya bir bardak bira verdiği sırada, ilk defa görüşünü hatırladı. O zaman içinden, delikanlıyla oynuyor, diye düşünmüştü. Şimdi kızın gözlerinde, kendisine baktığı zamanlar bu ifadeyi aslâ görememiş olmasına şaşıyordu. Kızın bakışları sadece kendî bakışlarının bir aynası mı olmalıydı; yoksa Borg'u kurban etmek düşüncesiyle, ruhunu ondan boyuna saklıyor muydu genç kız?

Borg, bir süre, genç kızı seyretti. Baktıkça kızın yü-

zündeki bu ifadeyi daha da yadırgıyor, öyle yadırgıyordu ki bundan, çok yakınımız olan bir kimsenin bir ihanetini keşfedince nasıl korkarsak, öyle korkuyordu.

«İnsan kendini göstermeden bu kadarını görürse kim bilir ne kadar çok şey duyar!» diye düşündü, kulak misafiri olmak için evin köşesinde, kımıldamadan durdu.

Kızın annesi kalkıp mutfağa gitti, iki genç yalnız kaldılar.

Sesleri hemen yavaşlayıvermişti.

«Bütün kötü tutkuların en kirlisi kırskaçlıktır, aşқта kendine mal etme hakkı yoktur.»

Yabancıнын hararetle söylediği bu sözleri dinlerken matmazel Maria'nın gözleri dolu dolu olmuştu.

«Bu sözlerinize teşekkür ederim! Çok, çok teşekkür ederim!» dedi matmazel Maria, bardağını kaldırdı, gözleri deminki yaşların artıklarıyla ışıldıyordu. «Siz henüz genç olmakla beraber hakiki bir erkeksiniz; çünkü kadına inanıyorsunuz!»

Delikanlı daha büyük bir heyecanla devam etti:

«Ben hilkatin yarattığı en mükemmel, en üstün, en gerçek varlık olarak kadına inanırım. Kadına inanırım, çünkü Allaha inanırım!»

«Allaha inanıyor musunuz?» diye devam etti matmazel Maria. «Bu sizin aynı zamanda zeki olduğunuzu gösterir, çünkü Yaradanı aptallar inkâr eder.»

Borg, işiteceğini işittiği kanaatine vardı. Hayat arkadaşlığına seçtiği dostunun ne büyük bir aktör olduğunu hemen görmek üzere; yüz kaslarına tabii bir ifade verdikten, özlediği kadına tekrar kavuşmakla bahtiyarmışçasına neşeli bir tavır takındıktan sonra, derhal ortaya çıktı.

Genç kızın yüzündeki baygınlık silinmeden kaldı; ya-

bancının, kadına inandığını söyleyerek yarattığı hararetin aynı bir muhabbetle genç kız, nişanlısının kucaklamasını kabul ve buna her zbamankinden daha ateşli bir öpücükle mukabele etti.

Sonra ona şakacı bir tavırla asistan Blom'u tanıştırdı; onun sabahleyin erken geldiğini, eşsiz bir balıkçı olduğu için şimdiden bütün ada halkının muhabbetini kazandığını söyledi ve: «Tam batı kıyılarındaki ringalardan bahsediyorduk, sen geldin, girdin araya!» sözleriyle, tanıştırma faslını tamamladı.

Yirmi, yirmi beş yaşları arasında iriyarı bir gence elini uzatırken Borg, gerek kızın kıvırdığı yalana, gerekse o tehlikeli «araya girmek» ve meydan okuyucu «bütün ada halkının muhabbeti» sözlerine boş vermişti. Rol yapmasını bilmeyen delikanlı, mânası anlaşılmıyan birkaç kelime kekeliyerek, bir suçlu gibi, uzatılan eli sıktı.

O anda kayınvalide geldi, damadına selâm verip masanın üstünü toplamaya başladı.

Konuşma az sonra yoluna girdi. Matmazel Maria, ihtimal misafir tarafından destekleneceğini umarak, nişanlısının kıyafetiyle eğlenmeye başlamıştı.

«Ah bu cânım tül, ah!» diyordu. «Dümende otururken bir de şemsiyen olmalı senin!»

Alt kademelerde ve yabancı birinin önünde yapılan bu aşağılanmadan duyduğu içerleyişi gizliyerek: «O da olur, o da olur!» cevabını verdi Borg.

Asistan artık kendini, bu canı kıymetli âmirden üstün hissetmeye başlıyor, ama ona yapılan bu kabalığı bir falso olarak görmekten de kendini alamıyordu. Hoyratça bir merhamet hissetti ve Axel Borg'un, şapkasına sarmış ol-

duğu ince tülü parmaklarıyla yoklayarak: «Fakat bu çok pratik bir şey!» dedi.

Ve hemen yine, sesini ilk andan başlattığı o çapkınca tona göre ayarlıyarak ekledi:

«Hele matmazel María o güzel cildi için endişeye düşecek olursa...»

Delikanlının, masanın üzerinde duran ve ekmek içinden bilyalar yapmakta olan eline dokunarak genç kız, boş bulundu ve «Sizin güzel elleriniz için endişelenmeniz gibi...» deyiverdi.

Böylelikle Maria, nişanlısının kolayca tahmin ettiği gibi, öğleye kadar yaşadığı havaya tekrar dönmüş oluyordu.

Borg kendini, tokların önünde yemek yiyen bir aç gibi gülünç buldu; bu konuşmanın verdiği bunaltıya katlanabilmek için, sinirlerinin olanca kuvvetini kullanması gerekiyordu. «Benim yanımda birbirlerinin ellerini, kollarını övmeye başladılar!» diye düşündü, tiksinererek. Fakat derhal bu çirkin hareketlere karşı en ufak bir yadırgama gösterecek olursa müşkül durumda kalacağını düşündü; hoşnutsuzluğu hemen, biraz önce bahsettiklerini işittiği o «kirli tutku» damgasıyla damgalanırdı.

Nişanlısını hayran eden uzvu, bu işten anlayan bir tavırla inceleyerek: «Cidden fevkalâde zarif ve zekâya delâlet eden bir eliniz var, bay asistan!» dedi.

Fakat genç kız görüşlerde beraberlik olsun istemiyordu, bunun için bir sıçrayış yaparak Borg'un, sözde aptallığına yeni bir darbe indirmeyi denerdi. Delişmen bir kahkaha koyuvererek haykırdı:

«Aa, ayol, zeki eller denir mi hiç?»

«Denmez tabii, ben de bunun için daha doğru bir ifade ile, zekâyâ delâlet eden, dedim.»

Alaylı güldü kız: «Ah filozof ah! Sen daha uyu bakalım; kırmızı turplarını yedik, bitirdik biz!»

«Bir misafir turplarımı yemekten hoşlandıysa bu beni sevindirir. Memnuniyetle görüyorum ki misafirimizi ağırlamakta benden önce davranmışsınız!» dedi Borg, içtenlikle. «Size hoş geldiniz dememe, burada bu yalnızlık günlerinizin zevkli geçmesini temenni etmeme müsaade buyurunuz, bay asistan! Şimdi sizi matmazel Maria'nın bakımına bırakıyor; ben yukarıya, odamda istirahat ediyorum. Balıkçılık üzerine elde mevcut bütün izahatı, matmazel Maria size verebilecek durumdadır.»

Sonra genç kıza döndü: «Hoşça kal, sevgilim!» dedi. «Delikanlı sana teslim, ona yol göster!»

«İyi geceler, anneciğim!» dedi müşavir hanımına ve kadının elini öptü.

Gidişi âni olmuştu; fakat ileri sürdüğü sebeplerin sağlamlığı, bunların düzenli ifadesi, onu itirazlardan korumuş, bir tatsızlık falan yaratmamıştı. Bu gidiş aynı zamanda ona son sözü söylemiş olmak hakkını vermiş, kendisinden esirgenen üstünlüğü sağlamıştı.

Odasına varınca elde kaçırmak korkusu» nun; rol yapmak, tatsızlıklara galebe çalmak, dayanmaktan, yana kendisine bu derece inanılmaz bir kabiliyet sağlayabilmiş olmasına hayret etmeye pek vakit bulamadan, sedire uzanmış, battaniyeyi başına çekerek rüyasız bir uykuya dalmıştı.

Birkaç saat sonra uyanınca, içine — öyle hissediyor-

du — çılgıncasına kök salmış bir kararla, kendini bu kaddından kurtarmak kararıyla ayağa kalktı.

Ama onun, ruhuna alışkanlıklarla yerleştiği düşünülürse, kazınip çıkarılması yine aynı yoldan mümkün olabilirdi. Hem sonra Borg'un genç kızda bırakacağı boşluğun da önce bir başkası tarafından, kızın ruhunu ateşlemiş benzeyen erkek tarafından, doldurulması gerekiyordu.

Düşüncelerin burasında kapı vuruldu.

Vaizdi gelen; özürler dileyerek, maksadını bocalayışlar içinde açığa vurmaya çabalıyarak içeri girdi.

«Farkına vardınız mı, bay uzman?» diye söze başladı. «Ada halkının bu işi ciddiye aldıkları yok.»

«Ben bunu hemen anladım!» cevabını verdi Borg. «Yeni bir hâdise mi oldu?»

«Mâbette çalışan işçiler, tahtaların çalındığını söylüyorlar; kalan tahtalar mâbedin tamamlanmasına yetişmiyecekmiş.»

«Ben hiç şaşmam bu işe, ama ne yapabilirim?»

«Siz gereken şeyleri elbet ki yaptınız, bay uzman!»

«Şu halde? Verdiğiniz vaızların halkı işinden gücünden alıkoyduğunu, dolayısıyla onları hırsızlığa sevk ettiğini gördükten sonra, bu işe önayak olduğuma pişmanım doğrusu!»

«Hırsızlığa mı sevk etmişim, fakat doğrudan doğruya nasıl söylenebilir bu...»

«Tabî, ben de bunun için dolayısıyla dedim. Ama para bulmak istiyorsanız eğer, bir başkasına müracaat ediniz. Bana şunu söyleyin kuzum: Kimdir bu yeni asistan?»

«Deniz okulu öğrencisiymiş, babası zengin olduğu için oğlunu balıkçılık öğrenmeye yollamış.»

Borg konuşmaya başladıkları sıra pencere kenarına

oturmuş, matmazel Maria ile asistanın top oynayışlarını seyretmişti. Delikanlının attığı topa vurmak için geriye kaydıkça kızın entarisinin ön eteğinin nasıl yukarı kalktığını da görmüştü. İşte şimdi entari yine yukarı kalkıyor, asistan şakacı bir tavırla eğilerek mimikleri, jestleriyle bir şeyler görmekte olduğunu ima ediyordu.

«Dinleyin beni!» diye tekrar söze başladı Borg. «Uzun zaman, burada bir dükkân olsaydı iktisadi bakımdan bunun halka büyük faydalar sağlayacağını düşündüm. O zaman alışveriş için şehre gitmelerine hacet kalmaz, balıklarını satmak imkânı olduktan sonra tüccar, malını onlara avans olarak da verebilir. Bu konuda sizin fikriniz nedir bay Olsson?»

Vaiz uzun sakalını sıvazladı, yüzünde bir sürü değişik arzularla kararsız görüşlerin ifadesi okunuyordu.

Borg pencereden baktı; asistanın gözetleme kulesine tırmandığını, matmazel Maria'nın ise alttan el çırttığını gördü.

«Burada bir dükkân açılabilse bay Olsson, çok iyi olur.»

«Fakat cemaat pek müsaade etmez buna, çünkü insanın güvенеbileceği bir tüccar bulmak lâzım, yani öyle bir insan ki...»

«Dindar birisini buluruz, kazancın bir kısmını mâbedin gelirine bağışlatırız; o zaman gerek cemaat, gerekse kilise bizden tarafa çıkar.»

Vaizin yüzü ışıyiverdi:

«Evet, bu şekilde olur!»

«Düşünün bu işi; halkı soymayacak, mâbedi zarara sokmayacak munasip birisini arayın bakalım. Düşünün yani! Şimdi gelelim bir başka meseleye. Görüşüme göre, öy-

le zannediyorum ki, bu ada halkının ahlâk seviyesi hayli düşük. Vestman'ların durumu bilmem gözünüze çarptı ve ya sizi şüphelendirdi mi bay Olsson?»

«Kulağıma geldi tabii; bu işte bir bityeniği varmış, ama ne dereceye kadar doğru, bilemeyiz ki! Fakat araya girilebileceğini hiç sanmıyorum.»

«Öyle mi dersiniz? Kendileri açığa vurmadan bu işi vaktinde önlemek lâzım değil mi? Bu gibi yerlerde böyle bir şey, genellikle kötü sonuç verir!»

Vaiz ya konuşmaya değer bulmadığı, ya da halkla bozuşmak istemediği için bu mesele üzerinde duracağa benzemiyor; hem sonra hastalıklı haline bakılırsa akli fikri kendi dertleriyle meşgul görünüyordu. Âni bir dönüşle asıl maksadını açığa vurdu.

«Sonra şunu da sormak istiyordum, bay uzman, acaba bana verecek bir ilâcınız var mı, çünkü burada bu rutubette aralıklı hummaya yakalandım herhalde.»

«Aralıklı humma mı? Bakayım hele!»

Âni bir ilhamla ve onun kendisine meydan okumuş bir düşman olduğunu bir an bile unutmaksızın, Borg hastanın nabzını yokladı; diline, gözünün akına baktı; tedavisini hazırlamıştı bile.

«Öman'ların yemekleri iyi değil herhalde?»

«Evet, çok kötü!» cevabını verdi vaiz.

«Açlık humması bu! Yemeklerinizi benden alacaksınız. Sert içkilere de tövbelisiniz galiba?»

«Bira içerim...»

«Şimdilik işte size bir kınakına müstahzarı, günde üç kere alırsınız. Bitince bana haber verin.»

Bu sözleri söyliyerek bir şişe kınakına hulâsas uzattı ve vaizin elinden tutarak: «Benden nefret etmemelisiniz,

bay Olsson!» dedi. «Yollarımız ayrı bile olsa büyük, ortak bağlantılarımız var bizim. Size herhangi bir yardımda bulunabileceksem şayet, bunu istediğiniz anda yapmaya hazırım.»

Küçük, görünürde bir iyilik gibi basit bir çare, bu sâf adamın gözlerini kamaştırmaya öylesine kâfi gelmişti ki, karşısında bir dost bulduğunu sandı vaiz. Samimî bir hareketle elini Borg'a uzatarak kekeledi:

«Bana vaktiyle kötülük ettiniz, ama Allah bu kötülüğü iyiliğe çevirdi. Size bütün bunlar için teşekkür ederim, bay uzman, sizden dükkân ve cemaat meselesini de unut-mamanızı rica ederim.»

«Şüphesiz unutmayacağım!» diyerek konuşmayı tamamladı Borg ve hareketleriyle güle güle dedi.

Borg, bir an kendini topladıktan sonra, asistanı bulmak üzere aşağıya indi. Onu ve matmazel Maria'yı bir eskrim çalışmasıyla meşgul buldu. Asistan, matmazel Maria'nın bileğiyle kolunun üst kısmına güzel bir hamle durumu için gerekli esnekliği vermeye çabalıyordu.

Borg, bir pohpohtan sonra, rahatsız ettiği için özür diledi ve bay asistanla, nerede kalacağı işini görüşmek istediğini söyledi.

Bir başka oda bulmak için olanca gayreti sarf etmiş gibi, pervasız: «Bütün adada, bayanların üstündeki çatı odasından başka boş yer yok!» dedi.

«Aa, bu olmaz!» diye bağırdı matmazel Maria.

«Niçin?» diye itiraz etti Borg. «Ne engel var? Elde olan oda bu, bay Blom benim odayı alırsa, o başka. O

zaman, benim sizinle oturmam gerekir ki, işte asıl bu olmaz!»

Başkaca bir imkân olmadığı için, mesele karara bağlandı, asistanın eşyası çatı odasına taşındı.

Ortalık durulduktan sonra, devam etti Borg: «Şimdi gelelim asıl mühim meseleye! Baltık ringası görüldü, bir hafta sonra av başlar. Bunun için siz, bay asistan, vakit geçirmeden, en uygunu, hemen bu gece, hazır rüzgâr da var, ağları alır, engine açılır, bildiğiniz gibi, sürütme ile avlanmaya çalışırsınız.»

Matmazel Maria, bir çocuğun sızıltılı sesini taklidederek sordu:

«Ben de beraber, gidebilir miyim?»

«Elbette gidebilirsin, meleğim!» cevabını verdi Borg. «Bay Blom razı olursa şayet. Fakat sizleri şimdi yalnız bırakacağım için affınızı dilerim, bütün gece rapor yazacağım çünkü. Gece yarısından sonra saat birde engine açılmalısınız. Yanınıza kahve güğümünü de alabilirsiniz!»

On yaş gençleşmiş görünen Maria: «Ah ne hoş, ne hoş» diye seviniyordu.

«Ben şimdi kayığı ve ağları hazırlatmaya gidiyorum. Akşam erken yatın da vaktinde kalkın barıl!»

İmkânsız bir savunmayı bırakıp hücumla geçtikten sonra, azmini ne inanılmaz bir kesinlikle uyguladığına şaşarak, Borg yürümeye başladı.

Önce, düşmanı olan balıkçılar kâhyası Öman'lara uğradı.

Odada soğuk bir hava, bir husumet havası estiğini hemen fark etti; ama öyle kesin sorular sordu, öyle kesin emirler vardı ki, hepsi boyun eğmek zorunda kaldılar. Araya çocukların sıhhatlerine ait bir iki gönül alıcı soru

sokuşturdu; adanın yakında refaha kavuşacağını vadetti, bütün tehlikeyi üzerine aldı, dükkân işini çıtlattı, hazırda fıçı ve tuz bulundurmalarını hatırlattı, öte beri satın alma-paraları yoksa avans alabileceklerini söyledi.

Soğuklamış ihtiyara hemen, tesirli bir ilâçtan bir miktar yollıyacağını da vadettikten sonra oradan, herkesle dost ayrıldı.

Daha sonra aşağıya, kayıkanelere gitti. İpleri kuvvetli, mantarları sert bir ağ seçti, en iyi kayığı gözden geçirdi, güçlü kuvvetli iki delikanlıyı bu kayık için ayırdı.

Hazırlıklarını bitirmişti ki, bayanların evinde akşam yemeği çingirağının çalındığını duydu.

Akşam yemeğinde, Borg'un yeni deyimiyle gençler birbirlerini gözleriyle yiyedursunlar, birbirleriyle şakalaşadursunlar; vücutları önlenemez bir arzuyla buluşuyormuş gibi, birbirlerini itiştiredursunlar, Borg kızın annesiyle yârenlik etti.

Odasına gitmek üzere, iyi geceler dilediği sırada kadın ona fısıldadı:

«Bu ikisini böyle yalnız mı bırakacaksın?»

«Niçin bırakmıyayım? Surat assam gülünç olurum, memnun görünsem...»

«Daha da gülünç olursun!»

«Yani her iki halde de gülünç oluyorum! Demek nasıl davranırsam davranayım, hepsi bir! İyi geceler, anneciğim!»

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

Sürütme ile yapılan ilk tecrübenin peşinden, bir hafta yağmur yağdı.

Bu tecrübe, nişanlılar arasında ufak bir çatışmadan başka bir sonuç vermemişti. Borg gençleri kasten bu yanlış yola iterken, henüz avlanacak balık olmadığını pekâlâ biliyordu. Dönenleri karşılamaya sahile indiği vakit, geceki uykusuzluk dolayısıyla dengesi bütün bütün sarsılmış nişanlısı tarafından: «Ahmak!» diye azarlandı. Kayıkçıların gizli gizli sırtımları karşısında, bir fırtınanın kopmasından korkan asistan, bir şaka ile araya girdi.

Öğle yemeğinde, bu yeni usul balıkçılıkla alay ediş, daha da büyük bir genişleme kaydetmişti ve Borg öyle derin bir pişmanlık tavrı takındı ki, Bay Blom onu birçok defalar onur kırıcı bir şekilde, himayesine almayı kendine ödev bildi.

O gün bu gün, yağmurlu günler bu topluluğu içeri kapamış, bayanların evinde içli dışlı bir aile hayatı kurulmuştu. Asistan İsveç şairlerinden parçalar okumayı âdet haline getirmişti. Borg önceleri dinlemeye katılmış, ama sonunda İsveç şiirlerinin bulûğ çağındakilerle bayanlar için yazılmış olduğunu, erkekler için yazan bir şair gelinceye kadar bekleyeceğini söyleyerek kendini geri çekmişti. Şiirden anlamadığına oybirliğiyle karar verildi, bundan mem-

nundu o, çünkü oturumlara katılma külfetinden kurtuluyordu.

Yağmurlu hava, mâbetteki çalışmayı da aksatmıştı; işçiler barakalarda pinekliyor, ikram edilen kahvelere karşılık konyak ziyafeti çekiyorlardı.

Halkı tepeye toplayamayan gezici vaiz, ilk günler mutfak mutfak dolaştı, kitabından parçalar okumaya yeltendi. Fakat yüz vermediler, çoğu dinsiz işçilerle arası açıldı. Bunun üzerine odasına çekilmiş, hasta olduğunu bildirerek, şişesi boşaldığı için, Borg'tan bir kınakına daha aldırmişti. Derken ansızın sırta kadem basmış, bir çatana ile şehre gitti denmişti.

Şimdi, dün akşam, birader dediği ve yanısıra bir kayık dolusu çeşitli mal getirmiş bir adamla dönüp gelmiş bulunuyordu. Bu malları — çoğu bira — kayıkhanelerin birine depo ettiler. Açık kapının gerisinde iki fıçı üzerine bir tahta yerleştirdiler: Dükkânın tezgâhıydı bu.

Böylece cemaatin izniyle dükkân açılmış oldu.

Son günlerde içerlek adaların balıkçıları, bu köyde toplanmaya başlamışlardı. Bütün barakalar açılıp, gelen aileler buralara yerleştirildiler. Evler akraba ve ahablarla dolmuştu. Adada her zamanki ıssızlıkla taban tabana zıt bir hayat kaynaşıyordu.

Ada, balık tarlalarıyla birlikte, kuzeyde oturan bir irat sahibinin malı olduğu için, her kayık belli bir para ödüyor, bu paralar adamın gönderdiği bir memur tarafından toplanıyordu. Balıkçılık uzmanı sürütme ile avcılıktan dem vurur vurmaz adamla araları açılmıştı. Çünkü bu takdirde sığıklardan uzaklaşılacak, balıkçılar avlanma parası vermeyeceklerdi.

Fakat görünüşte biçimsiz bu durumu da Borg kendi

lehine kullanmayı bildi. Yeniye karşı koymak için konyaktan faydalanarak eskinin propagandasını yapan memur, hiç istemediği halde sürütme avı sonuçlarının büsbütün parlak görünmesine elverişli, karanlık bir zemin vazifesini görecekti. Zaferinden emindi Borg; çünkü bütün vakitini buna hazırlamış, gece gündüz suları tahlil etmiş, sürütme ağıyla çalışmış, Baltık ringası sürülerinin yerini bulmak üzere, deniz dürbünüyle derinlerde araştırmalar yapmıştı.

Şu var ki bütün bu ayrıntılara ancak, enerjisini yakın çarpışmalara hazırlamaya yaradıkları için önem veriyor; muazzam kuvvetlere sahip bir insanın — bu kuvvetler kullanılmadıkları takdirde nafile olduklarına göre — yaşayabilmesinde tek faktör olan, kuvvetine güvenmek hissini bu çalışmalarda bulduğu içindir ki onlarla ilgileniyordu.

Asistanın gelişinden bugüne, geçen zaman içinde her iki gencin her gün tadını çıkardıkları küstahlıklar, Borg'u yavaş yavaş yenik rolüne alıştırmıştı. Üstelik aradaki bağı bizzat koparmak istemediğine, bunu onlara koparttırmalı, diye düşündüğüne göre, bu rolü tamamen benimsemek üzere bulunuyordu.

Gençler arasında her bakımdan tam bir sempati vardı. Borg, olgun kadının henüz olgunlaşmamış erkekle nasıl da hemen aynı seviyeye geldiğini görmüştü: Tamamlanmamış düşüncelerine, ayaküstü görüşlerine üstün hikmetler gözüyle bakıyordu. Her ikisinin bir aptallığına karşı koymaktan yana Borg'un gösterdiği her gayret; yalnız birbirlerine sahibolabilmek güdüsünün etkisinde düşünmeleri yüzünden, bir konuşmanın kısımlarını kavrayabilmekteki

acemilikleri dolayısıyla sonuçsuz kalıyordu. Bir sporcunun başarıları yahut aşağı seviyedeki cins için yazılmış kasidelerle yarışmaya girmek istemiyordu o; bütün istikbalini tehdideden bir ilişkiyi kesin olarak kesip atmak için, kendini yenik duruma düşürtmekti maksadı. Nişanlısıyla başbaşa geçirdiği o nadir saatlerde, öteki erkeğin görüntüleriyle karşılaştıkça içinde yaşadığı bu çifte evliliği hissediyor; kızın dudaklarında rakibinin soluğunu duyuyor, kızın ağzından öteki erkeğin çocukça konuşmalarının sesini işitiyordu. Bir *ménage a trois*'yi andıran bir ilişkiden tiksiniyordu.

Delikanlının kendini beğenmesi de hudut sınır tanımamaktaydı. Delikanlı kendini, balıkçılık uzmanından üstün olduğu kuruntusuna kaptırmıştı: Çünkü matmazel Maria ile aynı hizada bulunuyor, Maria ise kendisinin, Borg'un üstünde olduğu hayaline kapılıyordu. Çok doğru bir formüle göre «A, B den büyük; C eşit A ise, o zaman C'de B'den büyüktür» durumu ortaya çıkıyor, ama ne çare her şeyden önce A'nın, B'den hakikaten büyük olup olmadığı araştırılmamış bulunuyordu.

Borg, gençliğin sırrını, günün birinde, şimdi burada, kendisine bu misafir tepsisinde ikram ettikleri gibi, ayan beyan önünde serili bulacağını, vaktiyle hiç aklından geçirmemişti. Geride bıraktığı gelişme safhalarından doğru kendini tekrar ne kadar güzel tanıyordu! Cinsel açıktan, şehvetten az mı ağlamıştı? Erişmek istediği gayeye çoktan kavuşmuş oldukları için kendisine baskı yapan yaşlılara hasedinden az mı kötümserliğe kapılmıştı? Bütün âcizlere ve küçüklere karşı merhameti, böylece uyanmıştı. Uzun bir hayat boyunca uygulanması gereken şeyi, sanki bu ömür bir tek harekette toplanmış gibi, derhal yapmak iste-

diği için, kuvvetleri hakkında bir hüküm verememek aczi! Sırf tatmin edilmemiş içgüdülerden ileri gelen bütün bu hassasiyet! Anneye ait çocuk odası hâtıralarının, henüz tazeliğini koruması yüzünden, kadına bu, olduğundan fazla kıymet veriş! Kan damarlarıyla husyelerin basıncı altında henüz yumuşak beynin bu gevşek, yarım düşünceleri!

Bir hayvan hilesi, bir çarelerden ürkmek şekli altında, kendini çok kere üstün zekâ gibi gören, fakat olsa olsa tilkinin kurnazlıktan yana, basit çabaları niteliği taşıyan ve bu yüzden kadınların o meşhur «fent» lerine, rahiplerin düzenbazlıklarına, avukatların numaralarına benziyen, daha derin bir anlayışa giden bu başlangıçları da tekrar tanımakta gecikmemiştir.

Delikanlı, uzmanın düşüncelerini okumak için de elinden geleni yapmış; bu arada bütün öbür insanlara hiç benzemediği cihetle, ondan tehlikeli şeyler umduğunu açığa vurmuştu. Fakat o kadar patavatsız davranmıştı ki Borg, bu vesile ile bayanların kendi hakkında neler konuştuklarını da öğrendi. Borg, tek ipucu vermeksizin, cevaplarıyla delikanlıyı öyle şaşırtmıştı ki çocukcağız, rakibinin ne derece aptal veya şeytan olduğunu tâyinde bocalamaya başlamıştı. Şeytan derken tam bir hesaplılıkla hareket eden, daima uyanık olan, insanların mukadderatını kendi plânlarına göre idare eden, şuurlu bir kimseyi kastediyordu. Bir fazilet olan hesaplılığa gelince bu, bir davranışın sonuçlarını önceden düşünemeyen gençler arasında daima menfi bir anlam taşıdığına göre, asistanın hasedi, alt etmek, çiğnemek isteyen, alt kademede birinin tutkusu oluyordu.

Ada halkının yaklaşan kış mevsimindeki mukaddera-

tını tâyin edecek o mühim gün gelip çattığı sırada, durum buydu işte.

Ağustos gecesi, adanın üzerini bir yorgan gibi sıcak, kaplamıştı; güneş batalı epey olduğu halde kayalar ve taşlar sıcaktılar, üzerlerine çiy düşmeyecek kadar sıcak. Çarşaf gibi ve lâvanta çiçeği esmerliğinde yayılıyordu deniz. On dördünde, bakır kızılı bir ay yan vererek yükseliyor, önü dünya uydusunun mare serenitatis'inde yelken açmışa benzeyen bir brik tarafından yarı yarıya kapatılmış bulunuyordu. Beride, kıyıya doğru sıra sıra serili ağ mantarları, dalgaların üzerinde sallanan deniz kuşları sürüsünü andırıyordu.

Halk bir taraftan ağları kontrol için şafağın sökmesini bekliyor, bir taraftan da kıyı boyunda kahve güğümleri, konyak şişeleriyle, yakılmış ateşlerin etrafında toplanıyorlardı.

Tüccarın bira sattığı kayıkhanede vaiz, kızışmış alış-verişe yardım için biraderin yanında yer almıştı. Beline mavi bir önlük tutunmuş, bu işin ehli eski bir meyhaneci gibi bira şişelerini açıyor veriyordu.

Borg akıntı, ısı, barometre durumlarını kontrol etmişti; şimdi kıyıda kumların üzerinde yürüyerek başını dinlendiriyordu. Arasıra yalnızlık arayan bir çiftte raslıyor, hallerindeki inanılmaz sâflık karşısında gülümseyerek, iğrenerek sırtını çevirip geçiyordu. Burnun oraya varınca düşüncelere dalmak alışkanlığında olduğu köşesini bir ziyaret maksadıyla kayanın üzerine çıktı. Dalgaların düzleyip perdahladıkları bir koltuktan bu; günün yakıcı güneşi yüzünden, bir çini soba gibi sıcaktı hâlâ.

Bir süre oturmuş, denizin iç çekişleriyle içi geçer gibi olmuştu ki altta, denizin eteklerindeki kumların çıtırdadığını, kuru deniz yosunlarının hışırdadığını duydu. Asistanla nişanlısının birbirlerine sarılmış, yavaş yavaş yürümekte olduklarını gördü. Gizli seyirciyle su yüzündeki ayışıkları arasında durdular. Borg onları gayet net görebiliyordu; her ikisini mikroskobun objektifiyle aynası arasına koymuştu sanki. Borg şimdi antipatinin keskinleşmiş bakışıyla; genç kızın yırtıcı kuş profilinin; iri iri yanakları yalnız boru çalmaya yarayan, koni biçimi dar kafatası alından mahrum erkeğin o koca, maymun başına doğru, nasıl eğildiğini görüyordu. Borg şimdi gayet geniş kalçalarıyla kaba hatları insanda bir kadın çağrışımı yapan, Farnese Herkülüne benzeyen erkeğin vücudundaki et fazlalıklarını tetkik ediyordu. Yumruğun, henüz tamamlanmamış beyne tahakküm ettiği o «yarı hayvanlar» devrine ait bir erkek idealiydi bu.

Bir dişi kentaur'a bağlanmışçasına derinden yaralı, ruhunu bir yozlaşma örneğiyle akraba olmuş hissediyordu. İşlenecek bir suç yüzünden soyu, bütün ilerki nesiller boyunca bozulabilirdi; bir başkasının çocuğu uğruna cânım hayatını feda edebilir, en güzel duygularını bir başkasının çocuğu uğruna harcamış olabilirdi. Hele bir de bu çocuğu sevecek oldu mu zilletini, kurtulması imkânsız bir bukağı gibi ayaklarında sürüklemeliydi artık. Kısakançlık, «bu kirli tutku»; sıhhatli, sağlam cinsiyet güdüsünün, ferdin şahsiyetini devam ettirmekten yana gösterdiği o övülmeye değer egoizminden alıkonulmak korkusu değil de neydi? Bu sağlam tutku herkeste yok muydu? Dölsüz godoş, karısına pezevenklik eden koca, mezhebi geniş budala, evli bir kadının âşığı, plâtonik aşka tapan kadın delisi hariç!

Kıskançtı Borg. Namusunun lekelenmesinden duyduğu ilk üzüntü durulduktan sonra onda, bu kadına nikâhsız sahibolmaktan yana, önlenemez bir arzu uyandı. Kendisini çarpışmaya davet eden eldiveni işte önüne atmışlar, iki şıktan birini tercih etmesini istemişlerdi. Mücadeleyi kabul etmeye, bağı koparıp bir âşık rolüne geçmeye hevesleniyordu o. Zaferi kazanacak olursa, aşk mücadelesinde yenilen, biçare yaradılışlı bir kimse olmadığını anlamış bir halde, gönlü rahat çekip gidebilirdi. Artık meşru vasıtalarla yolunca yordamınca bir yarış değil, kasa hırsızları arasında hileli bir mücadele söz konusu oluyordu. Kendisine meydan okunan hırsız, basit silâhlar olarak yanına maymuncuklar almıştı; hırsızlık yarışı başlıyordu; Mükâfat olarak verilecek bir kadın bütün tereddütleri siliyordu. Uyanmıştı hayvan; aşk gibi yüce bir isim altında gizlenmiş vahşi içgüdüler, başıboş bırakılmış tabiat kuvvetleri gibi kükreşmekteydiler.

Hissettirmeden kayadan ayrıldı, kendi deyişiyile kaderini düzenlemek üzere eve gitti Borg.

Ertesi sabah saat yedi sularında adada endişeli bir sessizlik hüküm sürüyordu; sığılıklardaki balık avı, uzmanın bilirdiği sebepler yüzünden sonuçsuz kalmıştı çünkü. Erkekler üzgün ümitsiz, kayıklarında oturuyor, içinde arada bir Baltık ringası bulup karaya fırlattıkları ağlarını düzeltiyorlardı.

Dükânın önündeki alışveriş, kredinin kesilmesi üzerine durmuştu. Vaiz mavi önlüğünü çıkarmış; elinde bir kitap, kulübelerin birinde, etrafına tasalı kadınlardan küçük bir kalabalık toplamıştı.

Akıl ermez, fakat sınıfı için garip sayılmayan bir manığa dayanarak, Hazreti İsa'nın beş ekmek, iki balıkla beş

bin kişiyi nasıl doyurduğunu anlatıyor; çünkü adada fazla insan, az balık olduğuna göre, bir karşılaştırma ânı gelmiş bulunuyor; ama bu balıkların bu kadar çok insanı nasıl doyuracağını söyleyemiyordu. Bu işin çıkar yolunu gösteremediği için, böyle bir mucizenin artık niçin olmadığını açıklamak zorunda kalmıştı. Bunun sebeplerini hüküm süren dinsizlikte buluyordu. Onlarda birazıcık, bir hardal tohumu büyüklüğünde bir iman olsaydı o mucize şimdi de tekrarlanırdı. Imansa ibadetle kazanılabilirdi. Vaziz, bunun için, cemaate dua etmelerini hatırlattı.

Kıssayı okumadıkları için çoğu böyle bir şeyden habersiz kadınların hiçbiri, bu iki balık mucizesine inanmakla beraber vaize uydular ve kızlıklarında, dine kabul edildikleri sıra şöyle böyle öğrenmiş oldukları «Ey Rabbiniz...» duasını okumaya başladılar.

Yarısına gelmişlerdi ki kıyıda yansıyan bir uğultuyla, birden durakladılar. Pencereye yakın oturanlar, seren yelkenini arya etmiş bir balıkçı kayığının iskeleye yanaşmakta olduğunu gördüler. Önde, mavi beresinin altından saçları uçuşan matmazel Maria ayakta duruyor, dümende oturan asistan ise şapkasını sallıyarak zafer işareti veriyordu. Ağlarla doluydu kayık, ağların karanlık gözlerinde sürüyle balık parıldaşıyordu.

Bir zafer cömertliğiyle haykırdı genç kız:

«Gelin, alın, Baltık ringalarını!»

Önce penceresinden kayığın dönüşünü gözetlemiş, şimdi de çalışmalarının semeresini görmeye sahile inmiş olan uzman, itiraz etti:

«Tartayım da ondan sonra alsınlar!»

Oldukça küstah: «Bu da niçin?» diye sordu matmazel Maria.

Borg, bu başarılı avı; akıntı, derinlik, suyun sıcaklığı, denizin durumu hususlarında kendisinin açıklamalarına borçlu olduklarını bildiği için, bir öfke belirtisi göstermeden cevap verdi:

«İstatistik için, hanımefendi!»

Derin bir küçümseme ifadesiyle, matmazel Maria alay etti:

«Hay senin bu istatistiklerin!»

«Kalsın peki, fakat balığın miktarını sonra söyle bana!» diyerek Borg tartışmayı önledi, dönüp yine odasına gitti.

«Bize gıpta ediyor!» dedi Matmazel Maria, asistana.

«Kıskanıyor belki de!» dedi asistan.

Kendi kendine söylenir gibi, genç kız, hafif bir sesle karşılık verdi: «O, kıskançlık nedir bilmeyecek herhalde!»

Maria bu sözlerle, nişanlısının, rakibini bu inanılmaz umursamazlığı karşısında günlerdir içinde gizlediği öfkeyi ifade etmiş oluyor, onun bu kayıtsızlığını âdeta tahkîr eder gibi, kendisini kısıvrak bağlamaktan yana kuvvetine güvenmesi şeklinde yorumluyordu.

Dua yarım kalmış, bütün ada halkı dönmüş olan kayığın çevresine birikmişlerdi.

Araya, istediği gibi, ufak bir fit sokmak fırsatını kaçırmayan vaiz: «Matmazel pek yaman doğrusu!» diye yaltaklandı.

«Oturan karga ağzını poyraza açar!» diye takıldı gümrük âmiri.

Asistan, matmazel Maria'ya fısıldadı: «Sedirinde yan gelen karga demek istiyor!»

Genç kız övüldüğü için hindi gibi kabarıyor, iskelede duran ve bu kurtarıcı meleğe takdirler, hayırdualar yağdır-

maktan bıkip usanmıyan halka avuç avuç balık üleştiriyor-
du.

Fakat halkta bu güzel duyguları uyandıran şey, kendi-
lerine verilen nimetin minnettarlığı değil, balıkçılığıyla
alay ettikleri uzmana, bu alaylarında haksız olmadıklarını
göstermek ihtiyacıydı sade. Önynde minnetle eğilmek is-
temedikleri asıl velinimete karşı duydukları nefretin öbür
yüzüydü bu.

Ağdan çıkarılıp da yoksullar arasında bölüştürülün-
ce, balığın on fıçı olduğu görüldü. Tüccar tuzlamak üzere
hepsini hemen satın aldı. Verdiği paralar çarçabuk yine
kahve, şeker ve biraya çevrildi: Matmazel Maria'nın sü-
rütme ile yeni usul balıkçılıkta neler yapmak lâzım geldi-
ğini iyice anlatmasından sonra, asıl kış ringalarını deniz-
den çıkarmanın kolay olduğuna inanmışlardı çünkü.

ON ALTINCI BÖLÜM

Borg, odasına geldiği zaman, adaya dönen bir güm-rükçünün alıp getirdiği bir mektupla karşılaştı. Bir dave-tiye idi bu; balıkçılık uzmanıyla nişanlısının, Loke kor-veti güvertesinde verilecek subaylar balosunu şerefle-n-dirmeleri rica ediliyor, geminin bu akşam saat sekizde ada önüne demirliyeceği bildiriliyordu.

Borg, nişanı bozmak ânının gelmiş olduğunu derhal anladı; çünkü bir başkasının sevgilisini sosyete içine çıkarıp da müstakbel zevcem diye takdim etmeyi istemezdi tabii. Bunun için parmağındaki nişan yüzüğünü çıkarıp dün gece müşavir hanımına yazmış olduğu mektubun içine koydu. Bu mektupta çok üzgün bir dil kullanarak, matmazel Maria ile olan bağının koparılması gerektiğinden dolayı esef ediyor, ne çare bir kadınla düşünmiyerek kurmuş olduğu eski bir ilişkinin şimdi bir çocuğun doğması üzerine kanunî hak iddialarına yol açtığını; bu iddiaların, kendisini davacı kadınla evlenmeye mecbur edemeseler bile bir başkasıyla birleşmesine engel olacağını yazıyordu. Mektuba şerefli, şerefini lekelemek istemiyen bir adam sıfatıyla, hiç suçsuzken incitildiği, belki de müşkül durumlara düşürdüğü genç kıza gerek şerefini kurtarmak, gerekse geçimini sağlamak hususunda yardıma âmade olduğunu da eklemişti.

Borg bu yalanı, nişanı bozmak için tek çare olarak görüyor; çünkü böylece her iki tarafın, fakat bilhassa Maria'nın şerefi korunmuş oluyor; bunun, karşı konulamaz bir şekilde, düzeltilmesi ümidinden mahrum, kaçınılmaz bir alınyazısı gibi tesir etmesini istiyordu.

Mektubu mühürleyip kapattıktan sonra bir ısıklık uşağını çağırdı ve müşavir hanımına götürmesi emriyle zarfı ona teslim etti.

Üzerine bir sigara yaktı ve atışın seyrini izlemek için pencere kenarında mevzi aldı.

İhtiyar kadın evin önünde duruyor ve bir karyola halısı silkeliyordu ki adam çıkageldi, mektubu uzattı, kadın şaşırarak aldı, içinde ne olduğunu anlamak için sol eliyle zarfı yoklayınca şaşkınlığı daha da arttı. Sonra dönüp evden içeri girdi.

Aradan bir an geçince Borg, yemek odasının perdeleri gerisinde, matmazel Maria'nın silüetinin kımıldamakta olduğunu gördü. Genç kız öfkeli dolaşüyor, arada bir duruyor, yediği azarlara karşı kendini savunmak ister gibi, el kol hareketleri yapıyordu.

Bu hal bir saat kadar sürdü. Derken Maria avluda göründü, intikam isteği dolu bir bakışla Borg'un penceresine baktı ve limandan gelmekte olan asistanı çağırdı.

İkisi birden eve girip içerde yarım saat kaldıktan sonra yine dışarı çıktılar, odunluğa gidip oradan bir bavulla bir valiz çıkardılar.

Demek bir karar varmışlar, bu durumda adada kalmanın imkânsızlığını anlamışlardı.

Bir süre sonra, bu defa elinde kendi bavuluyla asistan tekrar göründü. Borg bavulu piring çemberlerinden tanımıştı.

Şu halde asistan da gitmeyi düşünüyordu.

Az sonra ev sahipleriyle hizmetçiler, uşaklar eve doldular; içerde bir karışıklıktır gidiyordu.

Borg, saatleri okumakla geçirmişti ki, öğleye doğru asistanla matmazel Maria'nın dışarıya, evin önüne çıktıklarını gördü. Hararetli bir konuşmaya dalmışlardı; konuşma kızıştıkça kızışıyor; hallerinden, davranışlarından bunun bir çekişme olduğu anlaşılıyordu.

«Kavgaya başladıklarına göre, pek ileri gittikleri anlaşılıyor!» diye düşündü Borg.

Öğleden sonra bir kılavuz sandalı, kızın annesiyle asistanı şehre gitmekte olan bir vapura aktardı. Borg, matmazel Maria'nın niçin kaldığını doğru dürüst anlıyamıyordu. Belki bir barışma ümidi, belki de dayatacağını göstermek ihtiyacı, yahut bambaşka bir sebep yüzünden kalmıştı.

Maria, bu aralık, gümrük kulübesinden görülebilecek şekilde, bir pencere kenarına oturmuştu. Yerinden hemen hiç kalkmıyor; kâh parmaklarıyla camda trampet çalar gibi yapıyor, kâh bir kitap okuyor, bazan da elindeki mendille yüzünü siliyordu.

Akşamın yedisinde korvet, gemilerin izledikleri Land-sort yolunda göründü, çok geçmeden adaların arasında bir yerde demir attı. Dündüğünü öttürerek kılavuza haber salması üzerine genç kız, ayağa kalkmış, ne olduğunu görmek için dışarı çıkmıştı.

Tepeye tırmanıp da şenlik şerefine bütün merdivenleri bayraklarla donanmış, ara güvertesine renkli bir çadır kurulmuş süslü gemiyi seyrettiği bir sırada, Borg onun bu cazip manzaraya nasıl hayran kaldığını görebiliyordu. Genç kız, ellerini arkasına kavuşturmuş duruyor, üzgün

mutsuz görünüyordu. Rüzgârın alıp adaya getirdiği bir şenlik marşının ilk ezgileri karşısında, ayakları olduğu yerde kımıldamaya, daha sonra narin vücudu bu müziğin ahengiyle çekiliyor gibi, yavaş yavaş öne eğilmeye başlamıştı. Fakat ansızın vücut kendini koyuverdi, eller yüze kapandı ve genç kız, beklediği bir sevinçten yoksun bırakılmış bir çocuk ümitsizliği içinde, koşa koşa evine gitti.

Axel Borg şimdi baloya hazırlanıyor, giyiniyordu. Siyah doktor frakına minyatür büyüklüğünde altı tane nişanını taktı, nişanlandığı günden beri kullanmadığı bileziğini koluna geçirdi.

Tuvaletini tamamlamış, üstelik kayığın gelip kendisini almasına daha bir saat vakit kalmıştı ki, her şeyden önce korkaklıkla damgalanmak istemediği, ama aynı zamanda kendi duyguları üzerindeki nüfuzunu denemeyi arzuladığı için, matmazel Maria'ya bir veda ziyareti yapmaya karar verdi.

Evin taşlığına girince hafif gürültü yaptı: Ötekilerle niçin gitmediğini, ne yapmak niyetinde olduğunu öğrenmesine yarayacak bir poz takınmasını sağlamak üzere, genç kıza zaman bırakmak istiyordu.

Kapıyı vurduktan sonra içeri girdi. Matmazel Maria dikiş dikiyordu, genç kızın o güne kadar böyle bir işle uğraştığını Borg hiç görmemişti. Kızın yüzü, kayıtsız bir üstünlük göstermeye ne kadar çabalarsa çabalasın, yine de utanma, pişmanlık ve teslimiyet ifade ediyordu.

«Ziyaretimi kabul eder misiniz, matmazel Maria, yoksa dönüp gideyim mi?» diye söze girişti Borg.

Karşısına kadınlık özellikleriyle çıkıp da kendisinden yardım aradığını görünce, onu bir kadın olarak yükselemekten yana o açıklanamaz arzuyu, ruhunda yeniden

duymuştu. Tıpkı erkeklik tasladığı, erkekçe tavırlar takındığı zaman onu yere çalmaktan yana, önüne geçilemez bir istek duymuş olması gibi. Genç kız o anda gözüne uzun zamandır görmediği bir güzellikte görüldüğü için Borg, duygularına teslim oldu ve mukavemeti bırakarak samimileşti: «Sizi üzdüm, matmazel Maria...»

Borg'un sesindeki yumuşak edayı duyan genç kız hemen doğruldu: «Fakat bunu bizzat bana söyleyemediğinize göre, çok korkakmışsınız!» dedi, hırçın bir sesle.

«Çok saygılıyım, matmazel Maria! Size kolay geliyor ama, bir şeyi insanların yüzüne vurmak benim için çok zor! Hem görüyorsunuz, bende karşınıza gelmek cesareti varmış, sizde de beni kabul etmek cesareti olduğu gibi.»

Son cümlesini mahsus müphem kullanmıştı, genç kızın nişanı bozmak için ileri sürdüğü sebebe inanıp inanmadığını, böylece anlamak istiyordu .

«Yoksa sizden korktuğumu mu zannettiniz?» diye sordu genç kız ve iğnesini elindeki kumaşa batırdı.

«Bunun, sizin için tesellisi imkânsız bir üzüntü olmayacağını düşünmüş olsam bile, açıklamamı nasıl karşılayacağınızı bilemezdim ki...»

«Tesellisi imkânsız» sözleri teselli edici delikanlıyı ima ediş gibi bir tahrik ifade ediyor, fakat düşüncelerini açığa vurmayı ikisinin de canı istemiyordu. Biri kıskançlık göstermiş olmaktan çekiniyor, öbürü acaba bir şey mir gördü, diye şüpheleniyordu.

Genç kız, o ana kadar elindeki işinden başını hiç kaldırmamıştı. Ama şimdi hasmının yüz çizgilerini okumak için gözlerini yukarı kaldırınca, saklayamadığı bir hayranlıkla, frakın yakasındaki nişanları gördü. Sadece

hasedini gizleyen bir çocuk şirretliğiyle, alay etti:

«Ne kadar şıksınız!»

«Ben de baloya gidiyorum!»

Genç kızın yüzünde bir ürperme oldu, öyle korkunç bir ürperme ki Borg, kızın duyduğu ıstırabın refleksini kendinde hissederek onu elinden tuttu. Genç kız hüngür hüngür ağlamaya başlamıştı. Borg üzerine doğru eğilince genç kız, başını Borg'un göğsüne gizledi, bir buhran geçiriyormuş gibi, sarsıla sarsıla ağladı.

«Çocuk olma!» diye takıldı Borg.

«Evet, çocuğum ben! Bu yüzden de sen, benim kusurlarıma bakmamalıydın!» diye hıçkırdı genç kız.

«Tuhaf! Bir çocuğun kusurlarına ne dereceye kadar bakılmaz?»

«Derecesi yok bu işin!»

«Yaa? Bunu da senden duyuyorum! Çok kesin bir hudut vardır ki, iradenin yaptıkları o hududu aşınca artık bir suç olmaya başlar!»

«Ne demek istiyorsun?»

Genç kız bu sözleri söyleyerek yerinden fırladı.

Kız sertelir sertelmez çirkinleşiverdiği için, daldığı rüyadan uyanan Borg: «Ne demek istediğimi biliyorsun! Bildiğini görüyorum» cevabını verdi.

Onu yakaladığını sana kız: «Kıskançlık mı yani?» diye alay etti.

«Hayır, çünkü kıskançlık esası olmayan bir güvensizlik, çok kere bir ihtiyat tedbiridir; benim korkularım ise tamamen doğru çıktı, şu halde kıskançlık değil!»

Genç kız, hesap vermeye yanaşmaksızın devam etti: «Kıskanıyorsun, kıskandığın da bir şey olsa bari, bir çocuk, senden çok aşağıda bir köpek yavrusu!»

«Daha iyi ya, senin için büsbütün utandırıcı bir şey bu!»

Hakareti üzerine almamak için genç kız, şunu da söylüyeyim gibilerden, araya bir lâf sıkıştırdı: «Şu halde mektubunda yazdıkların uydurma!» dedi.

«Evet, başından sonuna kadar uydurma! Çünkü ben, anneni üzmemek, seni de rezil etmek istemedim! Bu inceliği anlıyor musun?»

«Öyle, anlıyorum, ama kendimi anlayamıyorum.»

«Bana bundan önceki hayatını anlatsaydın, ben anlatabilirdim.»

«Bundan önceki hayatım mı? Ne demek istiyorsun?»

«Hayatında geçmiş şeyler var senin! Bu beni her zaman şüphelendirdi.»

«Bırak bu imaları...»

«Kimsin yahut evvelce neydin, bu beni artık zerre kadar ilgilendirmedicine göre...»

Bir topçu erinin kendisini almaya yokuş yukarı çıktığını görünce Borg, sözlerine son verdi: «Şimdi sana hoşça kal demeliyim, ben gidiyorum.»

«Beni hemen bırakıp gitme!» diye rica etti kız, yaşlı bakışlarla gözlerinin içine bakarak Borg'un elini kavradı. «Gitme, çünkü gidersen ne yaptığımı bilemeyeceğim.»

«Artık ayrılma kararından dönülemeyeceğine göre, birbirimizi daha ne diye üzüp duralım?»

«Üzmeyelim! Bu gece benim yanımda kal da, ilişkimizi kesmeden önce birbirimize içimizi dökelim. Bilmek istediğin her şeyi anlatayım sana, o zaman hakkımda verdiğin hüküm değişecektir.»

Bu boşalış karşısında Borg, o anda artık her şeyi bildiğine kanaat getirdi; bir başkasının veya birçoklarının

sevgilisine bağlanmak bedbahtlığından kurtulmuş olduğuna, şimdi emin bulunuyordu. Kararını vermişti. Pencereye gitti: «Ben sonra kendi kayığımla gelirim!» diyerek topçu erini geri çevirdi.

Bu iş de bitince konuşmaya bir mecra hazırlamak üzere, sedire oturdu.

Fakat heyecanı geçtikten sonra genç kız çöküp kalmış, öyle az konuşur olmuştu ki nihayet odada tam bir sessizlik hüküm sürmeye başlamıştı. Birbirlerine söyleyecek söz bulamıyorlardı; fırtına kuşlarını ürkütmek korkusu havayı öylesine ağırlaştırdı ki, karşılarında sıkıntının sırtmakta olduğunu gördüler.

Borg sehpanın üstündeki kitapları karıştırmaya başladı. Gözleri, üzerinde asistanın ismi yazılı bir kitaba gitti.

«Aklımda kaldığına göre genç bir kızın hikâyesi. Okudun mu?» diye sordu.

«Hayır, henüz elim değmedi. İyi bir şey mi?»

«Bir kadın tarafından yazıldığı halde, samimî olması bakımından dikkate değer.»

«Yaa! Konusu ne?»

«Serbest aşk! Genç bir bilgin, peşin hükümleri olmayan bir kızla nişanlanıyor. Bilgin'in bir inceleme gezisinde bulunduğu bir sırada kız, vücudunu bir sanatkâra peşkeş çekiyor, daha sonra da asıl nişanlısıyla evleniyor.»

«Peki, kadın yazarın fikri ne bu hususta?»

«Gülüp geçiyor tabii.»

«Ne fena!» dedi genç kız ve bir şişe şarap getirmek üzere ayağa kalktı.

«Niçin fena? Aşkta kendine mal etme hakkı yoktur.

ki! Hem bilgin nişanlı can sıkıcı bir adammış üstelik; kitaptaki tasvirlerle bakılırsa, hiç değilse kızın yanında olduğu zamanlar sıkıcı bir adam.»

Bardakları doldurduğu sırada matmazel Maria, sözünü kesti: «Şimdi de biz sıkılmaya başladık.»

«Kendimizi ne ile avutsak dersin?» diye sordu Don Juan; yanlış anlaşılmasına imkân olmayan âdi bir gülümseyişle gülüyordu: «Gel, yanıma otur!»

Genç kız, Borg'un isteğine yoldaş ettiği sesin kaba tonundan, hoyrat jestlerden alınmak şöyle dursun; kendisine karşı çok saygılı davrandığı için o ana kadar burun kıvırdığı bu adama şimdi hayranlıkla bakıyor gibiydi.

Odanın içi kararmaya başlamıştı. Küçülmeye başlamış ay, yeşile çalan sarı bir çizgi halinde döşemeye düşüyor ve kına çiçeklerinin gölgelerini yansıtıyordu.

Açık pencereden «Balo kıraliçesi» valsinin uzak ezgileri geliyor; bir sitem, kayıp cennetten bir selâm gibi, henüz her şeyin mahvolmadığı ümidini de dirilterek, içeri doluyordu.

Ve Borg'u en yüce bahtıyarlığın hâtırasıyla kısıvrak bağlamak ümidi içinde genç kız, erkeğin, aşkını çılgıncasına ilân ettiği sırada kendini ona teslim etti.

ON YEDİNCİ BÖLÜM

Balıkçılık uzmanı, Dalarö banyolarında üç gün kaldıktan sonra tekrar Doğu adasına geldi. Genç kızın, bir daha dönmek üzere çekip gittiğini öğrenince hava hafiflemiş, sâflaşmışcasına tarifsiz bir rahatlık hissetti.

Odasına varır varmaz açık pencere önünde sedire uzandı: Pipo içmek ve son günlerin türlü izlenimlerini hâfızasında tekrar yaşatmak istiyordu.

Gece yarısı genç kızın kollarından sıyrıldıktan sonra, sıkıcı bir görevi yerine getirmişcesine memnun, gitmiş, kayığına binmişti. Ruhu, eski dengesine ancak şimdi kavuşmuş gibiydi. Hakkına tecavüz edilmiş, kanun böyle bir şey için tarziye vermediğine göre hakkını kendisi alması gerekmiş ve sadece hasım tarafların bizzat koydukları prensiplere göre iş görmüştü.

Daha sonra korvetin güvertesinde kültürlü bir dille konuşabileceği kimseler bulunca bu imkân, hele doktorla bilimsel tartışmalara girişmesi, onda önce bir sarhoşluk etkisi yaratmıştı. Konuşmak için zekâsını alçaltmasına, anlaşılacak için yarı aptallaşmasına hacet kalmıyor; imarla, nüanslarla konuşsa meramını hemen anlıyorlardı.

Tam üç ay bir vahşet içinde yaşadığını; bu yabani-liğin; kendisini yavaş yavaş, fark ettirmeden âdi çekişme-lere sürüklediğini, fikir hayatını tutku ve içgüdü hayatla-

rının altına düşürdüğünü; tekrarcılığı esas mesele seviyesine yükselttiğini; kendisini, sonunda ihtimal galip geldiği o çiftleşme yarışında ortaya rakip olarak çıkmaya sevk ettiğini şimdi hissediyordu. Bütün vahşi insan topluluklarına uygarlık götürmekle yükümlü, o Hristiyan kiliseleri temsilcilerinin niçin ev bark kurmadıklarını, ne bir kadına ne bir çocuğa niçin bağlanmadıklarını şimdi anlıyor; yani yüksek bir ruhî hayat yaşamak isteyenlerde perhizle riyazetin mâkul bir anlamı olduğunu görüyordu. Münzevi, yalnızlığı dinlenmek için mi istemişti: Bir buğday tanesi; bir tarlaya ekildiği zaman, gübreli toprakta milyonlarca buğday ile bir araya sıkışmış durumda ancak iki başak verdiği halde tesadüfen boş bir tarlaya düşünce nasıl altmış başak birden veriyorsa, başkalarını aşarak daha zengin bir gelişmeye can atan şahsiyet de ancak ıssızlıkta serpilir.

Son üç günün tecrübeleri bunu tasdik etmişti. Bir meclisten ötekine götürüldüğü korvette ve banyolarda her gece yatağına yatınca, gün boyu köşelerini nasıl yontmuş olduğunu hissetmişti. Böylelikle kıymetli taşlar gibi görünüşten kazanmış, ama kırattan kaybetmişti. İnsanlarla duygu beraberliğinin, ilişkilerdeki uyma eğiliminin doğurduğu o çekingen hak verişleri öyle çok tekrarlamak zorunda kalmıştı ki, meclislerde irticalen ortaya attığı görüşler, ona kendilerini kabul ettirmeye kalkmışlar, onun en samimî düşünceleri oldukları iddiasıyla hâfızasında belirmeye başlamışlardı. Nihayet bezmiş; son günü, içinde, sözülle özü birbirini tutmayan, iki yüzlü bir adam olup çıktığı hissi uyanmıştı. Kendi kendinden utanıyor; sosyetenin, hoşsohbetliği dolayısıyla, şahsına gös-

terdiği itibar arttıkça kendi nefesine karşı bütün öz saygısını kaybetmekte olduğunu görüyordu.

Düşüşünü önlemek istiyorsa kendini tecrid etmeliydi; nitekim şimdi tekrar kavuştuğu yalnızlık, ruhu üzerine bir buhar banyosu veya denizde yüzmek gibi tesir ediyor; insan bu durumda her türlü basınçtan kurtuluyor, katı madde ile bütün temaslar kesiliyordu.

Bütün kışı adada geçirmeye karar verdi Borg.

Bu maksatla bayanların oturmuş oldukları evi kendi hesabına kiraladı, hemen o gün yerleşmeye başladı. Büyük odaların birini kütüphane ve lâboratuvar, ötekini yemek odası ve salon; çatı altındaki odayı da yatak odası yaptı.

Geceyi yeni yerinde deliksiz bir uykuyla geçirdikten sonra, ertesi sabah uyandığı vakit, bir eve tek başına sahip olmaktan yeni bir memnunluk duydu. Artık yabancı seslerin telkinlerine boyun eğmekten kurtuluyor, kendi tâyin ettiklerinden başka izlenimleri almasına lüzum kalmıyordu.

Kahvesini içtikten ve saat üçten önce misafir kabul etmeyeceğini sıkı sıkı tembihledikten sonra kütüphanesine oturdu.

Eski bir tasavvurunu tekrar ele alıyor, faydasız geziler yapmaksızın Avrupa'nın o günkü etnografyasını araştırmak istiyordu. Uydurma bir firma adına hazırlanmış basılı sirkülerlere, sanat erbabının isim ve adreslerini yazdı, hepsini zarflara koyup pullarını yapıştırdı.

Kafa ölçüleriyle vücut büyüklüklerini mümkün mer-tebe tam öğrenebilmek amacıyla, Avrupa'nın en kibar şehirlerindeki şapka, tabut, gömlek ve çorap imalâtçılarına yollıyacağı bu sirkülerin kendisine, arzu ettiği so-

nucu sağlayacağını hesaplamıştı. Bu mektuplarda, iç ve dış pazarlarda toptan en büyük kazancı sağlayan ölçülerin bildirilmesi rica ediliyordu.

Hazırladığı bir ikinci sirküleri Avrupa'nın büyük, küçük muhtelif şehirlerindeki, en büyüğünden en küçüğüne kadar muhtelif kitapçılara gönderiyor, bu mektuplarında kendisine ödemeli olarak ve âzami fiyat karşılığı, her nevi fotoğraf yollamalarını istiyordu. Keza, gümüş çıkarmak için fotoğraf toptancılığı yapan bir teknisyenle de anlaşmış, nihayet çeşit çeşit yabancı magazinlerden binlerce de portre kesmişti.

Araştırmalarına bu malzeme ile başlamak istiyordu.

İşini bitirdiği vakit öğlen olmuştu. Yemek yemek için odadan çıkıyordu ki kapısındaki kutuya bir mektup konmuş olduğunu gördü. Bu yazıyı tanıyordu. Matmazel Maria'dan olduğuna kesin kanaat getirince mektubu açmadı; masaya, yanına koydu; bir taraftan basit öğlen yemeğini acele acele atıştırıyordu. Mektupta hiç de hoşla gidecek şeyler olmadığını biliyordu: Yarın veda etmeye gelirim, diye verdiği sözü tutmamıştı çünkü. Can sıkıcı bütün yaşantılardan uzak durmaya karar verdiği için, mektubu, açmaksızın masanın gözlerinden birine sakladı.

Fakat yemekten sonra bir saat uyuyup da çalışmanın ve yemeğin harareti geçtikten sonra, aklının fikrinin artık kitaplarda olmadığını, masanın gözüne doğru gittiğini fark etti. Şiddetli ve yorucu bir savaş yeniği gibi, odada bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Ruhunun bir kısmını bu göze kitlemişti sanki. Odadaydı genç kız, ve ruhunun çekim gücü, üzerindeki kırmızı mührü bir öpüş gibi parıldayan beyaz zarfın içinde, barut gibi doldurulmuş, duruyordu. Borg onun orada aynı sedirde oturdu-

ğunu görüyor, fısıltılarını işitiyor, alacakaranlıkta gözlerinin ışıltısını hissediyordu: Borg'un eti, tekrar yanıp tutuşmaya başlamıştı.

«Hayatın en yüce mutluluğunun ellerimden kaçıp gitmesine göz yummak, ne aptallık!» diye düşündü. «Aşk karşılıklı bir aldatış olduğuna göre, aldanmaya niçin razı olmamalı? Sıfıra sıfır! Hem sonra dünyada tam mutluluk yok madem, olanıyla niçin yetinmemeli?»

Borg şimdi genç kıza sürüne sürüne varmış olmayı, senin esiririm diye yalan söylemiş, yenildiğini itiraf etmiş olmayı istiyordu. Rakibini kaçırabilirdi nasıl olsa. Başbaşa kalasalardı da onunla tam bir anlaşma imkânı yaratsaydı, alışkanlık ve alâka bağıyla genç kıızı; gayet kolay ve ihtirasını başka bir kimseyle tatmin etmesini önleyecek şekilde, sımsıkı bağlayabilirdi.

Fakat birden bu mektubun, elindeki, yine bütün ümitlerin en iyisi olan bu son ümidi alıp gideceği korkusu başgösterdi. Mektubu okumayacaktı!

Deney masasının başına geçmişti. Ne yaptığını âdetâ düşünmeksizin demir bir karni aldı, mektubu içine soktu, karninin altındaki pompalı ocağı yaktı. Bir süre sonra karninin boynundan fosurdayarak duman çıkmaya başladı. Duman kesildikten sonra bir kibrit çıkıp gazı tutuşturdu. Ufak, mavimtırak bir alev, bir yarasa ışığını andıran bir sesle, bir iki dakika yandı.

Orada bir alşimist olsaydı: «İşte mektubun ruhu yandı!» derdi. Bir kâğıt kitlesi eriyip gitmiş, yanma ürünü olarak geriye tıpkı canlı bir vücutta yanan bir ruh gibi, karbon ve hirdojen bırakmıştı. Karbon ve hirdojen! Hepsi buydu, kalan şey de bundan ibaret!

Alev titredi, azaladı, borunun içinde büzülüp kaldı. Oda eski karanlığına dönmüştü!

Dışarda denizin üstü yine kararmaya başlamıştı. Esen gündeğusu, dalgaları kamçılıyor, dalgalar kıyılara toslayıp inliyor, fışırdıyorlardı. Rüzgâr, evin köşesinde, geminin baş bodoslamasına çarpan bir dalga gibi kırılıyordu.

Bütün bu iniltilerin içinden doğru, engindeki çanlı şamandıranın; rolünü ezber okuyan bir tregedy aktörü gibi ahenkli ve nefes alıyormuş, yahut sel halinde boşalacak yeni bir söze başlamadan önce son söylediğinin yankısının bitmesini bekliyormuşçasına aralıklarla haykırdığı duyuluyordu. Bir titan için, fırtına eşliğinde bir solo idi bu; gündeğusunun, körüklerini işlettiği devâsâ bir org.

Odada bunalmaya başlamıştı Borg. Dışarıya fırtınaya kaçmak, sıkıntısını rüzgârlarda dağıtmak üzere pardesüsünü giydi.

İçeride yanmakta olan bir fenerin ışığı, hiç istemediği halde, onu dükkândan tarafa çekiyordu; adımlarını o yana çevirdi. Sürütme ile balık avı çok para getirdiği için, dükkân harıl harıl işliyordu. Karanlığa gizlenerek, görülmeksizin, birbirleriyle konuşmakta olan balıkçıların yanlarına yaklaşmıştı.

«Asistan, kızı elinden kapıverdi!» diyordu ihtiyar Öman. «Eh, kız hiç değilse işe yarar bir adam tavlamiş oldu; böyle yapmasaydı da...»

«Evet, başkalarına benzemez beriki!» cevabını verdi Vestman, bekâr olanı. «Bugün yine belki yüze yakın mektup yazdı, postaya verecekmiş. Bu adam kablarda ne kaynatır, ne yapar, bilene aşk olsun doğrusu. Fakat düşün-düğümü de düşünüyorum ben! Gözlerimlzi dört açmalı-

yız, bir odaya kapanıp da gizli kapaklı şeyler kaynatanları biliriz biz!»

Evli olan Vestman: «Boş ver!» diye bağırdı. «Bırak da imbiğinden ispiertosunu çeksin çekebildiği kadar! Kalyaların üzerinde rakı çekeceğim diye kazanından olan Söderlund babanın bir başka çeşidi! Bana kalırsa biz onun işine burnumuzu sokmamalıyız.»

«Öyle ama, bu kadarla bitmiyor kil» diye söze başladı ihtiyar Öman, tekrar. «Bu kadarla kalsa bırakalım kendi haline! Fakat benim elimden sürütmeyi almak istedi mi istemedi mi, yanına koymıyacağım ben bunu! Bir balık gibi, yüzgecini bir elime geçirsem, balık kasasına fırlatmadıkça salıvermek yok...»

«Evet, Tanrıyı inkâr eden insan kötü bir insandır!» diyerek bahsi kapadı gezici vaiz. «Bu muhakkak!»

Minnettarlık göstermelerinden yana en ufak bir kuruntuya kapılmadığı halde, balıkçılık uzmanı bir huzursuzluk hissinden kendini kurtaramıyordu. Demek bu çöl gibi yerde kendisine bir akıl hastası veya bir câni gözüyle baktıkları için, en tehlikeliler kadar tehlikeli olabilecek düşmanlarla çevrilmişti. Kendisinin, testisinde elli kuruş kazanmak üzere imbikten rakı çektiğini sanıyor, onlar için zehir kardığından şüpheleniyorlardı. Adada bir kazâ olsa suçu ona yükliyeceklerdi. Kanunun yasak ettiği sürütmelerini kullanmaya kalkışsalar ellerinden almaya cesaret edemeyecek, çünkü skandal niteliğinde bir veya bir çok şikâyetlerden yahut daha kötüsü intikamlardan çekinecekti.

Bunların yanında olmak tehlikeli bir şeydi, aptallık gibi çok tehlikeli bir şey.

Onları beraberce bir testi konyak içmeye çağırırsa da

bu testiği onlarla birlikte boşaltsa hemen dost oluvereceklerini bilmekle beraber, bunu bir an bile aklından geçirmiyordu. Düşmanlıklarıyla serbest kalıyordu, dostlukları ise içinde bulundukları çamura onu da çekmişti. Nefretleri kendi kuvveti üzerine sadece bir akım uyarıcı etkisi yapabilir, bağılılıkları ise, ruhları kendi ruhuyla aslâ temasa gelmese bile bu kuvveti yine de nötr hale koyabilirdi. Tehlikenin hoş tarafları da yok değildi; tehlike zekâsını uyanık, esnek tutuyor; ona tepki gösterebileceği, eksersiz yapabileceği bazı şeyler kazandırıyor.

Hem yanlarından daha dün ayrıldığı çevrelerdekine oranla buralarda, bu yabancılar arasında tehlike daha azdı; evet, onlarda insana ciddî bir zarar vermek kudreti daha çoktu çünkü. Sülfürik asit yapımında ziyan olan yığın yığın serbest azottan istifade için bir usul bulmak gerektiğini, çünkü burada bu azot ziyan olurken ötede toprağın azot kaybını karşılamak üzere dışardan pahalı pahalı Şili küherçilesi getirtildiğini söyleyince, korvetin doktoru, ona bir hasta gözüyle bakmamış ve baca dumanlarından teknik alanlarda faydalar sağlanabileceğini ortaya atınca dostu ona bir süre deniz banyolarına gitmesini, insanlar arasına karışmasını tavsiye etmemiş miydi?

Akran ve emsali tarafından, yetkili kişilerin yanılmaz mahkemesi kararıyla burjuva ölümüne mahkûm edilmek-tense, tam bir yalnızlık içinde kalmak ve kızılderililer arasında bir kaçık olarak bilinmek daha iyiydi şu halde.

Karanlıkta bir süre dolaştıktan sonra evine döndü. Her iki odada lambalar, şamdanlar yaktı. Peşinden, taşığa bakan kapıları açarak, hapsedilmiş gibi olmak duygusunu kendinden uzaklaştırdı.

Saate bakınca daha ancak sekiz olduğunu gördü. Önündeki uzun akşamla gece, gözünü yıldırıyordu; çünkü kafası çalışamayacak kadar yorgun olmakla beraber, uyuyabilmek için yetersiz bir yorgunluktan bu. Evin köşesinde rüzgârın inleyişi, dalgaların gürleyişi, şamandıra çanının uluyuşu sinirlerini bozuyordu. Kendini, esiri olmak istemediği bu kulak telkinlerinden kurtarmak için, Almanya'da iken satın aldığı «uyku bilyeleri»ni kulaklarına koydu. Herhangi bir sesin gelmesine, duyulmasına engel olmak üzere kulağa yerleştirilen, ufak, çelik bilyelerdi bunlar.

Dış dünya ile bağlantının bu belki en büyük organını böylece kitledikten sonra hayali, hummalı bir faaliyet göstermeye başladı.

Yanmış mektupta ne yazılı olduğuna karşı çığınca bir merak, ruhunu öyle önüne geçilmez şekilde sarmıştı ki, yazıları yanığın üzerinden okumak için karniyi açtı. Fakat ateş, mürekkebi de silip süpürmüş, yazıdan eser kalmamıştı. Şimdi akla gelebilecek bütün şüphe ve tahminlere açıldı önü. Kâh geçen olaylara dayanarak mektubun içindekileri dolayısıyla anladığını sanıyor, kâh da genç kızın düşünce ve davranışlarında mantık olmadığını hatırlayarak bu kanaatini yanlış buluyordu.

Nihayet tahmininin imkânsızlığı noktasında karar kıldı ve buna göre artık bu konuyu düşünmemeye karar verdi. Fakat beyni onun kontrolünden kurtulmuş, bu işi kendi başına kurcalamaya başlamıştı. Beyni uyuyup kal-

mak gücünden yoksun, haraboluncaya kadar hep bu konuyu öğüttü, elekten geçirdi. Düşünme organlarındaki dermansızlık çoğalınca bu sefer âdi içgüdüler uyandılar.

Ruhunun zayıf nahif bir vücutla giriştiği savaşa dayanamayışına hırslanarak soyundu ve bir dozluk potasyum bromür aldı. Beyni çılgınca seyrinde birden istop etti, hayaller söndüler, şuur uyuştı ve Borg, ölmüşçesine, ağır bir uykuya gömüldü.

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

Sonbahar hanidir başlamıştı; ama adada yazın geçip gittiği fark edilmiyordu, yaprakları sararacak bir ağaç yoktu çünkü; kayalar üzerindeki likenlerse rutubetten boyuna serpiliyor, yeşilleniyorlardı. Fundalar ve karasıtma fidanları yeniden yeşermiş; ardıçlar, bodur çamlar, kuzeyin bu her dem yeşil ağaçları yağmurlarla dirilmiş, toz topraktan arınmıştılar.

Güz işleri bittikten sonra balıkçılar dönüp gitmişlerdi. Ada yine sessizleşmiş, dükkân kapanmıştı. Tah-taları alınıp alınıp kahveye ve marangozluk işlerine har-candığı için, mâbedin çatısı boyuna çıplaklaşmış, ortada kala kala bir öbek darağacını andıran kazıklar kalmıştı.

Vaiz çok seyrek görünüyordu. Mutlakıyet taraftarı oldu olalı, içinde konyak bulunan kınakına şarabını da fazla kaçırıyor, kulakları uğulduyor, kalbi çarpıyor, vak-tinin çoğunu uyumakla geçiriyordu.

Axel Borg, bir aylık bir çalışmadan sonra, ruhunun aşk oyununda aldığı kurşun yarasını iyi etmeyi başarmış, potasyum iyodür ve perhiz sayesinde tutkularını körlet-mişti. Yalnızlığın hüznüne kapıldıkça amonyum nitrattan bir miktar uyuşturucu gaz çıkarıyor, alkolle sarhoş olma-nın âdiliğini, alkolün insana daha büyük bir hüznün, hattâ intihar saplantısı getirdiğini çoktan anladığı için kendi-

sini bu gazla uyuşturuyordu. Önceleri onu o harikulâde diazot monoksit neşelendirmiş, güldürmüştü. Ama o âdi sırtıma bütün büyük düşünce ve çabalarını bir hiçlik içinde eritip yok ediyor, o buna gülüyordu. O zaman şahsını kendisine sırtan alaycılar derekesine inmiş görüyor, benliğini bulunduğu çizginin üzerine çıkarmak ihtiyacını duyuyor, o zaman keder ve acılarının özlemini çekiyordu.

Fakat kendini yalnızlaştırmayı son haddine götürüp de çatı altı odasına kapanmadıkça hizmetçiden evi temizlemek, yemeğini getirmek müsaadesini esirger olduktan sonra, yaz mevsiminin hâtıraları hortlaklar gibi görünmeye başladılar. Söylenmiş her sözü ister istemez hatırlıyordu.

Vaizin adada sisler içinde belirişi, ona planlı bir davranış gibi görünüyordu şimdi. Bu adamın, babası ve kendi özel hayatı hakkında söylediği sözler, matmazel Maria'nın: «Ben senin kim olduğunu biliyorum!» şeklindeki ifadesiyle birlikte, ruhuna kök salıyor, büyüdükçe büyüyordu. Hayatında herkes bildiği halde, yalnız kendinin bilmediği bir sır vardı anlaşılan.

Vaizin ortaya çıkışında parası, peşine düşmüşler tarafından ödenen planlı bir casusluk vehmediyor, ama sakin saatlerinde buna ihtimal vermiyordu. Çok iyi bilyordu ki inzivanın peşisıra gelen za'fın ilk belirtisi, takip korkusudur. Değil mi ki insanlık birçok pilin bir araya getirilmesinden meydana gelen büyük bir elektrik bataryasına benziyor, bu bataryada tecridedilen pil derhal enerjisini kaybediyordu. Bakır tellerle sarılı bir silindir, içindeki yumuşak demir çubuk çıkarılınca işlemez olmuyor muydu? Demir çubuğu çelik sertliğini aldı alalı o da boşalma yolunu tutmuştu.

Öyle, ama vücut dermansızlığından ileri gelen bu marazî takip korkusu, hakikaten takipte olduğuna göre bir tepki yaratmamış mıydı? Okulda bir kuvvet; familyadan kopup ayrılmak, farklılaşmış bir bitki gibi kendine ayrı bir isim, belki de yepyeni bir familya ismi almak isteyen, yeni bir cins kurucu olarak görüldüğü anda başlamıştı bu. Takib edilmişti; aşağı seviyedekiler tarafından alttan, orta seviyedekiler tarafından üstten, içgüdüsel bir takibe uğramıştı. Bunlar ayar memurluğunda oturuyor ve ölçüleri ayarlayacak olan ölçeği tesbit ediyorlardı. Kafesten uçup da ormanda isketeler arasına düşünce, o cânım tüyleri, yabani kuşları çileden çıkaran, Kanarya adalarının o sarı ve cins kuşu gibi, nefretle karşılanmış, gagalanmıştı.

O güne kadar dostluğunu aradığı tabiat, şimdi ölüydü Borg için; aradaki bağ, insan eksikti çünkü. Yücelttiği ve cimrice basitçe yapılmış sayfiyeli topraklarıyla fakir memleketinde tek muhteşem tabiat parçası diye aradığı deniz, benliği genişledikçe ona dar görünmeye başlamıştı. Bu mavi, terementi yeşili, gri çember, onu bir hapishane avlusu gibi kuşatıyor; tekdüzen, küçük manzara onda bir hapishane hücresinin yarattığı ezanın aynısını yaratıyordu: Algı, izlenim kıtlığı! Her şeyi bırakıp gitmek, yapamıyordu bunu; çünkü köklerini vatan toprağına, aldığı ufak tefek izlenimlere, perhizlerine salmıştı; bu köklerle bir başka toprağı aktarılamazdı çünkü. Güney özlemi çektiğini söyleyen kuzeylinin faciasıydı bu.

Borg, İsveç'in karaya nasıl bağlanabileceğini düşünmeye, planlar kurmaya başlamıştı; çünkü Laponya üzerinden anakaraya bağlantısı olmakla beraber, bir ada memleketiydi İsveç. Önce altı saatlik bir Stockholm- Helsingborg ekspresi; Öresund üzerinden deniz yollarına bağ-

lanarak, Danimarka'nın başkentini kuzeyin merkezi haline getirmeliydi. Stockholm adalar denizindeki, buz tutmaz Djurö ve Nynas limanları, buz kıran gemilerle işbirliği yaparak bütün sene ticaret ve ulaşımın sekteye uğramamasını sağlamalıydı. Böylece kuzeyin kış uykusu azaltılmış olur, altı ay boyu bütün faaliyetlerin durmasına yüklenen o millî kusur: avarelik bambaşka bir şekle girerdi. Rusya'nın İngiltere ile olan ticareti Stockholm ve Göteborg yoluyla yönetiliyordu; XI inci ve XII nci Karl'ın, İran'la Hindistan'ın Rusya ve İsveç üzerinden iş görmeleri hakkındaki eski tasarıları gerçekleştirirdi.

İsveç, yabancıları çekecek bir turist memleketi haline gelmeliydi. Maelar gölünün her iki ağzını Nordbrücke ile Stockholm barajında kapamak ve gölün sularını kanallar açarak, Strengnas koyundan doğru, Trosa'daki Bofven gölü aracılığıyla denize aktarıp Stockholm'u bir deniz şehri yapmak istiyordu Borg. Böylece tuzlu su, şehrin en kuytu köşelerine kadar girer; hava durumlarını, bunlarla birlikte insanları da değiştirirdi.

Fakat İsveç'in büyük Hristiyan kilisesinin nüfuzunda, doğrudan doğruya Roma'ya bağlı bulunduğu, bu yüzden Avrupa'dan sayıldığı devirleri hatırlayınca, büyük halk kitlesi dinden vazgeçmediğine göre, o dini yeniden diriltmeyi düşünüyordu Borg. Atalarımızın o dinini, ki ateşle kılıç bizi ondan tövbeye zorlamış, o dini, ki uğrunda ölen Hans Braskı, Olaus ve Johannes Magnus'u, Nils Dacke'yi, Ture Jönsson'u tarih alçakçasına lekelemiştir.

Katoliklik, Roma'nın bu mirası, Avrupalılık fikrinin bu ilk müjdecisi, şimdi zafer alayı ile Avrupayı katetmiş bulunuyordu. Bismarck, kültür savaşında yenilmiş, hakem mahkemelerinin çelik toplardan azade olması gerektiğine

inanmaya başladıktan sonra, Canossa'ya giderek Papayı sulh hâkimi seçmişti. Danimarka, Katolik katedralleri yapmış; genç Danimarka, meselenin çözümü için kalemini ödünç vermişti. Kuzey Almanya gibi, kuzey memleketlerinin de Cermenleştirilmesi, 1870 Hun harblerinin sonundaki barbarlığa bir dönüştü sadece. Bunun sonuçları şunlar oldu: Lâtincenin takibata uğraması, Fransızcaya karşı nefret, Fransız edebiyatının yok edilmesi, kuzey Almanya'nın aile siyaseti, mürtetleri hapse tıkan Luther engizasyonu, zekâda genel bir çöküntü.

Protestanlık, işte buydu düşman! Teuton kültürü, siyah pantolonlu burjuva dini, mezhep darlığı, partikülarizm, tecrit, hapis, fikrin ölümü!

Hayır, Avrupa birleşmeliydi tekrar. Halkın yolu Roma'dan, zekânın yolu Paris'ten geçiyordu.

Isveç köylüsü, kendisini tekrar dünya vatandaşı hissetmeli, aşağı sınıf olmak durumundan kurtulmalıydı; kilisenin evvelce tablolarla, melodilerle verdiği güzellik kültürünün parıltılarına tekrar kavuşmalı; ibadeti Lâtin dilinde ve şarkı kitabı yazarların değil de, şairlerin nazmettikleri gerçek bir ilâhi olmalıydı. Köylü, bunun içinden henüz kavrayamadığı sorunlar üzerine en üstün tasavvurlarının ilham edebildiği kadarını kavramalıydı. Âyinler; ziraat, inekçilik, iskambil oyunu ve büro işleriyle alışverişi olmayan, hayatlarını dine, işrada adanmış, sahici rahipler tarafından yapılmalıydı. O zaman köylünün karısı da bir mürşide kavuşmuş olur, günah çıkarırken içini bu mürşide dökmekten çekinmez, rahibin hanımının mutfağına koşup da bu konuda hizmetçilerle çene yarıştırmaktan kurtulurdu.

Lâtince tekrar kabul edilirse İsveç üniversitelilerinin yapacağı her doktora tezi, Avrupa bilginleri tarafından okunabilir; İsveçli her araştırmacı kendini, o Paris'teki ruhanî reise bağlı büyük zekâlar topluluğunun bir üyesi olarak görebilirdi.

Bu ve bu gibi başka düşünceleri Borg, kâğıda geçirdi ve masanın gözüne koydu, elinin altında bunları basacak tek gazete yoktu çünkü; hele «yurdun yükseltilmesi yolunda yapılacak tekliflere, kıskançlıklarından dolayı kulak asmayan» vatanseverlerin gazeteleri buna hiç yanaşmazlardı.

Yolladığı sirkülerin cevaplarını almış, çatı altı odasını Avrupa etnografyası için gerekli malzemeye doldurmuş bulunuyordu.

Ama konuya karşı eski hevesi kalmamıştı şimdi. Ruhunu fena hastalanmıştı, dışarıya sokağa bile çıkmayı gözü almıyordu. Bir insanla karşılaşması, ona öylesine tiksinti veriyordu ki, birisini görür görmez hemen tersyüzü geri dönüyordu. Bununla beraber aynı zamanda kendi sesini duymak, bir başkasıyla temasa gelerek fazla verimli beynini boşaltmak; bir başka varlık üzerindeki etkisini hissetmek, birisiyle bir ilişki kurmak ihtiyacını da duyuyordu.

Bir an bir köpek edinmeyi düşünmüştü. Fakat ruhunun, duygularının kalemini bir hayvan vücuduna aşIAMAK, dediklenlerine asma aşIAMaktan farksız olurdu. Bugüne kadar kirli, dalkavuk hayvanlara karşı sempatiye kapılmaktan uzak kalmıştı.

Adada bir adam vardı ki, Borg ona karşı yakınlık duyuyordu, evli Vestman'dı bu; karısı, kocasından habersiz bir başkasının da koynuna giren şu gümrük memuru! Dürüst bir görünüşü ve uyanık bir zekâsı vardı bu ada-

mın, Axel Borg ona çengelli bir som balığı oltası hediye ederek eski ilişkiyi tekrar kurdu. Yaz başlangıcında ona ödünç kitaplar vermiş, örneklere göre yazı yazmasını öğretmişti. Fakat balık avı başlayıp da deniz ulaşımı canlanalı, yolları ayrılmış bulunuyordu.

Adamın, oltayı gerçekten kullanmasını sağlamak için Borg, som balığı lâfı etmedi, çünkü eskiye bağlı balıkçı saçma ve lüzumsuz gördüğü bir işe girişmezdi yoksa. Adam, onu daha çok, yeni ve kazançlı bir morina avında kullanacağı düşüncesiyle almış, en iri balıkları bununla avlayabileceğine inanmıştı.

Axel Borg, şimdi bir aylık bir uzletten sonra, Vestman'la birlikte engine kürek çekip de kendi sesini yenisinden işitince, bu sesin kullanılmaya kullanılmaya ton değiştirmiş, incelmış olduğunu gördü: Bir yabancıнын konuşmasını işitiyordu sanki. Kendini, konuşarak sarhoş ediyordu. Dışarıya yalnız el ve kalemle çalışmış, vermiş olan ruhu, hançeresinin setlerinden geçiyor, bütün düşünceleri bir çağlayan gibi boşalıyor, yolları üstünde yeni düşünceler yaratıyorlardı.

Böylece kendisine bir resonans zemini olan bir insan kulağı önünde sözü kesilmeksizin, soru sorulmaksızın konuşabilmesi; onda anlayışlı bir dinleyici karşısında olduğu kanaatini uyandırıyor. Denize ilk çıkışlarında, Vestman'ın, uzun zamandır rasladığı kimselerin en zekisi olduğuna inandı.

Bu ilişkiyi bir hafta sürdürdü. Yaptıkları gezintilerde Vestman'a tabiatın çeşitli sırlarını anlatıyor, ayın denize etkilerini açıklıyor, gözün gördüğü her şeyin «göründüğü gibi» olduğuna inanmak yanıştır, diyor. **Meselâ, ayın, bir top gibi görüldüğü halde, aslında armut biçiminde**

olduğunu, dünyanın yuvarlak olup olmadığına gelince, bunda da bir kesinlik bulunmadığını söylüyordu...

Vestman, yüzünü buruşturmuş, ilk defa itiraz etmek cesaretini göstermişti: «Peki ama, bendeki almanak, yuvarlak diye yazıyor!»

Borg, fazla ileri gittiğini, geri dönmesi gerektiğini anlamıştı; ama iş işten geçmişti artık. Dünyanın üç eksenli bir elipsoit olduğunu bildiren yeni araştırmaları, dinleyicisine açıklayamazdı ki! Bunun için bazı önbilgiler gerekiyordu, Vestman'da yoktu bunlar. Bu yüzden bir başka konuya geçti. Seraplardan söz açtı, bu arada ada halkının Kılıç adasına gidip gitmediklerini yahut kendisinin orada becerdiği işleri görüp görmediklerini sordu.

Güven telkin eden bir sesle: «Orada birisinin bazı işler çevirmiş olduğunu gördük görmesine!» dedi Vestman. «Ama artık oraya ayak basan yok. Orada ağ çekmekten, koyun otlatmaktan vazgeçtiler.»

Bu itiraftan sonra Borg, tekrar uzletine döndü. Dinleyicisinin, söylediği sözleri anladığı kuruntusuna kapılması, bu derece optik bir yanılgının kurbanı olmak, onu utandırmıştı. Bir duvar önünde konuşmuş, sesinin yankısını bir başkasının sesi sanmıştı.

Bu tarihten bir hafta sonra, adada yer yerinden oynadı: Vestman, tam on üç kilo ağırlığında bir som balığı yakalamıştı.

Vestman, bu tip balık avcılığının kendi buluşu olduğunu öne sürdüğünden, çok geçmedi, gazetede bir haber çıktı: Gazete, Baltık ringalarının eksilmesinden sonra Stockholm adalar denizi için bir gelir kaynağı bu-

lunduğunu; gümrük kolculuğu yapan talihli balıkçı Erich Vestman'ın, bu başarısı sayesinde, hemşerilerinin saygı ve minnetlerini kazandığını yazıyordu.

Bunun hemen arkasından, haftalık bir halk dergisinde «hiç bir şeyden anlamadıkları halde her şeyi öğretebileceklerini sanan» balıkçılık uzmanları üzerine hakaret dolu bir makale yayımlandı.

Daha sonra iktisat akademisinden, uzmanın balıkçılık çalışmaları fakat özellikle som balığı avına dair daha etraflı raporlar yollamasını isteyen bir yazı geldi.

Borg, buna sadece istifasını yollamakla cevap verdi.

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

Halkın gözünde zaten fazla bir değeri olmayan, şimdiyse o güne kadarki resmî görevinin sağladığı ufak destekten de mahrum kalmış bulunan Axel Borg, «açığa çıkarılmış» olduğunu öğrenir öğrenmez, vahşilerin kendisine karşı tam bir püskürtme savaşı açtıklarını, çok geçmeden anlamak zorunda kaldı.

Siftahı, iskelede yer olmadığını bahane ederek kayığı çözmekle yaptılar; kayık karaya çarpa çarpa kırıldı, parçalandı.

İlk yağmurda çatı altı odasının aktığını gördü. Öman'a gidip dert yanınca, evin öbür odaları da akmaya başladı: Bakıyor, fakat kiremitlerde bir eksik, bir noksan göremiyordu.

Çok geçmeden bir gece kilere hırsız girdi. Estonlar olacak, dediler.

Maksatları ortadaydı: Onu adadan atmak! Fakat şimdi, dayatmaktan hoşlanıyordu Borg. Bunu da ancak, artık hiç bir şeyden şikâyetçi olmamak, her şeye katlanmak yoluyla yapıyordu.

Ama şimdi gerçekten düşmanlarla çevrilmiş, toplumdan sürülmüş olduğu için afarozlunun korkusu, iki kat hızla üzerine çullanıyordu.

Geceleri uykuya dalmadan, kendisine kuvvetli telkin-

ler yaparak, rüyalarını bir düzene sokmaya çalıştığı halde rahat uyuyamıyordu. Uyandığı zaman, rüyasında kendini zincirlerini koparmış, dalgalara kapılarak sığınabileceği bir kıyı aramaya çıkmış canlı bir şamandıra gibi gördüğünü hatırlıyordu. Uykusunda farkında olmayarak, cansız bile olsa, bir madde ile temasa geldiğini hissetmek için, karyola tahtalarına dayanıyordu.

Rüyasında bazan havada kayıp gittiğini, yukarı çıkmadığı gibi aşağılara da inemediğini görüyordu. Bir bitkinlik nöbetinden sonra, nihayet uyanınca, başını koyduğu yastığa kenetlenmiş buluyordu ellerini.

Şimdi ölmüş annesinin hâtırası canlanmaya başlamıştı. Rüyasında kendini, bir çocuk gibi, annesinin göğsünde görüyor, öyle uyanıyordu bazan. Ruhu gerilere dönmekle meşguldü besbelli. Annenin, başlangıcın, şuursuz ve şuurlu hayatlar arasındaki bağın o teselli ve şefaathat kadınının hâtırasıydı yükselen. Çocukluğunun, o bir başka hayatta buluşma düşünceleri tekrar başgösteriyor; o ilk intihar tasavvurları, önüne durulamaz bir özlemde, annesini inanmadığı bir başka âlemde tekrar bulmak özleminde dile geliyordu.

Hayatla bütün ilgilerini kaybetmiş, sönmekte bir ruha karşı, zekâ âciz kalıyordu. Beyin, yorgun düşene kadar mücadele etmişti. Hayal gücü, regülâtörsüz işliyordu.

Noel yaklaştığı sırada, henüz ayaktaydı Borg. Ama çok az yemek yiyor, geceleri sadece eter kullanıyordu. Bütün hayattan öğreniyor, evvelki didinmelerine gülümsüyordu şimdi. Sızan yağmurlar kitaplarını, kâğıtlarını harap etmiş, aletleri küflenip paslanmaya yüz tutmuştu.

Kendine hemen hiç bakmıyordu: Sakal bıyık birbirine karışmış, saçlar taranmaz olmuştu; sudan ürküyordu. Ça-

maşırlarını hanidir yıkatmaya vermemiş, kir kavramını kaybetmişti. Elbiselerinde düğmeler eksilmiş, ceketinin önü leke, pasak bağlamış; çatal bıçak tutan eline söz geçiremez olmuştu.

Sokağa çıkacak olsa çocuklar duruyor, sırtıp alay ediyorlardı; ona alaylı lakaplar takmışlardı.

Bir sabah yine bir sürü çocuk etrafını almıştı. Ceke-tini çekiştiriyorlardı. Arkasına dönmüştü ki fırlatılan bir taş hızla çenesine çarptı, çenesini kanattı. Hüngür hüngür ağlamaya başladı, kendisini kakışlamamalarını rica etti.

On iki yaşlarında bir oğlan: «Kaçık herif! Öl daha iyi, yoksa bizim başımıza kalacaksın!» diye bağırdı.

Hepsi birden Borg'u taşlamaya başladılar. O sırada Öman'ın hizmetçisi dışarı çıktı, oğlanı saçlarından yakaladı, cezasını verdikten sonra baskına uğrayanın yanına yaklaştı, önlüğüyle yüzündeki kanı sildi: «Zavalıcık!» dedi.

Başını kızın dolgun göğsüne yaslayarak: «Kollarında uyumak istiyorum!» dedi Borg.

«Ne ayıp!» diye çıkıştı kız ve Borg'u geriye itti: «Ne çirkin şeyler düşünüyorsun, yazık sana!»

Birkaç gün sonra bir akşam vakti Vestman'ın hizmetçisi koşa koşa geldi ve Dr. Borg'tan, gelip ölüm halinde bulunan hanımına bakmasını rica etti.

Bu iş Borg'u biraz şaşırttı, ama uyanık anlarında hastalığına yoldaşlık eden o zihin açıklığıyla işin içinde bir cinayet olduğunu; adalet doktorunun yapacağı incelemelerden kurtulmak için, kendi isim ve unvanını kullan-

mak istediklerini anladı. Bu mesele onu fazla ilgilendirmiyor, ama bir süre için miskinliğinden kurtarıyordu. Bir hâdise olmuş; olağanüstü bir şey, onun üzerinde çoktandır yokluğunu hissettiği bir etki yaratmıştı.

Kalkıp yukarıya, gümrük kulübesine gitti; iki erkek kardeş tarafından, kendisine çok şüpheli görünen bir nezaketle karşılandı. Ama hiç bir şey söylemedi, hiç bir şey sormadı; çünkü önce kadının kocasını konuşturmak, karışık itirafı böylece bizzat adamın ağzından almak istiyor; söyleyeceği ilk sözle adamın, kendisini ele vereceğinden emin bulunuyordu.

Bir mum ışığında çocuk oturmuş, safranlı çörek yiyordu, çöreği iş olsun diye çıkarmamışlardı şüphesiz. Çocuğa bayramlığını giydirmişler, anlaşılan böylece kendini tutsun da yapmacık halini bozmasın diye düşünmüşlerdi.

Borg, odada çevresine bakınıp da genç Vestman'ın sıvışıp gittiğini görünce, kadının yattığı yatağa yaklaştı.

Ölmüş olduğunu hemen kavradı. Kadının yüzündeki kısılmış kaslar, zor kullanıldığını gösteriyordu. Tepeye doğru özenle taranmış saçları görür görmez, cinayetin o eski çivi metoduyla işlenmiş olduğunu hemen anladı.

Fakat Borg, önce adamı konuşturmak istiyordu, bir şey soracakmış gibi aralık dudakları ve konuşan gözleriyle Vestman'a döndü. Adam da ânında aldanıvermişti; bir deli karşısında hileye sapmanın gereksizliği kanaatine güvenerek: «Ölmüş olduğunu tasdik edebilirsiniz, doktor bey!» dedi. «O zaman hemen gömebiliriz. Çünkü görüyorsunuz, fakiriz, şehirden doktor getirmek kolay değil bizim için!»

Yarı yarıya emin olmak bakımından bu kadarı yeterdi

Borg'a. Cevap vereceği yerde, arzusunu bildirdikten sonra rahatlamış adama döndü ve hafif bir sesle sordu: «Çekiç nerede?»

Adam önce hasmını boğmak istercesine iki adım geriye fırladı. Fakat Borg, gözleriyle kızı işaret ederek adamı sindirdi. Vestman, olduğu yerde titreyerek kalıvermişti. «O, çekicin yerini bilmiyor ama, ben çivinin yerini biliyorum!» diye devam etti Borg, sarsılmaz bir serinkanlılıkla. «Kendini beğenmiş eşekler, yeni bir usul bulamazlar da, saklambaç oynayan çocuklar gibi, hep aynı yere girerler. Ben eminim ki beyne çivi saplamak ortaçağda bir asilzadenin veya bir rahibin buluşudur da ancak bugün aşağı sınıfların eline düşmüştür; sonra da onu yüzyılların içinden, halk dehasının bir delili diye ortaya çıkarırlar. Her şey yukardan düşer aşağıya: Som balığı, arsenik, çivi, silâh sıkma, ihtilâl, halk özgürlüğü, refah, halk türküleri, lehçe, çiftçilik usulleri, antropoloji müzeleri. Fakat önce bir hırsızlık şeklinde: Çünkü sizler, siz ayaktakımları, bir hediye olarak almaktan değil de çalmaktan hoşlanırsınız; çünkü teşekkür etmesini bilmeyecek kadar nobransınız. Bu yüzden velinimetlerinizi tımarhaneye, asilzadelerinizi giyotine götürürsünüz. Beni şimdi tımarhaneye götür de hapse girmekten kurtul haydi!»

Borg, evine dönünce görüşlerini söylemek hevesinin kendisini bir ihtiyatsızlığa sürüklediğini hatırladı. Bu adamların ne mal olduklarını biliyordu çünkü; ve kendini tehlikeli bir tanıktan korumak düşüncesinin, kaatili, bu tanığı susturmak fikrine götürebileceğini biliyordu. Bu yüzden, gece, yatağına girerken yanına tabanca aldı, korkunç rüyalar gördüğü için de uyuyamadı.

Ertesi gün, kapısı kilitli, evde oturdu; gümrük kulü-

besinin pencerelerine beyaz çarşaf lar asılmış olduğunu gördü.

Üçüncü gün cesedi dışarı çıkardılar, bir kayığa koydular.

Dördüncü gün, giden adamlar dönüp geri geldiler.

O gün bu gün Borg'u artık uyku tutmuyordu, uykusuzluk mevcut tahribatın üstüne tüy dikti. Çıldır mak ve bir tımarhaneye düşmek korkusu; her an kahpece öldürölmek kuşkusuy la birlikte, verdiği kararda, hayatına kendi eliyle kıymak kararında onu destekliyorlardı.

Şimdi ölümün yaklaştığı; bir hayatın, bir soyun bu yalnızlık ta sona ermek üzere olduğu şu sırada, üreme içgüdüsü başgösteriyor, bir çocuk sahibi olmak isteğinde dile geliyordu.

Fakat o uzun ve beylik yolu yürümek, kendine bir kadın aramak, aile dolayısıyla kendini dünyaya ve topluma bağlamak; şimdi her zamankinden daha fazla zıddına gidiyordu. Biçare, lime lime haliyle birkaç saatliğine bile olsa kendisine babalık zevkini tattıracak bir çare düşündü.

Mikroskop altında otuz altı ile kırk bir derece arası sıcaklık ta kalabilen suni bir kuluçka yatağı hazırladı ve bir iki bekleyişten sonra, daha birkaç ay önce iffet duygusunun iğrenç bulduğu gizli yollardan dişi, erkek döl hücreleri elde etti. Döl lenme olduktan sonra erkek tohum hücrelerinin hareketsiz duran yumurta etrafına üşüş tüklerini gördü; dişi yumurta utacından kızarıyormuş gibi geldi Borg'a. Erkek tohum hücreleri işte itişip kakışıyor, kuyruklarını oynatıyorlar; bir ailenin oluşumu için uyarıcı

güç olmak, Borg'un kabiliyetlerini üretmek, canlı verimli zekâsını sağlam, yabani bir zemine aşlamak savaşına girişiyorlardı. Fakat öze erişmek için yumurtanın ince zarını ilk delenler; büyük aptal kafalı, kalın kuyruklu hantallar değil, en canlı, en çevik, en ateşliler oluyordu.

Başparmağı ispiro lambasının vidası üstünde, bir göz-ü termometreye dikili Borg, birkaç saat aşkın, üzerinden örtü kalkmış bu sırrını seyretti. Yumurta hücresinin nasıl yarılmaya başladığını, muhtelif kılıfların arasında nasıl bir iş bölümü yapıldığını gördü. Beyni meydana getirmek üzere ön ilik kanalının şişip bir kabarcık haline gelmesini merak içinde bekledi; hayalinde bu düşünce merkezinin güzel bir kabartı peyda ettiğini gördü âdetâ. Kendisinin, Homunkulus problemini çözen bu yaratışı karşısında, bir an bir gurur duydu. Tam o sırada lamba vidasının bir kıpırtısı, proteini pıhtılaştırıp hayat kıvılcımını söndürüverdi.

Bu anlar içinde, bu kinci varlığın hayatını öyle şiddetli bir ruh hali şeklinde yaşamıştı ki lâmin üzerindeki güve beyazlığında yuvarlak lekeye bakınca, ölümle ferî sönmüş bir göz karşısında olduğu hissine kapıldı. Hasta gönlünün büyültmesiyle üzüntüsü çoğalmış; bir yas, ölmüş çocuğunun yası haline gelmişti. Bu hayatla gelecek hayat arasındaki bağ kopmuş; onda işe yeniden başlamak gücü artık kalmamıştı.

Daldığı âlemden uyanıp kendine gelince büyük, sıcağın bir elin sağ elini kavramış olduğunu hissetti. Bir rüya görmüş olduğunu hatırladı: Batmakta olan bir gemiydi, dalgaların sırtında su ile hava arasında oradan oraya atılmış, en sonunda demirinin dipte deprendiğini hisse-

dince, toprakla tekrar bağlantı kurmuş gibi bir ferahlık duymuştu.

Canlı bir varlığa değdiğini hissetmek üzere, başını kaldırmaksızın, bu sert eli tuttu. Zayıf sinir akımının, kuvvetliye bağlanır bağlanmaz ondan enerji aldığını fark etmişti âdeta.

Başının üzerinde vaizin sesini duydu: «Nasılsınız?»

«Sen bir kadın olsaydın yaşardım tekrar, çünkü erkeğin bu dünyadaki kökü kadındır!» cevabını verdi hasta; eski okul arkadaşına ilk defa sen diye hitap ediyordu.

«Bahtına şükret, iyi ki o çürük kökü kaybettin sen!»

«Köksüz büyüyemeyiz, serpilemeyiz!»

«Fakat o öyle bir kadındı ki, Borg!»

«Öyle bir kadın mı dedin? Sen onun kim olduğunu biliyor musun? Ben bunu aslâ öğrenemedim.»

«Öyleyse şunu bil, yeter: Bir erkeğin evlenebileceği bir kadın değildi o. Ne çare, işte yine nişanlanmış.»

«Onunla mı?»

«Onunla! Evvelsi günkü gazete yazıyordu.»

Bir sessizlik ânından sonra vaiz, kalkıp gitmek istediye de hasta onu bırakmadı. Sesinde bir çocuk yalvarışı: «Bana bir masal anlat!» dedi.

«Masal mı?»

«Evet, masal! Parmak çocuk masalını meselâ. N'olursun, kırma beni!»

Vaiz tekrar oturdu, hastanın sözündeki ciddiyeti görünce isteğini yerine getirdi ve anlatmaya başladı.

Büyük bir dikkatle dinliyordu Borg. Fakat vaiz, alışkanlığına sadık kalarak kıssadan hisse çıkarmak isteyince hasta, onun sözünü kesti, metnin dışarısına çıkmamasını rica etti.

«Eski masalları dinlemek insana ferahlık veriyor! Dinlenmek gibi tıpkı! Bir hayvan yavrusu olduğumuz, faydasız, mantıksız, anlamsız sevdiğimiz çağın en güzel hâtıralarına gömülebilmek ne güzel şey! Şimdi bana Ey Rabbimiz duasını oku, haydi!»

«Sen duaya inanmazsın ki!»

«Doğru, masallara inandığımdan fazla inanmam! Ama bu da masalların verdiği ferahlığı verir. Ölüm yaklaşmış da insan aslına dönmeye başladı mı eskiyi sever, tutucu olur. Ey Rabbimiz duasını oku! Duayı okursan terekem sana kalacak, borç senedini geri alacaksın!»

Vaiz, bir an durakladıktan sonra duayı okumaya başladı.

Hasta, önce hiç sesini çıkarmadan dinledi; daha sonra dudakları, kelimeleri ilkin izlemeye, nihayet dua eden bir insanın ahengiyle daha açık söylemeye başladılar.

Duayı bitirdikleri zaman vaiz: «Dua etmek çok iyidir, şüphesiz!» dedi.

«Dua etmek ilâca benzer. Bu eski kelimeler insanda hâtıralar uyandırır, insana kuvvetler bahşeder, evvelce Tanrıyı kendi dışında aramış benlik yoksuluna verdiği kuvvetlerin aynısını bize de verir. Tanrı nedir, bilir misin? Dünyayı yerinden oynatabilmek için Archimedes'in aradığı sabit nokta. Dünyada var kabul edilen mıknaatısı, aksi sabit nokta. Dünyada var kabul edilen mıknaatıs, aksi dolddurulabilmesi için bulunmuş bir esîr. Kimya kanunlarını mucize olmaktan kurtaran molekül. Bana daha çok ipotez ver, hepsinden önce dışımdaki sabit noktayı göster, çünkü boşluktayım ben!»

Hastanın nöbetler içinde sayıkladığını sanan vaiz: «İsa'dan bahsetmemi ister misin?» diye sordu.

«Hayır, İsa'dan bahsetmel İsa ne bir masal, ne de bir ipotezdir. İntikam düşkünü esirlerin, kötü kadınların bir uydurmasıdır o; omurgalıların tanrısına karşılık, yumuşakçaların tanrısıdır o... Ama dur hele, ben yumuşakçalardanım, öyle ya! İsa'dan bahsetmek! İsa gümrükçülerle, başı boş kadınlarla görüşüyordu; ben de aynı şeyi yapmak zorunda kaldım. Kafa yoksulları dünyaya hükmedemedikleri için ahrete sahip çıkıyorlar; İsa işçilere avareliği; hiç bir şeyleri olmayan dilencilere, aylaklara, müs-rif oğullara, bir şeyleri olan çalışkanların mallarına ortaklığı öğretiyordu.»

«Dur, günaha giriyorsun, ben senin soytarın değilim!» diyerek vaiz, Borg'un sözünü kesti; gitmeye kesin karar vermiş, ayağa kalktı.

«Gitme, gitme!» diye seslendi hasta. «Tut elimden, konuş da sesini duyayım. İstediğin şeyden bahset bana! Almanaktan veya İncilden bir şey oku, hepsi bir benim için. Boşluktan korkuyorum, bomboş bir hiçlik korkusundan kurtulmam gerek!»

«Ölümden korktuğunun şimdi farkındasın değil mi? Sen ne adamsın sen!»

«Şüphesiz korkuyorum, ölüm korkusu sayesinde yaşayabilen bütün canlılar gibi! Fakat hesap günü, bak işte ben bundan korkmuyorum. Ustayı mahkûm eden kendi eseridir, ben kendimi kendim yaratmadım ki!»

Vaiz çıkıp gitmişti.

YIRMINCI BÖLÜM

Noele bir gün kalmıştı ki, Borg, top sesleri, insan feryatları işittiğini sandığı fırtınalı bir geceden dışarıya, yeni yağmış karların içine çıktı. Demir sac gibi koyu maviydi gökyüzü; dalgalar kıyılara saldırıyor, çanlı şamandıra imdat istiyormuşçasına tek ve toplu bir haykırıyla sesleniyordu.

Borg denizde, güneydoğu tarafında büyük, siyah bir gemi gördü; zincifre kızılı tekne, kanlı, paramparça bir göğüs gibi parlıyor; beyaz çemberiyle baca, kırık kopuk yan tarafta yatıyordu. Direk ve serenlerde, olta çengellerinde solucanlar gibi kıvrılıp bükülen karaltılar sarkıyordu. Geminin bordasındaki bir gedikten dalgalar; paket, balya, kutu, karton gibi parça eşyaları çekip dışarı alıyor, ağır olanları batırıp hafiflerini karaya taşıyorlardı.

Batan gemidekilerin kaderine karşı, ancak ölmeyi mutluluk bilen bir kimsenin duyacağı umursamazlık içinde Borg, kıyı boyunca yürüdü, haçlı sedin bulunduğu buruna kadar geldi. Burada her yerdekenden daha azgındı **dalgalar**. **Yeşil** suların üzerine tuhaf şekil ve renklerde birtakım eşyaların saçılmış olduğunu gördü Borg; üzerlerinde açgözlü ganimet ümitleri boşa çıkmışçasına, öfkeli çığlıklarla martılar dolanıyorlardı.

Borg, gittikçe yaklaşan bu garip eşyalara dikkatle

bakınca, bunların çok zarif giydirilmiş bebeklere benzediklerini gördü. Bir kısmının alnında sarı zülüfler vardı, bir kısmının siyah. Pembe ve beyazdı yanakları; iri iri ve açık gözleri, hiç kımıldamadan, hiç kırpışmadan siyah gökyüzüne bakıyorlardı. Kıyıya daha çok yaklaştığı vakit bazılarının, dalgalarda sallandıkça gözlerini oynattıklarını gördü: Kendilerini kurtarması için Borg'a işaret ediyorlardı sanki. Kükreyerek gelen iki dalga, bunlardan beşini karaya attı.

Bir çocuk sahibi olmak tutkusu, zayıf beynine öylesine kök salmıştı ki, bunların, geç kalmış ve kazâya uğramış geminin, Noel pazarına yetiştirmek istediği oyuncak bebekler olduğunu düşünemiyor; denizin, bu yüce annenin kendisine hediye ettiği bu kimsesiz yavruları kucağına topluyordu. Göğsüne bastırıldığı ıslak evlâtlıklarını götürüp kurutmak için koşarak evine döndü.

Fakat ateş yakmaya odunu yoktu, çünkü adalılar satılık odunları olmadığını söylemişler, ona yakacak satmamışlardı. Gerçi o da soğuğu hissetmiyordu ama, bu küçük Noel misafirlerinin ısınmaları gerekirdi. Bu yüzden kitap etajerlerinden birini parçalayarak, büyük şöminede harlı bir ateş yaktı; sediri şöminenin önüne çekip, getirdiği beş yavruyu bir sıra halinde pencerenin önüne ortaya dizdi.

Çıkarmazsa kurumayacaklarını anladığı için, çocukların elbiselerini soymaya başladı. Fakat hepsinin de kız olduğunu görünce gömleklerine dokunmadı.

Sonra süngeriyi çocukların ayaklarını, ellerini yıka-
dı; saçlarını taradı, tekrar giydirip yerlerine yatırdı.

Evinde misafirleri varmış gibi davranıyor, onları uyan-dırmamak için parmaklarının ucuna basarak yürüyordu.

Bir şeye sahipti şimdi; uğrunda yaşayabileceği, meş-gul olabileceği, muhabbetini saçabileceği bir şeye!

Bir süre dolaştıktan, uyuyan çocukları seyrettikten sonra, bunların gözleri açık yatmakta olduklarını fark etti. Işıktan rahatsız oluyorlar diye düşünerek perdeleri indirdi.

Oda kararmaya başlayınca Borg'u ağır bir uyku bas-tırdı. Açılıktandı bu; ama artık idraklerinin sebeplerini yerli yerince tâyin edemiyor, bu yüzden aç mıdır, susuz mudur bilemiyordu.

Sediri çocuklar doldurduğu için döşemeye uzandı, orada uyudu Borg.

Uyandığı vakit karanlıktı oda, fakat kapı açılmıştı; eşikte bir kadın duruyor, elinde yanan bir fener tutuyordu.

«Allahım, yerde yatıyor!» diye haykırdı Öman'ın hiz-metçisi. «Efendiciğim, bugün Noel olduğunu bilmiyor mu-sunuz?»

Yirmi dört saatten fazla uyumuş, ertesi günü ikindiye doğru uyanmıştı.

Sersem bir halde ayağa kalktı. Odada bir eksiklik hissediyordu; çünkü gümrük memurları gelmişler, denizin kıyıya attığı öte beriyi almışlardı; fakat Borg eksikliğinin ne olduğunu hatırlayamıyor, büyük bir yasta olduğu gibi, korkunç bir boşluk duyuyordu, o kadar.

«Haydi, Öman'lara gelin de Noel bulguru yiyin, haydi! Noel gecesinde insan, Hıristiyanlığını göstermelidir. Alla-hım, ne sefalet!»

Kız ağlamaya başladı.

«Bir insanın bu şekilde mahvolduğunu görmek.. Can mı dayanır buna! Gel haydi, gel haydi!»

Yarı delirmiş adam, sadece bir işaretle kaldı: Kendisinin sonra geleceğini, kızın önden gitmesini anlatan bir işaret.

Kız gittikten sonra Borg, bir an daha odada oyalandı, kızın bıraktığı feneri alıp aynaya yaklaştı. Bir vahşi suratına benzeyen yüzünü görünce, zihninde sanki bir uyanma, iradesinde son bir çaba göstermek için bir gerilme oldu.

Feneri odada bırakarak dışarıya, soğuğa çıktı.

Rüzgâr, batıya çevirmiş, biraz yatışmıştı; bulutsuzdu gökyüzü, yıldızlar ışıldıyordu.

Evlerden sızan ışıkların rehberliğinde aşağıya, limana indi; kayıkhanelerin birine sokularak, içerden bir kayıkla bir yelken aldı.

Yelkeni takıp açtıktan sonra kayığı sulara sürdü, dümenin başına geçti ve rüzgârı arkasına alıp engine açıldı.

Son acılarını yaşadığı o küçük kara parçasını bir ke-re daha görmek üzere, bir süre volta vurdu. Ama sonra gümrük kulübesinin penceresinde üç kollu bir şamdanın yandığı, içeride kaatilin İsa'yı, o günahlar affedicisi; bütün cânilerin, sefillerin, tapındıkları putu, medenî kanunun cezalandırdığı tek mil kötülükleri bağışlayan varlığı kutlamakta olduğunu görünce geri döndü, tükürdü, yelkeni gerdi, dolu rüzgârla yol almaya başladı.

Sırtı karaya çevrili, gökyüzünün muazzam haritası altında ilerliyor, yönünü doğuda Korona ve Kanun takım-yıldızları arasında, orta büyüklükte bir yıldıza göre ayarlıyordu. Bu yıldız ona bütün öbür yıldızlardan daha parlak görünüyordu. Hâfızasını yoklayınca, gözünün önünde No-

el yıldızına benzer bir yıldız belirdi: Betlehem'i işaret eden yıldızdı bu! Tahtlarında indirilmiş üç kiral Betlehem'i ziyarete gitmiş; düşük hükümdarlar olarak, insanoğullarının en âcizinde kendi küçüklüklerine tapınmışlardı. Bu en âciz kul, sonradan açıktan açığa, bütün âcizlerin Rabbi olmuştu.

Ama hayır, bu o olamazdı; çünkü Hıristiyan büyücüler, dünyaya karanlığı getirmelerine ceza olarak, gök-kubbede isimlerinden birini taşıyan tek ışık noktası alamamışlardı. Bunun içindir ki en karanlık mevsimi —hem gülünç, hem heybetli— iri mumlar yakarak kutluyorlardı.

Hâfızasında bir nurlanma oldu: Herkül burcundaki Beta yıldızıydı bul

Herakles, Hellas'ın bu fazilet ideali, bu kuvvet ve zekâ tanrısı; Lerna bataklığındaki yüzlerce başlı Hydra yılanını öldürmüş, Augias'ın ahırlarını temizlemiş, Diomedes'in, insan eti yiyen kısraklarını tutmuş, Amazonlar kiralıçesinin kemerini almış, Kerberos'u yeraltı ülkesinden çıkarmış; fakat ne çare, delirmiş bir halde, su perisi Omphale'ye de üç yıl kölelik ettikten sonra, nihayet sırf sevgisini korumak istiyen bir kadının aptallığına kurban gidip zehirlenmişti...

İleri! Hiç değilse gökyüzüne kabul edilmiş olana; darbeyi ve tükürüğü mertçesine geri çevirmedikçe kendini aslâ kamçılıtmamış, yüzüne tükürmelerine aslâ müsaade etmemiş olana doğru, ileri! Bir zehir kupasından merhamet dilenmeyerek, yalnız kendi kuvvetli eliyle yıkılabilene, alevlerin içine atılıp kendi kendini yakana doğru ileri! Ateşi getiren Prometheus'u bağlarından kurtaran Herakles'e doğru ileri! O Herakles ki, tanrı bir baba ile insan bir anneden doğduğu halde, daha sonra vahşilerin kal-

pazanlığı yüzünden; doğumu, süt içen çobanlara anıran eşekler tarafından selâmlanan bir bâkirenin çocuğuyla karıştırılmıştı.

İleriye, yeni noel yıldızına doğru gidiyordu kayık; engine doğru, hayatın ilk kıvılcımını kucağında parlatan tabiat anaya; verimliliğin sonsuz kaynağına, hayatın başlangıcı. hayatın düşmanı olan aşka doğru ilerliyordu.

S O N

BÜYÜK ESERLER KİTAPLIĞI

İsveç'in çok ünlü dram yazarı August Strindberg bir yandan da romanlarıyla kendini tanıtmış ve sevdirmiştir. Açık Deniz Kıyısında ,bunlar arasında en çok dikkati çekmiş, beğenilmiş ve tartışılmış olanlardan biridir. Stockholm takımadalarından birinde dünyasına küsmüş bir aydının, aralarında rahat bir nefes almaya geldiği insanlarca yadırganışının, ortamına bir türlü uyamayan adamın, sisli ve yağmurlu bir kuzey dekoru içinde, gerçeklerle düşlerin karıştığı şiirle dolu iç dramının romanıdır bu.

150 lira

